

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Özlem DAĞDELEN

EKOLOJİK TURİZM POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE YEREL HALKIN
EKOLOJİK TURİZME YÖNELİK ALGISI VE TUTUMLARI: İBRADI ÖRNEĞİ

Turizm Yönetimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Özlem DAĞDELEN

EKOLOJİK TURİZM POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE YEREL HALKIN
EKOLOJİK TURİZME YÖNELİK ALGISI VE TUTUMLARI: İBRADI ÖRNEĞİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi İlker ÇİNBİLGEL

Turizm Yönetimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Özlem DAĞDELEN'in bu çalışması, jürimiz tarafından Turizm Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Özgür YAYLA (İmza)

Üye (Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi İlker ÇİNBİLGEL (İmza)

Üye :Dr. Öğr. Üyesi Ali SOLUNOĞLU (İmza)

Tez Başlığı: Ekolojik Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi Ve Yerel Halkın Ekolojik Turizme Yönelik Algısı Ve Tutumları: İbradı Örneği

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 08/06/2021

Mezuniyet Tarihi : 24/06/2021

(İmza)
Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ekolojik Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi Ve Yerel Halkın Ekolojik Turizme Yönelik Algısı Ve Tutumları: İbradı Örneği” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Özlem DAĞDELEN

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Özlem DAĞDELEN
Öğrenci Numarası	20195278002
Enstitü Ana Bilim Dalı	Turizm Yönetimi
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans ( ) Doktora ( ) Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi İlker ÇİNBİLGEL
Tez Başlığı	Ekolojik Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi Ve Yerel Halkın Ekolojik Turizme Yönelik Algısı Ve Tutumları: İbradı Örneği
Turnitin Ödev Numarası	1606833120

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 191 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 15/06/2021 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 12

alıntılar dahil % 15 'tir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımcı yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

15/06/2021

(imzası)

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Dr. Öğr. Üyesi İlker ÇİNBİLGEL

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	v
TABLOLAR LİSTESİ	vi
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
ÖZET	xii
SUMMARY	xiii
TEŞEKKÜR.....	xiv
ÖNSÖZ	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZM KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Turizm Kavramı ve Tanımı	4
1.2. Turizmin Tarihsel Gelişim Süreci.....	8
1.3. Sürdürülebilir Turizm	9
1.4. Ekoturizm.....	12
1.4.1. Ekoturizmin Kavramı ve Tanımı.....	12
1.4.2. Ekoturizmin ortaya çıkışı.....	13
1.4.3. Ekoturizmin Önemi	15
1.4.4. Ekoturizmin Özellikleri	18
1.4.5. Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri	19
1.4.6. Ekoturizmin Amacına Göre Çeşitlendirilmesi	21
1.4.6.1. Yayla Turizmi	22
1.4.6.2. Mağara Turizmi	24
1.4.6.3. Kamp ve Karavan Turizmi	26
1.4.6.4. Yaban Hayatı ve Kuş Gözlemciliği	27
1.4.6.5. Botanik Turizmi	29
1.4.6.6. Macera Turizmi.....	30
1.4.6.7. Sualtı Dalış Turizmi.....	32
1.4.6.8. Akarsu Turizmi (Rafting)	34
1.4.6.9. Dağ Turizmi ve Doğa Yürüyüşü (Trekking)	35
1.4.6.10. Bisiklet Turizmi	37
1.4.6.11. Foto Safari Turizmi (Doğa Fotoğrafçılığı)	38

1.4.7.	Dünyada Ekoturizm Uygulamaları	38
1.4.7.1.	Kosta Rika.....	39
1.4.7.2.	Ekvator.....	40
1.4.7.3.	Yeni Zelanda.....	41
1.4.7.4.	İspanya	42
1.4.7.5.	Kenya	43
1.4.7.6.	Tanzanya	44
1.4.8.	Türkiye’de Ekoturizm Uygulamaları	44

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZM VE YEREL HALK ETKİLEŞİMİ

2.1.	Yerel Halkın Önemi.....	46
2.2.	Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Tutumları	47
2.3.	Yerel Halkın Tutumu ile İlgili Modeller.....	48
2.3.1.	Irridex Modeli.....	49
2.3.2.	Butler’ın Turistik Alan Yaşam Eğrisi Modeli	50
2.3.3.	Sosyal Değişim Teorisi.....	51
2.3.4.	Doğan Modeli	53
2.4.	Yerel Halk ve Ekolojik Turizm Gelişimine Yönelik Yapılan Çalışmalar	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İBRADI

3.1.	İbradı İlçesi Hakkında Genel Bilgi	56
3.2.	Nüfus ve İdari Yapı.....	60
3.3.	İbradı İlçesinin Tarihi	63
3.4.	Coğrafi Konumu	65
3.5.	Bitki Örtüsü.....	66
3.5.1.	Kardelen (<i>Galanthus elwesii</i>)	67
3.5.2.	Safran (<i>Crocus sp.</i>).....	68
3.5.3.	Acı Çiğdem (<i>Colchicum sp.</i>)	69
3.5.4.	Dağ Lalesi (<i>Tulipa armena var. armena</i>).....	69
3.5.5.	Ağlayan Gelin (<i>Fritillaria sp.</i>)	69
3.5.6.	Topalak Sıklamen (<i>Cyclamen cilicicum</i>).....	70
3.5.7.	Gökçe Tülüşah (<i>Rhaponticoides gokceoglu</i>).....	70

3.5.8.	İbradı Anasonu (<i>Pimpinella ibradiensis</i>)	70
3.5.9.	Şakayık, Ayıgülü [<i>Paeonia mascula</i> (L.) Mill. subsp. <i>mascula</i>].....	71
3.6.	Yaban Hayatı	72
3.7.	İbradı Mahalleleri	73
3.7.1.	Ormana Mahallesi.....	73
3.7.2.	Ürünlü Mahallesi	76
3.7.3.	Üzümdere Mahallesi.....	77
3.7.4.	Düzlen Mahallesi	78
3.7.5.	Başlar Mahallesi	79
3.7.6.	Çukurviran Mahallesi	79
3.7.7.	Maşat Mahallesi.....	80
3.8.	Doğal ve Kültürel Zenginlikleri.....	81
3.8.1.	Düğmeli Evler ve Kadı Konakları	81
3.8.2.	Altınbeşik Mağarası.....	83
3.8.3.	Melas Irmağı.....	85
3.8.4.	Erymna Antik Kenti	86
3.8.4.1.	Tapınak	87
3.8.4.2.	Yazılı Blok.....	87
3.8.5.	Arapastık Kestanesi	87
3.8.6.	İbradı Mezarlığı	87
3.8.7.	Katrancı Tepesi.....	88
3.8.8.	Kocaoluk Han Antik Yapı Kalıntısı	88
3.8.9.	Çukurviran Anıt Mezar.....	88
3.8.10.	Kesikbeli Yolu.....	88
3.8.11.	Tol Han	89
3.8.12.	Kargı Han	89
3.8.13.	Eynif Ovası ve Yılkı Atları.....	89
3.8.14.	Sururi Vezir Paşa Camii (Büyük Çarşı Camii).....	90

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EKOLOJİK TURİZM POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE YEREL HALKIN EKOLOJİK TURİZME YÖNELİK ALGISI VE TUTUMLARI: İBRADI ÖRNEĞİ

4.1. Araştırmanın Amacı.....	91
4.2. Araştırma Modeli ve Hipotezleri	91
4.3. Araştırmanın Önemi	93
4.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	94
4.5. Varsayımlar.....	94
4.6. Evren ve Örneklem	95
4.7. Veri Toplama Araçları	96
4.8. Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi	96
4.9. Verilerin Analizi	96

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

5.1. İbradı'nın Ekolojik Turizm Potansiyeli ve Kaynak Değerleri.....	98
5.2. İbradı'nın Ekolojik Turizm Potansiyeli ve Kaynak Değerleri'ne Yönelik Swot Analizi.....	127
5.3. İbradı İlçesi'nin Yöre Halkının Ekolojik Turizme Yönelik Tutumu	130
5.3.1. Demografik Bulgular	130
5.3.2. Yöre Halkının Ekolojik Turizm Algısına Yönelik Bulguları	132
5.3.3. Ölçeklere İlişkin Bulgular	134
5.3.4. Hipotezlerin Testi ve Yorumu	136
SONUÇ	148
KAYNAKÇA.....	154
EK 1- ANKET FORMU	175
ÖZGEÇMİŞ	177

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Sürdürülebilir Turizm ve Ekoturizmin tarihsel gelişimi	14
Şekil 1.2 Ekoturizmin Gelişmesini Etkileyen Temel Faktörler.....	15
Şekil 1.3 Eko-turizmin Kavramsal Çerçevesi.....	17
Şekil 1.4 Amaçlarına göre Ekoturizm Çeşitleri.....	22
Şekil 2.1 Yerel Halkı tutumlarına ve davranışlarına göre sınıflandıran matris modeli.....	48
Şekil 2.2 Doxey'in Irridex Modeli	50
Şekil 2.3 Turizm Destinasyonlarında Yaşam Döngüsü Modeli	51
Şekil 2.4 Sosyal Değişim Sonuç Matrisi	52
Şekil 3.1 Düğmeli evlerin yapım tekniğini gösteren bir çizim. (Kavas, 2011: 30).....	82
Şekil 4.1 Tez Çalışması Araştırma Modeli.....	92

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Ülkelere Göre Turizm Gelirleri (Milyar \$)	6
Tablo 1.2 2003-2020 Yılları Arasında Gelen-Giden Ziyaretçi, Turizm Gelir-Gider, Ortalama Harcama Tablosu	7
Tablo 1.3 Ülkelere Göre Gelen Turist Sayısı (Milyon Kişi)	7
Tablo 1.4 Bölgelere Göre Yaylalar.....	23
Tablo 1.5 Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Ziyarete Açılan Mağaralar.....	26
Tablo 1.6 Bölgelere Göre Kuş Gözlem Alanları	28
Tablo 1.7 Gelişmiş ve Gelişmekte olan Ülkelerin Macera Turizmi Sıralaması	31
Tablo 3.1 1915 Yılı İbradı ve köylerinin nüfus sayıları	61
Tablo 3.2 2008-2019 yılları arasında Kadın ve Erkek Nüfus Sayıları	62
Tablo 3.3 2019 Yılı İbradı Mahalleleri ve Nüfus Verileri.....	62
Tablo 3.4 İbradı bölgesinde bazı bitkilerin genel, yöresel ve bilimsel adlandırmaları	72
Tablo 3.5 2007-2019 Yılları arasında Üzümdere mahallesi nüfus sayıları	77
Tablo 4.1 Evren ve Örneklem Büyüklük Değerleri Tablosu.....	95
Tablo 5.1 İbradı İlçesi İklim Verileri.....	121
Tablo 5.2 İbradı Bölgesinin Mevcut Durumu ve Ekoturizm Potansiyeli SWOT Analiz Tablosu	128
Tablo 5.3 Yerel Halkın Demografik Özellikleri.....	131
Tablo 5.4 Katılımcıların Ekolojik Turizmin Olumlu Algılarına İlişkin Bulgular (n:391)	132
Tablo 5.5 Katılımcıların Ekolojik Turizmin Olumsuz Algılarına İlişkin Bulgular (n:391) ...	135
Tablo 5.6 Ekolojik Turizmin Olumlu Etkileri Ölçeği Faktör Analizi	137
Tablo 5.7 Ekolojik Turizmin Olumsuz Etkileri Ölçeği Faktör Analizi	138
Tablo 5.8 Katılımcıların Cinsiyetleri ile Ekolojik Turizmin Olumlu Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391)	139
Tablo 5.9 Katılımcıların Eğitim Durumları ile Ekolojik Turizmin Olumlu Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391)	139
Tablo 5.10 Katılımcıların Yaş Durumları ile Ekolojik Turizmin Olumlu Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391)	140
Tablo 5.11 Katılımcıların Medeni Durumları ile Ekolojik Turizmin Olumlu Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391).....	140
Tablo 5.12 Katılımcıların Gelir Durumları ile Ekolojik Turizmin Olumlu Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391)	141

Tablo 5.13 Katılımcıların Meslek Durumları ile Ekolojik Turizmin Olumlu Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391).....	141
Tablo 5.14 Katılımcıların Bölgede Yaşam Süresi ile Ekolojik Turizmin Olumlu Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n:391).....	142
Tablo 5.15 Katılımcıların Turizmden Elde Ettikleri Gelir ile Ekolojik Turizmin Olumlu Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391)	142
Tablo 5.16 Katılımcıların Cinsiyetleri ile Ekolojik Turizmin Olumsuz Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391)	143
Tablo 5.17 Katılımcıların Yaş Durumları ile Ekolojik Turizmin Olumsuz Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n:391)	143
Tablo 5.18 Katılımcıların Eğitim Durumları ile Ekolojik Turizmin Olumsuz Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391).....	144
Tablo 5.19 Katılımcıların Medeni Durumları ile Ekolojik Turizmin Olumsuz Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391).....	144
Tablo 5.20 Katılımcıların Gelir Durumları ile Ekolojik Turizmin Olumsuz Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391)	145
Tablo 5.21 Katılımcıların Meslek Durumları ile Ekolojik Turizmin Olumsuz Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n:391).....	145
Tablo 5.22 Katılımcıların Bölgede Yaşam Süresi ile Ekolojik Turizmin Olumsuz Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391).....	146
Tablo 5.23 Katılımcıların Turizmden Elde Ettikleri Gelir ile Ekolojik Turizmin Olumsuz Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391)	146

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 3.1 İbradı İlçesinden bir görünüm (31.07.2020).....	56
Fotoğraf 3.2 İbradı'dan akşam saatlerinde genel bir görünüm (24.11.2020).	60
Fotoğraf 3.3 İbradı'dan eski (20.yy ortaları) bir görünüm.	65
Fotoğraf 3.4 İbradı yöresinde yetişen bir kardelen.....	68
Fotoğraf 3.5 İbradı Bölgesinde yetişen bir Safran (<i>Crocus biflorus subsp. isauricus</i>)	68
Fotoğraf 3.6 Ağlayan Gelin (Ters Lale) (<i>Fritillaria sp.</i>).....	69
Fotoğraf 3.7 İbradı'dan keşfedilen “Gökçe Tülüşah” (<i>Rpenticoides gokceoglui</i>) bitkisinin çiçeğinden bir görünüş.....	70
Fotoğraf 3.8 İbradı'da keşfedilen İbradı Anasonu (<i>Pimpinella ibradiensis</i>) bitkisinin çiçeğinden görünüş	71
Fotoğraf 3.9 Ormana Mahallesinden bir görünüm	74
Fotoğraf 3.10 Ürünlü Mahallesi (25.10.2020).....	77
Fotoğraf 3.11 Üzümdere Mahallesi Giriş Kısımından bir görüntü (21.11.2020).....	78
Fotoğraf 3.12 Düzlen Mahallesinden bir görünüm (21.11.2020).....	78
Fotoğraf 3.13 Başlar Mahallesi girişinden bir görünüm (21.11.2020).....	79
Fotoğraf 3.14 Çukurviran Mahallesinden bir görünüm (21.11.2020).	80
Fotoğraf 3.15 Maşat mahallesinden bir görünüm (21.11.2020).....	80
Fotoğraf 3.16 Altınbeşik mağarası iç kısmı.....	84
Fotoğraf 3.17 Kraldan Erymna Antik Kenti Yöneticisine gönderilen At başı figürlü taşta işlenmiş Takdirmane Yazısı	86
Fotoğraf 5.1 Ormana Mahallesinde “Düğmeli Ev” (24.10.2020).	98
Fotoğraf 5.2 Ormana Mahallesinde Düğmeli Evler'den bir görünüm (24. 10. 2020).....	99
Fotoğraf 5.3 Ormana mahallesinde yıkılan bir düğmeli evin duvar örme tekniğinden bir örnek (25.10.2020).	100
Fotoğraf 5.4 Başlar mahallesinde yıkılan bir düğmeli evin duvar örme tekniğinden bir örnek (25.11.2020).	100
Fotoğraf 5.5 Oda içinde bulunan ahşap davlumbazlı ocak Ormana (31.07.2020).	101
Fotoğraf 5.6 Düğmeli evlerin oda içinde raf bölümleri (25.10.2020).	102
Fotoğraf 5.7 Ormana'da tadilat görmüş eski bir konağın odasından bir “Musandra” görünümü (31.07.2020).	102
Fotoğraf 5.8 Ormana'da tadilat görmüş eski bir konağın odasından bir “Gusülhane” görünümü (31.07.2020).	103

Fotoğraf 5.9 Evlerin 2 kanatlı geniş giriş kapısı (Porta) ve sağ tarafta ahıra yük boşaltılan pencere Ormana/İbradı (24.10.2020).....	104
Fotoğraf 5.10 Ormana’da Düğmeli Ev’in kafes penceresi (24.10.2020).	105
Fotoğraf 5.11 Ormana’da bir düğmeli evin kapı eşiğine çakılmış at nalı görünümü (25.10.2020).	105
Fotoğraf 5.12 Ormana’da bir düğmeli evde “Şahnişin” görünümü (25.10.2020).....	106
Fotoğraf 5.13 Adil Bey Konağı (İbradı/Merkez) (21.11.2020).	107
Fotoğraf 5.14 Dr. Rıza Arıdilek Konağı (İbradı/Merkez) (21.11.2020).....	107
Fotoğraf 5.15 Zühtü Koçak Konağı (İbradı/Merkez) (21.11.2020).	108
Fotoğraf 5.16 Polisin Konağı (İbradı/Merkez) (21.11.2020).	108
Fotoğraf 5.17 Atıl durumda bırakılmış Zübeyde Hanım Konağı (İbradı/Merkez) (21.11.2020).	109
Fotoğraf 5.18 Yörük Ali Konağı (İbradı/Merkez) (31.07.2020).	109
Fotoğraf 5.19 Ürünlü mahallesinde içinde hala yaşam olan yaklaşık 250 yıllık bir düğmeli ev görünümü (25.10.2020).	110
Fotoğraf 5.20 Ürünlü mahallesinde 18.yy sonlarında inşa edilen bir başka düğmeli ev görünümü (25.10.2020).	110
Fotoğraf 5.21 Ürünlü mahallesinde atıl durumda bırakılmış tarihi bir düğmeli ev (25.10.2020).	111
Fotoğraf 5.22 Başlar mahallesinde günümüz inşa malzemeleri ile ek yapı inşa edilerek tarihi dokusu zedelenmiş bir düğmeli ev görünümü (21.11.2020).	111
Fotoğraf 5.23 Bölgenin en önemli konaklarından biri olan 40 Odalı Konak’a günümüz inşa malzemeleri ile yapılan eklemelerden bir görünüm (İbradı/Merkez) (21.11.2020).	112
Fotoğraf 5.24 Sururi Vezir Paşa Camii’den bir görünüm (İbradı/Merkez) (25.10.2020).	113
Fotoğraf 5.25 Sururi Vezir Paşa Camii giriş kapısı ve kapı üzerinde bulunan kitabesinden bir görünüm (İbradı /Merkez) (25.10.2020).....	114
Fotoğraf 5.26 Ormana Mahallesinde ocak arkası duvarının inşaatında antik taş kullanılan bir düğmeli ev görünümü (24.10.2020).	115
Fotoğraf 5.27 Çukurviran anıt mezarın batı yönünden görünümü (21.11.2020).	115
Fotoğraf 5.28 Çukurviran anıt mezarın tam cepheden bir görünümü (21.11.2020).....	116
Fotoğraf 5.29 Kadı Abdurrahman Efendi ve oğullarının mezarlarından bir görünüm (İbradı/Merkez) (31.07.2020).	117
Fotoğraf 5.30 Tol Han’ın iç bölümünden bir görünüm (25.10.2020).	117
Fotoğraf 5.31 Tol Han’ın dıştan görünümü (25.10.2020).	118

Fotoğraf 5.32 Kaşıkçıbeli Savaşı'nda İbradı bölgesinden geçen yol güzergahı	118
Fotoğraf 5.33 Melas Irmağı Üzümdere Mahallesi Mevkiinden temmuz ayına ait bir görünüm (31.07.2020).	119
Fotoğraf 5.34 Eynif Ovası ve Yılık atlarından bir görünüm (25.10.2020).....	120
Fotoğraf 5.35 Eynif Ovası ve Yılık Atlarından bir başka görünüm (25.10.2020)	120
Fotoğraf 5.36 İbradı'da yayılış gösteren topalak sıklamen (<i>Cyclamen cilicicum</i>) (25.10.2020).	123
Fotoğraf 5.37 İbradı bölgesinden bir sarı çiğdem görünümü (25.10.2020).	123
Fotoğraf 5.38 Arapastık Kestane Ağacı (İbradı/Merkez) (31.07.2020).	124
Fotoğraf 5.39 Dağ Keçisi motifli bir düğmeli ev ana giriş kapısı görünümü (21.11.2020)... ..	125
Fotoğraf 5.40 Maşat köyünde bulunan ve içinde hala yaşam olan tarihi bir düğmeli ev (21.11.2020).	126
Fotoğraf 5.41 Maşat'ta yöreye has kültürel dokusuyu ifade eden bir başka tarihi düğmeli ev (21.11.2020).	126

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ATTA	: Adventure Travel Trade Association (Macera Seyahat Ticaret Derneği)
BÜMAK	: Boğaziçi Üniversitesi Mağara Araştırma Kulübü
EXPO	: Exposition (Dünya Fuarı)
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IMF	: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
IUCN	: International Union for the Conservation of Nature (Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği)
M.Ö	: Milattan Önce
MAD	: Mağara Araştırma Derneği
ÖKA	: Önemli Kuş Alanı
TIES	: The International Ecotourism Society (Uluslararası Ekoturizm Topluluğu)
TM/KTKGB	: Turizm Merkezlerinde Kültür ve Turizm Koruma Geliştirme Bölgeleri
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNEP	: The United Nations Environmental Programme (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)
UNESCO	: The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
UNWTO	: United World Tourism Organization (Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü)
WWF	: World Wild Fund for Nature (Dünya Doğayı Koruma Vakfı)
YHGS	: Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

ÖZET

Bu çalışmada 2020-2021 yılları arasında doğal, tarihi ve kültürel zenginlikleriyle İbradı İlçesinin ekolojik turizm potansiyeli ve yöre halkının ekolojik turizme yönelik algısı ve tutumları incelenmiştir. Ekoturizm, ekosistemin ve ev sahibi toplulukların bütünlüğünün korunmasına katkıda bulunan pozitif çevre etğini tanımlar. Doğal, kültürel ve tarihi özellikleri ile en eski yerleşim alanlarından biri olan İbradı, [Düğme Evleri, Erymna Antik Kenti, İbradı Mezarlıkları, Arapastık Kestane Ağacı, Altınbeşik Mağarası Milli Parkı, Kardelen Çiçeği ve “İbradı Anasonu” (*Pimpinella ibradiensis*), “Gökçe Tülüşah” (*Rhaponticoides gokceoglui*) vb. endemik bitkilerin bir araya gelmesinden ibarettir. Araştırmanın örneklemini, İbradı ilçe merkezi ve çevre mahallelerinde yaşayan yerel halktan 391 kişi oluşturmuştur. Araştırmaya ait örneklemin hesaplanmasında Yamane (2001), örneklem formülünden yararlanılmıştır. Yerel halkın ekolojik turizme yönelik algısı ve tutumlarını analiz etmek için veri araştırması ve görüşme yöntemi kullanılmıştır. 391 anket formu SPSS 20.00 programı ile analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler ve oluşturulan hipotezler t ve ANOVA testleri ile ölçülmüştür. Her iki ölçek için geçerlilik ve güvenirlik analizleri yapılmış ve bu kapsamda açıklayıcı faktör analizi ve Cronbach Alpha kat sayıları incelenmiştir. Çalışma sonucunda yöre halkının eğitim seviyesi yükseldiğinde ve ekoturizmden yarar sağladığında ekoturizmin gelişmesine karşı olumlu bir tutum sergilediği ve bölgede ekoturizm faaliyetlerinin gelişmesine destek olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca yöre halkının medeni durumunun ekoturizmin olumsuz algı ve tutumları üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulguları, turizm planlamacılarına, destinasyon yönetim kuruluşlarına ve turizm literatürü bağlamında eğitim gören akademisyenlere öneriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Antalya, Ekoloji, Ekoturizm, İbradı, Turizm.

SUMMARY
EVALUATION OF ECOLOGICAL TOURISM POTENTIAL AND LOCAL
PEOPLE'S PERCEPTION AND ATTITUDES FOR ECOLOGICAL TOURISM:
İBRADI SAMPLE

In this study, the ecological tourism potential of İbradı district with its natural, historical and cultural riches and the perception and attitudes of local people towards ecological tourism were examined between 2020 and 2021 years. Ecotourism defines positive environmental ethics as contributing to maintaining the integrity of the ecosystem and host communities. İbradı, one of the oldest settlements with its natural, cultural and historical features, [Button Houses, Erymna Ancient City, İbradı Cemeteries, Arapastık Chestnut Tree, Altınbeşik Cave National Park, Snowdrop Flower and "İbradı Anasonu" (*Pimpinella ibradiensis*), "Gökçe Tülüşah" (*Rhaponticoides gokceoglui*) etc. It consists of coming together of endemic plants. The sample of the study was formed from 391 people from the local population who live in the district center of İbradı and its associated neighborhoods. The sample formula of Yamane (2001) was used in the calculation of the sample belonging to the study. The perception and attitudes of the local population towards ecological tourism were analyzed using the data survey and interview method. 391 questionnaire forms were analyzed with SPSS 20.00 program. The data obtained from the research and the hypotheses created were measured by t and ANOVA tests. Validity and reliability analyzes were made for both scales and in this context, explanatory factor analysis and Cronbach Alpha coefficients were examined. As a result of the study, it was revealed that when the education level increased and benefited from ecotourism, the local people displayed a positive attitude towards the development of ecotourism and supported the development of ecotourism activities in the region. In addition, it has been found that the marital status of the local people has an effect on the negative perceptions and attitudes of ecotourism. The research findings provide suggestions to tourism planners, destination management organizations and academicians studying in the context of tourism literature.

Keywords: Antalya, Ecology, Ecotourism, İbradı, Tourism.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimime başladığım ilk günden itibaren engin bilgi ve tecrübelerini her fırsatta benimle paylaşan, araştırma sürecinde ise elindeki imkânlarını sonsuz bir şekilde sunan, eğitim sürecim boyunca sorduğum her soruyu anlayış ile cevaplandıran, yürüdüğüm bu yolda beni sürekli motive eden, kendimi geliştirmem için en büyük desteği sağlayan ve yoluma ışık olan çok değerli danışman hocam sayın Dr. Öğrt. Üyesi İlker ÇİNBİLGEL’e, yine eğitim sürecim boyunca derin bilgi ve deneyimlerini her ihtiyacım olduğunda aktaran ve tüm bu süreçte desteğini esirgemeyen kıymetli hocam sayın Dr. Öğrt. Üyesi Özgür YAYLA’ya ve ayrıca başta sayın Prof. Dr. Hacer Bakır Sert olmak üzere Manavgat MATSO Turizm Fakültesinde bulunan tüm hocalarıma şükranlarımı sunarım.

Tez çalışmasına konu olan İbradı bölgesinde yaptığım tüm inceleme, görüşme ve anket çalışmalarına katkı sağlayan ve emeği geçen İbradı Belediyesi Kültür Müdürlüğü Sorumlusu sayın Serkan Gedik, İbradı İlçe Hizmet Birimi Şube Müdür Vekili sayın Eser Güler, Ormana Active Konaklama İşletmeleri kurucusu ve işleticisi sayın Tolga Özgüven, İbradı’da yaşayan emekli bir öğretmen ve yerel bir rehber olan sayın Hasan Halis Yörür, Ürünlü mahallesinde yaşamını sürdüren sayın Zeki Cengiz, sayın Fatih Özcivan ve Ürünlü Mahallesi Muhtarı sayın Nutfullah Murat Yamansoy ve tüm İbradı İlçesi ve mahallelerinde yaşamını sürdüren yöre halkına teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her döneminde sevgi ve anlayış ile bana destek olan varlıkları ile hayatıma güç katan canım annem Müjgan ÖNCÜ ve biricik kardeşlerim Ömrüm Asena CAN ve Canım Bircannur CAN’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bugünlere gelmemde çok büyük emeği olan, hakkını ödeyemeyeceğim çok kıymetli eşim Cevdet DAĞDELEN’e ve bu eğitim sürecim boyunca çoğu zaman benimle her birlikte olmak istediğinde “Ben çalışmanın bitmesini beklerim anneciğim, olsun” diyerek küçücük kalbi ile bana anlayış gösterip destek veren canım kızım Zeynep DAĞDELEN’e sonsuz teşekkür eder, bu çalışmayı bal kızım Zeynep DAĞDELEN ve eşim Cevdet DAĞDELEN’e ithaf ederim.

Özlem DAĞDELEN

Antalya, 2021

ÖNSÖZ

Dünya turizm sektöründe 3S turizmi (sea, sun and sand) olarak isimlendirilen deniz, güneş ve kum turizminin en önemli ve gözde destinasyonlarından biri olan Antalya İli'nde Mart-Aralık ayları arasındaki dönemde iklimin ve deniz suyu sıcaklığının uygun olması ve muhteşem kıyı şeridi ile devam eden deniz mevsimi bölgenin turizm potansiyelini artırmaktadır. Fakat son yıllarda dünya genelinde ve ülkemizde turistlerin tatil tercihlerini yaparken modern ve kalabalık şehirlerin karmaşa ve gürültüsünden uzakta doğal yaşamı deneyimleyebileceği doğal, kültürel ve tarihi kaynakları açısından zengin olan bölgelere yöneldikleri görülmekte ve bu da alternatif turizm çeşitlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Antalya, sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi kaynaklar açısından oldukça zengin bir ilimizdir. İl sınırları içinde bulunan ilçe ve köyler genel olarak tüm bu zenginlikleri kapsamakta ve gerek kıyı turizmine gerekse alternatif turizm çeşitlerine hizmet etmektedir. Antalya'nın en eski ve en yüksek yerleşim bölgelerinden biri olan İbradı'nın sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi kaynakları ile ekolojik turizm için güçlü bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Fakat ekolojik turizm ya da diğer bir ifadeyle ekoturizm için yeterli birçok kaynağı bulunmasına karşın ilçede ekoturizm faaliyetleri kısıtlı bir zaman dilimi içinde yer almakta ve bu da bölgenin gelişimini ve yerel halkın ekonomik anlamda kalkınmasını yavaşlatmaktadır. Bu çalışmada İbradı İlçesi'nin ekoturizm'e yönelik sahip olduğu kaynaklar ile ekoturizmin çeşitlendirilip gelişimine katkı sunmak ve ekoturizm faaliyetlerinin 12 ay boyunca doğayla uyumlu şekilde sürekliliğinin sağlanabilmesine yönelik yöntem, metod ve gerekliliklerin araştırılarak, ekoturizm potansiyelinin değerlendirilmesi ve aynı zamanda yapılan anket uygulaması ile yerel halkın ekoturizm bilgisi ve ekoturizm yönündeki beklentilerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Yöre halkının demografik değişkenlerinin ekolojik turizm gelişiminin olumlu etkileri ve ekolojik turizm gelişiminin olumsuz etkileri üzerindeki etkileri analiz edilerek yerel halkın ekoturizm bilgisi ve ekoturizm yönündeki beklentilerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Örnekleme İbradı İlçesi ve mahallelerinde yaşamını sürdürmekte olan 391 kişi'den oluşturmaktadır.

Bu çalışma bölge kalkınmasına katkı oluşturması, yerel halkın ekonomik anlamda daha refah standartlara ulaşabilmesinin sağlanması ve İbradı yöresinin ulusal ve uluslararası turizm arenasında tanınırlığının arttırılmasına ve bunun sonucu olarak da bölgeye olan turistik talebin arttırılmasına yönelik daha özgün uygulama ve metodların araştırılmasına olanak sağlamıştır.

GİRİŞ

Dünya ekonomisinde yer alan birçok sektörü geride bırakarak küresel ekonominin en hızlı büyüyen ve gelişim gösteren endüstrisi haline gelen turizm ve seyahat sektörünün Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) 2019 yılı verilerine göre, dünya turist varış oranı 2018 yılına göre % 5 artış göstererek 1.4 milyara ulaşmış, toplam uluslararası turizm gelirleri ve yolcu taşımacılığı da 2018 yılına göre %4 artış göstererek 1.7 trilyon Amerikan doları kazanç sağlamıştır (Pujar ve Mishra, 2020: 1; Dünya Turizm Örgütü, 2019). Toplumların ilerlemesi ve ekonomik kalkınmalarında turizm en dikkat çekici unsurlardan birisi olan turizm sektörü 20.yy'dan bugüne kadar büyük ilerleme kaydetmiştir (Karataş ve Babür, 2013: 16). İnsan gücüne bağlı olması nedeni ile özellikle az gelişmiş veya gelişmekte olan bölgelerde yoğun istihdam olanakları ve ekonomik kalkınma sağlamaktadır (Tutar vd., 2013: 6; Ryglöva, 2007: 138).

1970 yılından 1980 yılına kadar geçen süre içerisinde büyük talep gören kitle turizmi doğa üzerinde ve sosyo-kültürel yaşantıda birçok negatif etkiye sebep olurken insan sağlığı üzerinde de olumsuz yönde sonuçlar doğurmuştur. Ortaya çıkan bu tahribat 1980 yıllarından sonraki dönemde doğal, kültürel ve tarihi kaynak zenginliklerinin korunmasına yönelik toplumda bilinç algısını geliştirmiştir (Evren vd., 2019: 212). Yu vd. (2011: 57)'ne göre bu algı kitle turizminin yarattığı hasara karşı "Sürdürülebilir Turizm" kavramını ortaya koymuş ve buna bağlı olarak hem turistler hem de yerel halka yönelik fayda sağlayan deneyimlerin oluştuğunu ve aynı zamanda doğal çevrenin de koruma altına alındığını ifade etmişlerdir. De Lacy vd. (2014: 3)'ne göre sürdürülebilir turizm küresel olarak yaşanan ekonomik istikrarsızlıklar, doğal bütünlüğün bozulması, tahrip edilmesi ve buna ek olarak değişen iklim koşulları gibi yaşanan olumsuz gelişmeleri engelleyebilmek ve daha yaşanılır bir gelecek sağlamak için bir yöntem olarak ortaya çıkmış ve "Yeşil Büyüme" olarak da adlandırılmıştır. (Keskin ve Örgün, 2015: 31)'ne göre doğal kaynak zenginliklerinin korunarak gelişiminin sağlanması şeklinde de ifade edilebilen sürdürülebilirlik kavramı küresel boyutta en öncelikli konulardan birisi olmuştur. Sürdürülebilir turizm kavramı, ev sahibi halk tarafından benimsenip desteklenen "Ekoturizm" ile uyumlu olmalıdır. Doğa temelli bir turizm şekli olan "Ekoturizm" korumayı teşvik ederken sürdürülebilir kalkınmayı da desteklemektedir. (Weaver, 1999: 793-794). Kitle turizminin doğa ve toplumlar üzerinde yarattığı negatif etkiye karşılık bir tepki olarak 1980 yılından sonra Ekoturizm ortaya çıkmış ve hem koruma hem de sürdürülebilirlik çatısı altında gelişen alternatif bir turizm çeşidi olarak hızlı bir gelişme göstermiştir (Wondirad vd., 2020: 1).

Turizm, gelişim gösterdiği bölgede yaşayan yerel halkın yaşamında ekonomik, toplumsal, kültürel ve doğal çevre anlamında birçok yenilikler meydana getirmektedir. Bu sebeple turizm gelişiminin devamı için bölge sakinlerinin bu harekete katılımı oldukça önemlidir. Öncelikle, gelişmekte olan ülkelerde yaşamını sürdüren ev sahibi toplumun turizme yaklaşımını değerlendirmek, bölgede geliştirilmesi planlanan turizmin olası negatif etkilerini en alt seviyeye çekmek ve yerel halkın kalkınmasını sağlayacak faydaların arttırılabilmesi açısından birincil derecede önem taşımaktadır. Gelişmekte olan birçok ülkede kalkınmayı sağlayan en etkin sektörlerden biri olan turizm sağladığı döviz gelirleri ile ekonomik kalkınma ve ev sahibi toplum için istihdam olanakları yaratmaktadır. Yerel halkın katılımı çoğunlukla her çeşit turizmin geliştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından en önemli kriter olarak kabul edilmektedir. Bir bölgede turizm gelişiminden olumlu sonuçlar almak için yöre halkının tecrübeleri, fikirleri ile birlikte bu gelişimin içinde olmaları gerekmektedir (Thetsane, 2019: 123-124). Bölge halkının turizm gelişiminden etkilenme boyutu genellikle topluluğun bu gelişime gösterdiği aktif katılım ile ortaya çıkmaktadır. Buna göre turizm gelişimine yönelik olumlu veya olumsuz tutumları geliştiren yerel halkın ortaya koyduğu davranış bu etkilenme boyutu ile ilişkili olmaktadır (Figueiredo vd., 2014: 5). Tutum bilişseldir, insanların tutum nesnesi olan belirli bir varlığın olumlu veya olumsuz yönden değerlendirmesi ve varlığından bahsetmesi anlamına gelmektedir. Algı ise insanların deneyimlerinden, bir program veya faaliyetle etkileşiminden kaynaklanan inançlar olarak ifade edilebilmektedir. Yerel halkın algıları maliyetler ve faydalarla paralellik göstermektedir. Turizm bölgelerinde korunan alanların uzun vadeli varlığının yerel halkın olumsuz algı ve tutuma sahip olduğu durumda ve desteği olmadan gerçekleşmeyeceği ifade edilmektedir (Htun vd., 2010: 744). Bir bölgede planlanan turizm gelişimi için en belirleyici faktör, kalkınma sürecinde yerel halkın, turizm işletmelerinin ve turistlerin bu gelişime yönelik algısı ve tutumlarıdır

Sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi birçok kaynak zenginliği ile İbradı İlçesi'nin ekolojik turizm potansiyelinin ve bölgede yaşamını sürdüren yerel halkın ekolojik turizme yönelik algı ve tutumlarının değerlendirilmesini amaçlayan bu çalışmamız beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde detaylı bir literatür taraması sonucunda elde edilen bilgilere göre, turizm kavramı ve tanımı, turizmin tarihsel gelişim süreci, sürdürülebilir turizm kavramı, ekoturizm kavramı ve tanımı, ekoturizmin ortaya çıkışı, ekoturizmin önemi, ekoturizmin özellikleri, ekoturizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri belirtilmiş ve ekoturizmin amacına göre çeşitlendirilmesi yapılarak dünyada ve Türkiye'de yapılan ekoturizm uygulamaları hakkındaki bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde, turizmin yerel

halk ile etkileşimi ele alınarak, turizm gelişimi planlanan bir destinasyonda yerel halkın önemi ve bu gelişim süresi içerisinde göstermiş olduğu algı ve tutumları belirlenen dört model ile incelenmiş, yapılan literatür taraması ışığında bu bilgilere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde İbradı İlçesi ve mahallelerine ait tarihi, demografik, coğrafi, doğal ve kültürel yapıyı sunmak amacı ile geniş bir literatür araştırması yapılmış ve bilgiler sunulmuştur. Dördüncü bölümde, araştırmanın amacı, modeli ve hipotezleri, metod ve yöntemine ait açıklayıcı bilgiler verilmiştir. Beşinci ve son bölümde ise İbradı İlçesi'nin ekolojik turizm potansiyelinin ve yerel halkın algı ve tutumlarının değerlendirilmesi amacı ile yapılan anket çalışması SPSS 20.00 programında analiz edilerek elde edilen bulgular açıklanmıştır. Tez çalışmasında elde edilen bulgular ışığında sonuçlar ve öneriler bölümüne yer verilerek çalışma tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZM KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Turizm Kavramı ve Tanımı

1800 'lü yıllarda İngilizler tarafından ortaya konulan “turizm” kavramı kentleşme ve sanayileşmenin ilerlemesi ile kişilerin dinlenmek, eğlenmek, başka kültürleri tanımak, yeni yerler keşfetmek amacı ile yaptığı seyahatler ve aldığı hizmetlerin bütününe verilen isimdir. Başka bir ifadeye göre ise turizm; kişinin içinde bulunduğu psikolojik durumun sonuçlarına göre bulunduğu yerden başka bir yere gitme ve farklı kişileri tanıma isteği olarak da tanımlanabilmektedir (Aydın, 2012: 91). Herhangi bir destinasyonda yaşantısını devam ettirecek şekilde kalmadan kısa zaman dilimleri içinde gezmek ve eğlenmek amacı ile yapılan faaliyetlerin bütünü “Turizm” olarak tanımlanabilmektedir (Kozak, 2012: 2). Dünya üzerinde ülkelerin ve toplumların hem ekonomik anlamda hem de beşeri ve sosyal platformlarda gelişmesini sağlayan en önemli sektörlerin başında turizm sektörü gelmektedir (Gürbüz, 2002: 30). Turizm sektörü, ticari olarak yönlendirilen ve dünyanın korunan bazı alanlarının ekosistemlerini giderek daha fazla etkileyen güçlü bir ekonomik sistemdir (Wondirad, 2020: 1). Turizm kavramı tarihi gelişim süreci içinde değişikliklere uğramış ve bu kavramın bugüne kadar akademisyenler ve hükümetler tarafından ekonomik, sosyal, kültürel antropoloji ve coğrafya gibi alanlarda çeşitli tanımları yapılmıştır. Çeşitli akademisyen ve hükümetler tarafından bazen bir endüstri, bazen bir sektör ve bazen de bir sistem olduğuna yönelik tanımlar yapılmaktadır. Birbirinden farklı alanlar ile ilişkili olduğu için her alan, kendi çalışmasına uyumlu olarak turizm için bir tanımda bulunmaktadır (Kozak vd., 2014: 4-5). Ekonomistler turizmin destinasyonlara yönelik arz ve talep doğrultusunda oluşan ekonomik katkısını ve turizm gelişimini, döviz getirileri, turizmde istihdam olanakları, ödemeler dengesi ve diğer parasal konularını incelemekte iken, sosyalistler ve kültürel antropolojistler ise turist davranışları, turistler ve yerel halk arasındaki gelenek, görenekler, alışkanlıklar ve yaşam şekli açısından gelişen ilişkileri incelemektedir. Coğrafyacılar turizmin konumsal görünüşü, turizme yönelik konumların kapasitesi, bu konumlara yapılan seyahat akışını, alan kullanımı, çevrenin fiziksel değişimleri ve turizm dağılımındaki gelişmeleri incelemektedir. Turizm, hem uluslararası hem de yurtiçi ortamlarda uygulanabilecek anlam veya açıklama sağlar (Theobald, 2004: 10-11). Karataş ve Babür (2013: 16), 20.yy başlarından günümüze kadar olan süreçte ulusların ekonomik ve toplumsal gelişmesinde en etkin rolü turizm endüstrisinin oynadığını ifade etmiştir. Tutar vd. (2013: 16) yüksek ve hızlı işgücü gerektiren bir sektör olması sebebi ile geniş istihdam sağladığını ifade etmişlerdir. Bir bölgenin gelişimindeki

temel faktörlerden biri olan turizm en dinamik gelişen sektörlerden biri haline gelmiştir. Turizm gelişimi, ekonomik yetersizliğin olduğu bölgelerde özellikle kalkınma ve istihdam için önemli bir katkı sağlamaktadır (Ryglova, 2007: 138).

Döviz girdileri ile ülke ekonomileri canlılık ve hareketlilik kazanırken, dış borç ödemelerine kaynak oluşturması ve diğer yandan da turizm destinasyonlarının geliştirilmesi, altyapı ve üstyapı eksikliklerinin giderilmesi ile turistik bölgelerde yerli ve yabancı turist talebinin arttırılması hedeflenmektedir. Turizmin ulusal geliri arttıran dikkat çekici bir sektör olması ülkelerin ilerlemesini sağlayan en önemli faktörlerden biridir. Turizm gelişmesine etki eden etmenlerin, gelir düzeyinin artması, boş zaman artışı, eğitim ve kültür düzeyinde ilerleme görülmesi, teknolojik gelişmeler, ulaşım olanaklarının kolaylığı, sosyal güvenlik farkındalığının gelişmesi, ücretli tatil hakkının yaygınlaşması ve devlet teşviklerinin artışı olduğu görülmekte ve bu etmenler analiz edildiğinde seyrin her ülkeye göre farklılaştığı ortaya çıkmaktadır (Sel ve Zengin, 2020: 9-10). Kuenzi ve McNeely (2008: 156)'nin ifade ettiğine göre istihdam ve harcama rakamları incelendiğinde turizmin dünyanın en büyük endüstrisi olduğu görülmektedir. Her yıl 800 milyondan daha fazla kişi kendi ülkelerinden başka bir ülkeye seyahat etmektedir. Bu sayı dünya nüfusunun toplamının yaklaşık olarak %12'sine eşittir anlamına gelmektedir. Turizm, gelişmiş ülkelerde Gayri Safi Yurt İçi Hasılasının %3-10'unu ve bazı gelişmekte olan ülkelerde %40'ını oluşturmaktadır. Ülkelerin %83'ü için turizm, ihraç edilen ilk beş pay arasındaki ürünler ve servislerden oluşurken, %38'i için birincil yabancı para kaynağıdır (Kuenzi ve McNeely, 2008:156). Turizm endüstrisi son yirmi yılda hızlı büyüme göstermesi ile dünya Gayri Safi Yurt İçi Hasılasında bir ihracat sektörü olarak en dikkat çekici unsurlardan biri haline gelmiştir (Muresan vd., 2016: 1). Günümüzde turizm sektörü Türkiye'de bir önceki yıla oranla (2018) %17 artış göstererek 2019 yılı itibariyle 34.520 milyar dolarlık gelir getirisi (TUIK, 2020) ile gelişme göstermiştir (Keskin ve Örgün, 2015: 31).

Kültür ve Turizm Bakanlığının 2017, 2018 ve 2019 yıllarına ait ülkelere göre turizm gelirleri sıralaması Tablo.1.1 'de verilmiştir. Buna göre 2019 yılı itibari ile Türkiye turizm geliri 2018 yılına oranla %16.9 artış ile 34.5 milyar dolar, ortalama kişi başı harcama %2.9 artış ile 666 dolar ve ortalama gecelik gelir ise %4.3 artış göstererek 67.9 dolara yükselmiş olduğu görülmektedir.

2019 yılında Türkiye gelen turist sayısına göre Dünya sıralamasında 6.sırada yerini alırken ülkelere göre turizm gelirleri dünya sıralamasında 15.sırada yerini almaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020).

Tablo 1.1 Ülkelere Göre Turizm Gelirleri (Milyar \$)

SIRA	ÜLKELER	2018	2017	2016
1	Amerika Birleşik Devletleri	214.5	210.7	206.9
2	İspanya	81.5	75.3	66.8
3	Fransa	65.5	58.9	55.2
4	Tayland	63.0	56.9	48.8
5	İngiltere	51.9	47.5	47.9
6	İtalya	49.3	44.2	40.2
7	Avustralya	45.0	41.7	37.0
8	Almanya	43.0	39.9	37.5
9	Japonya	42.1	34.1	30.7
10	Macao	40.5	35.6	30.4
11	Çin	40.4	38.6	44.4
12	Hong Kong	36.8	33.3	32.8
13	Hindistan	28.6	27.4	22.4
14	Kanada	26.4	25.0	22.6
15	Türkiye	25.2	22.5	18.7
16	Avusturya	23.1	20.5	19.3
17	Meksika	22.5	21.3	19.6
18	Birleşik Arap Emirlikleri	21.4	21.0	19.5

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020

Türkiye İstatistik Kurumunun verilerine (2020) göre, 2003-2020 yılları arasında Türkiye'ye giriş yapan turist sayısının en çok 2019 yılı içerisinde olduğu görülmekte iken, turizm gelir ve giderlerinin, gelen ve giden turist sayılarının ve toplam turizm gelirlerinin en az 2020 yılı içerisinde olduğu açıkça görülmektedir (Tablo 1. 2).

Tablo 1.2 2003-2020 Yılları Arasında Gelen-Giden Ziyaretçi, Turizm Gelir-Gider, Ortalama Harcama Tablosu

YIL	TOPLAM					
	GELEN TURİST SAYISI	ÇIKAN TURİST SAYISI	TURİZM GELİRİ (1000 dolar)	ORTALAMA HARCAMA (\$)	TURİZM GELİRİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI(%)	TURİZM GİDERİ (Milyon dolar)
2003	16.463.623	16.302.053	13.854.866	850	4,4	2425
2004	20 753 734	20 262 640	17 076 607	843	4,2	2954
2005	25 045 142	24 124 501	20 322 111	842	4,1	3395
2006	23 924 023	23 148 669	18 593 951	803	3,4	3271
2007	27 239 630	27 214 988	20 942 500	770	3,1	4043
2008	31 137 774	30 979 979	25 415 067	820	3,3	4266
2009	31 759 816	32 006 149	25 064 482	783	3,9	5090
2010	32 997 308	33 027 943	24 930 997	755	3,2	5875
2011	36 769 039	36 151 328	28 115 692	778	3,4	5531
2012	37 715 225	36 463 921	29 007 003	795	3,3	4593
2013	39 860 771	39 226 226	32 308 991	824	3,4	5254
2014	41 627 246	41 415 070	34 305 903	828	3,7	5470
2015	41 114 069	41 617 530	31 464 777	756	3,7	5698
2016	30 906 980	31 365 330	22 107 440	705	2,6	5050
2017	37 969 824	38 620 346	26 283 656	681	3,1	5137
2018	46 112 592	45 628 673	29 512 926	647	3,8	4896
2019	51 747 198	51 860 042	34 520 332	666	4,6	4404
2020	11 910 338	11 243 568	8 145 561	724	-	920

Kaynak: Türkiye Seyahat Acentaları Birliği, 2020; Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020.

Tablo 1.3'te ülkelere göre gelen turist sayıları verilmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020). Bu tabloya göre Türkiye'ye 2016-2018 yılları arasında giriş yapan ziyaretçi sayısının giderek arttığı ve ülkemizin dünya sıralamasında 6.sırada yer aldığı görülmektedir.

Tablo 1.3 Ülkelere Göre Gelen Turist Sayısı (Milyon Kişi)

SIRA	ÜLKELER	2018	2017	2016
1	Fransa	89.4	86.9	82.7
2	İspanya	82.8	81.9	75.3
3	Amerika Birleşik Devletleri	79.7	76.9	76.4
4	Çin	62.9	60.7	59.3
5	İtalya	61.6	58.3	52.4
6	Türkiye	45.8	37.6	30.3
7	Meksika	41.3	39.3	35.1
8	Almanya	38.9	37.5	35.6
9	Tayland	38.2	35.6	32.5
10	İngiltere	36.3	37.7	35.8
11	Japonya	31.2	28.7	24.0
12	Avusturya	30.8	29.5	28.1
13	Yunanistan	30.1	27.2	24.8

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020.

1.2. Turizmin Tarihsel Gelişim Süreci

Tarihsel süreç içerisinde M.Ö 3500 yıllarında yazı ve tekerleğin bulunması ile ilk ticari faaliyet ve gezileri başlatmış olan medeniyetin Sümerler olmasının yanı sıra, M.Ö 2000 yıllarında Finikelilerin de Batı Afrika, Britanya Adaları ve Asor Adalarına yaptığı ticari seyahatler sebebiyle ilk gezginler olduğu bilinmektedir. Gerçek anlamda turizm hareketinin başlangıç tarihi olarak kabul edilen ve ilk olarak M.Ö 776 yılında Antik Yunan medeniyetinde düzenlenen olimpiyat oyunlarına katılmak amacıyla yola çıkan gezginler, geçtikleri kasabalarda konaklama ihtiyacı duymuşlar ve han, çadır veya yerel sakinlerin evlerinde konaklamışlardır. Buna bağlı olarak da konaklama sektörünün temelleri atılmaya başlamıştır. Yunan medeniyetinin ardından Romalıların da sahip oldukları konaklama işletmeleri, şık restoran ve eğlence hareketliliği ile ilkçağ turizm basamaklarında katkısı olduğu bilinmektedir (Çallı, 2015: 8-9-11). Uzun ve karanlık bir dönemi kapsayan Orta çağ döneminde Roma İmparatorluğu'nun çöküşü ile birlikte, Avrupa halkının çağdaş düşünce sistemi yerini aşırı dinci bir görüşe bırakmıştır. Halk asiller ve köylüler olarak iki sınıfa ayrılmış, turizm faaliyetleri neredeyse sona ermiş, dini amaçlı seyahatler gerçekleşmiştir. 18 yy'da Aydınlanma Çağı ile birlikte turizmde yoğun bir hareketlilik başlayarak zengin ve asil ailelerin erkek çocukları, eğitimleri için Avrupa'ya düzenlenen "Grand Tour"lara katılmışlar ve bunun sonucunda da kitlesel turizmin ilk adımları atılmıştır (Towner, 1985: 301). Her turun yaklaşık 3 yıl sürdüğü "Grand Tour"lar ilk olarak 17.yy da başlamış olup 19. yy başlangıcına kadar yoğun bir şekilde devam etmiştir (Çallı, 2015: 13). Soylu ve varlıklı ailelerin kendilerine toplum içerisinde farklı bir statü kazandırması amacı ile katıldıkları bu turizm hareketi modernitenin artması ve endüstrideki gelişmeler ile birlikte toplumun her kesiminin katılabildiği bir turizm faaliyeti şekline dönüşmüştür (Kozak vd., 2013: 14). 1950 yılları sonrasında endüstri devrimi ile birlikte bugünkü şeklini alan turizm sektörü küresel anlamda faaliyette bulunduğu ülke ve toplumlar üzerinde ekolojik, sosyolojik, siyasal ve kültürel bakımdan önemli derecede etki etmektedir. Solmaz (2019: 877) endüstri devrimi sonrasında turizmin gelişmesi için etki eden yapıcı faktörlerin aşağıdaki gibi olduğunu ifade etmektedir;

- Yapılan yeni kıta ve bölgelerin keşfi ile bu bölgelerdeki zenginlikler Batı Avrupa'nın daha da zenginleşmesini ve ticari faaliyetlerinin daha da hızlanarak paranın en önemli değerlerden biri olarak görülmesini sağlamış ve maddi değerlere bağımlı bir sistem ortaya çıkmıştır.
- Toplumda bulunan her birey için eğitimin hakkı sağlanmıştır.
- Matbaa yeni teknoloji ile geliştirilerek bilginin hızla yayılması sağlanmıştır.

- Toplumdaki her bireyin aktif olarak çalışma hayatına katılması ile birlikte gelir artmış, sosyal hayat daha aktif hale gelmiş ve tüm bu gelişmeler turizme olumlu bir yansıma yapmıştır.
- Teknolojik gelişmeler sayesinde, çalışma saatleri düzenlenmiş ve bireylerin dinlenme süresi uzatılmıştır.

İlerleyen yeni teknoloji ile birlikte kırsal bölgelerde, insan gücüne dayalı olarak yapılan tarıma yönelik işlerin büyük bir kısmı şehirlerdeki üretim tesislerinde makineler tarafından yapılmaya başlanmış ve fordist üretim sistemine geçilmiştir. Fordist üretim şekline bağlı olarak yoğun istihdam ihtiyacı ortaya çıkmış ve kırsal bölgelerdeki nüfus şehirlere yerleşmeye başlamıştır. Cinsiyet ayrımı olmaksızın kadın ve erkek nüfusun çalışma hayatına dahil olması ile başlayan yoğun çalışma hayatı fizyolojik bir ihtiyaç olarak tatil yapma güdüsünü arttırmış ve turizm lüks bir tüketim olmaktan çıkıp fizyolojik bir ihtiyaca dönüşmüştür. Gelişen teknolojinin bilgi, ulaşım ve iletişim teknolojilerinde de ilerleme kaydetmesi turizme yönelik ilgiyi arttırarak turizm faaliyetlerine hız kazandırmıştır (Kozak vd., 2013: 11; Kozak vd., 2014: 4-5; Karataş ve Babür, 2013: 19).

Evren vd. (2019: 212) 1970 ve 1980 yılları arasında ivme kazanan kitlesel turizmin özellikle doğal çevre, sosyal ve kültürel hayat, toplum içindeki gelir dağılımı ve toplum sağlığı gibi unsurlara yönelik tahrip edici sonuçlar ortaya koyduğunu belirtmektedirler. 1980'li yıllarda küresel olarak eğitim ve teknolojinin gelişmesi ile birlikte sosyo-kültürel ve doğaya yönelik farkındalık oluşmuş ve bu kaynakların hem şimdi hem de gelecek nesiller için koruma bilinci gelişme göstermiştir. Yu vd. (2011: 57) yaptıkları çalışmalarında bu farkındalığın, kitle turizminin hızlı ve plansız gelişimi ile, doğal ve kültürel kaynaklar üzerindeki olumsuz etkilerine karşı alternatif olarak “Sürdürülebilir Turizm”in gelişmesini sağladığını ifade etmiş, aynı zamanda ziyaretçiler ve ev sahibi toplum için yüksek kaliteli bir deneyim sağladığını ve bulunduğu ortamın kalitesini koruduğunu belirtmişlerdir.

1.3. Sürdürülebilir Turizm

Doğal ve kültürel kaynakları en fazla kullanan sektör olan turizm sektörü denetimsiz bir şekilde faaliyet gösterdiğinde telafisi imkânsız olan üzücü sonuçlar oluşturmaktadır. Turizm sektörünün ilerlemesi bir ülkede hem ekonomik anlamda gelişme hem de destinasyonlara yönelik yeterli bir korunmanın sağlanmasına ve aynı zamanda da ilerleyen zamanlardaki toplumlara daha sağlıklı bir şekilde aktarılmasında etkili olmaktadır. Bu da turizmin sürdürülebilirlik tarafını oluşturmaktadır (Keskin ve Örgün, 2015: 31). Yeşil büyüme olarak da ifade edilebilen sürdürülebilir gelişme, son yıllarda ekonomik belirsizlik gelişiminin

yarattığı kriz, çevresel bozulma ve iklim değişikliği gibi günümüzün tekrarlayan küresel zorluklarını tutarlı bir şekilde ele almak için bir strateji olarak ortaya çıkmıştır (De Lacy vd. 2014: 3). Küresel olarak ekonomik ve sosyal düzeyleri, gelişim potansiyelleri birbirinden farklı olan birçok ülke 1972 yılında, Stockholm’de yapılan Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansında (Stockholm Konferansı) biraraya gelmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2021). Konferansta küresel olarak ekolojik çevrenin uğradığı zararlar ve bunun sonucunda ortaya çıkan kayıplar görüşülmüştür. Konferansın sonunda, her insanın sağlıklı ve korunmuş bir çevrede yaşamaya ve çevre koruma hareketlerine katılmaya hakkı olduğu konusunda ortak karar alınarak Birleşmiş Milletler İnsan Çevre Bildirisi (Stockholm Bildirisi) kabul edilmiştir (Wikipedia, 2021).

Gün geçtikçe yok olmaya başlayan her türlü kaynak ve zenginliklerimizi koruma altına almak ve bu kaynakların hem bugün hem de gelecek nesiller için devamını sağlamak amacı ile 1987 yılında Birleşmiş Milletler tarafından “Bruntland Raporu” yayınlanmış ve “Sürdürülebilirlik” kavramı ilk kez resmi olarak kullanılmaya başlanmıştır (Our Common Future, 2021). Bu rapor geleneksel yaklaşımların dışında yalnız ekonomik kalkınma değil, ekolojik veya doğal olarak tüm kaynakların korunarak uzun vadede sürdürülebilir kalkınma planını oluşturmuştur. Bununla birlikte gelecek nesillerin de ihtiyaçlarının sağlanmasına temel oluşturmuştur (Mckercher, 2010: 16)

Ulusların çevreye duyarlı yönetim şekillerini uygulamaları için birtakım prensiplerin kabul edilmesi adına önemli bir başlangıç olan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (Rio Konferansı) 1992 yılında Rio de Janerio’da gerçekleşmiş ve bu konferansta, eylem planı olan Gündem 21, Rio Bildirisi ve Orman İlkeleri kabul edilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2021). 2000 yılında düzenlenen “Bin Yıl Zirvesi” ve 2002 yılında Johannesburg’da “Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi” sürdürülebilirliği koruyup geliştirmek amacı ile gerçekleştirilmiş, ayrıca 1992 Rio Konferansından 20 yıl sonra, 2012 yılında da Rio de Janerio’da “Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı” (+20) iklim değişikliği, biyoçeşitliliğin korunması, kuraklıkla mücadele ve sürdürülebilir kentler gibi konuların değerlendirilmesi amacı ile bir kez daha düzenlenmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2021). “İstedığımız Gelecek” (The Future We Want) adı altında sürdürülebilir kalkınma için bir kılavuz niteliğinde olarak 2015 yılında New York’ta kalkınma hedeflerinin devamı niteliğinde “Gündem: 2030: Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” kabul edilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2021).

Sürdürülebilir turizmin ilkeleri ekolojik ve kültürel bütünlük, sosyal eşitlik, bütünsel gelişim, topluluk uyumu ve dengeli büyüme olarak tanımlanabilmektedir (Gössling vd.,

2009: 276). Son yıllarda “sürdürülebilir kalkınma” kavramı küresel politikanın odağındaki en önemli konu olarak faaliyet göstermektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın daha işlevsel hale gelmesi için “Küresel düşün, yerel hareket et” şeklinde bir düşünce ve eylem konsepti geliştirilmiş ve turizm sektörü bağlamında yerel, bölgesel ve ulusal olarak aktarılmıştır (Pforr, 2001: 69-70). Sürdürülebilirlik veya sürdürülebilir kalkınma, Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından hazırlanan 1987 "Ortak Geleceğimiz" raporunda kullanılmasından bu yana yaygınlaşan bir kavramdır. Sürdürülebilirlik yaklaşımı, ekonomik faaliyetler, kalkınma, kentleşme, tarım, turizm ve çevre gibi kaynakların korunması ve gelecek nesillere aktarılması noktasında anahtar kavramlardan biridir. Turizm aynı zamanda sahip olduğu doğal kaynakları ve kültürel değerleri sayesinde gelişen ve ülkenin kalkınmasına katkı sağlayan ve elbette bu kaynakların ve değerlerin korunmasına ihtiyaç duyan bir sektördür (Tekin, 2019: 20-21).

Sürdürülebilirlik genellikle zorlu bir sosyal hedef olarak kabul edilmekte ancak toplumdaki ilgili güçler arasında geniş bir fikir birliği temeli oluşturulursa kapsamlı bir iş birliği ile başarı elde edilebileceğini ifade etmektedir. Sürdürülebilirlik tüm kaynakların yönetimi için bir yol olarak öngörülmektedir (Pforr, 2001: 70). Kültürel bütünlük, temel ekolojik süreçler, biyolojik çeşitlilik ve yaşam destek sistemleri korunurken ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarda yerine getirilmelidir. Kültürel ve doğal bir sürdürülebilirlik için, destinasyonların kaynaklarını kaybetmeden turistik faaliyetlerinin yönetilip geliştirilmesine ihtiyaç vardır (Ocampo vd., 2018: 875). Çevresel ve tabii kaynakların korunup geliştirilmesi olarak da belirtilen sürdürülebilirlik günümüzün en önemli kavramlarından biri haline gelmiştir (Keskin ve Örgün, 2015: 31). Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) gibi uluslararası veya hükümetler arası kuruluşlar, ekonomik sürdürülebilirlik, çevresel sorumluluk ve sosyo-kültürel refah arasında ideal bir 'denge' olarak sürdürülebilir turizmi desteklemektedir (Gkoumas, 2019: 2). Sürdürülebilir turizmin hedefleri Özkök ve Gümüş (2009: 54)'e göre şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Turizmin sağlayacağı doğa koruma ve ekonomik kalkınma farkındalığını oluşturmak,
- Ekonomik ve her türlü ilerlemede denge oluşturulması,
- Yerel halkın hayat standardının daha iyileştirilmesi,
- Turistlerin tecrübelerinin daha olumlu hale getirilmesi,
- Çevre korumanın maksimum seviyelere çıkarılmasıdır.

Weaver (1999: 793-794)'e göre ekoturizm, korumayı doğrudan veya dolaylı olarak teşvik eden ve sürdürülebilir ekonomiyi destekleyen doğa turizmidir. Sürdürülebilir

kalkınmayı ve koruma çabalarını ilerleten bir doğa yolculuğu olarak da tanımlanabilmektedir. Sürdürülebilir turizm kavramı, taşıma kapasiteleri gözönüne alındığında destinasyon ve yerel halk tarafından kabul edilip desteklenen “Ekoturizm” ile tutarlı olmalıdır.

1.4. Ekoturizm

1.4.1. Ekoturizmin Kavramı ve Tanımı

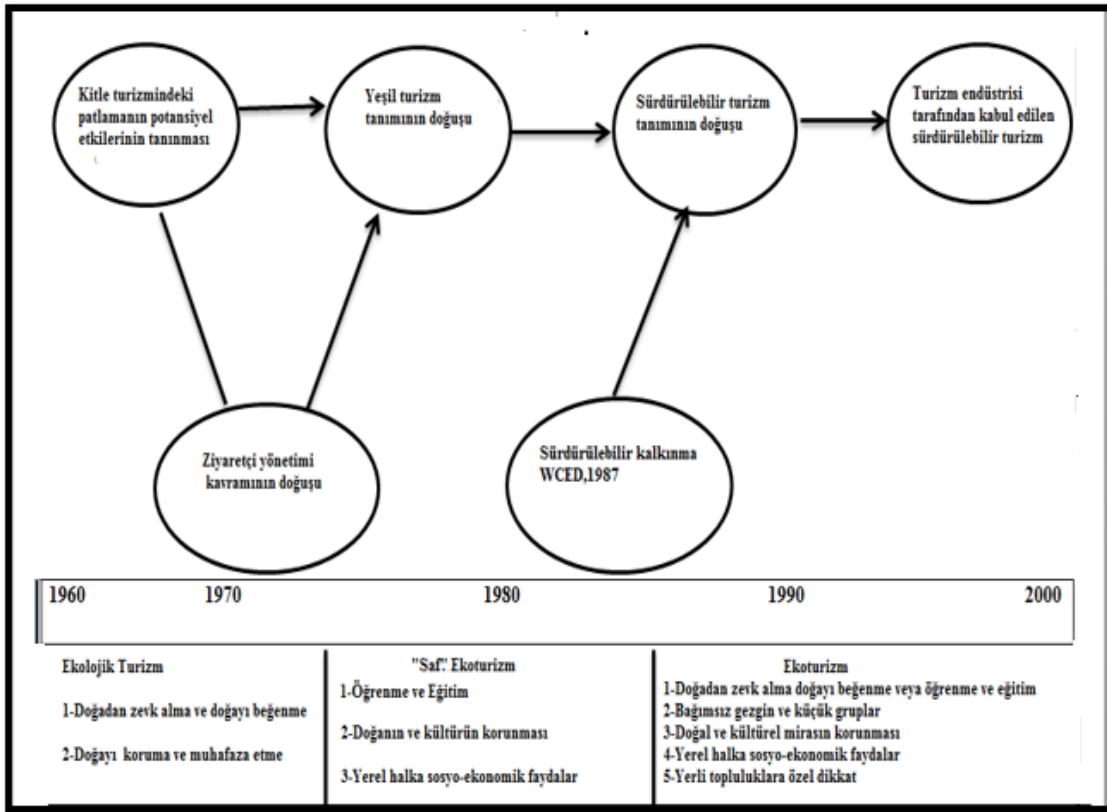
Kasalak (2015: 21)’ın da ifade ettiği gibi canlıların bulunduğu ortam ile ilişkilerini araştıran bir bilim dalı olarak ifade edilen “ekoloji” kelimesi aslında Yunanca oikos (ev) ve logos (bilim)’un birleşimi ile ortaya çıkmıştır. Ekoturizm kavramı konusunda bilim dünyasında ortak somut bir tanım bulunmamaktadır. Kasalak (2018: 223) te belirttiği şekilde 1965 yılında Hetzer, ekoturizm kavramını; öncelikle kuşlar ve diğer yaban hayatı, doğal bölgeler, kayalık oluşumlar, mağaralar, fosil bölgeleri, arkeolojik alanlar, sulak bölgeler ve endemik ve risk altında bulunan türlerin yer aldığı bölgeler gibi doğal ve arkeolojik zenginliklere dayanan turizmdir.” şeklinde ilk olarak tanımlamış ve Kanada Hükümetinin 1970 yıllarında başlattığı ekoturizm programlarında Hetzer’in tanımladığı bu terim kullanılmıştır. Kasalak (2018: 223)’a göre 1976 yılında Gerardo Budowski bir biyolog olarak yaptığı çalışmasında ekoturizmi tanımlarken ekoloji, turizm ve koruma arasında mutualist bir yaklaşım olduğunu belirtmiş ancak ekoturizm terimi ilk olarak literatürde Kenton Miller tarafından 1978 yılında ele alınmıştır. Kasalak (2015: 23)’ın ifade ettiği gibi ekoturizm doğanın değerini anlama ve bu değerden keyif alma şeklinde tanımlanabilmektedir Doğa temelli bir turizm şekli olan ekoturizm, ekolojik, sosyo-kültürel ve ekonomik olarak sürdürülebilir iken doğal olanı kendi ortamında öğrenmek ve değerini anlamak için fırsatlar sunar. Weaver (1999: 794) ekoturizmin, ekosistemin ve ev sahibi toplulukların bütünlüğünün korunmasına katkıda bulunan pozitif çevre ahlakı olarak da tanımlamaktadır.

Genellikle flora, fauna ve kültürel mirasın başlıca ilgi çekici olduğu destinasyonlara seyahat anlamına gelen ekoturizm aynı zamanda korunmasız gezegenimizde yaşamının yeni yollarını keşfetmek, yerel kültürlerle, vahşi maceralara, gönüllülüğe ve kişisel gelişime odaklanmaktır (Shedenov vd., 2019: 5). Ekoturizm çevresel bir sorumluluk içerisinde korunmuş ve doğal bölgelere yapılan seyahat ve aynı zamanda yerel halkın refahını sağlamak ve geliştirmek için yapılan teşvik, yorum ve eğitimidir (Erdoğan, 2014: 8). Sorumlu ekoturizm, doğal çevre üzerinde geleneksel turizmin olumsuz etkileri en aza indiren ve yerel nüfusun kültürel bütünlüğünü arttıran programları içerir (Shedenov vd., 2019: 5). Ekoturizm, çevreye, ekonomiye ve kültüre olumlu yönde etki ederken bununla beraber yerel toplulukların

ve yerel ortamın korunması ve teşvik edilmesi için uzun vadeli ihtiyaca en iyi çözümü sağlayan kültürel bir çeşitliliktir (Tseng vd., 2019: 1319).

1.4.2. Ekoturizmin ortaya çıkışı

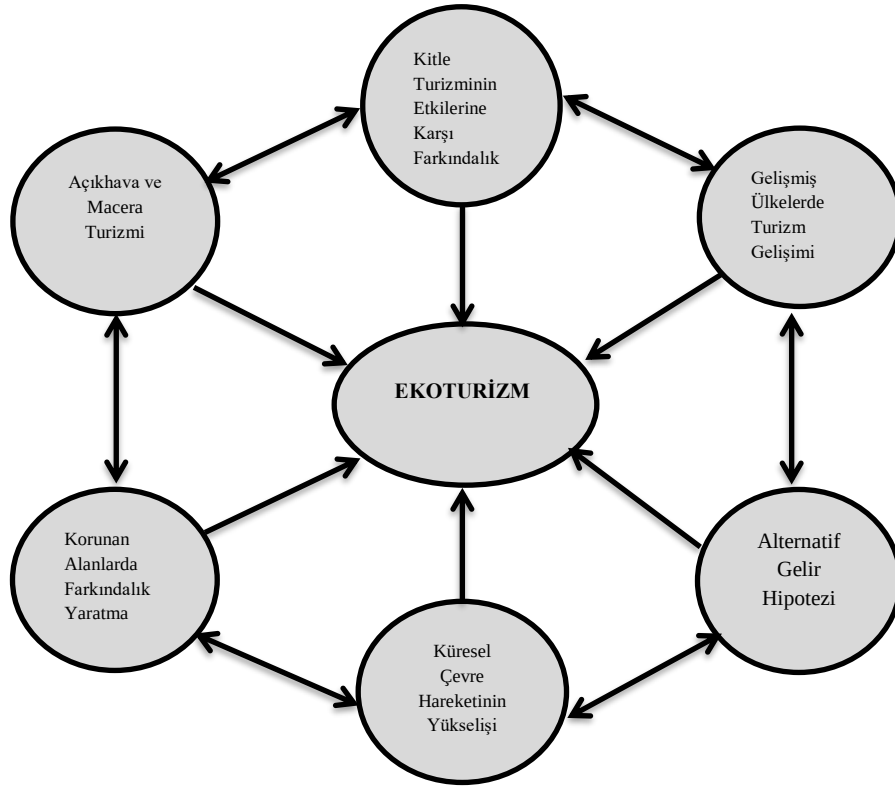
Turizm ile korumanın birlikte kullanılması ilk defa 1976 yılında Budowski tarafından gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, 'ekoturizm' teriminin kullanımı ise, kitle turizminin doğal alanlarda giderek artan olumsuz etkilerine karşı küresel olarak farkındalığın gelişmesi ve bunlara bir tepki olarak ancak 1980'lerden sonra ortaya çıkmıştır (Orams, 1995: 3). 1983'te Ceballos-Lascurain'in ekolojik koruma gerektiren kırsal bölgelere seyahat eden turistlerin o bölgede ekonomik kalkınmaya neden olacağı ve bölge halkına istihdam yaratmada en etkili faktör olacağını keşfederek, bölgenin ekolojisini korumaya yönelik bir kavram olarak "ekoturizm" terimini ilk kez kullanmaya başlamış ve ekoturizmin literatürde sürdürülebilir bir turizm aktivitesi olarak ortaya çıkmasında etkili olmuştur (Jamal vd., 2006: 147- 148). Global anlamda ekonomik kalkınmanın en temel taşlarından biri olan turizm sektörü günümüzde hızla büyüme ve ilerleme göstermektedir. Gelişen bilim ve teknoloji yaşantımıza birçok kolaylık ve yenilikler getirmekte iken turizmde bu değişimden öncelikli olarak etkilenen sektörlerin başında gelmektedir. Geleneksel turizmin 1970 ve 1980 li yıllar içerisinde kitleler halinde özellikle kıyı bölgelerinde yoğun insan kalabalıkları şeklinde yaşandığı ve çevrenin bu turizm hareketinden çok fazla hasar alması, toplumun eğitim ve kültür seviyesinin artması, kalabalık şehirlerde stresli bir hayat yaşamamanın sonucu olarak insanlarda doğa ve çevreye karşı farkındalık ve ilgiyi arttırmıştır. Günden güne yükselen bu yeni algı ve talep kitlesel turizmden farklı ve doğa temelli yeni bir turizm şekli olan "Ekoturizm"i ortaya çıkarmıştır (Erdoğan ve Erdoğan., 2005: 4). Ekoturizm faaliyetleri ile birlikte deniz, güneş, kum üçgeninden oluşan geleneksel turizm şeklinden uzaklaşan turistlerin doğayı keşfe başlayarak, yeni doğa maceralarını tecrübe etmek ve doğaya dair bilgilerini geliştirebilmek için bu yeni turizm hareketinde yer almaya başladıkları görülmüştür (Kasalak ve Isayeva, 2006: 185). 1970 yılından sonra gelişmeye başlayan ekoturizm hareketleri ilgi görmeye başlamış ve koruma ekoturizm için öncelikli teşvik eden unsur olmuştur (Cinnioğlu, 2015: 13).

Şekil 1.1 Sürdürülebilir Turizm ve Ekoturizmin tarihsel gelişimi

Kaynak: Swarbrooke, 2002 Uyarlayan, Jamal vd.,2006: 150

Şekil 1.1'de sürdürülebilir turizm ve ekoturizmin tarihsel gelişim evreleri görülmektedir. Şekil 1.1'de ekoturizmin başlangıç dönemlerinde birbiriyle ilişkili olan faktörlerin ekoturizm üzerindeki etkisini göstermektedir. Şekil 1.2'de kitlesel turizmin yarattığı olumsuz etkiler doğayı ve çevreyi korumaya karşı farkındalık oluşturmuş, doğa ve çevre korumanın önemi artarak özellikle gelişmiş ülkelerde bu farkındalık turizme yansımış ve küresel bir çevre koruma hareketi başlamıştır. Bu hareket ile birlikte ekoturizm ortaya çıkmış ve bunun destinasyonlara ekonomik anlamda hareketlilik getireceği ve gelir sağlayacağı yönünde varsayımlar geliştirilmiştir

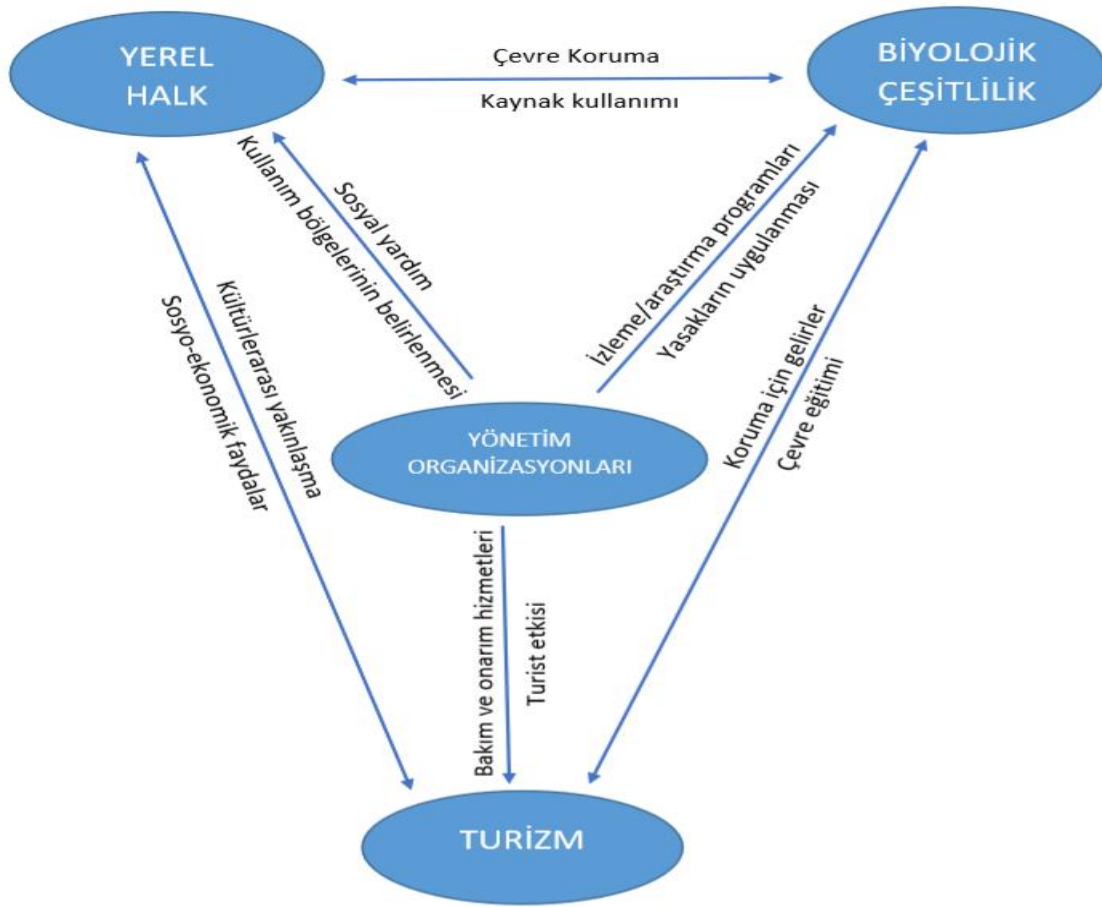
Şekil 1.2 Ekoturizmin Gelişmesini Etkileyen Temel Faktörler.

Kaynak: Jamal vd., 2006: 148

1.4.3. Ekoturizmin Önemi

Ekoturizm, doğa hakkında bilgi sahibi olmak ve doğayı deneyimlemeye odaklanan sürdürülebilir bir doğa temelli turizm şeklidir. Başka bir ifade ile, ekoturizm uzun vadeli çevresel sürdürülebilirliği teşvik eder. Bu nedenle turistlerin çevre bilinci ve eko-destinasyona yönelik davranışları, önemli bir öncül ve ekoturizmin sonuçlardır (Khanh ve Phong, 2020: 489). Erdoğan ve Erdoğan (2005: 7)'a göre doğayı korumanın yanı sıra yerel halkın ve özellikle yoksul bölgelerdeki yerel halk için ekonomik kalkınma aracı olarak önemli bir görev üstlenen ekoturizm aynı zamanda Yerel halkın sahip olduğu değerlere ve geleneksel kültürüne saygılı olmayı teşvik ederken, yöre halkı ve ekoturist arasında da karşılıklı saygı ve kültür alışverişine yönelik bir ilişki sürmektedir. Khanh ve Phong (2020: 493)'e göre ekoturizm faaliyetlerinde hedef, katılımcı ekoturistlere çevre bilincini aşılama ve insanların doğaya karşı dikkat algılarını maksimum seviyeye ulaştırmaktır. Bu sayede toplumların, ekolojik dengenin korunup küresel sürdürülebilirlik konusunda bilgi ve yetilerin kazandırılması amaçlanmaktadır. Çevresel inanç, bağlılık ve ekolojik bilgi kişisel çevreye duyarlı davranış belirler. Birkaç çalışma göstermektedir ki ekoturizm turistlerin doğa ile güçlü bağlar kurmasını sağlamaktadır. Ekolojik korumaya yönelik çevresel inanç, bilgi ve davranış ile

doğal dünya ve ekoturizm tutumlarının birbiriyle son derece bağlantılı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte küresel anlamda kişilerin çevre konusundaki farkındalık düzeylerinin yükselmesi ve çevreye karşı sorumluluğun artması beraberinde getirdiği sorumlu davranışlar, diğer turizm çeşitlerine alternatif olarak ekoturizmi seçme eğilimini arttırmıştır. Önceki araştırmalar çevreye karşı sorumluluk bilincine sahip olan turistlerin ekoturizm için etkili tanıtım yapabileceğini ve bunun da ekoturizmin gelişimi için olumlu etkiler sağlayacağını göstermektedir. Ekoturist doğal ve kültürel varlıkların korunmasının önemi konusundaki farkındalıklarından kaynaklanan bilinç ile seyahatlerinde doğa temelli destinasyonları tercih etmektedir (Khanh ve Phong, 2020: 493). Ekoturizmi oluşturan ilk unsurlardan biri de bu turizm şeklinde yerel halkın öncelikli olarak rol alması ve doğa temelli ilgili destinasyonun sahip olduğu tüm kültürel ve doğal zenginliklerin korunarak turistlere sunulması olmaktadır. Ekoturizm çevreye karşı sorumlu ve belli bir eğitim seviyesine sahip kişiler ile doğal yaşam alanlarında, doğal canlı türleri ile birlikte olmak için öncelikli öneme sahiptir (Çevreonline, 2021). Ekoturizm özellikle az gelişmiş ülkelerde çeşitli iş ve istihdam fırsatları sunarken aynı zamanda ülkelerin de ekonomik olarak büyümesini sağlamaktadır. Sürdürülebilir altyapı sistemlerini geliştirmek ve bunu bulunduğu yöresel topluluğa ve bu topluluğun değerlerine hazır hale getirmek ekoturizmin başlıca hedeflerindendir. Planlanmış ekoturizmde başlıca önem gösteren konulardan biri de az sayıda ekoturistten oluşan topluluklar ile çevre ve kültürel dokuya hasarı minimum ölçüye indirmek ve elde edilen ekoturizm gelirlerini de bu hasarların telafisini sağlama ve bölge ekonomisinin kalkınmasında kullanmaktır (Kasalak ve Isayeva, 2006: 188-189).

Şekil 1.3 Eko-turizmin Kavramsal Çerçevesi

Kaynak: Ross ve Wall 1999 Uyarlayan Çinbilgel, 2020: 89

Şekil 1.3'te görüldüğü gibi ekoturizm kendine has etik, çeşitli ilkeler, paydaşlar ve organizasyonlar ile bağlantılı olan bir yapıdır. Eko destinasyonda yaşayan bölge halkını, bu organizasyona dahil etmek ve ilerlemelerini sağlamak, turistler için ise ekoturizmi oluşturan bölgesel zenginliklerin tanıtımını içermektedir (Çinbilgel, 2019: 88). Lindberg'e göre (1996: 1) ekoturizmde ekonomik etki ve ekonomik değer olmak üzere birbiriyle ilişkili ancak birbirinden farklı iki ekonomik kavram vardır. Bu kavramlar ekoturizm tarafından üretilen satışlar, gelir, işler veya diğer parametrelerdeki değişikliği ifade eden ekonomik etkiyle odaklanmaktadır. Ekoturizmin ortak hedefi, şirketler için kar, halk için istihdam veya parklar için gelir şeklinde, ekonomik faydaların üretilmesidir. Ionel (2019: 301)'e göre, ekoturizmin faaliyette olduğu destinasyona ve yerel halka sağladığı faydalar ve önemi şunlardır;

- Yerel halk için iş olanakları ve gelir sağlar,
- Doğal alanların korunması ve ekoturist için çekiciliğinin artırılmasına yönelik iyileştirme fonları sağlar,

- Ekoturistlere çevre eğitimi sağlar ve böylece ekoturistleri eğitmesi sebebi ile diğer turizm şekillerinden farklılık gösterir.
- Kültürel mirasın ve çevrenin korunmasını ve geliştirilmesini teşvik eder.

1.4.4. Ekoturizmin Özellikleri

Uluslararası Ekoturizm Derneği (TIES)'ne göre ekoturizm, seyahat eden toplulukların işbirliğinde sürdürülebilir bir koruma sağlamak ve ekoturizm aktivitelerini bazı prensipler ile uygulamak zorundadır. Tseng vd. (2019: 1320)'ye göre ekoturizmin özellikleri; fiziksel, sosyal ve psikolojik davranışların olumsuz etkilerini azaltmak, çevreye duyarlılığı, kültürel farkındalığı ve saygıyı geliştirmek, hem turistleri hem de yerel halkı olumlu deneyimlere teşvik etmek, genel bir koruma için finansal faydalar geliştirmek, bölgede turizm sektörünün gelişmesi ve yerel halkın üretimini arttırabilmesi için finansal desteği geliştirmek, turistlere çevresel, sosyal ve siyasal anlamda unutulmaz deneyimleri en iyi şekilde sunabilmek, çevreye zarar vermeyen düşük etkili tesislerin inşa edilip ve faaliyete geçirilmesi, yerel halkın manevi değerlerini ve inançlarını kabul etmek ve yerel halkın kalkınması için onlar ile çalışmak şeklinde belirtilmektedir.

Ekoturizm, sürdürülebilirliğin diğer bir yüzü olarak ortaya çıkan ve hızla turizm pazarındaki yerini alan yeni bir turizm şeklidir. Çoğu zaman alternatif turizm, sorumlu turizm, yeşil turizm gibi kavramlar ile isimlendirilmeye çalışılmış olsa da hiçbiri, günümüzde evrensel bir ifade haline gelen ekoturizm kavramı kadar kabul görmemiştir (Mckercher, 2010: 16). Kanada'nın Quebec şehrinde Mayıs 2002 yılında 133 ülke ve 1100 delegenin katılımı ile yapılan "Dünya Ekoturizm Zirvesi"nde, bütün ülkeler geçerli bir Ekoturizm tanımını kabul etmişlerdir (Ekoturizm Derneği, 2021).

Turizmin en hızlı büyüyen unsuru olan doğa temelli turizm genel olarak dünyada biyolojik çeşitliliğinin büyük bir kısmının bulunduğu gelişmekte olan ülkelere, milli parklara, vahşi yaşam alanlarına yapılan seyahatler olarak tanımlanmaktadır (Kuenzi ve Mc Neely 2008: 155). Günümüzde ekoturizmin yıllık %10-30 büyüme oranı ile en hızlı büyüme gösteren turizm sektörü olduğu, dünya turizm pazarındaki payının %20 olduğu ekoturistlerin her yıl %3 oranında artışta olduğu görülmektedir (Kuenzi ve McNeely 2006: 2, TIES, 2019). UNEP'e göre (2021)'a göre ise ekoturizmin ilkeleri şöyledir;

- İlke 1- Sadece tabiat bölgelerinde değil aynı zamanda bu bölgelerdeki kültürlerin de turist tecrübelerinin bir bölümü olarak kabul görmesi,
- İlke 2-Bölge halkına ait olan küçük, kişiye özel ve bölgesel işletmelerin büyük olmayan toplulukları düzenlemesi,

- İlke 3-Sosyal, tabii ve kültürel çevredeki pozitif etkileri olabildiğince arttırmak ve bu alanların korunması yönünde değerlendirmek,
- İlke 4-Bölge sakinlerinin ekonomisine destek olabilmek için imkanlar oluşturmak ve yeni iş fırsatlarını yaratmak,
- İlke 5-Bölge sakinlerinin ve turistlerin çevre ve doğanın korunmasına ait bilincinin geliştirilmesi için çalışmalar yapmak,

Ekoturizm, sürdürülebilir kalkınma, toplumun güçlendirilmesi ve çevresel koruma sağlarken, kitle turizmine karşı sürdürülebilir bir alternatif olarak desteklenmektedir. Özellikle gelişmekte olan, zengin doğal ve kültürel kaynaklara sahip ülkeler için ekoturizm, sürdürülebilir bir kalkınma aracı olarak kabul edilmektedir (Wondirad vd., 2020: 2).

1.4.5. Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri

Dünya’da eğitim, teknoloji, sosyal haklar gibi birçok konuda meydana gelen gelişme ve ilerlemeler insanların doğaya karşı farkındalığını arttırmış ve bununla birlikte ekoturizme olan ilgi de çoğalmıştır. Turizmin en hızlı büyüyen unsuru, dünyanın biyolojik çeşitliliğinin büyük bir kısmının bulunduğu gelişmekte olan ülkelere, milli parklara ve vahşi yaşam alanlarına yapılan gezileri içeren “doğa temelli” turizmdir (Kuenzi ve Mc Nelly, 2008: 155).

Ekoturizmin gördüğü bu ilgi çoğu bölgede özellikle doğal, kültürel zenginlikleri ve yaban hayatını korumayı teşvik etmektedir. Özellikle doğadan kaynaklı bazı sanayii ve maden işletmelerinin verdiği zararı minimuma indirmeyi sağlamaktadır (Kuter ve Ünal, 2009: 151). Örneğin; Afrika’da Gambiya Bölgesi bugün ekoturizmin en hareketli olduğu bölgelerden olmakla birlikte 1900’lü yıllarda bu bölgede bulunmayan yüzlerce şempanze 1979 yılından bu yana özel bir rehabilitasyon projesi dahilinde bakıma ve korunmaya alınarak Gambiya Nehri Milli Parkı içerisinde 4 farklı grup olarak hayatlarına devam etmektedirler (Euronews, 2020). 1997 yılında Roe ve arkadaşlarının yaptıkları araştırmanın bulgularına göre turizmin gelişmesinin etkileri üç bölümde sınıflandırılabilir: (a) çevresel etkiler (b) sosyo-kültürel etkiler ve (c) ekonomik etkiler. Ekoturizm faaliyetleri, olumlu etkiler yaratmanın yanı sıra doğal çevre üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceği gibi turizm cazibe merkezlerinin yerel sosyo-kültürel değerler üzerindeki etkilerini de yaratabilir. Çevresel etkiler, çevrenin başlangıç değerindeki değişiklikler şeklinde de meydana gelebilir, ancak bu beklenmedik bir şekilde ortaya çıkar. Kontrol edilmediğinde veya iyi yönetilmediğinde, çevre üzerindeki olumsuz etkiler çevre kirliliğine ve çevresel bozulmaya sebep olabilir. Çevresel hasarlar arasında doğal peyzajın tahrip edilmesi, bitki örtüsünün tahrip edilmesi, yaban hayatına verilen zararlar, mercan resifleri ve çöp yığınlarının ortaya çıkması şeklinde olabilir. Diğer

olumsuz etkiler, yetersiz olan turizm yönetimi planlarının çevresel kapasiteye dikkat etmemesi, yerel halkın ve turistlerin doğal ortamın, çevrenin korunmasında bilgi ve bilinç eksikliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkabilmesidir. Kimyasal ve biyotik sebepler arasında, ziyaretlerin sıklığı nedeniyle toprak erozyonu, doğa peyzajındaki değişiklikler nedeniyle bitki örtüsünün tahrip olması, çöp hacminin artması ve motorlu araçlardan kaynaklanan gürültü kirliliği sayılabilir. Yerel halk tarafından materyalist tutum, illegal seyyar satıcılığının artışı, yerel topluluklarda ahlaki bozukluklar, gelirin azalması, geleneksel ürünlere ve sanatsal tasarıma olan ilginin azalması, turizm manyetizmasının düşme oranı, geleneksel kültür cazibelerini içeren, bazı tarihi ve dini festivallerde veya kutlamalarda insanların yaratıcılıklarının azalması ise sosyo-ekonomik ve kültürdeki olumsuz sonuçları olarak görülmektedir (Butarbutar ve Soemarno, 2013: 101). Ekoturizmin doğayı deneyimlemenin en çok tercih edilen türlerinden biri olan “trekking turizmi” Nepal’de uygun doğa şartları neticesinde bir hayli ilerleme göstermiş fakat özellikle Katmandu’da çok fazla talep nedeniyle meydana gelen kalabalıklaşma sonucunda bazı bölgelerde doğa zarar görmüş ve ekoturizmin amacının dışına çıkmıştır. Turizme yönelik konaklama işletmelerinin yapımında kullanmak üzere birçok ağaç kesilmesi sonucunda da toprak kayması ve su taşkınları ile karşılaşmıştır. Buna benzer şekilde Filipinler’de yapı malzemesi olarak mercan kayalıklarının kullanılması amacıyla patlayıcı kullanıldığı için bölgedeki balık türleri yok olma tehlikesi altına girmektedir (Kuter ve Ünal, 2009: 152).

Ekoturizm hareketinin bir sonucu olarak ortaya çıkan çeşitli olumlu etkiler şunlardır: (1) ekoturizm hükümete ve yerel topluluklara ekonomik faydalar sağlayabilir. Bu faydalar turist harcamaları, 'çarpan faktörü' ve kalkınma bağlantıları aracılığıyla gözlemlenebilir. Çarpan faktörü kavramı, turist harcamalarının yani mal ve hizmet alımlarının doğrudan (birincil) yapılabilmesi ve dolaylı olarak (ikincil) örneğin; yerel gelir gelişimiyle sonuçlanan istihdam sağlar, (2) turistlerin ve yerel toplulukların her ekosistem sorununu ve çevrenin korunması ihtiyacını takdir ettiği ve anladığı ekoturizm ve doğa ortamı arasındaki güçlü bağı oluşturur, (3) doğal kaynakları sürdürülebilir bir şekilde tanıtan, planlayan ve yöneten devlet kurumlarına ve özel sektöre teşvikler sağlar (4) hem yerel halka hem de ekoturistlere ekodestinasyonlardaki doğal kaynaklar ve kültürel zenginlikler konusunda eğitim verir, (5) doğa, kültür varlıkları ve tarihi zenginlikler ile ilgili araştırma yapmak isteyen bireylere araştırma fırsatları sunar, (6) yerel topluluklara istihdam fırsatları sağlar (7) gelişme potansiyeli yüksek olan bölgelerin gelişmesine katkıda bulunur (Butarbutar ve Soemarno, 2013: 101). Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (2020)’nin de ifade ettiği gibi ekoturizm, milli ve ulusal parkları ziyaret için ücretlendirme politikasının uygulanması ile ekonomik olarak önemli ölçüde katkı

sağlar. Bu sistemi en başarılı şekilde uygulayan ülkelerden biri olan Ekvator'da 1998 yılı içinde Galapagos Adalarına giriş ücreti ve tekneler için alınan izin ruhsatlarında elde edilen toplam gelir 4.3 milyon dolar olarak belirtilmektedir. Elde edilen bu gelirler ile ulusal parkın finansal yönden güçlenerek gerekli bakım ve güçlendirilmesinin yapılması sağlanmış ve buna bağlı olarak da parkı ziyaret etmek isteyen turist sayısı belli sayılarda tutulabilmiş ve ekoturizm kapsamında ziyaretçiler daha donanımlı bir hizmet vermek fırsatı oluşturulmuştur.

1.4.6. Ekoturizmin Amacına Göre Çeşitlendirilmesi

Kitlesel turizm sonucunda meydana gelen negatif etkilerin doğal ve kültürel kaynak zenginliklerini tüketmesine bir tepki olarak gelişim gösteren ekoturizm, doğa koruma çerçevesi içinde, doğa ile bir bütün oluşturan turizm etkinliklerinin tamamını kapsamaktadır (Kaya ve Yıldırım, 2020: 126). Tüm sosyo-kültürel aktiviteleri içinde barındıran bir turizm şekli olan ekoturizmde hedef destinasyondaki kültürel ve doğal kaynak zenginliklerini koruyup ekoturizm faaliyetlerini 12 ay devam edecek şekilde az sayıda ekoturistin oluşturduğu gruplar ile gerçekleştirmektir (Kuter ve Ünal, 2009: 149). Ülkemiz flora, fauna ve jeolojik oluşumlar ile meydana gelen mağaralar ve kanyonlar, milli parklar, sulak alanlar açısından doğal bir zenginlik göstermektedir. Bunun yanı sıra sahip olduğumuz kültürel kaynak zenginliğimiz ile birlikte ekoturizmin uygulanabilirliği için önem taşımaktadır. Ülkemizde ekoturizm Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından amaçlarına göre bölümlere ayrılarak faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu bölümler (Şekil 1.4)'te gösterildiği gibi Yayla turizmi, Mağara Turizmi, Kamp-Karavan turizmi, Kuş Gözlemciliği (Ornitoloji), Botanik Turizmi, Macera Turizmi, Dağ/Trekking Turizmi, Su altı Dalış Turizmi, Bisiklet Turizmi, Akarsu/Rafting Turizmi, Foto Safari, Yaban Hayatı Gözlemciliği başlıkları altında faaliyetlerine devam etmektedir (Güney Ege Kalkınma Ajansı, 2020:6-7).

Şekil 1.4 Amaçlarına göre Ekoturizm Çeşitleri.

Kaynak: Akpınar ve Bulut, 2010

1.4.6.1. Yayla Turizmi

Yayla turizmi son on yılda en çok ilgiyi gören, sağlık, eğlenmek, dinlenmek ve farklı kültürleri tanımak gibi sebepler ile faaliyet gösteren bir ekoturizm şeklidir. Dünyada en başta Alp Dağları'nda faaliyet gösteren yayla turizmi ülkemizde genel olarak her bölgede yapılabiliyor olsa da özellikle Karadeniz, Akdeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinde daha hızlı gelişme göstermektedir. Türkiye dağlar ile kaplı bir coğrafyada konumlandığı için yaylalarımız oldukça fazladır. Tablo 1.4'te ülkemizdeki bölgelere göre yaylalarımız görülmekte olup, bazı bölgelerimizde bulunan yaylalarımız ise önemli maddi gelir sağlamaktadır (Kaya vd., 2019: 309). Yayla turizminin gelişim gösterdiği destinasyonlarda dikkat edilmesi gereken nokta altyapı ve taşıma kapasitesi olanaklarının değerlendirilip buna uygun bir turizm geliştirme planı yapmak ve aynı zamanda mevcut doğal, tarihi ve kültürel kaynakların korunması gerekmektedir (Külekçi vd. 2020: 294).

Bilici ve Işık (2018: 8-9)'a göre yayla turizmini tercih eden turistler genelde aile veya grup şeklinde olmakta bunun yanı sıra konaklama süresi diğer turizm şekillerine göre daha uzun sürmektedir. Tamamen doğanın içinde gerçekleşen ve bulunduğu bölgeye has özellikleri kapsayan bir turizm şeklidir. Gördüğü talep ve ilgi doğrultusunda Doğu Karadeniz Bölgesinde, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 1990 yılında faaliyete başlayan “Yayla Turizm Projesi”, 1992 yılında “Doğu Karadeniz Turizmi” konulu bir çalıştay oluşturularak yayla turizmine yönelik koruma ve yaylalarda bulunan doğal zenginliklerin değerlendirilmesi ele alınmıştır (Kaya vd., 2019: 309).

Tablo 1.4 Bölgelere Göre Yaylalar

Marmara Bölgesi	Çandır, Çiğdem, Demirköy, Dermece, Dokurcan, Hisarlı, Kalkanlı, Limanköy, Yazır Yaylaları,
Ege Bölgesi	Ağır-Asar, Akdağ, Akdağ, Alıçlı Kozak Yaylası, Babadağı, Bağbaşı Balaban-Dumra, Bozdağ-Gölcük Yaylası, Bozyayla, Bulgurlu, Burgaz , Spildağı Yaylaları, Çameli, Çanacık, Çırakdede, Çiçekli, Çoğu, Çöğürlü, Darisekisi, Dokuzgöl, Domaniç, Döneryayla, Eldiza, Emirbaba, Eşeler, Eyeli Yaylaları, Gedikyayla, Girdev, Gölcük, Gökçukuru , Göküz, Gözelik, Gümüşköy, Frig, Kahvedede Kalecik, Karahal, Karabağlar, Karcıdağı, Kavaklı, Kavsit, Kefe, Kızdoğdu, Kocatepe, Konmaz, Kozak, Köyceğiz (Ağlaköyü), Kumalar, Kütüklü, Mardan, Martılı, Mekan, Muratdağı, Necippazar, Ömür, Ötekaya, Paşadağı, Paşa, Sarıcaova, Subatan, Söğütlü, Tetik, Topuklu, Uzunpınar, Yerküpe
Akdeniz Bölgesi	Ağcakise, Aladağ, Alan, Alanya Yaylaları, Altınkaya (Zenk-Selge), Akseki-Piser Armutoğlu, Asar, Atık Bağrıaçık, Ballıbucak, Başpınar, Belen Güzelyayla (Soğukoluk), Belededik Bııcı, Bürücek, Çamlıyayla (Namrun), Çökek, Çulluuşağı Yayla Koyu, Delibekirli Elmalı, Dereköy, Dört Yol Gebesin, Elmalı Çataloluk, Erzin, Fındıklı Köyü Yaylaları, Finike Ördübek, Gödre ve İkiz Yaylaları, Gömbe (Komba), Hasandağ eteklerinde, İbradı, İslahiya Hızır (Huzur)Yaylaları, Karaisalı- Karıncalı Yaylaları, Kaş, Kırıkhan, Kızıldağ, Kocadüz, Kosurga, Kozan-Horzum , Kozan, Maşad, Kocaoluk, Kucak Dağı eteklerinde, Küçük Sof (Gerdek Pınarı) Yaylası, Nergizlik, Samandağ-Teknepınarı (Batıyaz) Yaylaları, Pozantı Yaylaları, Saimbeyli-Çatak, Saklıkent (Saklı), Sapadere, Serik-Beşkonak, Serik-Ovacık, Söğütbeli, Sülek Yaylaları, Sütlegeç, Topraktaş, Tokar ve Söğüt Yaylaları, Tufanbeyli-Kürebeli Üçoluk, Yeşilyayla
Karadeniz Bölgesi	Altıntaşlar (Kalis) Yaylaları, Akçaabat Karadağ Akkuş, Araklı Pazarcık Argın Ardanuç-Babilan Anzer ve Sarıalan Yaylaları, Ayancık-Akgöl, Aybast, Ayder, Bektaş, Borçka, Bozarmut, Garmik Kadirga, Gökaya, Hanalanı (Kulakkaya) Yaylası, Karçal, Kavran, Keyfalan, Kusera, Kop Dağı Yaylası, Kümbet, Macahel-Gorgit Maçka-Şolma, Mesudiye Sultan Murat, Melikli Obası, Kozfindık, Türkeli, Kurugöl Yaylaları, Ordu'ya Bağlı Çambaşı, Perşembe, Topçam-Yeşilce, Tonya-Erikbeli, Topuk, Pokut, Sinop'a Bağlı Gerze, Şavşat-Karagöl, Uzungöl, Yavuzkemal Kafkasör, Yeşilyurt-Yılantaş Yayları ile Zigana.
İç Anadolu Bölgesi	Ağlaryurdu, Akkişla, Aksu, Azgın, Bedesten, Belenova, Beleşme, Benli, Beyyurdu, Boklar, Bozan, Bozok, Boyunyurt, Büyükoba, Büyük Yayla Çalbolatevreni, Çukurören, Dadalı, Derebağ Dişdöken, Domuzcuburnu, Eğriova, Gezbeli, Göynük, Gümüşpınar, Hatipli, Hodar, Kaleköyü Kamışlı, Kızılcacahamam-Başköy, Kanarya, Karagöl, Karaşar, Kartınardı, Kavak, Keklice, Kırkpınar (İlgaz), Kireçlik, Koçu, Kozluca Yaylaları, Kurtkulağı, Kuytuluk, Kuyucak, Meydan ve Ketençimen, Koçpınar Mezgitli, Mezgitözü, Nallıhan-Andız, Oluk, Ortakuyu, Osmansın, Peçenek, Pehlivanlı, Sarı Yaylaları Sarıalan, Sarıçiçek (Kabaktepe), Sarıkaya, Sarımahmutlu Serçer, Suçatı, Suludere, Sütonduran, Şahin (Maden), Şipşibi, Tekir (Tekfur), Tomarza Yaylaları, Topalsöğüt, Uzunyayla, Yağmurlu, Yeşilhisar, Yeşilkaya, Yılanlı.
Doğu Anadolu Bölgesi	Adi Dede, Akbudak, Akdoğan, Alacık Başyurt, Çakırkaya, Çavreş, Çermik, Çokmak Çötele (Çotlar), Dağbek, Dağındüzü Darendere, Davul Demirli, Dereboyu, Dumanlı, Eğrişarınarı Gökçek, Gözeler, Hırhal, İzollu, Karagöl, Kaner, Karapuan, Katavin Yaylası Keklice, Kiğı, Koyungölü, Kubbe, Kürecik, Kraktin, Mirgemir (Kılıç)Yaylaları, Mollaaliler, Ovacık Paşadüzü, Pani, Sarıkaya, Sinek, Şakşak, Şet, Sarıtaş, Sarıçiçek, Sağlamtaş, Süphan, Yelekli,
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Ardıç, Bacavan Yaylaları Cemo, Çemikari, Gezen Yaylası, Herekol, Huzur (hızır), Kozluk, Küçük Sof (Gerdek Pınarı), Meleto Yaylası, Negolu Yaylaları, Sof, Şanlıurfa Yaylası, Uluyayla,

Kaynak: Akpınar ve Bulut, 2010: 1582-1583

1.4.6.2. Mağara Turizmi

Speleoloji olarak adlandırılan mağara bilimi üzerine ilk defa modern teknikler ile ilk mağara keşiflerini yapan kişi Edourd-Alfred Martel'dir. Türkiye'de ise kayıda geçen ilk mağara araştırmaları 1869 yılında Jeolog Abdullah Bey (Macarlı) tarafından Yarım Burgaz Mağarası (İstanbul)'nda gerçekleşen çalışmalardır. 1943 yılında Cemal Arif Alagöz'ün "Türkiye'de Karst Olayları Hakkında Bir Araştırma" isimli çalışması ülkemizin sistematik mağara araştırmalarına yönelik ilk çalışmadır. Ülkemizde, mağaracılığın ve mağara biliminin ilk önemli ve kalıcı çalışmaları Dr. Temuçin Aygen tarafından başlatılmış ve "Mağaralar ve Yer altı Irmakları (Speleoloji), 1959" isimli çalışması ulusal mağara ve mağara temelli karst araştırmalarına yön veren ilk adım olmuştur. Dr. Temuçin Aygen 1964 yılında ilk ismi "Türkiye Mağara Cemiyeti" olan ve sonra "Mağara Araştırma Derneği" (MAD) olarak değiştirilen derneğin kurulmasına önderlik etmiştir (Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü, 2020). Aygen speleoloji bilimini şöyle açıklamaktadır;

"Speleoloji veya mağaracılık, insanların çok geç rağbet ettikleri bir ilim ve spor branşıdır. En kısa şu şekilde tarif edilebilir: Mağaraların, uçurumların, yarık ve boşlukların, yeraltı ırmaklarının araştırılmasıyla, geniş manada yerin dibi ile meşgul olan ilim ve spora "Speleoloji" diyebiliriz. Birçok müellifler, speleoloji'den, "Tersine alpinizm" diye bahsetmişlerdir. Speleoloji, ilim ve sporun birbiri ile çok kaynaştığı bir branştır. Mağaraların ilmi ve sistematik bir tetkike tabi tutulması 19. asrın sonlarında başlar. Speleoloji'nin (Mağaralar ilminin) bir ilim ve spor branşı olarak büyük gelişmesi ise, ikinci dünya harbini takip eden yıllarda, yani 1945 senesinden itibaren vuku bulmuş veya bulmaktadır. Bu yeni ilim ve spor branşı, ülkemizde henüz saflığını muhafaza etmekte ve memleketimiz münevverlerinin büyük ekseriyetince meçhul bulunmaktadır. Speleoloji Avrupa memleketlerinde, cazip birkaç muvaffak olmuş yeraltı seferi ile aktüaliteye ve büyük halk kitlelerine intikal etmiş ve son yılların favori sporu haline gelmiştir. Mağara araştırmalarına bugün bilhassa Fransa'da çok rağbet edilmektedir. Adedi yüzleri bulan Speleoloji kulübü ve birkaç bini mütecaviz faal azalarıyla, bu memleket, Speleoloji sahasında en ön safı işgal etmektedir. Birçok kimseler Speleoloji'yi, süslü ve güzel manzaralı mağaraları keşfetmek ve yalnız turistik maksatlarla bunlardan istifade etmek veya gençliğin sportif kabiliyetlerini denedikleri meraklı bir saha zannederler. Bunlar mağaracılığın ikinci derecede kalan hedefleridir. Büyük sualtı şebekelerinin tanınması ve yeraltı nehirlerinin araştırılarak (Büyük mağaraların hemen hepsinin dibinde bir yeraltı ırmağı bulunur.) bunlardan şehir ve kasabalara içme suyu, sulama suyu ve hidroelektrik bakımdan istifade imkanlarının tesbiti, Speleoloji'nin esas gayelerindendir. Pratik gayelerden uzak, sırf mağaraların ilmi hüviyeti ile meşgul olan ilim adamlarının yekününü de bir hayli kabarıktır. Esasen, büyük mağara araştırmacılarının her biri, mağaralar ilminin bir cephesiyle, Fiziki Coğrafya, Hidroloji, Jeoloji, Mineraloji, Fizik, Kimya, Etnoloji, Arkeoloji, Antropoloji ve Biyolojisi ile ilgilenirler" (Mağara Araştırma Derneği, 2020)

Jeolojik ve jeomorfolojik anlamda önemli karstik alanların çoğunlukla Batı ve Orta Toros Dağları'nda bulunduğu ülkemiz mağaralar açısından dünyadaki diğer ülkelere kıyasla

oldukça zengindir. Toplam 40.000 civarında mağaranın yer aldığı ülkemizde 18 km uzunluğu ile en uzun mağara olan Isparta'da Pınargözü Mağarası ve 1453 m derinliği ile en derin mağara olan Mersin'deki Peynirlikönü Mağarası'dır (Akpınar ve Bulut, 2010: 1583). 1973 yılı içinde ilk üniversite kulübü olarak Boğaziçi Üniversitesi Mağara Araştırma Kulübü (BÜMAK) kurulmuştur. Bugüne kadar ülkemizde mağara araştırmalarının büyük bir bölümünü gerçekleştiren Karst ve Mağara Araştırmaları Birimi 1979 yılında kurularak faaliyetlerine başlamıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 13 adet mağara turizme açılmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020). Tablo 1.5'te ülkemizde Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ziyarete açılan mağaralar bölgelere göre gösterilmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca (2020) bir mağaranın turizme açılmasını gerektiren esaslar şöyle belirtilmektedir:

- İlgili mağaranın turizm bakımından önemli ve turizm bölgesi olan yerlere ulaşılabilir mesafede olması,
- Mağaranın sahip olduğu jeolojik ve morfolojik özelliklerinin turistik çekiciliğinin olması,
- Doğal oluşumlar ile meydana gelen mağaralar dışında çağlar boyunca dini, sığınma ihtiyacı ya da yaşam alanı olarak oluşturulan mağaraların arkeolojik ve kültür zenginliği açısından değerli olması,
- Mağaraya kolay ulaşılabilmesi ve mağara ve etrafının ziyaretçiler için düzenlemeler yapılmasına uygun konumda olması gerekmektedir

Antalya ili İbradı ilçesine bağlı Ürünü mahallesinde bulunan Altınbeşik Mağarası'nda 1985 yılında 10 kişiden oluşan Japon mağara bilimcileri yaptıkları çalışmalarda 1. göl sonunda bulunan 44 m'lik duvar önünden, memba şeklinde çıkan suya dalış yaparak sifonun arka bölümüne geçmiş ve kumsal bir zemin üzerinden birçok gölleri geçerek dağın içine doğru 3500 m ileri gitmişlerdir (Wikipedi, 2021).

Tablo 1.5 Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Ziyarete Açılan Mağaralar

Marmara Bölgesi Mağaraları	Alacain Mağaraları, Ayvaini, Ceneviz, Dupnisa, Domudere, İkigöz, İnاتlı, Kaklık, Kaptanın, Kıyıköy, Oylat Zey Mağaraları, Yenesu
Ege Bölgesi Mağaraları	Aslanlı, Balcam, Buzluk, Çokrağan, Dipsiz, Dodurgalar, Gökçeler Mağarası, Gebeler, Frig Vadisi Mağaraları, Fok, İnçal, İnکaya, Karaca, Karacamal, Kaklık Uykı Vadisi, Keloğlanini, Kocain, Kurtini, İlyaslar, İnsuyu Mağaraları, Sırtlanini, Suçikan, Yediuyurlar Mağaraları, Yerküpe,
Akdeniz Bölgesi Mağaraları	Altınbeşik, Aslanlı (Yaren), Beldibi, Bulut Deliğı, Büyükdipsiz, Cennet ve Cehennem, Çimeniçi, Damlataş, Derya, Dilek, Dim, Döngel, Geyikbayırı, Gürleyik, Gilindire, Gümüşkaya, İnsuyu, Karain, Kocadüden Kocain, Konakaltı, Küçükdipsiz, Mahrumçalı, Oruçdüdeni, Peynirlikönü, Peynirdeliğı, Pınarözü, Papazkayası, Sarıseki, Savruk, Tilkiler, Yerköprü, Zeytintaş, Zindan Mağaraları
İç Anadolu Bölgesi Mağaraları	Ayiini, Beyyayla, Baltaini, Demiryurt, Gürleyik, Güvercinlik, Höyük Köyü Mağaraları, İncesu, İnönü, İnکaya, Kara, Koçakkıran, Karakaya, Körükini, Kurudağ, Perlin, Pınarbaşı, Sakaltutan, Sarıkaya, Sarkıtlı, Suluin, Susuz, Tınaztepe, Tuz, Ulubük, Yelini, Yelinüstü, Yılanlı, Zırha, Zindan Mağaraları
Karadeniz Bölgesi Mağaraları	Alköy, Akarsu Köyü, Ambarlı Köyü, Ballica, Boğazcık,(Bahçeköy), Bügdüz-Kılıçören, Büyük Laçın, Cehennemagzı Ilgazini, Çağna Köyü, Çal Köy, Çayköy, Çayırköy, Çımarcık (I,II,III), Dambalı, Gerdekkaya, Gökgöl, Gürcüoluk, İbek Köyü, İndere (Ballica), Kadı Deresi, Karaca, Kapılı Kaya, Kızılelma, Koçhisar, Köse Eyyüp, Kuyulu Köyü, Kunduz, Mencilis, Mescitli, Molla Hasan, Örencik, Örüükaya, Patlaksu, Pazarlı, Sarin Köyü, Sazak Sorgun Köye Yav Köyü, Şıhlar, Tut Köyü, Yavu Köyü Mağaraları, Yaylacık, Yazkonağı
Doğu Anadolu Mağaraları	Ala, Ansır, Aslanova, Aykera, Boğaziçi, Botsal, Bozyayla Buz, Buzluk, Çadırkaya, Çamlı Çat, Çiçektepe Köyü, Çilligöl, Delikta, Duvanoğlu, Elmalıçam, Günbuldu (Meya), İndere, Kiğı, Kalkanlı Köyü Mağaraları, Kekikpınar, Kurbanaga, Kübik, Levent Vadisi Mağaraları, Meryemana Üçpınar, Onar, Ortakent (Büyük Nakala) Mağaraları, Ormansırtı, Övündü, Özdamar, Saraycık, Saraycık, Selçik, Sulu Tosun, Üvür, Verimli, Yahşiler, Yayla, Yazıkaya, Yeşilsalkım Köyü. Yıldızkayaköyü Zağ
Güneydoğu Anadolu Bölgesi Mağaraları	Avrahan, Avrihan, Bazda, Çift, Çoban, Demirkale, Elmukattiyat, Firiye ve Kafıl Melep, Firiye ve Sarıkaya Köyü Yolbilen (Hifdemal), Göksu Mağaraları, Gümüşkaya, Gümüşova, Gümüşyuva, Hamazenbari, Haramiye (Derik), Hamezanbari Hanika ve Salah, Harran Bazda, Hapisnas, Hessinmeryem, Hop İplik Kafıl Melep, Kefil Sannur, Hz. İbrahim, Kafıl Mardin Mağaraları, Kılıt, Kızılın, Linveyri Malpınarı, Palanlı Sercehan, Şakolin, Şifa, Tınat, Zey, Zivinganter

Kaynak: Akpınar ve Bulut, 2010: 1582-1583

1.4.6.3. Kamp ve Karavan Turizmi

Kamp ve karavan turizmi birbirlerinden farklı iki kavram olmalarına rağmen birlikte kullanılmasının nedeni ikisinin de bir diğeri oluşturan unsur olmasıdır. Şehirlerin gürültü, kalabalık ve trafik kaynaklı kirliliğinden kaçmak ve belirli süreler içerisinde doğada yaşamak isteyen bireylerin yaptığı ekolojik tatil anlayışıdır. Çok farklı yaş gruplarında kişilerden oluşan kamp ve karavancılık özel bir yaşam şekli olmak ile birlikte doğaya sığınma, modern kent yaşamının getirdiğı stresden arınma, doğayı keşfetmek ve özgürlük duygusunun yaşandığı bir tatil şeklidir. Çok düşük maliyetli bir tatil olarak değerlendirilen bu ekoturizm

şekli son yıllarda daha lüks boyutlarda “Glamping” ismi altında turizm sektöründe yerini almıştır (Akpur ve Zengin, 2019: 7-8-9). Kültür ve Turizm Bakanlığının 21.06.2005 tarih ve 25852 sayılı Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesi ve Niteliklerine İlişkin Yönetmeliğine göre ise Kampingler; deniz, göl, dağ gibi doğal güzelliği olan yerlerde kurulan ve genellikle müşterilerin kendi imkânlarıyla geceleme, yeme-içme, dinlenme, eğlence ve spor ihtiyaçlarını karşıladıkları en az on ünitelik tesislerdir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020).

1.4.6.4. Yaban Hayatı ve Kuş Gözlemciliği

Yaban hayatı turizmi, yerel hayvan ve bitkileri doğal yaşam alanlarında gözlemlemek ve etkileşim içerisinde bulunmak demektir (UNWTO, 2020). Erdoğan (2016: 78)’e göre doğal ortamlarında yaşayan tüm hayvanlar ve bu hayvanların habitatlarının tamamı yaban hayatını oluşturmaktadır. Ekoturizm’in bir çeşidi olan yaban hayatı turizmi genellikle korunan alanlarda faaliyet göstermektedir. Yaban hayatı turizmi için milli parklar ve doğa en önemli unsurlar olarak kabul edilmektedir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) “Afrika’da Yaban Hayatı İzleme Turizmi Raporu”na göre dünya turizminin %7’sini Yaban Hayatı Turizmi oluştururken bu oranın her yıl %3 oranında büyüme göstermekte olduğunu ifade etmektedir. Buna ek olarak aynı raporda Afrika’da bulunan 14 ülkenin korunan alanlarının giriş ücretleri toplamının 142 milyon dolara ulaştığı belirtilmektedir. Dünya Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF)’nın sunduğu rapora göre, tüm doğal miras alanlarının %93’ü rekreasyon ve turizmi desteklemekte iken %91’i istihdam sağlamaktadır. Buna örnek olarak Belize’de toplam nüfusun %50 den fazla bir kısmı resifler ile ilgili turizm ve balıkçılıktan sağladıkları gelir ile hayatlarını sürdürmektedirler (UNWTO, 2020). Erdoğan (2016: 79)’a göre küresel anlamda 2 farklı yaban hayatı turizmi faaliyet göstermektedir. İlki faaliyette bulunduğu doğal yaşam alanlarındaki yaban hayvanlarını izlemek, gözlemlemek, beslemek ve fiziksel temaslarda bulunabilen tüketici olmayan yaban hayatı turizmi; ikincisi ise yaşamlarını sürdürdükleri habitatlarında yaban hayvanlarını öldürme, avlama ve zorla tutmak gibi av turizmini ifade etmektedir. En çok ilgi gören yaban hayatı turizm şekilleri ise deniz canlılarının izlenmesi özellikle de balina seyridir ve 65 ülkede 300 noktada bu faaliyet aktif bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Örnek olarak, Amerika Birleşik Devletleri’nde 2017 yılı içerisinde sadece balina izleme faaliyetinden elde edilen yıllık gelirin, 15 milyon kişi ile 2 milyar dolar civarında olduğu belirtilmektedir. Sarı ve Arpacık (2020: 356)’a göre en aktif yaban hayatı turizmi faaliyetlerinden biri olan hayvanat bahçelerinin küresel olarak 2017 yılı içerisinde 700 milyonu aşan ziyaretçi potansiyeli ile 20 milyar dolar gelir sağladığını ifade edilmektedir (Sarı ve Arpacık, 2020: 356).

Her türlü doğal ve kültürel zenginliğe sahip olan ülkemiz kuşların göç yolları üzerinde konumlanması ve bol sulak alanlara sahip olması nedeni ile tüm Avrupa’da bulunan kuş türlerinin sayısı kadar kuş türlerine sahip olduğu bilinmektedir. Kuş gözlemciliği kuş

türlerinin izlenerek doğayı deneyimleme faaliyetlerinden biri olarak da ifade edilebilir. Kuş gözlemi yapmak için özel şartlar gerekmektedir. En önemli kural kuşları ürkütmeden dürbün veya teleskop kullanmaktır. Gözlem notları için kayıt cihazı veya defter bulundurmak gerekir. Bununla birlikte en önemli kurallardan biri de kuşların yuvalarına yaklaşmamaktır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020). Sağladığı gelir açısından ekonomiye katkıda bulunması, eğitimi ve üst düzeyde ekonomik güce sahip bireyler tarafından ilgi gördüğü ve doğaya en az derecede hasar verdiği için ekoturizmde önemli bir statüsü vardır. İlk olarak 1989 yılında Uluslararası Kuşları Koruma Konseyi (BirdLife International, 2021) önderliğinde yürütülen ve birçok ülkede faaliyete geçirilen kuş bölgelerini belirleme projesi, 2000 yılında ikinci kez yayınlanmış ve ülkemizde Doğal Hayatı Koruma Derneği tarafından yürütülmüştür (Sevindi, 2013: 64). Ülkemizde izlenebilen 470 kuş türü (Dünya Doğayı Koruma Vakfı, 2021) Tablo 1.6’da belirtilen Bölgelere Göre Önemli Kuş Alanları’nda gözlenebilmektedir. “Türkiye’nin Önemli Kuş Alanları 2004 Güncellemesi” adı altında yapılan çalışmaya göre Türkiye’de 184 Önemli Kuş Alanı (ÖKA) bulunduğu belirlenmiştir (Dünya Doğa Derneği, 2021).

Tablo 1.6 Bölgelere Göre Kuş Gözlem Alanları

Marmara Bölgesi	Büyükçekmece Gölü, İğneada Ormanları, İzmit Gölü, Kuş Gölü, Kocaçay Deltası, Meriç Havzası, Şile Adaları, Uludağ, Ulubat Gölü.
Ege Bölgesi	Acıgöl, Altıntaş Ovası, Burdur Kapalı Havza, Demirköprü barajı Eber Gölü Foça Adaları, Gediz Havzası (Murat Dağı), Gediz Deltası, İldir Körfezi Adaları, Küçük Menderes Deltası, Karamık Sazlığı, Marmara Gölü, Türkmenbaba Dağı.
Akdeniz Bölgesi	Ağyatan Gölü, Aladağlar, Akyatan Gölü, Antalya Havzası (Eğridir Gölü), Asi Havzaları (Nur Dağları), Aydıncık Adaları, Beyşehir Gölü, Burdur Gölü, Çorak Gölü, Gavur Gölü, Göksu Deltası Karataş Gölü, Tuzla Gölü, Varışlı Gölü.
İç Anadolu Bölgesi	Aladağlar, Aliken, Akşehir Gölü, Balıkdami, Beyşehir Gölü, Beynam Ormanı Bolluk Gölü, Çavuşcu Gölü, Çöl gölü Ereğli Sazlığı, Eşmekaya Sazlığı Hamam Dağı, Hotamış Gölü, Ilgaz Dağları, İnözü Vadisi, Karapınar Ovası, Kavaklı Dağı, Kızılcahamam ormanları, Kozanlı Gökgöl, Kulu Gölü, Meke Gölü Mogan Gölü Palas Gölü, Seyfe Gölü, Samsam Gölü, Suğla Gölü, Sultansazlığı Türkmenbaba Dağı, Tödürge Gölü, Tuz Gölü, Uyuz Gölü.
Karadeniz bölgesi	Doğu Karadeniz Dağları, Doğu Karadeniz ve Çoruh Havzaları (Akkuş Adası), Ilgaz Dağları, Kızılırmak Deltası, Sarıkum Gölü, Sapanca Gölü, Yeşilirmak Havzası (Yedikır Barajı), Yeşilirmak Deltası.
Doğu Anadolu Bölgesi	Ardahan Ormanı, Balık Gölü, Bulanık Ovası, Çıldır Gölü, Dicle Havzası (Yüksekova), Doğu Karadeniz Dağları, Doğubayazıt Sazlığı, Ercek Gölü, Erzurum Ovası, Haçlı Gölü, Kuyucuk Gölü, Nemrut Gölü, Sodalı Göl, Van Gölü
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Azaplı Gölü, Batman ve Göksu, Birecik ve Kırkamış Baraj Gölleri, Deve Geçidi, Dicle Nehri (Karakızı), Gölbaşı Gölü, Fırat Nehri (Karakaya, Atatürk.), Hazar Gölü, İnekli Gölü, Kartalkaya Baraj Gölü, Keban Baraj Gölü, Sarısu Ovası,

Kaynak: Akpınar ve Bulut, 2010: 1580-1581

1.4.6.5. Botanik Turizmi

Bitki bilimi olarak tanımlanan botanik turistik bir akvite olarak faaliyet gösterdiğinde Botanik Turizmi olarak adlandırılmaktadır. Botanik turizmi, doğa gezileri, günübirlik seyahatler ile birlikte doğayı ve bitkileri inceleyerek bilgi sahibi olunması şeklindeki faaliyetlerinden meydana gelmektedir. Bilimsel metodlar ile bitkiler yetiştirilmiş, öncelikle eğitim ve bilim için kullanılmak üzere botanik bahçeleri kurulmuş ve sonrasında da bitkileri insanlara tanıtmak hedefi ile gelişmiştir (Gezi Seyahat 365, 2020).

Türkiye, üç tarafı denizlerle çevrili, Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları üçgeninin kesişme noktasında bulunan farklı iklim ve eşsiz bir coğrafi konuma sahip olan bir ülkedir. Türkiye’de yaklaşık üçte biri endemik olan yaklaşık 12.000 bitki taksonunun var olduğu bilinmektedir (Çinbilgel ve Kurt, 2019a: 91). Avrupa’ya kıyasla bulunduğu konum itibari ile çok çeşitli bitki türlerine sahip olan Türkiye, iklim çeşitliliği olması, aynı zamanda coğrafi konumunda oluşum gösteren özellikleri sebebi ile ve önemli üç farklı bitki coğrafyasının birleşim noktasında olması ile floristik açıdan oldukça zengindir. Türkiye’nin ekolojik özellikleri incelendiğinde floranın böylesine zengin olmasının sebepleri arasında; iklimsel çeşitliliğe sahip olması, topografik, jeolojik ve jeomorfolojik çeşitliliklerinin olması, 0-5000 metre aralığında farklılık gösteren rakım ayrımının olması yer almaktadır (Özgenç ve Mesci, 2020: 282). Ülkemizde botanik turlarına örnek oluşturacak en önemli ve faal turlardan biri Karadeniz Bölgesi Artvin İli Borçka ilçesi içinde bulunan “Camili Havzası” diğer adıyla “Maçahel Havzası”nda düzenlenmekte olan “Maçahel Turu” dur (Doğaner, 2019: 87). Burası 2005 yılında UNESCO tarafından sahip olduğu ekosistemler ve türler bakımından dikkat çeken bir zenginliğe sahip olduğundan dolayı Türkiye’nin ilk “Biyosfer Rezervi” olarak ilan edilmiştir (Macahel Biyosfer Rezev Alanı Koruma ve Geliştirme Derneği, 2020). Doğaner (2019: 87-88)’in ifade ettiğine göre bunun dışında Köyceğiz ve Dalaman ’da Sığla Festivali, Sığla Ormanı Yürüyüş Turları, Eğirdir’de “Kasnak Meşesi Yürüyüşü”, Kaş’ta “Likya Orkidesi Turu” ülkemizdeki Botanik Turizmine ait faaliyetler olarak düzenlenmektedir. Tıbbi ve aromatik bitkiler bakımından zengin çeşitliliğe sahip olan ülkemizde 280 tane tıbbi ve aromatik bitkiyi bünyesinde barındıran ve 2012 yılında Antakya’da ziyarete açılan Türkiye’nin ilk Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Müzesi, Botanik Turizmine hizmet etmektedir. Bunun dışında Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi (İstanbul), Çukurova Üniversitesi Ali Nihat Gökyiğit Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Bahçesi (Adana), Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Tıbbi Aromatik Bitkiler Koleksiyon Bahçesi ve İzmit Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Bahçesi olarak Botanik Turizmi için hizmete açılmış olan bahçelerimiz bulunmaktadır (Doğaner, 2019: 89). Ülkemizde ilk kurulan botanik bahçesi İstanbul

Üniversitesi Fen Fakültesi Alfred Heilbronn Botanik Bahçesi (Fatih/İstanbul) olmakla beraber, Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi (Ataşehir /İstanbul), Ata Botanik Bahçesi (Yakutiye/Erzurum), Bursa Botanik Parkı (Osmangazi/Bursa), Karaca Arboretumu (Merkez/Yalova) botanik bahçelerimiz bulunmakta ve Botanik Turizmi kapsamında bu bahçelere programlı şekilde turlar ve geziler düzenlenmektedir (Özgenç ve Mesci, 2020: 282). Botanik turizmine yönelik farkındalık tüm dünyada gün geçtikçe artmaktadır. Dünyanın ilk Botanik Bahçesi olması ünvanını taşıyan Kirstenbosch Botanik Bahçesinin yanı sıra, Berlin Botanik Bahçesi ve Botanik Müzesi, Kraliyet Botanik Bahçeleri, New York Botanik Bahçesi, Singapur Botanik Bahçeleri, Montreal Botanik Bahçesi de turistler tarafından en çok ilgi görenler arasında bulunmaktadır (Gezi Seyahat 365, 2020).

1.4.6.6. Macera Turizmi

Macera turizmi en hızlı büyüyen sektörlerden biridir ve büyük bir kitlenin ilgisini çekmektedir. Macera olarak tanımlanan şey üzerinde çok az fikir birliği bulunsa da, Macera Seyahati Ticaret Derneği (ATTA)'ne göre ise fiziksel aktivite, doğal çevre ve kültürel kaynaşma gibi üç koşuldan en az ikisini içeren bir yolculuktur. Risk düzeylerine bağlı olarak, diğer iki tür macera turizmi vardır: Daha yüksek risk seviyeli macera içeren, sonucun belirsizliği, ağır hava veya doğal koşullara maruz kalma ile karakterize edilen "Sert" macera olarak isimlendirilirken ve nispeten daha düşük düzeyde risk taşıyan "yumuşak" macera (ör. sörf, akarsu kanosu, kayak ve kar sörfü olmak üzere 2 kategoride faaliyet göstermektedir. Sert" macera turizmi, katılımcıyı daha yüksek risk unsurları ile konfor bölgesinin dışına iter ve genellikle dağ bisikleti, kaya tırmanışı, mağaracılık, akarsu raftingi ve paraşütle atlama gibi etkinliklerle ilişkilendirilir (Hanna vd., 2019:1357). Macera turistleri çeşitli şekillerde motive edilirken, macerayı tanımlamak, fiziksel yönler (örneğin, vahşi doğa, uzaklık ve açık hava etkinliği) ve psikolojik yönler (örneğin; heyecan, zorluklar, korku, olağandışı girişimler, kahramanlık ve kendini geliştirme arayışı) odaklanma sebebi ile değişiklik gösterir. Macera gezginleri riskli rekreasyonel faaliyetlerde bulunma ve doğal ortamları ve biyolojik çeşitlilik içeren habitatları keşfetme eğilimindedir. Risk, macera turizmine katılanlar için önemli bir husustur. Çünkü risk belirsizlik, meydan okuma, yenilik, keşif ile bağlantılıdır ve bu tür özelliklerin duygularla nasıl çatışabileceği olgusudur (Wang vd., 2019: 247-248). Açık hava macera turizmi, net bir tanımı olmayan ve genellikle macera, eğlence ve rekreasyon ile örtüşen karmaşık bir alandır. Bu tür macera turizmi faaliyetleri genelde milli parklar ve yaban hayatı alanları gibi alanlarda gerçekleştirilmektedir (Hanna vd., 2019: 1357). Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan George Washington Üniversitesi ve Macera Seyahati Ticaret

Derneği (ATTA) tarafından hazırlanan Macera Turizmi Gelişim Endeksi'ne göre, Türkiye 163 gelişmekte olan ülke arasında macera turizminde 19. sırada yer alıyor. İlgili veriler ile seyahat acentaları, sivil toplum kuruluşları ve uzmanların notlamasıyla oluşan endekste, sürdürülebilir gelişme stratejisi, güvenlik, sağlık, doğal kaynaklar, kültürel kaynaklar, macera etkinliklerine yönelik kaynaklar (bisiklet, rafting vs.), girişimcilik, insani gelişmişlik, turizm altyapısı ve ülke imajı olmak üzere 10 kritere göre yapılan sıralama Tablo.1.7'de gösterilmiştir (Türkiye Seyahat Acentaları Birliği, 2020).

Tablo 1.7 Gelişmiş ve Gelişmekte olan Ülkelerin Macera Turizmi Sıralaması

Sıra	Gelişmiş Ülkeler	Gelişmekte Olan Ülkeler
1	İsviçre	Çek Cumhuriyeti
2	İzlanda	Slovakya
3	Almanya	Bulgaristan
4	Norveç	Estonya
5	Yeni Zelanda	Şili
6	Avusturya	Polonya
7	Kanada	İsrail
8	Finlandiya	Slovenya
9	İsveç	Kore
10	Fransa	Kosta Rica
19	İspanya	Türkiye

Kaynak: Türkiye Seyahat Acentaları Birliği, 2020.

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (2020)'ne göre; dünyada turizm sektörü yıllık %4- %7, doğa ve macera turizmi yıllık %20- %30 büyüme göstermektedir. Tüketicilerin 1/3 'i çevreye duyarlı tatiller için %2 ile %40 arasında daha fazla ödeme yapmaya gönüllü oldukları vurgulanmaktadır. Gezginlerin %98'i kendisinin çevreye duyarlı olduğunu iddia etmektedir. Başka bir ifade ile bu oran, 1 milyardan fazla kişiye eşit gelmektedir. Seyahat eden insanların %79'u çevreye duyarlı tesislerde konaklamak istemekte, %20'si milli parkları ziyaret etmeyi tercih etmekte, %15'i farklı macera sporlarını tercih etmektedir. Tarım ve Orman Bakanlığı (2020) verilerine göre Türkiye'de 45 milli park, 250 adet tabiat parkı, 115 adet tabiat anıtı, 31 adet tabiat koruma alanı, 86 adet sulak alan, 84 adet yaban hayatı geliştirme sahası ile birlikte toplam büyüklüğü 6.777.346 hektar olan 4 bin 224 tane korunan alan bulunmaktadır.

Ülkemizde 2 bin 572 doğal sit alanı bulunmaktadır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2020). Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (2020)'ne göre ülkemizde doğa ve macera turizmine hitap edebilecek nitelikteki yerlerin sayısı oldukça fazladır. Doğa turizmini geliştirmek için 81 ilde 527 adet doğa turizm alanı belirlemiştir (Anonim, 2021). Türkiye'de,

Avrupa’da tespit edilen yaklaşık 12.500 bitki türüne karşılık, 11.707 doğal bitki yetişmektedir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020). Bunun yanı sıra 470 kuş türü, 170’den fazla memeli, 480 deniz balığı, 350 kelebek, 106 sürüngen ve 80.000 ‘den fazla omurgasız tür bulunmaktadır. Tüm bu doğal kaynak varlığı ülkemize doğa ve macera turizmde önemli avantaj sağlamaktadır (Dünya Doğayı Koruma Vakfı, 2020). Macera Seyahati Ticaret Derneği (ATTA) (2020)’ne göre küresel olarak macera aktiviteleri yürüyüş, bisiklet, safariler, mutfak aktiviteleri ve sağlık odaklı aktivitelerdir. Macera turizmi operatörleri İskandinavya, Güney Amerika, Kuzey ve Güney Afrika ve Orta Doğu bölgelerinde macera turizmine yönelik talebin 2019 yılında daha çok arttığını ve macera turu şirketlerinin 2018 yılı brüt gelirlerinin 2017 brüt gelirlerine oranla %83 aştığını belirtmektedir. Macera turizmi operatörleri müşterilerinin %43’ünün 51-70 yaşları arasında, macera gezgini ortalama yaşının ise 49 olduğunu belirtmekte ve Kuzey Amerika’da bir gezinin günlük ortalama maliyeti 439 dolar olduğunu ifade etmektedirler.

1.4.6.7. Sualtı Dalış Turizmi

Ekonomik değeri yüksek bir sektör olmasına rağmen, tüplü dalış bir macera şeklidir. Günümüzde giderek daha popüler hale gelen tüplü dalış açık havada yapılan spor aktivitesi olarak tanımlanabilmektedir. Tüplü dalış, sualtı dünyasını deneyimleme aracılığı ile olumlu fiziksel ve psikolojik faydalar sağlamaktadır. Güneydoğu Asya bölgesinde yıllık 4 milyar ABD dolara yaklaşan gelir ile ekonomiye büyük katkı sağlamaktadır. Birçok ada ve kıyı topluluğu ülkelerinde ve denize kıyısı bulunan destinasyonlarda yerel halk üzerinde ekonomik anlamda önemli bir destek oluştururken istihdama da katkıda bulunmaktadır. Dalış turizmi endüstrisi, denizcilik, çevre, dalgıçlar, ev sahibi topluluk’tan oluşan bu dört unsuru kapsamaktadır. Bu dört unsur, tüm tüplü dalış sisteminin sürdürülebilirliğini sağlamak için birbiriyle etkileşim halinde olmaktadır (Gerungan ve Chia, 2020: 2). Yeryüzü flora ve fauna zenginlikleri ile olduğu kadar sualtı flora ve fauna zenginlikleri ile kendine hayran bırakan Türkiye’de başlıca dalış noktalarımız aşağıdaki gibidir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020).

- Kemer Marina’sı açıklarında bulunan Paris Batığı 33 metre kumluk dipte yatmaktadır.
- Fransız (Sosyete) Batığı Antalya Yat Limanı’nın 1 km açığında yatmaktadır. 1942 yılında savaş sırasında batırılan Fransız savaş gemisinin içinde cephane ve çöl arabaları bulunmasından dolayı tıbbi destek gemisi olduğu tahmin edilmektedir.
- Antalya’nın iki büyük plajı olan Lara ve Konyaaltı arasında kalan Falezler bölgesinde karadan dalış için elverişli noktalar bulunmaktadır.

- 1960 yılında yapılan incelemelerde M.Ö 13 yüzyıla ait olduğu belirlenen bir yük gemisi olan “Gelidonya Batığı” Antalya körfezi’nin batı yönünde 26-28 metre derinlikte bulunmaktadır. Dünyada kazısı tamamlanan ilk bilimsel sualtı kazısı olması nedeniyle önemlidir.
- Antalya Limanı’na birkaç kilometre uzaklığında olan Sıçan Adası’nın doğu tarafında ufak bir mağara da bulunmaktadır
- Asya kıtasında dalışı gerçekleşmiş en derin mağaralardan birisi olması ile ünlü olan Gök Mağarası Antalya’nın Finike ilçesinde bulunmaktadır. Mağara geniş bir koridor ile dibe inmekte ve 15 metreden sonra içinden çıkan tatlı su denize karışmaktadır.
- Profesyonel dalgıçlara için uygun bir bölge olan Kalkan sularında sert bir akıntı bulunmaktadır. Sert rüzgâr, duvar dalışı, macro hayat, pelajik, batıklar bölgenin dalış zenginliklerindendir. 30 metreden sonra yüzlerce ıskarmoz, orfozların sert akıntıya nasıl karşı koyduklarını görmeyi deneyimlemek çok değerlidir. Kaplumbağa, orkinos, vatoz, köpekbalığı gibi deniz canlıları da görülmektedir.
- 1995 yılında gerçekleşen bir inceleme ile Kırkgöz mevkiinde bulunan Suluin Mağarası’nın 83 metre derinlikte olduğu içinde bulunan kanallardan içeri doğru gidildiğinde 45 metre kadar daha derinde büyük bir salon bölümü olduğu belirlenmiştir. Bu bölümün duvarlarının sarkıtlar, traverten havuzlar ve çeşitli oluşumlarla kaplı olduğu ve salona çıkan birçok yan kollar bulunduğu bilinmektedir.
- B-24 Amerikan Savaş Uçağı Batığı: Antalya’nın Manavgat ilçesine yakın konumda ve kıyından 200 metre açıktadır. Uçağa ait olan kokpit bölümü 19995 yılında yapılan araştırma sırasında çıkarılmıştır. Özel izin ile dalış yapılabilmektedir (Yarmacı vd., 2017: 161).
- Uluburun Antik Batığı, Kaş ilçesi’nin 8.5 kilometre güney doğu yönünde ve kıyıda 60 metre açıktadır. Bir yük gemisine ait antik kalıntılardır ve M.Ö 14. Yüzyıla ait olduğu tahmin edilmektedir. 1985 yılında yapılan araştırma dalışlarında 61 metreye gömülü olan yükleri su yüzüne çıkarılmıştır. Batıktan çıkarılan eserler Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi’nde turistlerin ziyaretine açılmıştır (Yarmacı vd., 2017: 71).
- Antalya ili Tekirova ilçesinde Tekirova-3 Adalar olarak bilinen bölgede bulunan tek dalış noktasıdır. Su berrak ve dip yapısı hareketlidir. Çok rağbet gören bir dalış noktasıdır. Bu noktanın önemi balıklar ile birlikte yumuşak mercanların yer alması

ve bazı bölgelerde orfozlara da rastlanabilmektedir. Diğer bir özelliği, suların berraklığı ve dip yapısının hareketli olmasıdır (Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi Sportif Dalış Turizmi Fizibilite Çalışması, 2013: 9).

- Antalya ili Kaş ilçesi açıklarında bulunan Meis Adası yakınlarında Flying Fish (Uçan Balık) noktası 65 metre derinliğindedir. Zor ve akıntılı bir bölge olmasına karşın profesyonel dalgıçlar için uygundur. 30 metreden sonra lagos ve orfozalar görülebilmektedir. 2. Dünya savaşından kalan 3 motorlu bir İtalyan keşif uçağı enkazı 65 metre derinlikte yatmaktadır (Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi Sportif Dalış Turizmi Fizibilite Çalışması, 2013: 9).
- İstanbul'a yakın konumda bulunan Saros-Bebek ve Minnoş Kayalıkları (Çanakkale) 30-40 metre derinlikte her noktada çeşitli renklerde böcek ve deniz canlıları görülmektedir. Müren balığı, iskorpit balığı, deniz salyangozları ve kırmızı denizyıldızı açısından çok çeşitliliğe sahiptir (Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi Sportif Dalış Turizmi Fizibilite Çalışması, 2013: 10).
- Bu dalış noktalarının dışında ülkemizde Balıkesir, Muğla, Marmaris, Bodrum, Gökçeada ve Mersin olmak üzere diğer dalış merkezleri de bulunmaktadır (Türkiye Seyahat Acentaları Birliği, 2020).

1.4.6.8. Akarsu Turizmi (Rafting)

Akarsu turizmi dünyada 1950'lerin sonundaki mütevazı başlangıcından bu yana önemli ölçüde büyüdü. 2013 yılında akarsu raftingine katılan Amerikalıların sayısı tahminen 3.8 milyonu bulmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde rafting için uygun olan ve 1.derece ve 5. Derece arasında dereceye sahip olan nehirlerde akarsu raftingine artan ilginin nedeni doğa ile etkileşim içinde bulunmak ve heyecan verici macera deneyimi sunmasından kaynaklanmaktadır. Bunun dışında rafting bireylere, bir macera arayışına katılmakla beraber başarı ve kendini gerçekleştirme duygusu aşılır (Jamal vd., 2019: 11). Akova (1995: 395)'e göre rafting sporunda suyun zorluk derecesi altı aşamaya göre kolaydan zora doğru değişmektedir:

1. Kolay geçişli sular,
2. Minik kaya ve taş parçalarının olduğu sakin akışlı sular,
3. Dar görüş mesafesi, şiddetli ve sert dalgalar, seyrek şekilde düşme riski olan sular,
4. Sert düşme tehlikesinin olduğu yorucu, büyük dalgalardan ve büyük kayalardan oluşan sular,

5. Çok yüksek zorlukta, hızlı akıntının ve sert yamaçların olduğu, çok zorlu geçişlerin yapılabildiği çoğunlukla geçilemeyen zorlu sular,
6. Geçilmesi mümkün olmayan sular.

Türkiye günümüzde sahip olduğu rafting noktaları ve faaliyetleri ile ön plana çıkmaktadır. Özellikle Çoruh Nehri'nin 169 kilometrelik parkuru dünyada dikkat çeken önemli bir noktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2020)'nin belirlediği ülkemizdeki başlıca rafting noktaları: 1-Çoruh Nehri – Artvin, 2-Fırtına Vadisi – Rize, 3-Dalaman Çayı- Muğla, 4-Melen Nehri – Düzce, 5-İkizdere Nehri- Rize, 6-Munzur Çayı – Tunceli, 7-Köprüçay- Antalya, 8-Bekili Deresi – Denizli, 9-Zamanti Irmağı – Kayseri, 10-Barhal Çayı-Artvin.

Kredi ve Yurtlar Kurumu ve Rafting Federasyonu arasında 10.11.2020 tarihinde imzalanan protokole göre rafting sporunun tüm ülkede yaygınlaştırılması ve rafting faaliyetlerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir (Türkiye Rafting Federasyonu, 2020).

1.4.6.9. Dağ Turizmi ve Doğa Yürüyüşü (Trekking)

Alp dağlarından esinlenerek “Alpinizm” adını alan “Dağcılık”, spor aktivitesi olarak zirve noktalarında faaliyet gösterirken turizme yönelik olduğunda daha alt noktalarda turistik hizmetleri kapsayan koşullar altında gerçekleşmektedir (Doğaner, 2014: 93). Alpinizmde dağların jeolojik oluşum şekli, fauna ve flora yapısı, bulunduğu iklim kuşağının yapısal özellikleri ve coğrafi konumu en önemli unsurlardır. “Dağcılık” ekoturizmin amacına uygun olarak doğada gerçekleşen ve en çok heyecan veren çeşitlerinden biri olarak bilinmektedir (Çakıcı vd., 2014: 76). Birleşmiş Milletler tarafından 2002 yılının hem “Dünya Dağlar Yılı” hem de “Ekoturizm Yılı” olarak ilan edilmesi “Ekoturizm” ve “Dağcılık” ın birbiriyle ne denli ilişkili olduğunu ortaya koyan önemli bir karar olarak bilinmektedir (Somuncu, 2004: 2). Gelişmiş ülkelerde pek çok “Dağ Turizmi” destinasyonu kitle turizmine nispeten yerel ekonomiyi hareketlendiren en önemli faktörlerden biri haline gelmiştir. Bununla birlikte, ulaşımın yalnızca yürüyerek veya hava ulaşımı yolu ile yapılan uzak yaban hayatı alanları, vahşi yaşam izleme, yürüyüş, kamp, dağ ve kaya tırmanışı, dağ bisikleti ve diğer rekreasyon biçimlerine gösterilen yüksek ilgi ile birlikte, ekoturizm destinasyonlarına gelen ziyaretçi sayısı artmaktadır (Nepal, 2002: 105). Çeşitli dalları olan dağcılık hiking/trekking (doğa yürüyüşü), bouldering (alçak fakat zorlu kayalara tırmanma), kayak ile yapılan dağcılık, klasik dağcılık, teknik malzemeyle tırmanış, yapay duvar tırmanışı, sarp kaya tırmanışı, sürekli tırmanış (bir tırmanış rotasında 3-4 yerde istasyon kurarak, gerekirse geceleyerek), teknik malzeme yardımı ile büyük duvar tırmanışı, alpin tip tırmanış, supalpin tip tırmanış (6.000-8.000 metre yükseklikteki zirvelere tırmanış), ekspedisyon tırmanışı olarak bölümlere

ayrılmıştır (Somuncu, 2004: 6). Alpinizm’de en çok rağbet gören dağlar dünyanın en yüksek zirvelerine sahip olan “Himalaya Dağları” olmakla beraber “Everest Dağı” tüm dağcılarının öncelikli olarak tırmanmak istediği bir dağdır ve 2012 yılında bir gün içerisinde 234 dağcının zirveye ulaşabildiği bilinmektedir (Doğaner, 2014: 93). Avrupa’nın en popüler dağ turizm merkezlerinin olduğu Alp Dağları 191.000 km² büyüklüğünde ve dünyada dağ turizminin en çok talep gördüğü bir bölgedir. Yıllık geliri 70-90 milyar dolar olan bu bölge yılda 100 milyon kadar ziyaretçi ağırlamaktadır. Alp Dağları’nın dışında, Fransa’nın Mont Blanc Dağı, İsviçre’nin Matterhorn Dağı, Bern Alpleri’nin Eiger Dağı ve kuzey İtalya bölgesinde bulunan Dolomit Dağları dağ turizmi açısından bir hayli rağbet gören destinasyonlardır (Somuncu, 2004: 8). En çok bilinen dağ yürüyüşü, diğer bilinen adı ile “Trekking” zorlu arazi ve iklimde uygulanan tehlikeli ve vahşi doğaya karşı özel ekipman, kıyafet ve yiyecek bulundurmaya gerektiren bir macera turizmidir. Genel olarak keşfedilmemiş ve bilinmeyen bölgelerde uygulanır (Rózycki ve Dryglas, 2014: 24). Dağ yürüyüşleri gününbirlik olduğunda “Hiking”, doğa içinde konaklamalı şekilde yapıldığında “Trekking” olarak isimlendirilmektedir (Emekli, 2015: 8). Trekking için en çok ilgiyi gören Alp Dağları çok sayıda parkurdan oluşmaktadır. İskandinav Dağları, Pireneler, Karpatlar’ın bazı bölgelerinde, Korsika ve Balkanlar’da da alternatif rotalar bulunmaktadır. Avrupa’nın en yüksek zirvesi denizden 4807 metre yükseklikte bulunan Alplerdeki Blanc Dağı’dır. Kuzey ve Güney Amerika özellikle tavsiye edilen trekking turları Şili ve Arjantin’de Punta Milli Parkı’nda bulunan del Peine ve Aconcagui Bölgesidir. Ayrıca Peru, Bolivya, Venezuela ve Ekvador’da turistler tarafından manzaraları bakımından çok güzel çekim yapma fırsatı sunan bölgeler bulunmaktadır. Dağcılık için en popüler olan dağlardan birisi de 5895 m. yükseklikte bulunan Afrika’nın zirvesi Kilimanjaro Dağı’dır (Rózycki ve Dryglas, 2014: 27). Trekking gibi zorlu spor faaliyetlerinde yoğun fiziksel ve psikolojik zorlanmalar ile artan öforik yani mutluluk verici durumlar artar ve beyinde adrenalin, endorfin ve dopamin gibi hormonların üretimini tetiklemekte ve buna bağlı olarak bu sporu yapan kişilerin beden ve ruhlarında mutluluk artışı gibi olumlu duygular gözlenebilmektedir (Gyimothy ve Mykletun, 2004: 856). Dağ turizminde sezonun bütün yıl boyunca devam etmesi ve turizmin çeşitlendirilerek farklılaşan turizm talebine cevap verebilmek hedefi ile turizmin ana unsurları olan doğal ve kültürel değerlerin “Koruma-Kullanma” dengesi gözetilerek bölge ve ülke yararına kullanılması doğrultusunda devam etmekte olan faaliyetler, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan ve 2/3/2007 tarihli ve 26450 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren Türkiye Turizm Stratejisi kapsamında sürdürülmektedir. Ülkemizde 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca ilan edilmiş olan kış sporları temalı 29 adet Turizm Merkezlerinde

Kültür ve Turizm Koruma Geliştirme Bölgeleri (TM/KTKGB) bulunmaktadır. Bu bölgelerden konaklama ve mekanik tesis olanağı sağlaması açısından 9 tanesi faaliyette, 7 tanesi ise kısmen faaliyettedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020).

1.4.6.10.Bisiklet Turizmi

Günümüzde özellikle büyükşehirlerde ulaşım ihtiyaçları arabalar ve motorsikletler ile giderilirken ortaya çıkan kirlilik ve çeşitli kazar nedeniyle birçok insan sağlık sorunları yaşamaktadır. Kamu ulaşımında yaşanan bu tür sorunların giderilmesi, bu araçların toplumsal ve ekolojik etkilerini en az seviyeye indirmek için bisiklet kullanımı en iyi alternatif ulaşım şekillerinden biri olarak önerilmektedir (Passofaro vd. 2014: 76). Bisiklet turizmi gelişmesi, İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan bu yana giderek önem kazanmış ve ilk uygulama olarak bisiklet altyapısını kapsayan destinasyonlar olması nedeni ile Avrupa ve Kuzey Amerika'da ortaya çıkmıştır. Önümüzdeki 75 yıl için turizm endüstrisindeki gelecek yönetiminin, 2020'den 2095' yılına kadar bisiklet turizminde büyük dönüşümler yaratması beklenmektedir. İlk olarak, elektrikli bisikletler ve yeşil uygulama ürünleri, örneğin; enerji üretimini, hava kirliliğini ve dünya çevresini olumsuz şekilde tehdit eden tıkanıklık veya iklim değişikliği sorunlarını ortadan kaldırmaya yardımcı olacaktır. Çevresel ve sosyal sorunların giderilmesinde bisiklet kullanımının artırılması önemli bir unsur olarak belirtilmektedir. İkincisi, kentsel gelişim, toplum sağlığının önemi ve bisiklet sürmenin sosyal sonuçlarının anlaşılması bisiklet kullanımının gelecekteki turistler için nasıl etkili bir alternatif araç olduğunu fark ettirmektedir. Üçüncüsü, sürdürülebilir turizm gelişimi tamamen turistleri bu yeşil uygulamaya yönlendirecektir. Bisiklete binmenin artan popülaritesi ve elektronik bisikletlerin geliştirilmesi turizmde bisikletli gezginlerin artmasına neden olacaktır. Bisiklet turizmi bu nedenlerle kesinlikle dikkat edilmesi gereken bir konudur (Han, 2020:162-163). Ülkemizde bulunan pek çok bisiklet rotası olması ile birlikte en çok tercih edilen rotalar aşağıdaki sıralamada görülmektedir (Anonim, 2020):

1. Büyük Ada, Heybeli Ada ve Kınalı Ada –İstanbul,
2. Ilıca- Ildırı-İzmir,
3. Yaylabağ- Eymir Gölü-Ankara,
4. Yedigöller-Bolu: Yığılca ilçesinden başlayarak Saklıkent Şelalesi, Hasanlar Barajı, Sarkıkaya, Hasankaya mağaralarına kadar 76 km lik uzun bir bisiklet rotasıdır,

5. Antalya/Kaş-Bayındır Akçagerme Plajı: Kaş limandan başlayarak Çukurbağ Yarımadası'na kadar devam etmektedir. Bu rota üzerinde İnceboğaz mevkiî üzerinden karaya bağlanmaktadır,
6. Frigya Vadisi-Kütahya-500 km lik uzunlukta bir rota'dır,
7. Gökçeada-Çanakkale: Birçok rotası olmasına karşın Dereköy-Marmaros ile Merkez- Tepeköy Çınaraltı en dikkat çekici güzellikte olan rotalardır,
8. Bozburun-Marmaris: 106 km uzunluğunda bir rota'dır,
9. Soğanlı Vadisi-Kayseri: 46 km uzunluğunda bir rota'dır,
10. Yenice Ormanları-Karabük.

1.4.6.11.Foto Safari Turizmi (Doğa Fotoğrafçılığı)

1839 yılında (Kement ve Bükey, 2019: 24) başlamış olan “Fotoğrafçılık” insanların mutlu veya mutsuz anlarını ve doğanın güzelliklerinin sonsuza kadar kalıcılığını sağlamak için kullandıkları bir sanat dalıdır. Endüstri devriminden sonraki yıllarda gelişen teknoloji, modernite'nin artışı, kalabalıklaşan kentler, yoğun çalışma hayatının getirdiği stres ve gittikçe artan hastalıklar neticesinde dünya genelinde bireylerde doğaya yönelme ve doğayı deneyimleme ihtiyacı doğurmuştur. Tüm bunların sonucunda doğa temelli bir turizm şekli olan ekoturizm ortaya çıkmıştır. Günümüzde gittikçe ilerleyen fotoğraf teknolojisi insanların fotoğraf çekmeye olan ilgilerini arttırırken deneyimledikleri destinasyonlarda bu faaliyeti aktif hale getirmelerine olanak sağlamıştır (Kement, 2019: 790). Ekoturizmin en ilgi çeken çeşitlerinden biri olan doğa fotoğrafçılığı (foto safari) turizmi bireylerin tam olarak doğa ile bütünleşip doğada geçirdikleri anları ve doğada gerçekleşen tüm olayları fotoğrafladıkları bir turizm şeklidir. Kement ve Bükey (2019: 23)'in ifade ettiğine göre bir destinasyonu ziyaret eden kişilerin öncelikli olarak yaptıkları turistik davranış fotoğraf çekmek eylemi olmaktadır. Dolayısı ile fotoğraf genel anlamda turizmi oluşturan unsurların başında gelmektedir.

1.4.7. Dünyada Ekoturizm Uygulamaları

Ekoturizm, küresel olarak hızla büyüyen bir pazar ve en büyük endüstridir. Gelişmekte olan dünya için ekoturizm, genel olarak bir ekonomik büyümeyi geliştirmek ve çevresel bir sürdürülebilirlikle uzlaştırmmanın tek yoludur. Dünya Bankası gibi çeşitli kuruluşlar, kalkınma sivil toplum kuruluşları (STK), yerli hakları grupları, tur operatörleri, iki taraflı bağışçılar ve çevre STK'larının tümü sürdürülebilir kalkınmanın bir stratejisi olarak ekoturizme güvenmektedir. Ayrıca, tarafsız politika, ekonomik büyüme ve çevre koruma ile birlikte az gelişmiş ülkelerde gelişmeye teşvik edilmektedir (Duffy, 2006: 1).

1.4.7.1. Kosta Rika

51.100 km²'lik yüzölçümüne sahip olan ülkede 2018 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre 4.9 milyon kişi yaşamaktadır. Ülkede hem tropikal hem de subtropikal iklim görülmektedir; aralık-nisan ayları kurak, mayıs-kasım ayları yağışlı geçmektedir. Güney ve Kuzey Amerika'yı birbirine bağlayan Orta Amerika'da yer alan Kosta Rika, Nikaragua ve Panama arasındadır; doğudan Karayip Denizi, batıdan Pasifik Okyanusu ile çevrilidir. Okur- yazar oranı %97.8 dir. 2018 IMF tahminine göre milli gelir 59.006 milyar dolar olmakla beraber kişi başı ortalama milli gelir 11,744 dolardır. Kullandığı dil İspanyolcadır (İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 2020). Ekoturizm, macera turizmi, sağlıklı yaşam turizmi (wellness) gibi doğayı deneyimleyen diğer turizm şekilleriyle birlikte giderek artan bir niş pazardır. Dünya genelinde, bu üç nişin gelişimi turizm biçimleri, ortalama küresel büyüme oranından daha hızlı gerçekleşmektedir (Hunt ve Harbor, 2019: 1). Kosta Rika dünyanın en büyük biyo- çeşitliliğine sahip cennet tropikal bir ülkedir. Hizmet sektörü ülke ekonomisinin kalkınmasındaki en önemli unsurların başında gelmektedir. Millî gelirin %70'ten, istihdamın da %60'tan fazlası bu sektörden sağlanmaktadır. Özellikle turizm son yıllarda gördüğü ilgi ile sektörde ilk sıralarda yer almaktadır. Bunun yanı sıra sahip olduğu doğal güzellikler sebebiyle ülke topraklarının dörtte birinin millî park statüsünde olması, Kosta Rika'yı dünyada ekolojik turizm konusunda listenin en başındaki ülkelerden biri durumuna getirmiştir (İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 2020). Ekoturizm ülke ekonomisinde ve kalkınmada büyük paya sahiptir. Dünya Enerji Konseyinin dünyanın sürdürülebilir ikinci ülkesi olarak belirlediği Kosta Rika'da %99,2 yenilenebilir enerji, %78 hidroelektrik ve %18 jeotermal kullanılmaktadır. 2018-2019 yılına ait araştırmalar sonucunda Kosta Rika'nın son 6 aydan fazla bir süredir sadece yenilenebilir enerji tüketilmektedir. Yoğun yağışlı iklimin etkisinde bulunmasından dolayı ülkede bulunan 4 hidroelektrik santralinin kullanımı artmış, jeotermal, solar enerji ve rüzgâr enerjisinin katkısıyla sıfır atıklı bir dönemin başladığı ifade edilmektedir. Ülke hazırlanan plana göre 2021 yılında sıfır karbon kategorisine girmeyi hedeflemektedir (Latin Amerika Bülteni, 2020). Sürdürülebilirliği sağlamak, ekoturizm uygulamalarını faaliyette tutarak turizm gelirlerini arttırmak amacıyla etkin birçok kurum, kuruluş ve topluluklar bulunmaktadır. Ülkenin %25'i milli park, yaban hayatı sığınağı ya da rezervi olarak korunmaktadır (World Tourism Group, 2020). Kosta Rika Ulusal Üniversitesi tarafından yürütülen araştırmaya göre, Kosta Rika'da ekoturizmden yılda yaklaşık 1,4 milyar ABD Doları gelir sağlanmaktadır. Temel kaynağı milli parklar ve biyolojik rezervler olan ekoturizm ülkenin gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH)'sının %3'ünden fazlasını temsil eder. Ülkeye giren turistlerin yaklaşık olarak %52'si kesinlikle başlıca cazibe merkezlerinden olan

bir milli parkı veya biyolojik rezervi ziyaret etmektedir. Milli parklara giriş için yapılan bilet satışlarından 15 milyon Amerikan Doları'nın üzerinde gelir sağlanmıştır. Turistlerin en çok ziyaret ettiği parklar Manuel Antonio, Poás Yanardağı ve Tortuguero milli parkları olurken, Irazú Yanardağı ise yerli turistlerin gösterdiği bölgeler arasında yer almaktadır (Turizm İncelemesi Haberler, 2020). Ekoturizm, macera turizmi, sağlıklı yaşam turizmi (wellness) gibi doğayı deneyimleyen diğer turizm şekilleriyle birlikte giderek artan bir niş pazardır. Dünya genelinde, bu üç turizm nişin gelişim biçimleri, ortalama küresel büyüme oranından daha hızlı gerçekleşmektedir (Hunt ve Harbor, 2019:1). Kosta Rika'da ekoturizmden elde edilen gelir milli parkların yıllık bakım masraflarını ve çalışan personelin maaşlarını hiçbir şekilde etkilemeden toplamda ulusal ekonomiye 1,7 milyar Amerikan Doları katkı sunmaktadır. Bunun dışında ülkeye ikinci olarak en fazla gelir getiren endüstri olan su kaynakları yönetimi yaklaşık olarak yıllık yaklaşık 12 milyon Amerikan Doları ekonomiye katkıda bulunmaktadır. Ülkede bugüne kadar 29 milli park bulunmaktadır. Kosta Rika yönetiminin, beş korunan alan ve vahşi yaşam sığınanının milli park olarak faaliyete geçirilmesi projesi ile turistlere macera turizmini, doğanın korunmasını ve doğanın keyfini deneyimlemeyi sunarak 2022 yılına kadar yılda 4 milyon ziyaretçiye ulaşma hedefi vardır (Turizm İnceleme Dergisi, 2020). Kosta Rika'ya ekoturizm faaliyetlerine katılmak amacıyla gelen turistlerin %46'sı Amerika ve Kanada, %16'sı AB ülkelerinden gelmektedir. Bir ekoturistin ortalama 1.000 ABD doları harcaması ile birlikte ülkenin Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)'sı ekoturizmden büyük oranda etkilenmektedir. Kosta Rika Ulusal Ekoturizm Sertifikası Programı uygulayan ülkelerden biridir (Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, erişim tarihi: 30.11.2020).

1.4.7.2. Ekvator

283.561 km² yüzölçümüne ve 2018 yılı sayımlarına göre 16.9 milyon nüfusa sahip bulunmaktadır. Güney Amerika kıtasının batısında yer alan Ekvador, kuzeyden Kolombiya, güney ve doğudan Peru, batıdan Pasifik Okyanusu ile çevrelenmekte ve Ekvator çizgisi üzerinde yer almaktadır Kullandığı dil İspanyolca ve Quechua'dır. Okuma yazma oranı %94.4 dür. 2017 IMF tahminine göre milli gelir 102.311 dolar ve kişi başı milli gelir 6.08 dolardır. Kıyı şeridi ve Amazon Ormanlarında tropikal iklim, iç kesimlerde yükseltinin artması nedeniyle daha serin bir iklimi vardır. Dört coğrafi bölgesi bulunan Ekvator doğal ve kültürel zenginliğe sahip olarak bilinmektedir. Tarım ve balıkçılık dışında ülkedeki diğer önemli bir sektör de turizmdir (İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 2020). Yerli ve yabancı turistler tarafından ziyaret edilen 51 koruma alanı içermektedir. Ekvador'un kıyı bölgesinde yer alan Guayas, önemli koruma alanlarına sahiptir. Guayas Eyaletinde ve Guayas

Nehri'nin ortasında, Guayaquil ve Durán şehirleri arasında konumlanan Isla Santay, çok çeşitli kuş türlerine sahiptir ve 2000 yılından beri doğal sığınak statüsünde uluslararası öneme sahip bir sulak alan olarak kabul görmektedir. Bu sulak alan, su kuşları tarafından dinlenmek, barınmak ve yuva yapmak için ziyaret edilmektedir. Aynı zamanda Mangrov ormanları da ülkenin en önemli ekolojik zenginlikleri arasında bulunmaktadır. Ulusal Rekreasyon Alanı olarak Santay Adası Morro Mangrove Wildlife Sığınağı ve Samanes doğal ve kültürel zenginlikleri, etkin ekoturizm faaliyetlerinin sürdürülebilmesi ve turistlerden gördüğü ilgi sebebi ekoturizm destinasyonu olarak seçilmişlerdir (Carvache vd., 2019: 5-6-7). Ekvatorda bulunan Galapagos adaları aldığı talep ile 1980 yılından beri ekoturizmde bir hayli ilerleme göstermiştir. Yıllık giriş yapan turist sayısı 60.000'e yaklaşmıştır. Bu da 100 milyon dolardan fazla gelerek ülke ekonomisine güçlü katkıda bulunmuştur (Kasalak., 2015: 24). Galapagos Adalarına bot ile yapılan 6 ve 10 günü içeren gezilerde en az 6 en fazla 12 kişilik turlar ile yapılması bu bölgede ekoturizme verilen önemi göstermektedir. Turistik turlar bölge gezintilerini minimal gruplar halinde yapmaktadır (Erdoğan, 2014: 12).

1.4.7.3. Yeni Zelanda

Avustralya'nın güneydoğusunda yer alan takımadalardan meydana gelmektedir. 268.838 km² yüzölçümü ile 2019 yılı nüfus sayımı sonucuna göre 4.9 milyon nüfusa sahiptir. Ülkede milli gelir 2019 IMF tahminlerine göre 204.671 milyar dolar olarak belirtilmekte iken 2018 IMF tahminlerine göre kişi başı ortalama milli gelir ise 41.267 dolar olarak açıklanmaktadır. Okuma yazma oranı %99 dur. Adalar topluluğu olan Yeni Zelanda'nın hiçbir ülke ile kara sınırı yoktur. 1985 ten beri doğa temelli turizm, özellikle macera ve yaban hayatı turizmi, yıllık ortalama %8-15 büyüme oranına sahiptir. Ülke ekonomisi büyük oranda hizmet sektörü, tarım ve hayvancılığa bağlıdır. İstihdamın ve millî gelirin dörtte üçünü karşılayan hizmet sektöründe öne çıkan sahalar turizm, finans, emlak, inşaat, sigorta ve işletmeciliktir. Ülke küresel rekabette dünyada ilk 15, iş yapma ise ilk üç ülke arasında yer almaktadır. Bu açıdan yerli ve yabancı yatırımcılar açısından son derece cazip bir iş sahasına sahiptir (İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 2020). Yeni Zelanda, ekoturizm endüstrisi ile ülke genelinde hızlı bir büyüme göstermiştir. Yeni Zelanda kendini %100 Saf Yeni Zelanda kampanyasıyla tanıtmaktadır (Chand, 2020: 4). Ülkenin sahip olduğu doğa ve çevre, tüketim için ideal bir konumda bulunmaktadır. Ancak çevre dostu ve sürdürülebilir kalkınma süreçlerinin yönetiminin uygulaması ile ilgili sektörde sorunlar ile karşılaşmaktadır (Chand, 2020: 3).

1.4.7.4. İspanya

İspanya, coğrafi konumu, jeolojik çeşitliliği, büyük iklimsel, orografik ve edafik değişkenliği, paleo-biyocoğrafik tarih veya adaların varlığı gibi faktörler nedeni ile Avrupa Birliğinde en büyük biyolojik çeşitliliğe sahip ülkelerden biri durumundadır. (İspanya Hükümeti Ekolojik Geçiş Bakanlığı, 2020). Turizm sektöründe ilk sıralarda yer alan İspanya tatil rotası olarak en çok talep gören ülkesi olması farklılığı ile ikinci sırada yer almaktadır. 2008 yılı içinde ülke içinde yaşanan ekonomik resesyonda turizm sektörü sayesinde kendini kurtarmayı başarmıştır. 2015 yılı itibari ile sadece temmuz ayı içerisinde Turizm Bakanlığının tespit ettiği verilere göre İspanya'yı 7.875,997 kişi ziyaret ettiği belirtilmektedir (İsayeva ve Kasalak, 2016: 189). İspanya'da 52 tane biyosfer rezervi alanı, 15 adet jeopark alanı ve 4 tanesi Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Dünya Mirası Listesinde bulunan 15 milli parkı vardır. Korunan türler ve yemyeşil alanlar İspanya'daki doğal zenginliklerden bazılarıdır. Cabañeros Parkı'nda, çok çeşitli kuşlar ve memeliler gibi iki benzersiz canlıların gözlemlenebildiği ekosistemlere sahiptir. İspanya topraklarının dörtte birinden fazlası özel mevzuatla korunmaktadır. İspanya dünyada en çok biyosfer rezervine sahip ülke olduğu için UNESCO tarafından korunmaya alınmıştır (İspanya'nın Resmi Turizm Portalı "İspanya", 2020). 1960 yıllarında İspanya'da kıyı şeridinde başlayan turizm faaliyetlerinin gelişimi kademeli olarak geniş arazi alanlarının tahsis edilmesine bunun sonucu olarak da kıyı boyunca oteller inşa edilip kitle turizminin gelişmesine neden olmuştur (Rebollo ve Baidal, 2003: 181). Dünyada enerji üretiminin büyük bir kısmını rüzgar'dan sağlayan ülkeler sıralamasında 4. sırada yer almaktadır. Özellikle Madrid ve Barselona şehirlerinde yenilenebilir enerji uygulanmaktadır. Ülkede oldukça fazla miktarda ekolojik oteller ve tatil köyleri bulunmakta ve turistler de bu durum karşısında hoşnut olmaktadır (İsayeva ve Kasalak, 2016: 189-190). İspanya Ekolojik Geçiş Bakanlığı, (2020)'na göre biyoçeşitliliğin sektörel politikalara entegrasyonunu teşvik etmek amacıyla 2014 Doğa ve Biyoçeşitlilik Turizmi Sektör Planı hazırlanmıştır. 2020'de, biyoçeşitliliğe değer veren, uygun korumayı sağlayan, gelir ve istihdam sağlayan ekonomik bir faaliyet olarak İspanya'da doğa turizmini teşvik etmeyi amaçlayan 6 Haziran 2014 tarihli Kraliyet Kararnamesi onaylanmıştır. Destinasyonun doğal değerlerini korumak ve sürdürülebilir kullanımına katkıda bulunmak hedeflenen amaçtır. Tarım, Gıda ve Çevre Bakanlığı ile Sanayi, Enerji ve Turizm Bakanlığı tarafından ortaklaşa hazırlanan ve otonom toplulukların da katıldığı, Devlet Doğal Miras ve Biyoçeşitlilik Komisyonu aracılığıyla Sektörel Plan, Sektörel Çevre Konferansı ve Turizm Genel Yönetim Kurulu'nun, hem kamu hem de özel sektörden doğa turizminde ve biyolojik çeşitliliğin korunmasında yer alan herkes arasındaki işbirliği için bir çerçeve olarak

düşünülmüştür. Hedefe ulaşmak için plan, toplam 10 eylem yoluyla geliştirilecek dört hedef etrafında yapılandırılmıştır;

1. Sürdürülebilir doğa turizmi destinasyonlarının ve ürünlerinin yapılandırılmasını teşvik etmek,
2. İspanya'da Natura 2000 ağını içeren bir ekoturizm ürününü tanıtmak ve teşvik etmek,
3. Doğa turizmi faaliyetlerinde biyolojik çeşitliliğin dikkate alınmasının iyileştirilmesi,
4. Doğa turizmi ile ilgili bilgi ve eğitimi geliştirmek (İspanya Ekolojik Geçiş Bakanlığı, 2020).

1.4.7.5. Kenya

Kenya'da ülkenin ekonomik yapısında hizmetlerin payının diğer bölge ülkelerine kıyasla yüksek olmasında turizm sektörünün önemli rolü vardır. İklimi kıyılarda tropikal, iç kesimlerde çöl iklimi şeklindedir. 580.367 km² yüzölçümü ile 2020 nüfus sayımına göre 53.7 milyon nüfusa sahiptir (İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 2020). Kenya 1994 yılı içinde döviz kazancını %34'lük bir oranla ekoturizmden elde etmiştir. Kenya Vahşi Hayat Servisi'ne göre, turizmden elde edilen gelirin %80'lik kısmının yaban hayatına bağlı olarak arttığını neredeyse Kenya'nın döviz kazancının üçte birini oluşturduğunu tahmin etmektedir. Nepal'deki Annapurna Bölgesi tur operatörlerinin dağ yürüyüş rotası olarak belirlediği bir rotadır. Yıllık olarak 25.000'i aşan sayıda turist bu koridorda faaliyette bulunurken yaklaşık olarak 40.000 kişiden oluşan bölge halkı da kazanç sağlamaktadır. Kenya, Ruanda ve Nepal ekoturizmden önemli miktarda döviz girdisi sağlamaktadır (Kasalak, 2015: 24). 5-6 Mart 2001 tarihinde Mozambik Maputo'da UNWTO tarafından 2002 Uluslararası Ekoturizm Yılı bağlamında Bölgesel Hazırlık Toplantısı olarak "Afrika'da Ekoturizmin Yönetimi, Gelişimi ve Planlanması Semineri"ni organize etmiştir. 12-15 Eylül, 2001 tarihlerinde St. Johann/Pongau ve Werfenweng, Salzburg, Avusturya'da Dağlık Alanlarda Ekoturizm Konferansı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca yine UNWTO tarafından 2003 yılı ağustos ayı içerisinde "Afrika'da Milli Park ve Korunan Alanlarda Ekoturizm" konulu seminer Rwanda'da organize edilmiştir. Korunan alanlar konusunda farkındalığı sağlayan ilk seminer olma ayrıcalığı ile ekoturizm prensiplerinin uygulanabilirliği ve tüm planlama gerektiren faaliyetler gibi konular görüşülmüştür (Erdoğan, 2014: 23).

1.4.7.6. Tanzania

945.087 km² yüzölçümü ile 2018 nüfus sayımına göre 58.8 Milyon nüfusa sahiptir. İklimi sahil bölgelerinde tropik, yüksek bölgelerde ise ılıman iklimdir. Doğu Afrika'nın en büyük ülkelerinden biri olan Tanzania, Hint Okyanusu kıyısındadır. Güneyinde Mozambik, Malavi ve Zambiya, batısında Kongo, Brundi ve Ruanda, kuzeyinde Uganda ve Kenya, doğusunda Hint Okyanusu bulunmaktadır. Kullandığı dil Swahilice, İngilizce ve Arapça'dır. Ülkede ekonomi tarım, madencilik ve turizm sektörlerine bağlı olmakla beraber istihdamın %70'lik kısmı tarım sektöründen sağlanmaktadır. Buna rağmen milli gelirin %28'i tarım gelirlerinden elde edilirken, hizmet sektörünün ilerlemesi ile son yıllarda millî gelirin yarısı hizmet sektöründen sağlanmaktadır (İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 2020). Vahşi yaşam alanları oldukça fazla olduğu bilinmektedir. Tanzania'ya ait olan 130 adet amfibyum ve sayısı 275'in üzerinde olan sürüngen türleri bulunmakta ve birçoğu Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN) Kırmızı Liste'sinde yer almaktadır (Wikipedi, 2021). Az gelişmiş bir ülke olan Tanzania'da eko-turizm ekonomik kalkınmada önemli bir pay sahibi olmaktadır (Güney Ege Kalkınma Ajansı, 2020: 6).

Tanzania'da 1950 ve 1995 yılları arasında ekoturizme yönelik talep 350.000 kişi, Kenya da ise 1994 yılı içinde 865.300 kişi sayısına ulaşılmıştır (Kasalak, 2015: 24).

1.4.8. Türkiye'de Ekoturizm Uygulamaları

Türkiye sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi zenginlikleri bitki coğrafyasının İran-Turan, Avrupa-Sibiry ve Akdeniz olarak 3 önemli bölgenin birleştiği konumda olması sebebiyle turizm sektörü açısından büyük bir önem taşımaktadır. Yüzölçümünün %30'u ormanlar ile kaplı olan ülkemizdeki doğal ve kültürel zenginlikler ekoturizm uygulamaları bağlamında önemli bir faaliyet alanını oluşturmaktadır. 880.883 hektar alanı kaplayan 45 tane milli park ve Avrupa'da bulunan 12.000 bitki'ye karşılık Türkiye'de bulunan bitki sayısının 11.707 olması ülkemizin sahip olduğu doğal zenginlikler bakımından oldukça şanslı olduğunu göstermektedir. Avrupa'da bulunan endemik bitki 3000 dolaylarında iken Türkiye'de bu sayı 3905 adettir (Wikipedi, 2020; Doğa ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2020; Ankaya vd. 2018: 70; Dünya Doğayı Koruma Vakfı, 2021; Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2020). Türkiye'de ekoturizm'e yönelik kaynakların çoğunu milli parklar, tabiat alanları, tabiat koruma alanları, tabiat anıtları gibi bölgeler oluşturmaktadır. Diğer bir önemli ekoturizm kaynağı olan sulak alanlar ise 1.068.697 hektarlık yüzölçüme sahiptir. 86 adet uluslararası önem sahip sulak alanı ile Türkiye Avrupa ve Orta Doğu'nun en zengin sulak alanlarına sahiptir (Doğa ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2021). 2023 Türkiye Turizm Stratejisinde

Bolu, Zonguldak, Bartın ve Sinop gibi Karadeniz illerinde, Antalya'nın iç kesimleri, Torosların eteklerinde kalan bölgeler, "Gap koridoru" ve "Kış Koridoru"ndan meydana gelen "GAP Ekoturizm Koridoru" olarak ülkemizde biyolojik çeşitliliğin arttırılması ve ekoturizmin geliştirilmesine yönelik planlamalar yapılmaktadır. Türkiye'de yapılan ekoturizm uygulamalarına örnek olarak Şirince Köyünde yapılan ekoturizm faaliyetleri gösterilebilmektedir (Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2020).

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZM VE YEREL HALK ETKİLEŞİMİ

2.1. Yerel Halkın Önemi

Turizm sektörünün kendini daha hızlı bir şekilde göstermeye başladığı 1980’li yıllarda bu gelişimin ana unsurlarının ne olduğu araştırıldığında en etkili faktörü yerel halkın turizme verdiği destek ve katılımın olduğu görülmüştür. Uygulamaya konulan yeni turizm gelişimi plan ve projelerinde bölge sakinlerinin algılama şekli ve bu yeni oluşuma karşı geliştirdiği tutumun turizm gelişiminin başarılı veya başarısız olmasında etken olduğu tespit edilmiştir (Akova, 2006: 3). Bir destinasyonda turizmin gelişimi ev sahibi topluluğun yaşamında ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel anlamda birtakım değişiklikler meydana getirmektedir. Bu nedenle herhangi bir destinasyonda turizm endüstrisinin sürdürülebilirliği için yerel halkın katılımının etkisi önem taşır. Özellikle turizmin başlangıç aşamasında olduğu gelişmekte olan ülkelerde yerel halkın bakış açısını anlamak, turizm gelişiminin potansiyel olumsuz etkilerini en aza indirmek ve turizm gelişiminin topluluğa sağlayacağı faydaları geliştirmek için desteğe yol açar. Birçok gelişmekte olan ülkede turizm gelişiminin kalkınmayı teşvik eden temel büyüme mekanizmalarından birisi olduğu bilinmektedir. Kalkınma süreci içinde, en cazip ve ilgi çekici ekonomik göstergeler yabancı para girişi ile gelişme gösteren gelir artışı ve yerel halk için istihdam fırsatlarını ortaya koymaktadır. Turizmin gelişimi, döviz girdisi ile birlikte kalkınma sermayesi ve ekonomik bağımsızlığı teşvik eder. Herhangi bir destinasyonda başarılı turizm girişimleri kurmak için yerel halkın deneyimleri, görüşleri ve bu gelişime katılımları gereklidir (Thetsane, 2019: 123-124). Yerel halkın turizm gelişimine karşı sergilediği tutum destinasyonda turizmin uygunluğunun bir göstergesi olmaktadır. Olumlu tutumlar yerel halkın turizm gelişimine katılımı ve sahip olunan bölgesel kaynakların korunması yönünde olumlu davranışlara dönüşmesi tutumun davranışı şekillendirdiği görüşünü destekleyebilmektedir (Lepp, 2007: 876). Turizmin ev sahibi halk üzerinde yarattığı etkiler çoğu zaman aktif katılımı gerçekleştirir. Topluluğun olumlu veya olumsuz tutumlar ortaya koyması bu etkiler ile ilişkili olmaktadır. Turizm faaliyetlerinin getirdiği ekonomik bağımlılığın halkın bu faaliyetlere ve turizm gelişimine yönelik gösterdiği olumlu tutumların göstergesi olarak önemli bir faktördür (Figueiredo vd., 2014: 5).

Dünyanın en hızlı büyüyen ekonomik sektörlerinden biri olarak, turizm, giderek artan bir şekilde önemli bir katkı olarak kabul edilmektedir. Turizm, gelişimi ile bölgelerde, istihdam sağlaması ve yoksulluğun azaltılması yönünde önemli ekonomik faydalar yaratmaktadır. Ekonomik faydalarının yanı sıra çevresel faktörlerin korunmasına, yerel halkın

güçlendirilmesine, barış ve kültürlerarası anlayışın oluşmasına yardımcı olabilmektedir (UNEP, 2021: 14).

Kozak vd. (2014: 90-91)'ne göre turizm gelişiminin destinasyonlarda ve ev sahibi topluluklar üzerinde yarattığı etkiler incelendiğinde,

- Ekonomik ve sosyal değişim ve yenilikler ile özellikle kadın haklarının ivme kazanması,
- Rekreasyon aktivitelerinin artması ve bölge halkının bu yeni aktivitelere gönüllü katılımının oluşması,
- Bölgeye gelen turizm hareketi ile sosyal farkındalığın artması ve yöre halkında yabancı dil öğrenme isteğinin gelişmesi, yeni iş kollarının oluşması ve istihdamın artması ile ailelerin gelir durumunda düzelmenin sağlanması ve beraberinde gelen sosyal haklar ve boş zaman ile aile üyelerinin birlikte kaliteli zaman geçirme olanaklarının artması şeklinde olumlu yönde etkileri bulunmaktadır.

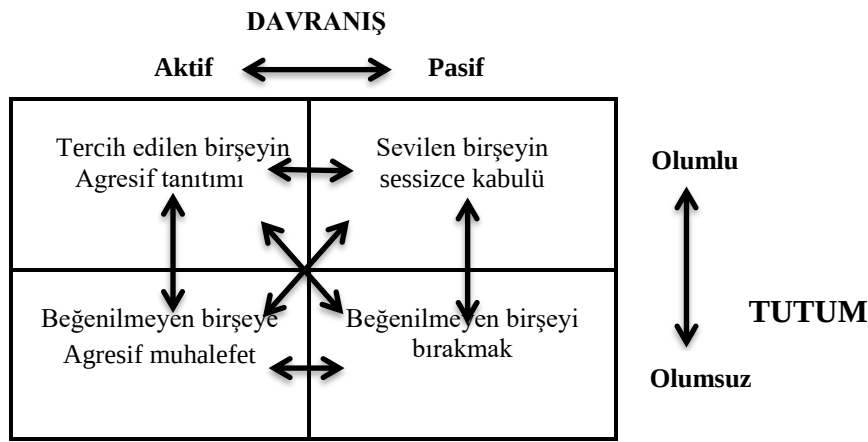
Nunkoo (2016: 589)'ya göre turizm gelişiminin az gelişmiş bölgelerde yeni iş olanakları ve istihdam yaratması ile gelir artışı yaratır, çeşitli kültürlerden gelen kişilerin yerel halk ile sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarda alışveriş içinde bulunmasını sağlarken, bölge halkında çevre koruma ve sürdürülebilirlik farkındalığının gelişmesi, bölgede bulunan doğal, kültürel ve tarihi zenginliklerin koruma ve sürdürülebilirliğini sağlamak için harekete geçilmesini sağlar ve altyapı olanaklarını geliştirir.

Yerel sakinlerin algı ve tutumunun araştırılmadığı, programsız yapılan turizm gelişimi, faaliyette bulunduğu destinasyonlarda çoğunlukla olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Talep fazlalığı nedeniyle bölgede emlak satışlarının yükselmesi nüfus artışına neden olurken hem nüfus artışı hem de doğal ve kültürel kaynakların bilinçsiz kullanılması zaman içerisinde geleneksel dokuyu ve kültürü erozyona uğratarak orijinallikten çıkartmaktadır. Buna ek olarak yöre halkının ticari anlamda birbiri ile rekabete girmesi de yerel sakinlerin birbiri ile anlaşmazlıklar yaşamasına neden olmaktadır (Ayazlar, 2017: 61). Bir destinasyonda yerel halkı oluşturan bireylerin turizm gelişiminin belirlenmiş yeni biçimlerine doğru olan algı ve tutumlarına yönelik birçok çalışmalar bulunmaktadır (Chiu, 2016: 89).

2.2. Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Tutumları

Algı kavramı, bir kişi, bir oluşum, bir durum, bir kelime türünden bir uyarıcı karşısında bireyin duyu organları ve hisleri ile zihninde şekillenmesi, belirmesi ve ifade edilmesidir. Tutum kavramı, kişinin herhangi bir olay, bir şahıs veya bir cisim karşısında bilişsel hazır bulunuşluk hali ve ortaya koyduğu davranışlardır. Duygusal, bilişsel ve

davranışsal olmak üzere üç boyuttan meydana gelmektedir. Turizm gelişimi bölge halkına yaptığı etki doğrultusunda kişilerin algı ve tutumları ile şekillenir. Turizm faaliyetlerinin bölgede ilerlemesi ile yerel halkta oluşan algı tutumun pozitif veya negatif yönde olmasına etki etmektedir (Karakaş ve Şengün, 2017: 185). Bireysel farklılıklar değişime verilen tepkiyi belirler. Yerel halkın tutumlarını belirlemek için uygulanan Şekil 2.1’de bulunan matris’te aynı bölgedeki sakinlerin tutum ve davranışlarındaki farklılıklar gözönüne alındığında, olumlu veya olumsuz tutum, aktif veya pasif davranışların sergilendiği dörtlü kombinasyonun mümkün olduğu belirtilmektedir (Carmichael, 2000: 604).

Şekil 2.1 Yerel Halkı tutumlarına ve davranışlarına göre sınıflandıran matris modeli.

Kaynak: Carmichael, 2000: 604

Harrill (2004: 253-254)’e göre yerel halkın turizm gelişimi için gösterdiği tutumlar aşağıda belirtilen dört faktör etkisi ile meydana gelmektedir;

1. Turizmin ekonomik etkisi ile sosyal ve çevresel gelişim faktörü,
2. Yaşadıkları bölgeye karşı aidiyet faktörü,
3. Maddi bağımlılık,
4. Ev sahibi topluluk ve toplum yapısı.

Bu faktörlere ek olarak, Çetinkaya (2013: 27) turizm gelişimi planlamasında ev sahibi topluluğun algı ve tutumlarının değerlendirilmesinin ve bulunduğu topluma karşı aidiyet duygusu, sosyal değişim kuramı ve büyüme makine teorisi şeklindeki kuramsal yaklaşımların da etkileyici faktörler olduğunu ifade etmektedir.

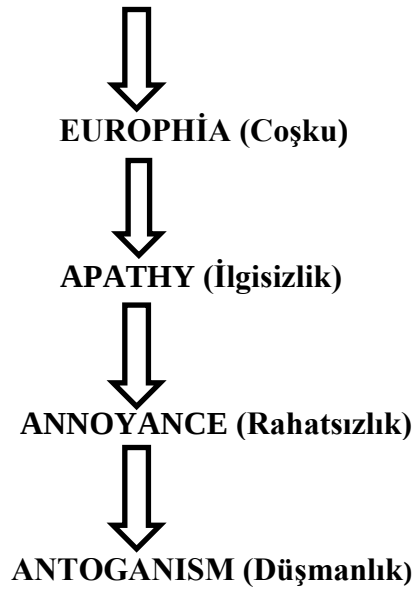
2.3. Yerel Halkın Tutumu ile İlgili Modeller

Bir destinasyonda planlanmış bir turizm gelişimi yerel halkın olumlu algı ve tutumları ile birlikte genellikle başarıya ulaşmakta ve beraberinde birçok faktörün değişim ve

gelişimine de etki etmektedir. Bu gelişmeler birçok alanda değişim meydana getirirken toplumu da pozitif yönden etkilemektedir (Akova, 2006: 3). Doxey (1975)'in bakış açılarını genişleten bir çalışması olan Irridex Modeli ve Butler'ın (1980) Yaşam Döngüsü Modeli, literatürde, yerel halkın turistlere ve turizm faaliyetlerine yönelik tutum ve davranışlarını inceleme ve açıklama ihtiyacını ele almıştır (Figueiredo vd., 2014: 5). Doğan tarafından 1989 yılında geliştirilen başka bir model ise, yerel halkın davranışsal başa çıkma stratejileri hakkında uluslararası turizmin etkilerine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır (Carmichael, 2000: 605).

2.3.1. Irridex Modeli

En etkili modellerden biri Doxey (1975)'in Irridex modelidir. Bir turistik destinasyonda turizmin gelişimi ve turist sayısındaki artış ile algılanan maliyetler beklenen faydaları aştığında yerel halkın turizme yönelik tutumları “coşku”dan “ilgisizlik”e ve “rahatsızlık”tan “düşmanlık”a kadar bir dizi aşamadan geçebilmektedir. Bu değişiklikler Şekil 2.2’de gösterildiği üzere olumlu yönde olduğu zaman yerel halkın bunu “coşkulu” tutumlar ile ortaya koyarken ilerleyen zaman içinde turizm gelişiminin olumsuz etkilerini algıladığında bu coşkulu tutumun yerini sosyal ve çevresel kuşkuya bırakmaktadır. Bu durumda yerel halkın sergilediği tutum, ilgisizlik, rahatsızlık ve düşmanlık olarak değişim olarak göstermektedir (Moore, 2015: 1). Bu modele göre başlangıçta turizm gelişimine yönelik pozitif olan tutumlar “coşku” ile ortaya konmaktadır. Bunun nedeni ise turizmin ekonomik kalkınma sağlayacağını farkındalığının olmasıdır. Fakat bu durum zorunluluğa dönüştüğünde yerel halk içinde “ilgisizlik” tutumunu neydane getirmektedir. Ziyaretçi sayısındaki artış ve turizm gelişiminin yarattığı olumsuz etkiler sonucunda bölge halkında “rahatsızlık” tutumu gelişmekte ve topluluğa ait kaynakların tükendiğinden emin olduğunda ise “düşmanlık” tutumu ortaya çıkmaktadır (Saçılık ve Baysal, 2019: 1197-1198).

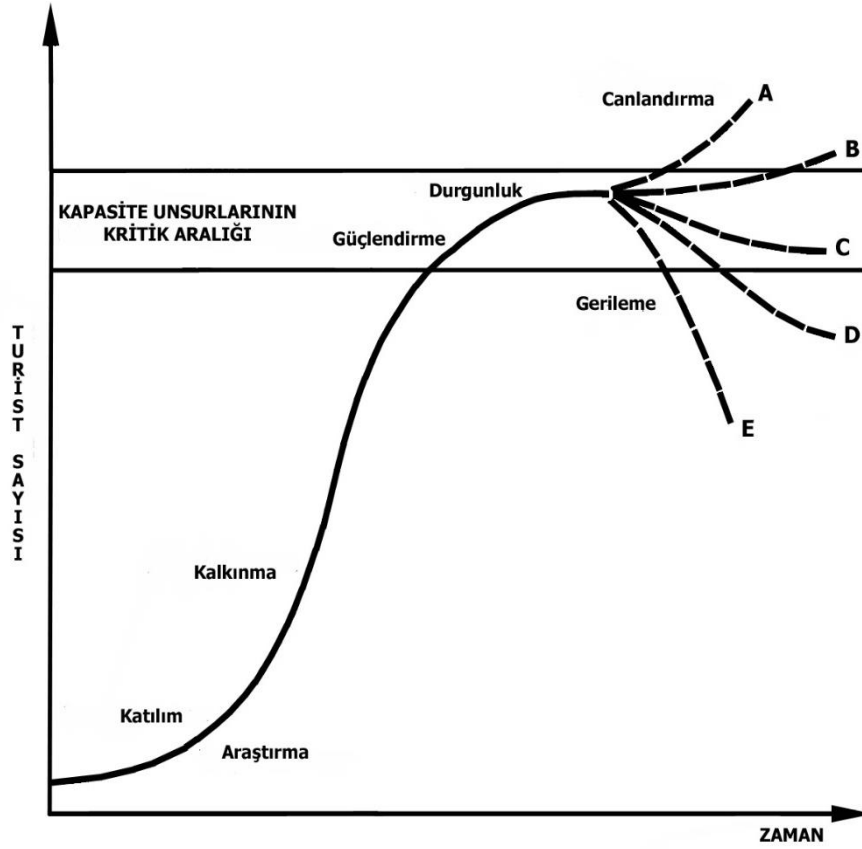

Şekil 2.2 Doxey'in Irrex Modeli

Kaynak: Baltacı, 2019: 15

2.3.2. Butler'ın Turistik Alan Yaşam Eğrisi Modeli

Butler'ın Turistik Yaşam Eğrisi Modeli'nde turist sayısı ve çeşitlerine bağlı olarak, destinasyonun altyapı olanaklarının değerlendirilip, turizmin yerel halk üzerinde oluşturduğu algı ve tutumların ne yönde geliştiğini tespit etmek ve gelişime katılımın düzeyini inceleyerek olabilecek gerilemede yapılması gereken müdahaleleri öne sürmektir. Modelde destinasyona ait 7 adet gelişim aşaması bulunmaktadır (Yılmaz ve Filiz, 2017: 1803). Bu aşamalar Şekil 2.3' te gösterildiği şekilde keşif (Exploration), katılım (Involvement), gelişme (Development), sağlamlaştırma (Consolidation), durgunluk (Stagnation) ve canlandırma (Rejuvenation) ve düşüş (Decline) olmak üzere yedi farklı basamaktan meydana gelmektedir. Gelen turist sayısının, yerel halkın tutum ve algılarında sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel olarak bu aşamalar içerisinde ne şekilde gelişme gösterdiğini açıklamaktadır (Butler, 1980: 6-9).

Şekil 2.3 Turizm Destinasyonlarında Yaşam Döngüsü Modeli

Kaynak: Butler, 1980: 7

2.3.3. Sosyal Değişim Teorisi

Toplum davranışlarını araştıran bir bilim olarak sosyoloji bilimi turizmi oluşturan ana etmenlerden biridir. Toplum içindeki dönüşüm ve farklılaşmaların nasıl ve neden olduğunu araştırıp tüm bu değişimlerin aslında bireylerin değişimlerinin toplu bir yansıması olduğunu açıklamaktadır. Turizm sektöründe, hem sunulan hizmet hem de alınan soyut ürün insan temelli olduğundan sosyolojinin temel çalışma alanlarından birisi olmaktadır (Kulualp ve Sarı, 2019: 647-648). Turizm gelişiminin bölge ve yerel halk üzerinde sağladığı faydaları bu gelişim sonucunda elde ettikleri kazanımlar ile karşılaştırıldığında sahip olunan avantajın olumlu olması durumunda gelişime katılım sağlayabilecekleri yönünde işleyiş gösteren bir modeldir (Çalışkan vd., 2018: 155).

Sosyal Değişim Teorisi bir etkileşim durumunda bireyler ve gruplar arasındaki kaynak değişimini anlamak ile ilgili genel bir sosyolojik teori olarak ifade edilmektedir (Nunkoo, 2016: 589). Bu teori ile ilgili matris Tablo 2.1’de verilmiştir.

B Aktörünün Gücü (Destinasyon Geliştiricisi)			
A Aktörünün Gücü (Yerel Halk)	Yüksek	Çeyrek 1 Dengeli Sosyal Değişim Turizm Gelişiminde her iki aktörün faydalanması	Çeyrek 2 Dengesiz Sosyal Değişim Aktör A avantajlı Aktör B dezavantajlı
	Düşük	Çeyrek 3 Dengesiz Sosyal Değişim Aktör A dezavantajlı Aktör B avantajlı	Çeyrek 4 Dengeli Ödül Olmayan Sosyal Değişim

Şekil 2.4 Sosyal Değişim Sonuç Matrisi

Kaynak: Nunkoo, 2016: 592

Ap (1992: 671)'e göre, Tablo 2.1'de gösterilen Sosyal Değişim Matrisinin çeyrek 1'de, hem yerel halkın hem de turizm geliştiricisi olarak her iki aktörün ihtiyaçlarının karşılanması sosyal değişim sürecindeki memnuniyetin sonucu olarak değişime katılımı artırır. Yerel halkın ekonomik, sosyal ve psikolojik refahını iyileştirmek sivil yetkililer, yerel işletmeler ve bölge sakinlerinin turizm gelişimini teşvik etmesini sağlamaktadır. Nunkoo (2016: 591-592-593)'ya göre, Çeyrek 2 ve Çeyrek 3, bir tarafın değişimde olduğu dengesiz bir sosyal değişim durumunu göstermektedir. Değişim, daha çok güce sahip olan için avantajlı daha az güce sahip olan için ise dezavantajlıdır. Buna göre gelişim olumlu veya olumsuz olarak ilerlemekte ve tutumlar buna göre şekillenmektedir. Çeyrek 4, her iki aktörün de düşük güç seviyelerine sahip olduğu bir durumu göstermektedir. Değişim sürecinde kullanılan kaynaklar çok az veya sınırlı değere sahip olduğunda bu her iki aktör için de çok az fayda sağlayan karşılıksız bir değişim olmaktadır. Yerel halk turizm gelişimi sürecinde ekonomik veya sosyal herhangi bir fayda elde edemediğinde gelişime verdiği desteği bırakmaktadır. Moore (2015: 3)'a göre, sosyal değişim, hem turistlerin hem de yerel halkın bir anlaşma sürecine girmesi anlamına gelmektedir, gerçek amaç bu faydaları en üst seviyeye çıkarmaktır. Ap (1992: 669-670)'e göre yerel halk için değişimi başlatmanın öncelikli olan sebebi, toplumun ekonomik refahının sağlanması ve sosyal yaşamın iyileştirilmesidir. Bu faydalar sakinlerin algıları ve tutumlarını belirlerken turizme yönelik davranışlarını da

şekillendirir. Moore (2015: 3)'un ifade ettiğine göre sosyal değişim teorisi, bireylerin şu durumlarda değişime gireceğini öne sürmektedir;

- Ortaya çıkan ödüller değerlidir,
- Değişimin değerli ödüller üretmesi olasıdır,
- Algılanan maliyet, algılanan ödülleri aşmaz,

Kulualp ve Sarı (2019: 648)'e göre, sosyoloji ve sosyal psikoloji temel alınarak sosyal değişim teorisinin ana prensipleri şu şekilde belirtilmektedir;

1. Kişiler, diğer şahıslar ile oluşturdukları yaklaşımlarda olumlu bir karşılık beklentisi içinde bulunmaktadır,
2. Sunulan olumlu karşılıklar devam ettiği sürece ilişkiler gelişmekte ve devam etmektedir,
3. Kişilerden biri mükafatları vermeye devam eder ve bu diğerine için uygun olursa ilişki sürekliliğini sağlamaktadır,
4. İki taraf arasındaki anlaşmanın ekonomik yönü çıkarlardan, anlaşmanın sonuçları ise çıkarlar ile tutarlı olmalıdır.

2.3.4. Doğan Modeli

Turizmden kaynaklanan sosyo-kültürel değişikliklerin algılanması, genellikle sakinlerin yeni koşullara uyum sağlamak için gösterdiği farklı düzeylerde tepkilere sebep olabilmektedir (Gürsoy vd., 2002: 80). Turizmin gelişimi ne kadar hızlı olursa bundan yerel halkın kar elde etmek istemesi de o derece artar ve bazı ahlaki değerler maddi güce bağımlı olarak değişiklik gösterebilir (Kozak, 2001: 801). Turizmin etkisi ile geleneklerin yok olması, materyalizm, suç oranlarında artış, topluluktaki anlaşmazlıklar ve nüfus artışı şeklinde olumsuz sonuçlar oluşabildiği gibi turizm, toplum hizmetlerinin iyileştirilmesi, rekreasyonel ve kültürel faaliyetlerin teşvik edilmesi gibi olumlu sonuçlara da yol açmaktadır (Andreck vd., 2005: 1058). Yerel halkın turizmin etkilerine karşı direniş, geri çekilme, sınır koruma, yeniden canlandırma ve benimseme şeklindeki çeşitli tepki biçimleri vardır ve Butler (1975)'in dört modeli ile benzerlik göstermektedir (Ap ve Crompton, 1993: 48). *Direnme*, yerel halkın turizmin olumlu gelişimini sağlayan şartlardan yararlanmalarına izin verilmeyen ve turizmden olumsuz etkilenen sakinlerin, turizme ve turistlere karşı kızgınlık duygularını geliştirmektedir. *Geri çekilme*, ev sahibi toplumun yapısında turizmin yarattığı değişiklikler yerel toplumun önemli bir kısmı tarafından onaylanmaz. Tepkileri içine kapanma, yabancılarla temastan kaçınmak, eski gelenekleri canlandırmak ve kültürel ve etnik bilinci artırmak şeklinde olmaktadır. *Sınırların korunması*, turizmden ekonomik olarak yararlanan

bazı bölgelerde turizmin olumsuz etkileri bir şekilde ortadan kaldırılır ve toplulukta turizm tarafından kabul edilir herhangi bir direniş veya olumsuz duygu olmamaktadır. *Canlandırma*, bazen turizm, bölgenin korunmasında etkili bir faktör olabilmektedir. Birçok durumda, topluluklardaki gelenek, görenek ve kurumlar, sanayileşme ve kentleşmenin etkisi kaybolmaya başlarken, turistik hale geldiklerinde yeni bir anlam kazanmakta ve canlanmaktadırlar. *Benimseme* durumunda, ev sahibi toplumların bazı kesimleri, geleneksel kültürün turizmin etkisi altında parçalanmasına itiraz etmeyebilir ve geleneksel olanın yıkılması, sosyal yapının değişmesi veya batı kültürünün benimsenmesi için aktif bir çaba gösterebilir (Doğan 1989: 221-225).

2.4. Yerel Halk ve Ekolojik Turizm Gelişimine Yönelik Yapılan Çalışmalar

Bir destinasyonda turizm gelişimi planlandığında en önemli unsurlardan birisi yerel halkın turizme karşı algı ve tutumlarının belirlenmesidir. İlgili literatür incelendiğinde bu konu ile ilgili yapılmış olan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Weaver,1999; Şahin, 2009; Rockey ve Langford, 2012; Ojong vd., 2013; Gezon, 2014; Yılmaz ve Filiz, 2017).

Weaver (1999) yaptığı çalışmada Kosta Rika ve Kenya'daki ekoturizm ve kitlesel turizm arasındaki simbiyotik ilişkiyi incelemiş ve buna yönelik olarak yapılan girişimler ile ilgili olarak bilgi vermiştir.

Şahin (2009) "Erzincan İli'nin Turizm Potansiyeli ve İldeki Ekoturizm Uygulamaları" adlı çalışmasında yüksek bir ekoturizm potansiyeli olduğu düşünülen Erzincan İli'nde, ekoturizm uygulamalarının türlerini belirlemek ve bunları değerlendirilmesi yönünde bir araştırma yapmıştır. Ayrıca ekoturizm faaliyetlerinin çeşitleri ve bunların uygulanabilirliği hakkında görüş ve önerilerde bulunmuştur.

Rockey ve Langford (2012: 9-10) yaptıkları çalışmada yerel halkın ulusal askeri bir parka yönelik algı ve tutumlarını belirlemek için yaptıkları çalışmada yerel halk, askeri ulusal parkın bölgeleri için faydalarının olumsuzluklardan daha ağır bastığını ve özellikle tarihi korumanın kasabaları ve park için önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Ojong vd. (2013) yaptıkları çalışmada, Cross River Milli Parkı ve Okwangwo bölgesinde yaşayan iki ayrı topluluk seçilmiş ve 250 kişiye anket yapılmıştır. Yapılan bu çalışmanın bulgularına göre bölgede yaşayan yerel halkın ekoturizm algısının düşük olduğu, ekoturizm bilgi ve bilincinin ise zayıf olduğu sonucuna varmışlardır. Ankete katılan yerel halkın ekoturizm konusunda kayıtsız kaldığı ortaya çıkarken yerel halka ekoturizm konusunda eğitim verilmesi önerisi sunulmuştur.

Gezon (2014) çalışmasında, Madagaskar'da bulunan Ankarana Koruma Alanında ekoturizm gelişmelerini nitel ve boylamsal bir yaklaşım kullanarak analiz etmiş ve turistlerin yoğunlaştırıldığı yereel halka yansıyan sosyal etkilere odaklanmıştır ve ekoturizmin yakın çevresindeki alanlarda yaptığı etkiye dair çok topluluklu bir çalışma yoluyla “Yereel Halk” kavramına dikkati çekmek için politik bir ekoloji yaklaşımı kullanarak literatürdeki ekoturizm ve yereel halk konulu çalışmalara katkıda bulunmuştur.

Yılmaz ve Filiz (2017: 1820) farklı turizm gelişimine sahip olan Mazıköy ve Türkbükü Köyleri'ndeki yereel halk arasında yaptıkları çalışmada farklı algı ve tutumları tespit etmek amacı ile Butler'ın “Yaşam Döngüsü Modeli” ve “Doxey'in Tolerans Modeli” kapsamında araştırmalarını gerçekleştirerek önemli derecede birbirinden farklılık gösteren algı ve tutumlar saptanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İBRADI

3.1. İbradı İlçesi Hakkında Genel Bilgi

Antalya'nın en eski yerleşim bölgelerinden birisi olan İbradı (Fotoğraf 3.1, 3.2) bazı araştırmacılara göre Pamfilya ve Psidya sınırları arasında bulunduğu düşünülmüş olsa da genel olarak Psidya sınırları içerisinde yer aldığı bilinmektedir (Gedik, 2015: 26). Bu durumu destekleyen bir bilgi de şu şekildedir;

“Akseki İlçe sınırları içerisinde tespit ettiğimiz İlkçağ yerleşimlerinin kültürel ve etnik yapısı göz önüne alındığında bölgenin tamamıyla Psidya'ya dâhil edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Akseki'nin doğusunda yükselen Geyik Dağları birçok açıdan sınır niteliğindedir. Bu yüksek dağ silsilesi Psidyalılar ile Isauriyalılar ve Kilikyalılar arasında asırlarca doğal ve kültürel bir set oluşturmuştur. Geniş Psidya topraklarının güneydoğusunu Hellenistik ve Roma dönemlerinde Katenneis halkı iskân etmişti. Strabon bu dağ sakinlerinin batıda Selgeliler, doğuda ise Homonadlar ile komşu olduklarını belirtmekte, ayrıca Psidyalılar'ın “büyük kısmı Torosların dağlık kısımlarında yaşamaktadır, ancak bazıları Pamfilya kentleri Side ve Aspendos'un kuzeyinde, zeytin ağaçlarının yetiştiği engebeli alanlarda otururlar. Bunların kuzeyindeki dağlık alanı Selgeliler'e ve Homonadlar'a komşu olan Katenneis halkı iskân etmiştir” demektedir. Bu ve diğer bilgilerden yola çıkarak Katenneis halkının yaşam alanı olarak; Akseki İlçesi'nin güney kısmını, İbradı İlçesi'nin tümünü ve Manavgat İlçesi'nin kuzeydoğusunu gösterebiliriz” (Adak, vd., 2015: 252).

Fotoğraf 3.1 İbradı İlçesinden bir görünüm (31.07.2020).

Geçmiş yüzyıllarda Anadolu da konuşulan ve Hint-Avrupa kökenli bir dil olan Luwi dilinin ikinci bin yılda Pamfilya bölgesinde konuşulduğu iddia edilmektedir (İbradı tarih, kültür, sanat, edebiyat dergisi, 2015: 26). M.Ö III.binde bugünkü İbradı –Akseki bölgesinin bulunduğu antik çağlardaki adıyla Psidya bölgesinde Luwili adı verilen bir halkın yaşadığı ve kullandığı dilin Luwi dili olduğu bilinmektedir (Hadimli, 2008: 172). İsminin Arapça "ibrad" yani "soğuk yer" anlamındaki kelimedenden geldiği düşünülen ve İbradı isminin Luwi dilinde "bol su, gür su" anlamına geldiği öne sürülmektedir (Gedik, 2008: 7). Bu görüşe dair bir açıklama şöyledir;

"Sayın Bilge Umar'ın belirttiğine göre ismin kökenine uygun görüşe göre; İbra sözcüğü, Luwi/Pelasgos dilinde "bol su, gür su" anlamına gelen Abra/Ebra/İbra'nın çeşitlenmelerinden birisidir" (Gedik, 2008: 7).

İbradı isminin nereden geldiğine dair bir başka anlatım ise yöre halkından olan rahmetli Necati Akyokuş'un sağlığında anlattığı şekli ile şöyledir:

"Orta Asya'nın çeşitli semtlerinden batıya yapılan göçler İran'da birleşir, burada Türkler birbirleriyle tanışır, kabile ikiye ayrılır. Bir kısmı kuzey yolu denilen Hazar Denizi kenarı, diğeri Irak'a geçerek Mezopotamya, güney yolu ile Küçükasya ve Avrupa'ya hicret etmişlerdir. İşte güney yoluyla Konya'ya gelen Türklerden tahminen 25 aile 250 kişilik bir grup Selçuklu hükümdarına müracaat ederek ülkesinde yerleşmek istediklerini bildirirler. Kendilerine verilen mihmandar (yol gösterici) ile yer aranmaya başlanır.

Malum ya o zamanda yerleşmekte ilk aranan şartlardan biri müdafaası kolay, havası iyi, suyu bol ve devletin sınırları üzerinde veya buralara yakın yerleri seçmektir. Kabile bir hayli yol yürüdükten sonra, kentin şimdiki kurulu olduğu yer seçilerek yerleşiliyor. Etraflarında nüfusu kendilerinden çok az Ormana, Gedeza ve Maşat adında üç Rum köyü de mevcuttur. Zamanla Gedeza ve Maşat arazilerini satın alarak ele geçiriyorlar.

Yerleşme tamamlandıktan sonra aralarından seçtikleri bir heyet Konya'ya giderek hükümdarı davet ediyorlar. Hükümdarın ilk sözü "*kaç günde geldiniz?*" oluyor. Bir hafta cevabını alınca kendi gitmiyor, saraydan yetkili birisini memur ederek gidip bu yeri görmesinin emrediyor. Dönüşte heyette bulunan yetkili, at üzerinde giderlerken "bu yer çok ıradı kardeşler, buraya ne ad koydunuz? diye soruyor. Daha sonra "*hiçbir ad koymadık, buraya adı siz buldunuz, ıradı dediniz, adı İradı olsun*" diyorlar ve böylece kurulan kent isimlendirilmiş oluyor. Osmanlıca yazımdan dolayı da zamanla İbradı şekline dönüşmüştür" (Gedik, 2008: 8-9).

İbradı İlçesi'ne 3 km uzaklıkta bulunan Ormana mahallesi ve 7 km uzaklıktaki Ürnlü mahallesi'nin arasında Helenistik dönem Erymnya Antik Kenti'nin kalıntıları bulunmaktadır (Antalya Valiliği, 2020). İbradı'nın etrafında ilkçağ döneminde yaşamın aktif bir şekilde sürdürülmekte olduğu, Etenna (Sirt), Gotenna (Gödene) ve Erimna (Ormana) olarak adlandırılan üç adet antik kent olduğu bilinmektedir (Hadimli, 2008: 176-177). Bölgede

bulunan bu kalıntılardan elde edilen bilgiye göre İbradı İlçesi'nin tarihinin Roma ve Eti uygarlıkları dönemlerine kadar uzandığı tahmin edilmekte ve kesin kuruluş tarihi bilinmemektedir (Sancar ve Demir, 2018: 11). Bulunan diğer kalıntılardan da İbradı İlçesi'nin Osmanlı döneminde Alaiye Sancağı'na bağlı olduğunu göstermektedir. Anadolu Selçuklu Dönemi'nde Kayseri'nin Pazarören İlçesi'nde düzenli olarak her yıl kurulan ve bugünkü tanımıyla bir çeşit fuar olarak nitelendirilebilen, 40 gün süre ile ticarete açık olan Kıbrıs ve Venedik Krallıkları'ndan gelen tüccar ile Müslüman tüccarların bu pazarda köle, at, kürk, deri, kumaş gibi mallarını sattığı “Yabanlu Pazarı” dönemin en önemli pazarı idi (Yerli, 2018: 12). Yabanlu Pazarının özelliği şöyle ifade edilmiştir:

“Faruk Sümer'in anlattığına göre; “Mesnevi'nin mütercimleri tarafından “köylü pazarı” olarak tercüme edilen kısmında bahsedilen yer, aslında Yabanlu Pazarı'dır. Burada anlatıldığına göre, etraftan alışveriş için (tacirler) hep oraya gelirlerdi. Kusurlu kumaşlar, adamın kesesini berbat eden kalp akçeler, inci kadar değerli ve pahalı kumaşlar hep orada satılmaktadır (kaliteli mallar yanında adi mallar da bulunurdu). Bu pazarda ticaretten iyi anlayan, kalp akçeyi görünce tanıyabilen, yani dalaverelere ve ticari hilelere karşı uyanık olan tacirler kâr ederken; bu incelikleri bilmeyenler zarara uğrarlardı” (Bedirhan, 2016: 22).

Antalya ve Alanya 'dan yola çıkan tüm kervanlar bu pazara ulaşmak için Kesikbeli Yolunu (İpek Yolu) kullanarak ulaşım sağlamaktaydılar. Bu yol üzerinde olan Tol Han ve Kargı Han tüccarların konaklama yaptıkları önemli kervansaraylardandır. Anadolu Selçuklu döneminde Antalya ve Alanya idaresinin Selçuklulara geçmesi ile ekonomik yönden ülke genelinde büyük bir ticari canlanma gerçekleşmiş ve Kesikbeli Yolu (İpek Yolu) en önemli ticari geçiş noktası haline gelmiştir (Gedik, 2015: 27). Ayrıca bölgedeki en önemli tarihi yapılardan olan Bahadın Oluğu, Tol Hanı, Kargı Hanı gibi yapılar bu bölgenin Selçuklular döneminde de önemli bir merkez olduğunu göstermektedir (Sancar ve Demir, 2018: 11). 13.yy'da İbradı yöresi Selçukluların eline geçmiş, 18 ve 19. yüzyıllarda İbradı Osmanlı'da birçok alimin yetiştiği bir ilim ve zenginlik merkezi haline gelmiştir. Günümüzde hukuk fakültesi olarak tanımlayabildiğimiz Mekteb-i Kuzzat İbradı'da pek çok öğrenciye eğitim vermiştir. Cumhuriyet'ten günümüze kadar pekçok ilim insanı, politikacı ve devlet adamları İbradı'dan yetişmektedir (Dünden Bugüne Antalya, 2012: 320).

İlçenin girişinde bulunan ve birçok Osmanlı alimine ait mezar taşı bulunan tarihi İbradı Mezarlığı yöresinin en önemli tarihi zenginliklerindendir. Mezarlığın kuzey yönünde bulunan ve çevresi 24 m olup, 1000 yaşında olduğu tahmin edilen ve Türkiye'nin en yaşlı kestane ağaçlarından biri olan Arapastık Kestane Ağacı, ayrıca Maşat yakınlarındaki Çukurviran Köyü'nün ortasındaki bir tepede bulunan ve 1.-2. yüzyılda yapıldığı tahmin edilen

anıt mezar ve girişi dikkat çeken bir diğer tarihi ve doğal zenginliklerdendir. İbradı'ya 7 km mesafede bulunan Ürünü Mahallesi, Türkiye'nin en büyük yeraltı gölü olan ve aynı zamanda 11.02.1994 tarihinde Türkiye'nin ilk ve tek "Mağara Milli Parkı" olarak kabul edilen Altınbeşik Mağarası Milli Parkı bölgenin sahip olduğu doğal zenginliklerin en başında gelmektedir. Bununla birlikte 1200-1600 metre yüksekliğinde yayla ve ovalar olan Eynif Ovası, Maşad, Kocaoluk, Sütleğen, Elma Ağacı, Karamıklı, Gebesin, Söğütbeli, Sülek Yaylaları da görülmeye değerdir (İbradı Kalkınma Raporu, 2020: 4, Antalya Valiliği, 2020).

İlkçağdan günümüze kadar İbradı'da, pek çok uygarlıklar kurulmuş ve bölgenin her köşesinde derin izler bırakarak dikkate değer ölçüde tarihi ve kültürel zenginlik sağlamıştır. Bölgede bulunan kendine has kültürel zenginlik dil, kıyafet, örf, adet ve gelenekler gibi yaşamın her ayrıntısında farklılık oluştururken belirgin olan en önemli kültürel zenginliklerinin başında "Düğmeli Evler" olarak bilinen tarihi mimari yapılar gelmektedir (İbradı Kalkınma Planı Raporu, 2020: 4). Tarihi evleri ve kadı konakları ile tanınan İbradı İlçesi'nde Koçak Konağı, Duru Konağı, Yörük Ali Konağı öncelikli olarak bilinen konaklardır (Dünden Bugüne Antalya, 2012: 324). Tarihinde pek çok defa tekrarlayan yangınlarıyla bilinen İbradı en büyük ve önemli olarak üç adet yangın geçirmesine rağmen mimari yapısı tarihi dokusuna uygun olarak restore edilmiştir (Manav, 2017: 192).

İbradı, dikkate değer jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri, toprak yapısı, iklimi ve yükselti farkı sebebiyle birçok, doğal canlı çeşitliliği bulunduran doğal yaşam alanlarına sahiptir. Dağlık bir coğrafi yapıda olması ve pek çok kayalık oluşumu bulunması sebebi ile toprak örtüsü nadiren bulunmaktadır. Bu kayalık bölgelerde biriken yağmur ve kar suları süzülerek yeraltında zengin bir su kaynağı oluşturmaktadır (İbradı Mermer Ocakları Raporu, 2020: 23). Rakımı 1050 m'ye kadar çıkan İbradı'da yaz aylarında yarı kurak, kış aylarında ise soğuk hava ile karakterize olan Akdeniz iklimine sahiptir (Çinbilgel ve Gökçeoğlu, 2010: 86). Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından 1994 yılında korunmaya alınan Altınbeşik Mağarası Milli Parkı, Altınbeşik Mağarası, Üzümdere Yaban Hayatı Geliştirme Sahası bölgenin en önemli doğal zenginliklerini oluşturmaktadır. Bölgenin sahip olduğu bu doğal zenginlikler trekking, av turizmi, kamp-karavan turizmi, bisiklet turizmi, yayla turizmi, botanik turizmi, yaban hayatı gözlemciliği, olta balıkçılığı, mağara turizmi, kuş gözlemciliği, dağcılık gibi ekoturizm çeşitlerinin aktif olarak faaliyete geçirilebilmesi için uygun kaynak sağlamaktadır (Manav, 2017: 56).

İbradı İlçesi sınırları önemli bitki alanlarından biri durumundadır (Dünden Bugüne Antalya, 2020). Çeşitli endemik bitki türlerinin doğal yetişme ortamının bulunduğu İbradı ve çevresinde, önemli endemik bitkiler açısından en sıcak noktaların bulunduğu Altınbeşik

Mağarası'nın çevresi farklı bitki örtüsü tiplerini içermektedir. Ormanlar ve makilikler bölgedeki baskın bitki örtüsü türleridir (Çinbilgel ve Gökçeoğlu, 2010: 86). Dünyada sadece İbradı İlçesi'nin endemik zengin floraya bir sahip olan Toka Yaylası bölgesinde yetişen ve endemik bitki olan İbradı Anasonu (*Pimpinella ibradiensis*) ile “Gökçe Tülüşah” (*Rhaponticoides gokceoglui*)’a ve ek olarak Kardelen, Çiğdemler (Safranlar), Sümbüller, Kestane ağaçları ve Üzüm bağları bölgenin bitki zenginliğine örnek oluşturmaktadır (Çinbilgel vd., 2015:166; Çinbilgel, 2016: 55). Bölgeye ait olan en ilgi çekici bitkilerden biri olan Kardelen adına yılda bir kez Nisan ayının birinci haftasında Kardelen Festivali düzenlenmekte ve bu etkinlikle birlikte halkın Kardelen ve doğanın korunması yönünde farkındalığının arttırılması amaçlanmaktadır. Aynı şekilde bölgede üzüm üretiminin çok yüksek olması bağcılığın önemli geçim kaynaklarından biri olmasını sağlamıştır. Her yıl Eylül ayının birinci haftasında da Üzüm Festivali düzenlenmektedir (İbradı Kalkınma Planı Raporu, 2020: 4). Yaban hayatı bakımından zengin olan yörede, yaban keçisi, keklik, kurt tilki, tavşan, yaban domuzu, sansar, vaşak, karakulak, ayı, Anadolu sincabı, köstebek, kirpi, Anadolu sıvacı, tarla kuşu, kaya sıvacı, kuyrukkakan, florya ve ardıç kuşu bulunmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020, Üzümdere Yaban Hayatı Geliştirme Sahası Raporu, 2008: 50-63-64-65).

Fotoğraf 3.2 İbradı'dan akşam saatlerinde genel bir görünüm (24.11.2020).

3.2. Nüfus ve İdari Yapı

İbradı (Fotoğraf 3.2), 1648-1687 yılları arasından Tanzimat dönemine kadar Kıbrıs Eyaletine bağlı bulunan bir sancak olan Alaiye (Alanya) Sancağı'na bağlı kalmıştır. Osmanlı

Devleti'nde XIX. yüzyılın yarısında derin ve önemli yapılandırmaların olması ile birlikte Alaiye'de köklü değişimlerin olduğunu görmekteyiz. Bu değişiklikler ile birlikte 1847 yılında Alâiye sancağı ve etrafındaki tüm idari birimler merkez vilayet olan Konya (Karaman) İli'ne bağlanmıştır. Alâiye Sancağı'na bağlı bulunan 207 köyün nüfusu 500'ün altında olmakla beraber en dikkat çekici nokta İbradı Kazası'na bağlı olan Ormana Köyü'nün nüfusunun binin üzerinde olmasıdır (Özkan, 2011: 285, 287). 1913 yılında Teke (Antalya)'nin tek sancak olması sebebi ile İbradı ve Akseki Antalya'ya bağlanmıştır. 1914 itibari ile İbradı'ya bağlı bulunan köy isimleri şöyledir: Dereköy (Derebucak), Göynem, Gencek, Zekerya, Yeniköy, Kirli, Dalayman, Zilan, İlarma, Kuruğanda, Karakışla, Ormana, Başlar, Üzümdere ve Ürünlü'dür. Bir yıl sonra, yeni bir düzenleme ile İbradı'ya bağlanmış olan köylerin nüfus ve hane sayıları Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3.1 1915 Yılı İbradı ve köylerinin nüfus sayıları

Yerleşim	Hane	Nüfus
İbradı	753	3350
Ormana	496	1841
Başlar	46	152
Ürünlü	124	181
Üzümdere	39	542
İlarma	94	289
Zilan	71	289
Toplam	1623	6644

Kaynak: İbradı Kalkınma Raporu, 2020: 22

20.05.1990 tarihinde 3644 sayılı kanun ile ilçe statüsü kazanan ve Antalya'ya bağlı olan İbradı İlçesi'nin Tablo 3.2'de 2008-2019 yılları arasında kadın ve erkek nüfus sayıları ile birlikte toplam nüfus sayıları görülmektedir.

Tablo 3.2 2008-2019 yılları arasında Kadın ve Erkek Nüfus Sayıları

Yıl	İbradı Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
2019	3032	1555	1477
2018	3618	1844	1774
2017	2646	1326	1320
2016	2678	1346	1332
2015	2761	1384	1377
2014	2800	1409	1391
2013	2865	1447	1418
2012	2907	1457	1450
2011	3076	1522	1554
2010	3346	1648	1698
2009	3509	1753	1756
2008	3979	2011	1968

Kaynak: İbradı Kalkınma Raporu, 2020: 23

2014 yılında çıkarılmış olan Büyükşehir yasası ile daha önceki dönemlerde 3 köy, 1 kasaba ve merkez dışında 3 mahallesi olan İbradı ilçesi, merkez dışında 9 mahalleden oluşmaktadır (İbradı Kalkınma Raporu, 2020: 24). Tablo 3.3’de İbradı İlçesi’nin mahalle ve nüfus verileri görülmektedir.

Tablo 3.3 2019 Yılı İbradı Mahalleleri ve Nüfus Verileri

Mahalle Adı	Mahalle Nüfusu
Aşağı Mah.	703
Yukarı Mah.	646
Ormana Mah.	567
Başlar Mah.	375
Ürünlü Mah.	277
Aydınyayla Mah.	157
Çukurvıran Mah.	150
Üzümdere Mah.	112
Düzlen Mah.	45

Kaynak: Gedik, 2008: 22

3.3. İbradı İlçesinin Tarihi

Antalya'nın en eski yerleşim bölgelerinden birisi olan İbradı İlçesi, Antalya İli'nin kuzeydoğu yönünde bulunmakta (Yarar, 2019: 705-706) ve Psidya sınırları içerisinde yer aldığı bilinmektedir (Gedik, 2015: 26). İbradı İlçesine 3 km. uzaklıkta bulunan Ormana Köyü ve 7 km uzaklıktaki Ürünü Köyü'nün arasında Helenistik dönem Erymna Antik Kenti'nin kalıntıları bulunmaktadır. Bölgede bulunan bu kalıntılardan elde edilen bilgiye göre Psidya sınırları içinde bulunan İbradı İlçesi'nin İ.Ö 223-212 yılları arasında önce Side, Aspendos ve Perge ile beraber Pers yönetimi altına girdiği daha sonra Roma ve Eti uygarlıklarının bölgeye hâkim olduğu tahmin edilmekte ve kesin kuruluş tarihi bilinmemektedir. Bulunan diğer kalıntılardan da İbradı İlçesi'nin Osmanlı döneminde Alaiye Sancağı'na bağlı olduğunu göstermektedir. Ayrıca bölgedeki en önemli tarihi yapılardan olan Bahadın Oluğu, Tol Hanı, Kargı Hanı gibi yapılar bu bölgenin Selçuklular döneminde de önemli bir merkez olduğunu göstermektedir (Yeşildal, 2008: 9, Sancar ve Demir, 2018: 11). Günümüzde “işlik” adı verilen pek çok kalıntı ve Sülek Yaylasından getirilen on beş tane kemer blok İbradı Belediye Parkı'nda yer almaktadır. Çukurviran Mahallesinde bulunan Hellenistik döneme ait kalıntılar ve anıt mezar, Ormana'da Erymna antik kenti kalıntıları, tapınak ve yazılı blok gibi antik kalıntılardan edinilen bilgiler doğrultusunda bölgede Etenna (İvgal), Gotenna (Gödene), Erymna (Ormana) olarak adlandırılan üç devlet olduğu belirtilmektedir. Bu devletlerin limanı olan Side kenti Roma İmparatorluğunun yıkılışından sonra 7 ve 8.yüzyıllarda Arapların saldırılarına uğramış ve çıkarılan yangınlar ile de harap bir hale gelmiştir. Yerel halk uğradığı bu saldırılar ve yakalandığı sıtma hastalığı nedeni ile Türkmenler ile birlikte Etenna (İvgal), Gotenna (Gödene), Erymna (Ormana) olarak adlandırılan bu üç kente yani İbradı ve Akseki bölgelerine yerleşmişlerdir (Gedik, 2008: 10). Bulunan diğer kalıntılar İbradı İlçesi'nin Osmanlı döneminde Alaiye Sancağı'na bağlı olduğunu ve bu bölgenin değerini ortaya koymaktadır (Sancar ve Demir, 2018: 11). 13.Yüzyılda İbradı yöresinin, 1472 yılında Akseki ve Alanya ile birlikte Selçukluların eline geçerek Karamanoğulları Beyliği tarafından yönetildiği bilinmektedir. II. Mehmet'in tahta çıkması ile, Alanya, Akseki, İbradı bölgeleri Karamanoğlu Beyliğinden alınıp Osmanlı Devleti'ne dahil edilmiştir (İbradı Kalkınma Planı Raporu, 2020: 4).

İbradı 18 ve 19. yüzyıllarda birçok değerli bilim insanı yetiştiren ilim ve zenginlik merkezi haline gelmiştir. 1577 yılında Kıbrıs'a bağlanmasından sonra Tanzimat dönemine kadar olan dönemde Alanya'ya bağlı bulunan birer nahiye olan İbradı ve aynı havza içerisinde bulunan Akseki'nin de dönemin kadılarının yerleşim yeri olduğu anlatılmaktadır (Yarar, 2019: 705-706). Günümüzde hukuk fakültesi olarak niteleyebileceğimiz Mekteb-i Kuzzat ile

birlikte, İbtida, dönemin modern okullarından biri olan Mekteb-i Maarifi ve 1875 yılında 1 adet Rüştîye ve 3 adet ilkokul eğitim vermeye başlamıştır (Dünden Bugüne Antalya, 2012: 318). İbradı'dan çıkmış ve Osmanlı devletinde görev yapmış olan birçok devlet adamı ve 9 adet şeyhülislam bulunmaktadır. Evliya Çelebi “Seyahatname” adlı eserinde İbradı'nın ilim merkezi olduğundan bahsetmiştir. 1878 yılında zabıta teşkilatı kurulmuş ve hemen ardından da Tapu, Nüfus ve Adliye yerel halka hizmet amacıyla açılmıştır. Ayrıca 1914'te Posta ve Telgrafhane de hizmet vermeye başlamıştır (Dünden Bugüne Antalya, 2012: 318). İbradı Cumhuriyet döneminden 1990 yılına kadar geçen süre içinde Akseki'ye bağlı bir bucak olmasına karşın 1990 yılında Akseki'den ayrılmıştır. Merkez ve Ormana mahallesinde olmak üzere 2 adet belediyesi bulunan bir ilçe olarak günümüzde hala yerel halkına hizmetlerini sunmaktadır (Yarar, 2019: 706). 1889, 1904, 1908 ve 1910 tarihlerinde dört büyük yangın çıkmış, 1910' da çıkan yangında İbradı'da birçok ev kül olmuştur (Bilge, 2016: 40-41).

İdaresi Teke Sancağına ait bir kaza olan İbradı daha sonra Akseki'ye bağlanmıştır. 19 yüzyılda Belediye Teşkilatı kurulmuş ve bir süre hizmet verdikten sonra kapanmıştır. 6 Mayıs 1947'de (Fotoğraf 3.3) belde (nahiye) olduktan sonra 20 Mayıs 1990 yılında 3644 sayılı kanunla yeniden ilçe olmasına karar verilerek 14 köy önce İbradı'ya bağlanmış ve sonrasında geri alınmıştır (İbradı Kalkınma Planı Raporu, 2020: 5). İbradı İlçesi, tarihi boyunca birçok yangınlar geçirmiştir. Fakat bu yangınlardan 3 tanesi, pek çok dükkan, rüştîye, medreseler, cami ve kadı konaklarının tamamının yanarak yok olmasına sebep olmuş ayrıca nüfus yapısına da önemli ölçüde zarar vermiştir. Yangınlar sonucunda ilçenin mimari dokusu büyük zarar görmüş ve daha sonra inşa edilen yapılar tarihi dokuya bağlı kalarak yeniden restore edilmiştir. 1861 yılında çıkan yangına neden olduğuna karar verilen İbradı halkından Mustafa Efendi'nin zenci kölesi Zeynep, İbradı'da bu tür olayların tekrar etmemesi için halkın gözü önünde ibret-i alem için yaşının 1000-1100 olduğu düşünülen kestane ağacına asılarak idam edilmiştir. Bu olaydan dolayı da kestane ağacının adı tarih boyunca “Arapastık Kestanesi” olarak bilinmiştir (Dayar, 2008: 31).

Fotoğraf 3.3 İbradı'dan eski (20.yy ortaları) bir görünüm.

Kaynak: Gedik, 20008: 131

3.4. Coğrafi Konumu

20.05.1990 yılında ilçe olması kararlaştırılan ve rakımı yaklaşık olarak 1100 metreyi bulan İbradı İlçesi, Antalya'ya 166 km doğu, Akseki'ye 18 km batı yönünde uzaklıkta bulunmaktadır. Kuzeyinde Zimbit, Obet, Gaydan, Uluçukur, Akpınar, Lök, Pınarcık, Enerli, doğusunda Beratlı, Trabeza, Kurkur, Çuvalı, Aktepe, batısında Melik, Geçkar ve Uluçukur, Kesik, güneyinde Katara, Karadağ, Akıncı, Kurtgediği Dağları ile çevrelenmiştir (Antalya Valiliği, 2020). İbradı “Yayla Turizmi” için yüksek potansiyele sahip gerçek bir yayladır. 1.200- 1500 metre yüksekte, sedir ve ardıç ağaçlarından oluşan ormanların bulunduğu Elmaağacı, Sülek, Sütleğen ve Söbüce Yaylaları yer almaktadır. Bölge halkı hem serinlemek hem de hayvanlarının beslenmesini sağlamak amacı ile yaz mevsiminde bu yaylalara çıkmaktadır. İlçenin kuzeyinde rakımı 1300 metre olan Gembos ve Gembogazi ovaları, Dereköy ile Göynem ve İbradı arasında bulunmaktadır. Gembos Ovası'nın genişliği 2 km uzunluğu 15 km'dir. 95 bin metrekarelik bir alanı kaplayan bölgenin üçüncü en büyük ovası olan Eynif Ovası ise Toka, Karadağ ve Cimriği Dağları arasında bulunmaktadır. Bir diğer ova olan Üzümcü Ovası ise, İbradı'nın Çukurvıran Mahallesi yakınında yer almaktadır. Bu ovaların dışında daha ufak büyüklüklerde çeşitli ovalar bölgede yer almaktadır (Antalya Valiliği, 2020; Wikipedia, 2020; Dünden Bugüne Antalya, 2020).

3.5. Bitki Örtüsü

Ülkemizde Avrupa-Sibirya Flora Bölgesi, İran-Turan Flora Bölgesi ve Akdeniz Flora Bölgesine mensup olan bitkiler bulunmakta ve bugün Avrupa’da 12.000 bitki bulunmasına rağmen ülkemizde bulunan bitki sayısının 12.054 olması dünya üzerinde Türkiye için floral bir ayrıcalık yaratmaktadır (Ankaya vd., 2018: 70). Ayrıca tüm Avrupa’da 3000 dolaylarında endemik bulunur iken sadece Türkiye’de bu sayının 3000 civarında olduğu bilinmektedir (Dünya Doğayı Koruma Vakfı, 2020; Seven, 2020: 99). Araştırma sahası olan İbradı İlçesi bu bölgelerden Akdeniz Flora Bölgesi içinde ve doğu-batı ve kuzey-güney yönünde ilerleyen Toros Dağlarının yüksek bölgelerinde konumlanmaktadır (Hadimli, 2008: 115). İbradı İlçesi ve mahallelerinin bulunduğu İbradı-Akseki havzası Sedir ağaçlarının en yüksek düzeyde yetiştiği bölge olmakla beraber bölgenin mimari yapısı olan Düğmeli Evlerin ana yapı malzemesini teşkil etmektedir. 300 yıldan fazla varlığı süren Sedir ağaçları görülmektedir ve bölgedeki ormanlar dünyanın korunmada öncelikli ekolojik bölgelerinden (Küresel 200-Eko-Bölge) “Akdeniz Ormanları” içinde bulunmaktadır (Manav, 2018: 180-181). İbradı bölgesinin Akdeniz Biyoiklim katında bulunması nedeni ile doğal bitki örtüsü tipleri maki, orman, dere kenarı, kaya, hareketli yamaç, step (rüzgarlı tepe, cüce çalı-dikenli yastık ve kurak çayır), kar yaması ve nemli çayır şeklinde olduğu görülmüştür. Bölgede Toros Dağlarında yayılış gösteren ve endemik olan bir diğer bitkinin de Toros Göknarı (*Abies cilicica subsp. isauria*) olduğu görülmektedir. İbradı ve çevresinde bulunan bitki örtüsü tipleri şunlardır: Orman [Bozardıç (*Juniperus excelsa subsp. Excelsa*), Yağlı ardıç (*J. Foetidissima*), Diken ardıç (Enek, Diken andız) (*J. drupaceae*) ve Cımcım ardıç veya diken ardıç (*J. oxycedrus subsp. oxycedrus*), Kızılçam ormanı (*Pinus brutia var. brutia*), Karaçam (*Pinus nigra subsp. pallasiana*), Sedir (*Cedrus libani*)], maki [Kermes Meşesi (*Quercus coccifera*), Akçakesme (*Phillyrea latifolia*), Zeytin (*Olea europea var. sylvestris*), Ayı fındığı (*Styrax officinalis*), Sandal ağacı (*Arbutus andrachne*), Çitlembik-Çöhre (*Pistacia palaestina*), Sarı Yasemin (*Jasminum fruticans*), higrofil ve riparian vejetasyon [Çınar (*Platanus orientalis*), Zakkum (*Nerium oleander*), Hayıt (*Vitex agnus-castus*), Defne (*Laurus nobilis*), İncir (*Ficus carica*), Asma (*Vitis vinifera*), Karaçalı (*Paliurus spina-christi*), Ceviz (*Juglans regia*), Yarpuz veya Nane (*Mentha longifolia*), Kayacık ağacı (*Ostrya carpinifolia*)], kaya, dağ molozu, karyaması, dolin, step vejetasyon [Gevenler (*Astragalus sp.*), Gövçek (*Daphne oleoides*), Sütleşen (*Euphorbia kotschyana*), Peygamberçiçeği (*Centaurea sp.*) olarak görülmektedir (Çinbilgel, 2012: 377-380-382-406; Çinbilgel: 2012: 338-339).

İbradı ve çevresinde bulunan soğanlı, yumrulu ve rizomlu olan bitkiler, Kardelen (*Galanthus Elwesii*), Salepler (*Orchis italica*, *Ophrys sp.*, *Cephalanthera sp.*, *Limodorum*

abortivum vs.), Dağ Lalesi (*Tulipa armena* var.*armena*), Dağ Lalesi (*Anemone blanda*, *A. coronaria*), Dügün çiçekleri (*Ranunculus* sp.), Süsen (*Iris* sp.), Sümbüller (*Muscari* sp.), Tükürükotları (*Ornithogalum* sp.), Çiriş otu “Dağ pırasası” (*Eremurus spectabilis*), Sarı Çiriş otu (*Asphodeline lutea*), Yabani soğanlar (*Allium* sp.), Maviyıldızlar (*Scilla autumnali* ve *S. bifolia*), Kılıç çiçeği (*Gladiolus* sp.) vs.’dir (Çinbilgel, 2012: 340).

3.5.1. Kardelen (*Galanthus elwesii*)

“Kardelen” (*Galanthus elwesii*) nergisgiller ailesine dahildir (Fotoğraf 3.4). Dünya genelinde 22 çeşidi olan Kardelen çiçeğinin 14 çeşidi Türkiyede bulunmaktadır. Yunancada “Gala (süt)” ve Anthos (çiçek)” kelimelerinin biraraya gelmesi ile oluşmuş ve ilk olarak Linnaeus tarafından “*Galanthus* (Sütçiçeği)” adı ile tanımlanmıştır. Avrupa’ya ihraç edilen ilk soğanlı bitkimiz “Lale” ikincisi ise “Kardelen”dir. 1960 yıllarında başlayan Kardelen ihracı 1980 yıllarından sonra artmış olduğu ve kardelen soğanının yüzlerce tonu bulunduğu bilinmektedir. Gittikçe artan talep nedeni ile firmaların yarattığı rekabet sonucu aşırı miktarda çiçek soğanı sökülerek kardelen soğanlarına büyük tahribat verilmiş ve 1970 li yıllarda kardelen soğanı ihracatı yasaklanmıştır. 1 yıl süren yasak sone erdiğinde tekrar ihracata başlanmıştır. Fakat yine aşırı miktarda kardelen soğanı sökülerek tahrip edildiği için 1985 yılında tekrar yasaklanmıştır. Bu yasak da soruna çözüm olmamış kaçak yapılan sökme işlemleri ile tahribat devam etmiştir. Bu durumu ortadan kaldırmak için 1989 yılında doğal çiçek soğanlarının üretilip toplanması ve ihraç edilebilmesi amacı ile ilk yönetmelik yayınlanmış ve 2016 yılında 4 milyon adetinin doğadan, 3 milyon adetinin ise üretim olmak üzere soğan ve çevre uzunluğunun 4 cm ve üstü olması gerekliliği şeklinde sınırlandırma getirilmiştir (Çinbilgel, 2016: 11-12) Kardelen mart ve nisan aylarında genellikle taşlı yerlerde ve orman alt kısımlarında yetişmektedir. Beyaz renkte, sarkık, çan görünümünde çiçekleri olan narin görünümlü toprak altı bir bitkidir. Ülkemiz dışında Yunanistan ve Bulgaristan’da yetişmektedir. Bitki yumrularında var olan “*Galanthamin*” isimli alkoloit madde çocuk felci aşısının yapımında kullanılmaktadır (Çinbilgel, 2012: 340). Kardelen içeriğinde bulunan alkoloit maddelerin ilaç olabilmesi nedeniyle de ayrı bir öneme sahiptir. Bir kardelen tohumu 4-5 yıl sonrasında soğana dönüşebilmektedir. İbradı yöresinde bulunan “Toros Kardeleni” yerel halk tarafından “Dağ Nergisi” olarak isimlendirilmiştir (Çinbilgel, 2016: 12-13).

Fotoğraf 3.4 İbradı yöresinde yetişen bir kardelen.

Kaynak: Dünden Bugüne Antalya, 2012: 338

3.5.2. Safran (*Crocus sp.*)

Yumrulu bitki olan Safran (Fotoğraf 3.5) sonbahar ve ilkbaharda çiçek açan bitkilerdir. Ekim ve kasım aylarında açan iki çeşit safran (*Crocus asumaniae* ve *Crocus cancellatus subsp. pamphylicus*) Altınbeşik Milli Parkı çevresinde bulunan maki ve taşlıklı bölgelerde yayılmaktadır. Diğer çeşit olan ilkbahar safranı ise karın olmadığı yerler, orman altı ve taşlık bölgelerde yayılış göstermektedir. Bunlardan biri olan Sarı çiğdem (*Crocus chrysanthus*) özellikle nisan ve mayıs aylarında İbradı yaylalarında geniş bir yayılış göstermektedir (Çinbilgel, 2012: 340).

Fotoğraf 3.5 İbradı Bölgesinde yetişen bir Safran (*Crocus biflorus subsp. isauricus*)

Kaynak: Dünden Bugüne Antalya, 2012: 339

3.5.3. Acı Çiğdem (*Colchicum sp.*)

Toprak altı bitkilerden olan Acı çiğdem bölgede birçok türü yayılış göstermekle beraber Altınbeşik Mağarası Milli Parkı çevresinde bulunan makilik ve taşlık bölgelerde Acı Çiğdem (*Colchicum sp.*), Vargit (*Colchicum variegatum*) bulunmaktadır. Bunun dışında başka bir endemik soğanlı bitki olan Çiçiçiçeği (*Colchicum minutum*)’de bu bölgede yetişmektedir (Çinbilgel, 2012: 340).

3.5.4. Dağ Lalesi (*Tulipa armena var. armena*)

Ülkemize has kırmızı rengi ve Toros dağlarında yetişmesinden dolayı Likya lalesi olarak isimlendirilen bu soğanlı bitkinin ülkemizde 15 çeşidi bulunmaktadır (Çinbilgel, 2012: 340).

3.5.5. Ağlayan Gelin (*Fritillaria sp.*)

(*Fritillaria acmipetala subsp. wendelboi*, *F.whittallii*, *F.crassifolia subsp. crassifolia*, *F.elwesii*, *F.pinardii*) gibi çeşitleri bulunan terslalenin (Fotoğraf 3.6) çiçeğinin aşağıya dönük durmasından ve gece boyunca yapraklarında biriken suyun sabah aşağıya doğru akmasından dolayı bu isimlerle anılır (Çinbilgel, 2012: 340).

Fotoğraf 3.6 Ağlayan Gelin (Ters Lale)

Kaynak: Dünden Bugüne Antalya, 2012: 56

3.5.6. Topalak Sıklamen (*Cyclamen cilicicum*)

İbradı bölgesinde geniş yayılışı olan Topalak, Sıklamen (*Cyclamen cilicicum*) (Fotoğraf 3.8) güzel görünen çiçekleri ile makilik, taşlık ve kayalık alanlarda yayılış göstermektedir (Çinbilgel, 2012: 340).

3.5.7. Gökçe Tülüşah (*Rhaponticoides gokceoglui*)

Gökçe Tülüşah (Fotoğraf 3.7) 2014 yılında Dr. İlker Çinbilgel ve arkadaşları tarafından keşfedilerek bilim dünyasına kazandırılmıştır. 2 metre uzunluğunda olan bu bitki “Tülüşahlar (*Rhaponticoides sp.*)” grubuna aittir. Bitki toprak altı sürünücü gövdeye ve dik toprak üstü gövdeye sahiptir. Çok yıllık, parçalı yapraklı, soluk pembe ve pembemsi-mor çiçekleri olan yumurta şeklinde geniş çiçek başları bulunan bir bitkidir. Daha çok karaçam ormanlarında yayılmıştır. 10 km²'den daha az bir bölgede yaklaşık olarak 1000 kadar bireyden meydana gelen bir gruba sahip olduğu için nesli çok tehlikede olan bir türdür (Çinbilgel, 2015: 10).

Fotoğraf 3.7 İbradı'dan keşfedilen “Gökçe Tülüşah” (*Rponticoides gokceoglui*) bitkisinin çiçeğinden bir görünüş

Kaynak: Çinbilgel, 2015: 10

3.5.8. İbradı Anasonu (*Pimpinella ibradiensis*)

Tıbbi ve aromatik bitki olan Anasonlar içinde yer alan “*Pimpinella ibradiensis*” (Fotoğraf 3.8) İbradı bölgesine has endemik bir anason olduğu için bu ismi almıştır. İbradı'da Dr. İlker Çinbilgel ve arkadaşları tarafından keşfedilerek 2015 yılında bilim dünyasına tanıtılan bu Anason türünün toprağa sıkı bağlı kök yapısı, kıkırdak yapıda olan taban

yaprakları narin gövde ve çiçeği bulunmaktadır. Doğa Koruma Birliği (IUCN)'ne göre koruma durumu kritik seviyede tehlike altındadır (Çinbilgel, 2016: 7).

Fotoğraf 3.8 İbradı'da keşfedilen İbradı Anasonu (*Pimpinella ibradiensis*) bitkisinin çiçeğinden görünüş

Kaynak: Çinbilgel, 2016: 7

3.5.9. Şakayık, Ayıgülü [*Paeonia mascula* (L.) Mill. subsp. mascula]

Şakayık genel olarak çiçeğinin güzelliği nedeni ile “Otlar Kraliçesi” ismi ile bilinmesinin dışında antik devirlerde Çin’de “Çiçeklerin Kralı” ismi ile tanınmakta idi. Günümüzde EXPO 2016 ANTALYA’nın Sembol Çiçeği olarak değeri tekrar hatırlanan Şakayık çiçeği Ayıgülü, Kır Lalesi, Bocur, Tombak, Gülora gibi isimlerle de bilinmektedir. Tıp biliminde birçok hastalığı tedavisi için kullanılan ilaçların hammaddesi olarak büyük bir öneme sahiptir. Dünya genelinde Avrupa ve Asya kıtasının ılıman bölgelerinde 35, Türkiye’de ise 8 farklı şakayık türü bulunmaktadır. İbradı bölgesinde bulunan şakayık *Paeonia mascula* (L.) Mill. subsp. mascula olup çok güzel kırmızı çiçekleri vardır. Meşelikler, çalılıklar ve kayalık bölgelerde 100-2200 metre’de yetişmektedir. Dünyada Avrupa, Kıbrıs, Kuzey Irak, Kuzey İran ve Kafkaslarda bulunurken ülkemizde Güney ve Güneydoğu Anadolu’da yetişmektedir (Çinbilgel, 2016: 7-8).

İbradı bölgesinde bazı bitkilerin genel, yöresel ve bilimsel adları Tablo 3.4 de gösterilmektedir.

Tablo 3.4 İbradı bölgesinde bazı bitkilerin genel, yöresel ve bilimsel adlandırmaları

Genel Adı	Yöresel Adı	Bilimsel Adı
Sadal Ağacı	Çilek Ağacı	(<i>Arbutus andrachne</i>)
Toros Sediri	Katran	(<i>Cedrus Libani</i>)
Adaçayı	Yakı Otu	(<i>Salvia Tomentosa</i>)
Toros Göknarı	Ladin	(<i>Abies cilicia subsp. isaurica</i>)
Ökse Otu	Güvelek	(<i>Viscum album</i>)
Kermes Meşesi	Pıynar	(<i>Quercus coccifera</i>)
Hanımtuzluğu	Karamık	(<i>Berberis crataegina</i>)
Nane	Yarpuz	(<i>Mentha sp.</i>)
Yabani Soğan	Körnem	(<i>Allium sp.</i>)
Yabani Kereviz	Baldıran	(<i>Smyrnum cognatum</i>)

Kaynak: Çinbilgel, 2012: 342

3.6. Yaban Hayatı

Bölgenin yaban hayatı Akseki ve İbradı ilçeleri arasındaki bölgede yer alan “Üzümdere Yaban Hayatı Geliştirme Sahası” önemlidir. Bölge dağlık bir arazi de bulunduğu için mağara ve in sayısı çokça bulunmaktadır. Altınbeşik, Toklu, Çuf, Melis, Handos, Gümbüldek ve Dumanlısu Mağaraları bunlardan birkaçıdır. Ormanlık alanlarda bulunan çalılık ve makilik olan bölgelerde memeliler ve kuşlar, kayalık bölgelerde sürüngenler, akarsu, kanyon ve dere gibi sulak alanlarda ise balıklar ve çift yaşamlılar görülmektedir (Üzümdere Yaban Hayatı Geliştirme Sahası Raporu, 2008: 21-31). Bölge kayalık ve ormanlık olması nedeniyle yaban hayvanlarının barınabilmesi için olanak sağlamaktadır. Bölgede en bilinen tür yaban keçisidir (Doğa Derneği, 2020). Genel olarak Manavgat Irmağı’nın aktığı kanyon bölgelerinde ve Sarıdağ bölgesi kayalık yamaçlarında yaşamaktadır. Endemik bir memeli tür olan yünlü kaya uyuru, nesli tüm dünyada tehlike altında olan bir çeşit kara semenderi olan endemik Toros kertenkelesi ve Pamfilya kertenkelesi, yabani tavşan, kirpi, Akdeniz köstebeği, Anadolu sincabı, orman ve ev faresi, kurt, kızıltilki, bozayı, gelincik, sansar, ağaç sansarı, kaya sansarı, porsuk, su samuru, vaşak, karakulak, eski dünya domuzları, yaban domuzları bölgede yaşam sürmektedir (Üzümdere YHGS Raporu, 2008: 50, Doğa Derneği, 2020).

Bölgede karatavuk, kestane kargası, florya gibi kuş her ortamda yaşayabilen kuş türleri, belirli ortamlarda yaşamını sürdürebilen dağ kuyruk sallayanı, sıvacı, kızılğaga dağ kargası, kızılçam ormanlarında, bahçe kızılkuşu, çalı kuşu, çam baştankarası, Anadolu sıvacısı, leş kargası ve sonbaharın ilk günlerinde ispinoz, makilik bölgelerde maskeli ötleğen, karabaşlı ötleğen, ak gerdanlı ötleğen, cıvgın, gri sinekkapan, örümcek kuşu, karışık orman bölgelerinde ise kestane kargası, uzun kuyruklu baştankara, örümcekkuşu, ev serçesi, kaya serçesi, büyük baştankara, kaya sıvacısı, tarla kiraz kuşu görülmektedir. Sürüngen, kurbağa ve balık türleri olarak, tosbağa, Toros kertenkelesi, dikenli keler, ova ve gece kurbağası, kedi gözlü yılan, sikkeli yılan gibi yılan türleri ve gökkuşağı alabalığı bulunmaktadır. Bunların dışında bir alabalık türü olan dağalasası ise bilinçsiz ve kontrolsüz avlanma sonucunda nesli neredeyse tükenme sınırına ulaştığı için avlanmanın yapılamadığı derin kanyonların içinde varlıklarına devam etmektedirler (Üzümdere YHGS Raporu, 2008: 65-70). Bölgede gelincik ve cüce kertenkele yaşam sürmektedir. Küçük memeliler, Sürüngenler, Kuşlar ve belirlenen tüm fauna türleri 9/1/1984 tarihli Bakanlar Kurulu Kararıyla Bern Sözleşmesi kapsamında koruma altına alınmışlardır (İbradı Mermer Ocakları Raporu, 2020: 26).

3.7. İbradı Mahalleleri

3.7.1. Ormana Mahallesi

İbradı'ya güneybatı yönünde 3 km, Ürünlü'ye güney yönünde 11 km, Antalya'ya 165 km uzaklıkta olmakla birlikte kuzeybatı yönünde Eynif ovası, kuzey yönünde Gembos Ovası ve Söğüt Dağı, batı yönünde Karadağ ve doğuda Elmacık Dağları tarafından çevrelenmiştir (Davulcu, 2015: 50). Antik çağlardaki ismiyle *Erymna* olarak bilinmekte olan Ormana Mahallesi Manavgat Irmağı'na yakın konumda bulunmaktadır. İsmi bazı eserlerde *Orumma* veya *Orumnos* şeklinde yazılı olsa da *Erymna*, *Erimnos*, *Orymna*, *Orimna*, *Orimnis*, *Orymnorum* şeklinde farklı isimlerle de adlandırılmıştır (Hadimli, 2008: 176). Antik şehir *Erymna* adı, tarihte ilk defa Alman arkeolog Gustav Hirschfeld tarafından kullanılmıştır ve zaman içerisinde linguistik bir şekilde Ormana olarak kullanılmaya devam etmiştir. Farklı bir anlatıma göre ise *Erymna* kentinde ceza almış olan mahkumların kentin ormanlık alanında hayvanlara yem olması için bırakıldığı yani ceza için “Orman’a” gönderildiği ve isminin bu durumdan geldiği anlatılmaktadır. (İbradı Kalkınma Planı Raporu, 2020: 11).

Fotoğraf 3.9 Ormana Mahallesi'nden bir görünüm

Kaynak: Ormana Aktif.

İbradı İlçesi'ne bağlı bir mahalle olan Ormana (Fotoğraf 3.9), bölgenin en eski yerleşim yerlerinden birisi olarak bilinmektedir. Erymna Antik Kentinden kalan yapı kalıntıları ve seramik parçalar Ormana mahallesi içinde dağınık şekillerde yayılmıştır. Bu parçaların özelliklerinden Erymna Kenti'nin Roma ve Bizans dönemlerinde kurulduğu bilgisi ortaya çıkmaktadır (Hadimli, 2008: 176-177). 13.yy'da Osmanlı devleti yönetimine geçen Ormana'da tarihi kayıtlarından edinilen bilgiler doğrultusunda 1881/1882 yılları arasında 645 kişi ve 164 ailenin yerleşik olduğu belirlenmiştir. Arşiv kayıtlarından edindiğimiz bilgilere göre 1881/1882 yıllarında Ormana'da 645 nüfus ve 164 hane mevcuttu. Bölgede bulunan ve bölgenin kültürel değerini zenginleştiren unsurlardan olan Erymna Antik kenti ve Anadolu Selçuklu döneminde çok önemli bir ticaret yolu olan Kesikbeli Yolu (İpek Yolu) üzerinde Tolhan ve Eynif Ovası vardır. Ormana mahallesi önceki yıllarda belde belediyesi iken 06.12.2012 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 12.11.2012 tarih 6360 sayılı “On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” doğrultusunda 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Seçimleri itibarıyla mahalle olmasına karar verilmiştir (Akseki-İbradı-Gündoğmuş Planlama Bölgesi 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planı Plan Açıklama Raporu, 2019: 11). Kayağıl, Türbe Yokuşu ve Harman Mahallesi olarak üç mahalleden meydana gelmektedir.

Ormana tarihinde geleneksel mimarinin şekillenmesinde büyük önem taşıyan birçok yangın olayı gerçekleşmiştir. Antalya Koruma Kurulu’nun 15.11.1994 gün ve 2327 sayılı kararı ile “Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı” olarak bir tarihi köşk tescil edilmiş ayrıca Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu kararı ile 2012 yılında “Ormana Mahallesi” tarihi dokusunun korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amacı ile Kentsel Sit Alanı olarak tescil edilmiştir (İbradı Kalkınma Raporu, 2020: 25).

Tarihi dokusuyla çok ilgi çeken Ormana mahallesinde Osmanlı İmparatorluğu zamanında önemli mevkiilerde görev almış tarihi isimlerin bulunduğu Ormana mezarlıkları da ayrı bir öneme sahiptir. 63 adet mezar taşının bulunduğu birden fazla mezarlık bulunmaktadır. Tarihi Erymna antik kenti Ormana mahallesi sınırları içerisinde. 518 hanesi bulunan Ormana’nın gelir kaynağı tarım, hayvancılık ve turizmdir. Kuruluşuyla ilgili bilgiler sınırlıdır. Ormana, Kayağıl, Türbe Yokuşu ve Harman Mahallesi olmak üzere üç mahalleden oluşmaktadır. 27 Mayıs 1960 Devriminden sonra birçok yöre adı ile birlikte Ormana adı da “Ardıçpınar” olarak değiştirilmiş, ancak halkının ısrarı üzerine tekrar Ormana adını almıştır. Bizans dönemine ait kalıntılara az da olsa Ormana ve Gödene’de rastlanmaktadır. Çataloluk’daki Helence yazılmış kitabe ve bağ, bostan duvarlarındaki kesme mermerler, o devrin kalıntılarıdır. İlkçağlardan beri bir şehir ve devlet olan Erymna’nın bölgenin diğer kentlerinde olduğu şekilde yıkıldığı ve kaybolduğu, daha sonra Osmanlı döneminde yeniden kurulduğu ve halkının da Oğuz Türk boylarından geldiği anlaşılmıştır. Nüfus kütüklerinin incelenmesi sonucu, 467 soy ismi ve 200 kadar sülale adı tespit edilmiştir (Wikipedi, 2021). Ormana mahallesinin yerleşim ve mimari dokusunun özelliğine dair yüzyıl kadar önce kayıt edilen iki kayıt bulunmakta ve bölgenin bilinen kişilerinden olan Macit Selekler’e ait 1919-1920 yılları arasında yaptığı inceleme ve anlatım şu şekilde aktarılmaktadır:

“İbradı garbinde, Karadağ önünde oldukça düzlük bir sahada kurulmuş 400 kadar evi bulunan mamur bir kasabacıktır. Bu havaliye mahsus inşa tarzı itibari ile evler kereste malzemesine boğulmuş ve ekserisinin üstü de yonga denilen cam parçaları ile örtülmüş olduğu için birkaç defa umum kasabayı kaplayan yangın felaketine uğramış, gayretli halk yine köylerini eskiden daha mamur olarak yapmışlardır... Ağaçlıklar içinde ve etrafı bağlı, bahçeli güzel manzaralıdır. Ev inşa tarzları İbradı’dan başka bu havali köyleri karakterindedir. Evler sık, sokaklar dardır. 332 yangınında 2 büyük camii, bir han, 160 ev, bir mektep yandığı halde derhal yapılmıştır. İki kahve, bir kunduracı, üç bakkal, bir çilingir, iki demirci dükkanı çalışır haldedir. Yanan camiilerden başka Cuma kılınan iki camii, üç mescit ve bir de medrese vardı. Köy içinde iki pınar ve 6 metre derinliği olan elli kadar kuyu ve iki tane de sarnıç su ihtiyaçlarını temin eder. Bağ bahçe yerlerinde de müteaddit kuyular, Bereket ve Çataloluk gibi bahçe sulamaya da yetecek su veren kaynaklar vardır. Köy bir muhtarlıkla idare olursa da, Yukarı Mahalle, Aşağı Mahalle, Orta Mahalle, Kayaagzı adları ile dört mahalledir. Bostanlık sunu, Onas,

Karanlık Dere, Gürecik, Sinas, Davutbağı, Karapınar mevkiileri bağ ve bahçe mahalleleridir. Kışın çalışır Üç değirmen vardır.” (Davulcu, 2015: 52).

3.7.2. Ürünlü Mahallesi

İbradı ilçesinin bir mahallesi olan Ürünlü (Unulla) İbradı'ya 7 km Antalya'ya 180 km uzaklıkta bulunmaktadır. Antik Psidya bölgesinde (Yeşildal, 2008: 8) bulunduğundan dolayı mahalle çevresindeki kalıntılardan tarihinin Roma İmparatorluğu dönemine kadar uzandığı ve 13.yy'da Selçuklular yönetimine geçtiği düşünülmektedir. En önemli Antik kalıntılar Katrancı Tepesinde bulunmakla birlikte birçoğu mahallenin etrafındaki tepelik bölgede garnizon ve yaşam alanları olarak bulunmaktadır (Fotoğraf 3.10). Mahalle merkezinde herhangi bir antik kalıntı bulunmamaktadır. Mahallenin orijinal adının Unulla olmasının sebebi ise yaşı ileri olanların aktardığına göre mahallenin kurucusu olan Avunullah Efendi adında biri bulunmaktadır ve zaman içerisinde bu isim Cumhuriyetten sonra "Ürünlü" olarak değişmiştir. Bir diğer bilgi ise mahalleyi kuranların Rumlar olduğu ve isminin bu yüzden Unulla olarak kaldığı düşünülmektedir (Sert, 2016: 34). Osmanlı döneminde isimleri Bodas, Savaş, Kaplanca olan üç farklı soyun bölgeye yerleştiği bilgisi kayıtlardan elde edilmiştir (Yeşildal, 2008: 8). İbradı yöresinin en nadide mimari özelliklerini taşıyan kültür varlıkları olan Düğmeli evler Ürünlü mahallesinde çok sayıda bulunmaktadır. "Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı" özelliğine sahip yalnızca taş ve ahşap hatıl kullanılarak harçsız bir şekilde ve kültürel dokusu bozulmadan inşa edilmiş, 29 adet düğmeli ev, 1 adet çeşme, mahalle içerisinde 1 adet çınar ağacı anıt ağaç olarak tescillenmiştir. Ürünlü Mahallesi sit alanı olarak ilan edilmiştir. Dünyanın ilk Mağara Milli Parkı olan Altınbeşik Milli Parkı bu bölge sınırları içerisinde bulunmakta ve 1156 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. 31.08.1994 tarih itibarı ve Bakanlar Kurulu onayı ile milli park olarak ilan edilmiştir (Kaya vd., 2015: 525). Bölge floristik açıdan çok zengindir. Çinbilgel ve Gökçeoğlu (2010: 87)'nin yaptığı araştırma sonuçlarına göre Altınbeşik Mağarası Milli Parkı bölgesinde 605 bitki tespit edilmiştir. Yerel halkın başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olan Ürünlü Mahallesi'nde özellikle yaz döneminde Altınbeşik Mağarası'nın 2000'li yıllardan bu yana gördüğü talep nedeniyle turistik bir canlanma yaşanmaktadır. (Yeşildal, 2008: 12).

Fotoğraf 3.10 Üzümlü Mahallesi (25.10.2020).

3.7.3. Üzümdere Mahallesi

Ekoturizm için en elverişli bölge olan ve Üzümdere Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (YHGS) sınırları içinde yer alan Üzümdere mahallesi İbradı'ya 18 km uzaklıkta bulunmak ile birlikte bir kısmı ise Altınbeşik Milli Parkı sınırları içinde konumlanmaktadır (Fotoğraf 3.11). 93 kilometrelik bir uzunlukla antik çağlardan beri Toroslarda Üzümlü Köyü sınırlarından akıp Antalya üzerinden Akdeniz'e dökülen ve eski adıyla Melas Irmağı olarak bilineni Manavgat Nehri bu bölgenin doğal zenginliklerindendir. 196 adet haneye sahip olan bu yerel halk mahallede geçimlerini bağcılık, tarım ve hayvancılıktan sağlamaktadırlar. Tablo 3.5'de 2007-2019 yılları arasındaki nüfus sayıları gösterilmektedir (İbradı Kalkınma Planı Raporu, 2020: 27).

Tablo 3.5 2007-2019 Yılları arasında Üzümdere mahallesi nüfus sayıları

Yıl	Nüfus	Yıl	Nüfus
2019	112	2012	115
2018	149	2011	112
2017	98	2010	115
2016	98	2009	120
2015	97	2008	119
2014	108	2007	113
2013	111		

Kaynak: İbradı Kalkınma Planı Raporu, 2020: 1

Fotoğraf 3.11 Üzümdere Mahallesi Giriş Kısımından bir görüntü (21.11.2020)

3.7.4. Düzlen Mahallesi

Düzlen mahallesi konum olarak Antik Melas Irmağı'nın yukarı kısmında yer almakta ve İbradı'ya 6 km uzaklıkta bulunmaktadır (Fotoğraf 3.12). Köy 50 haneden oluşmakta ve yerel halk geçimini sebze meyve yetiştiriciliği, zeytin yetiştiriciliği, bağcılık, arpa, buğday yetiştiriciliği, tarım ve hayvancılıktan elde etmektedir (İbradı Kalkınma Planı Raporu, 2020: 28).

Fotoğraf 3.12 Düzlen Mahallesinden bir görünüm (21.11.2020)

3.7.5. Başlar Mahallesi

Başlar Mahallesi Roma ve Bizans İmparatorlukları döneminde İpek yolu olarak kullanılmış olan Kesikbeli Yolu üzerinde yer almakta ve İbradı'ya 16 km uzaklıkta bulunmaktadır (Fotoğraf 3.13). Mahalle Eynif Ovası üzerine kurulmuş olması ve Selçuklular döneminde Alaeddin Keykubat tarafından inşa ettirilmiş olan Tol Han'ın da bu ova üzerinde yer alması hem Başlar Mahallesi'nin tarihinin çok eskilere dayandığını hem de ticaretin çok hareketli olduğunu işaret etmektedir. 126 hane'den meydana gelmekte ve fazlaca göç vermektedir. Yerel halk tarım ve hayvancılıkla geçinmektedir (İbradı Kalkınma Planı Raporu, 2020: 27)

Fotoğraf 3.13 Başlar Mahallesi girişinden bir görünüm (21.11.2020)

3.7.6. Çukurviran Mahallesi

Çukurviran mahallesi İbradı'ya 11 km uzaklıkta bulunmaktadır (Fotoğraf 3.14). İlkçağlarda kral mezarı olarak inşa edilen antik kalıntılar mahalle ve etrafında sıklıkla görülmektedir. Yöreye ait kültürel mimarinin en güzel örnekleri olan düğmeli evler Çukurviran Mahallesi'nde çok sayıda bulunmaktadır. Toplam hane 143 adettir. Yerel halk geçimini tarım ve hayvancılık ile sağlamaktadır (İbradı Kalkınma Planı Raporu, 2020: 28).

Fotoğraf 3.14 Çukurviran Mahallesinden bir görünüm (21.11.2020).

3.7.7. Maşat Mahallesi

Yöreye ait geleneksel bir mimari olan düğmeli evler Maşat Mahallesi'nde de tüm otantikliği ile bulunmaktadır (Fotoğraf 3.15). Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 1997 yılı içinde İbradı ve Maşat Kültür ve Turizm Koruma Bölgesi olarak ilan edilmiştir. İbradı İlçe merkezine 6 km mesafede yer almaktadır ve toplam 133 hane bulunmaktadır. Yerel halkın geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Görenci ovasında hayvancılık yapılmaktadır. (İbradı Kalkınma Planı Raporu, 2020: 28).

Fotoğraf 3.15 Maşat mahallesinden bir görünüm (21.11.2020)

3.8. Doğal ve Kültürel Zenginlikleri

Antik çağlardan bu yana sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi zenginlikleri ile var olan İbradı Yöresi bugün de aynı zenginliği koruyan bir değere sahiptir. Yüksek bir ekolojik turizm potansiyeli olan bu bölge hakkında farkındalığın arttırılması ve sahip olduğu bu değerlerin koruma altına alınması gerekmektedir.

3.8.1. Düğmeli Evler ve Kadı Konakları

Yöre halkının bulundukları coğrafyada sahip oldukları kültür, çevre ve doğal unsurların birer yansımaları olan mekanların en güzel örnekleri, tarihi, kültürel ve doğal kaynak zenginliğine sahip olan İbradı bölgesinde yer alan tarihi “Düğmeli Evler”dir. “Düğmeli Evler”, İbradı bölgesinin çok defa yangınlar geçirmiş olmasına karşın özellikle 1861, 1889, 1904 ve 1910 yıllarında geçirdiği büyük yangınlardan sonra aslına uygun bir şekilde tekrardan inşa edilmiştir. Düğmeli evlerin mimarisinde en etkili olan faktör bölgenin iklim yapısı ve buna bağlı olarak evlerin yapımında kullanılan sedir ağacının temel malzeme olmasıdır. Bölgenin kıyıdan uzak dağlık ve ormanlık bir alanda bulunması nedeniyle daha sert, yağışlı ve nemli iklime sahip olması sedir ağaçları için önemli bir yaşam alanı oluşturarak geniş bir yayılım göstermesine neden olmuştur (Manav, 2017: 192). Bölge coğrafi konumu itibarıyla kayalık, sarp ve ulaşılması zor bir durumda bulunduğu için mekan inşaatında özgün ve modern yöntem ve malzemelerin kullanılmasının güç olmasından kaynaklı yapı mimarisinde bölgede sıklıkla bulunan sedir ağacı (*Cedrus libani*) kullanılmıştır (Manav 2017: 192). Evlerin yapımında kullanılan geleneksel yapı tekniği ve sedir ağacının özellikle suya dayanıklılığı ve işlenmesinin rahat olması gibi yapısal özelliklerinden dolayı son derece korumalı ve dayanıklı yapılar inşa edilmiştir (Manav ve Çalışkan, 2017: 219). Düğmeli evlerin yapım tekniği geleneksel ve oldukça kolay olmasına karşın yapılar deprem şartlarına bile oldukça dayanıklı olarak günümüze kadar ulaşmıştır. Ormanlık bir bölge olduğu için Antalya-Kahramanmaraş sınırına kadar genel bir yayılım gösteren Toros Sediri (*Cedrus libani*) ve Katran Ardıcı (*Juniperus oxycedrus*) genel olarak mimaride tercih edilse de yer yer Diken Ardıç (*Juniperus drupacea*) ve Dut (*Morus sp.*) ağacı da kullanılmıştır. Evlerin bu bölgede yaşayan Rum ve Ermeni ustalar tarafından yapıldığı ve bu özel tekniğin onlardan öğrenildiği düşünülmektedir. Aşağıdaki alıntı bu gerçeğe dair ispat niteliğindedir (Bilge, 2016: 40):

“Yöre mimarisinin Ermeni ve Rum ustaların ve mimarların etkisinden bahsedilmektedir. Hicri 1309 yılındaki yangından sonra arşiv belgelerine yansıyan şu ifade çok açık bir şekilde bu tezi güçlendirmektedir Rum ve Ermeni ustalar tarafından inşa edildiğini ispatlayan kayıtlar arşivlerden elde

edilmiştir. Bu kayıtlara göre, “İbradı yangını sonrası üstün gayretlerinden dolayı Tekeli Pehlivanoğlu Kosti Usta’nın bir nişan ile taltif edilmesine karar verilmiştir.”

Düğmeli evlerin inşasında çevrede kolaylıkla bulunabilen ve yöresel dilde “helik” olarak isimlendirilen yığma taş ve ahşap hatıllar kullanılmıştır. Duvar yapısında hiçbir bağlayıcı malzeme kullanılmamaktadır. Saman ve kırmızı toprak birleşiminden oluşan bir çeşit sıva ile duvarın iç yüzeyi sıvanırken dış kısım ise beyaz killi toprak ile sıvanmaktadır. Evlerin genelde tamamı sedir ağacı ile inşa edilmekte iken dışarı uzantı şeklinde çıkıp birer düğme görüntüsünü veren ahşap hatıllar ise andız ve katran ağacından yapılmaktadır. Nadirde olsa bazı yapıların kapı ve pencere inşasında Karaçam ağacı (*Pinus nigra*) kullanılmaktadır. Evlerin duvar inşası için üç farklı teknik uygulanmıştır. En eski olan yapılarında genellikle “Kuru duvar tekniği” olarak bilinen teknik kullanılmış (Şekil 3.1), maddi durumu daha iyi olan evlerde “Horasan Tekniği” ve son olarak da modern çağın getirdiği yeniliklerden olan çimento kullanılarak sıva yapılan evlerin yapımında “Çivileme Tekniği” kullanılmıştır (Manav, 2018: 229). Türk dilinde "serin yer" anlamına gelen düğmeli evlerin “Ayazlık” bölümü ise günlük ev işlerinin yapıldığı yarı kapalı alanlar olmaktadır (Kavas, 2017: 3481).

Şekil 3.1 Düğmeli evlerin yapım tekniğini gösteren bir çizim. (Kavas, 2011: 30)

Düğmeli evlerin yapımındaki teknik ise bir başka alıntıda şöyle anlatılmaktadır:

“Macit Selekler bu tekniği şu şekilde açıklamaktadır:” bütün Akseki köylerinde olduğu gibi inşaatta kireç ve hatta toprak, çamur harç kullanılmayarak işlenilmemiş moloz taşlar birbiri üzerine yerleştirilerek heliklerle tutturulur ve bir kol duvar kalkınca katran veya ardıçtan hatıllar atılır ve bu hatıllar duvarın içinde enine konulmuş ağaçlarla tutturulur. Bu suretle iki, üç kat binalar yapılırdı. Bu nevi inşaattan 20 sene sonra ben İbradı’ya gittiğimde bu tarz yapılan evlerin hemen hepsinin duvarlarının kamburlaştığı, katlarda taban döşemelerinin duvara gelen yeri basıp ortaları kubbeleştirmek suretiyle taban düz bir mesken kalmadığını görmüştüm. Yerli halk bu tarz inşaatın bu muhite uygun ve

çok da sağlam bir tarz olduğunu ve ancak yangından sonra herkes evini acele yaptırdığı için böyle çürük olduğunu söylerlerdi...” (Davulcu, 2015: 52).

Düğmeli evlerin giriş katlarında sokağa bakan pencere çok az olmakla yerden yüksekte ve ahşap kanatlı olan pencere bölümlerinde ahırlara yem ve saman almak için kullanılan bir pencere bulunmaktadır (Yeşildal, 2008: 30). Düğmeli evlerin çatısı, teras, kapı ve pencere profilleri tamamen ahşap malzemeden iç mimaride ise tavan, dolap, davlumbaz, kapı ve raf sistemleri gibi bölümler Katran ağacından yapılmıştır. Düğmeli Evler’de metal malzeme kullanımı kilit ve menteşe aksamalarının dışında pek yoktur. Genel olarak ahşap kapılarda kapı kolu yoktur bunun yerine “Traka” adı verilen yöresel bir düzenek bulmakta ve kapının açılan kanadının tarafında bulunan bir deliğin arkasında yer alan bir yay parçasının hareketi ile deliğin açılıp kapı kanadının serbest kalmasına bağlı olarak giriş kapısının açılmasını sağlamaktadır. Evlerin pencereleri ahşap kafesten yapılmakta ve odalarda bulunan ocak ve yan duvarlarda yer alan raflar ise yöresel dilde “Peçe” olarak adlandırılmaktadır (Gökdemir vd., 2016: 42-43).

Ahşap işçiliğinin en güzel çalışmalarının yapıldığı ve “Somut Olmayan Kültürel Miras” kapsamında korumaya alınan yöreye ait “Düğmeli Evler”in arasında, Dr. Rıza Arıdilek Konağı, 40 Odalı Konak (İbradı Merkez), Polisin Konağı-İbrahim Dülek Evi (İbradı Merkez), Yaşar Duru Konağı (İbradı merkez), Yörük Ali Konağı-Münevver Dalkılıç Evi (İbradı Merkez), Zühtü Koçak Konağı-Şeyh Mehmet Efendi Konağı (İbradı Merkez), Ebeoğlu Kadı Mustafa Konağı (İbradı Merkez), Doğan Evi (Ormana), Mucukoğlu Evi (Ormana), Saatçi Teyfik Usta Evi (Ormana), Gülsüm Hanımın Evi (Ürnlü) bulunmaktadır (Bilge, 2016: 42).

3.8.2. Altınbeşik Mağarası

Antalya’nın İbradı İlçesi Ürnlü Mahallesinde yer alan Altınbeşik Mağarası 31° 37’ 56¹¹ E boyları ve 37° 02’ 19¹¹ N enleminde konumlanan Altınbeşik mağarası güneybatı yönünde İbradı’ya 12 km ve kuzey yönünde Manavgat’a 55 km uzaklıkta ve Manavgat Vadisinin batı yönünde yer almaktadır. Bölge sarp kayalıklar, dik yamaçlardan ve derin dik vadilerden meydana gelmektedir. Altınbeşik mağarasının oluşumu bu jeolojik yapı içerisinde bulunmakta olan ve çağlar boyunca varlığını sürdürmüş olan kireç taşı oyuklarının içerisinde gerçekleşmiştir (Yeşildal, 2008: 6). Bölge yaz aylarında yarı kurak, kış aylarında ise soğuk hava etkisi altında olmaktadır. Bölgede farklı bitki türleri bulunmakla beraber genel bitki örtüsü orman ve makiliktir (Çinbilgel ve Gökçeoğlu, 2010: 86). Ormanların çoğunluğu Kızılçam ve Ardıç ormanlarından oluşmaktadır ve bölgenin mikro-klima özelliğinde olması

nedeniyle floral zenginliğe sahip olduğu bilinmektedir (Kaya vd. 2015: 521). Altınbeşik Mağarası 1966 yılında Oymapınar Barajı araştırmaları sırasında bölgede inceleme yapan Türkiye Speleoloji Derneği Kurucu ve Onursal Başkanı jeolog Dr. Temuçin Aygen tarafından keşfedilmiştir. 4,5 km uzunluğunda bulunan mağaranın giriş bölümünde 125 m uzunluğunda bir göl yer almaktadır ve bazı kısımlarda 15 m'ye kadar derinlik görülmektedir (Taylan, 2015: 4). Altınbeşik Mağarası Türkiye'nin en büyük, dünyanın üçüncü büyük yeraltı mağara gölüdür (Fotoğraf 3.16) (İbradı Kaymakamlığı, 2021). Bölgedeki yeraltı su sistemlerinin son bölümünü oluşturmaktadır. Mağarada ilk gölün son kısmına doğru, tavan kısmında doğal bir oluşum olan bir köprü bulunmaktadır (Gökkaya, 2016: 73). Girişte bulunan ilk gölün son bölümünde yer alan 44 m'lik dik yapıda bir traverten bulunmaktadır. Bu bölümden çıkılarak uzunluğu 130 m'yi bulan 2. göle giriş yapılabilir (Yeşildal, 2008: 6) 3. katta ise galeri ile birlikte kalker ve dikit oluşumların çok miktarda yer aldığı salonlar bulunmaktadır. Bu salonlarda kalker bloklar ve dev dikitler yer almaktadır (Kaya vd., 2015: 539). Altınbeşik Mağarası 2500 m uzunluğunda olmakla birlikte alt ve orta bölümler aktif olması nedeniyle zaman içerisinde göletler oluşmaktadır. Üst bölüm sürekli kuru kalmaktadır. Mağara içi nemli bir havaya sahiptir ve ortalama sıcaklık 16-18⁰C'dir (Yeşildal, 2008: 6).

Fotoğraf 3.16 Altınbeşik mağarası iç kısmı

Kaynak: İlker ÇİNBİLGEL

1985 yılında 10 kişiden oluşan bir Japon araştırma grubu 2. katta bulunan gölün son kısmındaki 44 m'lik duvar önünden memba halinde çıkan suya dalış yapmış ve sifonun arka bölümüne geçerek dağın içine doğru 4500 m kadar ilerlemiş oldukları bilinmektedir (Dünden Bugüne Antalya, 2012: 328). 1992 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden gelen ve mağara sifonlarına dalış konusunda uzman olan bir sualtı dalış ekibi Altınbeşik Mağarası içinde bulunan göle dalış yaparak arka bölüme geçişi sağlayan sifonların ağız kısmına ulaşamamışlardır (Yeşildal, 2008: 6). Altınbeşik Mağarası'nın etrafını çevreleyen doğal bütünlük ile birlikte 11.02.1994 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile ülkemizin ilk Mağara Milli Parkı ilan edilmiştir. Altınbeşik Mağarası turizm açısından başta Ürünlü Mahallesi olmak üzere bölge ekonomisine olumlu yönde katkı sağlamakta olup sadece ekoturizm değil sağlık turizmi açısından da önemli bir konumda bulunmaktadır. Mağarada oksijenin yüksek oranda bulunması ve burada bulunan kişilerin vücudundaki tüm hücrelere nüfus etmesi sonucunda günümüzde ozon tedavisi olarak bilinen bir çeşit tedavi ile aynı etkiyi gösterdiği uzmanlar tarafından belirtilmektedir (Dünden Bugüne Antalya, 2012: 328).

Altınbeşik Mağarası'na ulaşım iki farklı yoldan yapılabilmektedir. Bu yollardan birincisi, Manavgat İlçe merkezinden Oymapınar-Avason'da bulunan Yaylaalanı Köyü ve Tefekli Çeşmesi yolu izlenerek 55 km uzunluğunda olan ve Ürünlü Köyü'ne ulaşan yoldur. Diğer yol ise, Antalya-Alanya karayolu üzerinde Konya yolu'na doğru ayrılmış olan ve Akseki merkeze 17 km uzaklıkta bulunan yol olarak bilinmektedir (Çinbilgel, 2005: 3).

3.8.3. Melas Irmağı

Antik çağlardaki adı Melas olarak bilinen bu ırmağın günümüzdeki adı ile Manavgat Irmağı olduğu bilinmektedir. 93 km'lik bir uzunluğa sahip olan ırmak üzerinde Oymapınar, Manavgat ve Naras baraj gölleri yer almaktadır. Manavgat Irmağı'nın kaynakları Akseki ve İbradı'nın etrafından, akımının 2/3'ini de karstik kaynaklardan alır (Hadimli, 2008: 145). Manavgat Irmağı'nın en önemli karstik kaynakları Oymapınar Baraj Gölü'nün alt bölümünde bulunan ve dünyanın en büyük yeraltı kaynaklarından biri olduğu belirtilen “Dumanlı Kaynağı”dır. Manavgat Irmağı çoğunlukla yıl boyunca akışını devam ettirdiğinden dolayı bölge halkı için elektrik üretimi, turizm, tarım, içme suyu ve alabalık yetiştiriciliği gibi ekonomik kalkınma destek sağlamaktadır (Küçük vd., 2020: 433). Manavgat Irmağı başlangıç noktası olan Akdağ'dan 5-10 m kadar ilerledikten sonra gür ve karstik sular ırmağa karışarak sarp ve derin vadilerden ilerlemekte ve kalkerli arazide, sızıntılar sebebi ile bir miktar su kaybı oluşurken yaz döneminde su miktarı daha da azalmaktadır. Akseki ve İbradı arasında bulunan Süzekkaya mevkiinde dibe batıp ilerledikten sonra tekrar yüzeye çıkmaktadır. Bir miktar ilerledikten sonra 20 m'lik yükseklikten şelale olarak düşmekte ve diğer kaynaklar ile

karışarak ilerlemektedir. Daha aşağılara doğru Manavgat Irmağı görüntüsüne dönüşür ve Manavgat İlçesi üzerinden denize dökülmektedir (Wikipedi, 2020). Irmak çevresinde iklimine bağlı olarak zeytin ve incir gibi meyveler yetişmektedir. Irmak üzerinde birçok alabalık yetiştirme tesisi vardır (İbradı Kalkınma Raporu, 2020: 8). Manavgat Çayı'nın devam ettiği Ürünlü (İbradı) ve Gümüşdamla (Akseki) arasında kalan güzergah üzerinde rafting spor faaliyetleri için uygun kanyonlar bulunmaktadır (Manav, 2018: 284).

3.8.4. Erymna Antik Kenti

Erymna Antik kenti Psidya bölgesinde Akseki'nin 18 km batısındaki Ormana ve Ürünlü (Unulla) mahallelerinin arasındaki bölgede bir tepe üzerinde piramit şeklinde burç ve kale harabeleri, Çataloluk mevkii'nde büyük taş ve kitabeler bulunmaktadır. Ayrıca Ormana'da tapınak, zindan, yazılı blok Erymna Antik kentine ait olan kalıntılardır (Gedik, 2015: 5). Bölge ilk olarak Gustav Hirschfeld tarafından keşfedilmiştir. Erymna, Erimnos, Orymna, Orimna, Orimnis, Orymnorum şeklinde farklı isimler kullanılmış ve bu isim zamanla "Ormana"ya dönüşmüştür. Antik yapılar bölgede dağınık bir şekilde bulunmaktadır. Bulunan seramik parçalarından Roma ve Bizans dönemlerinde bölgede yerleşim olduğu anlaşılmaktadır (Hadimli, 2008: 176-177). Erymna Antik Kentine ait en dikkat çeken kalıntılardan birisi olan Ormana Mahallesi içerisinde bulunan Çatalpınar çeşmesinin duvarında at figürü şeklinde duvar taşına işlenen ve Erymna Kent Yöneticisine kraldan gönderildiği anlaşılan bir takdirname yazısı bulunmaktadır (Fotoğraf 3.17) (Dünden Bugüne Antalya, 2012: 326).

Fotoğraf 3.17 Kraldan Erymna Antik Kenti Yöneticisine gönderilen At başı figürlü taşa işlenmiş Takdirname Yazısı

Kaynak: Dünden Bugüne Antalya, 2012: 326

3.8.4.1. Tapınak

Erymna Antik Kenti'nde bulunan bir diğer dikkat çeken kalıntıdır. 25.10 m uzunluğunda ve 19.00 m. genişliğinde ve büyük taşlar ile örülmüş olan podyum uzunluğu 4.80 m'ye ulaşan yatay yerleştirilmiş bloklardan meydana gelmektedir. Bu yerleşim formu üzerinde önemli bir yapı taşıdığına ifadesidir. Tapınağı oluşturan yapının birer parçasına ait olan eşik taşı, aritav parçası, postament, sütun parçaları ve altlıkları dağınık halde tapınak taşları ile örülmüş olan bahçede bulunmaktadır. Tapınağın karşısındaki bahçenin sınırları çoğunlukla tapınak duvarından alınmış blok taşlarla örülmüştür. Yunan tapınaklarının en eski ve basit formlarından biri olan “templon in antis” formunda yapılmış olan tapınak boyut ve işçilik bakımından 2. yy Roma tapınakları ile benzerlik oluşturmaktadır (İbradı Kalkınma Raporu, 2020: 11).

3.8.4.2. Yazılı Blok

Ormana Mahallesinde bulunan Bildire Parkı'nın 100 metre aşağısında yer alan kanal kapısında devşirme malzeme olarak kullanılmaktadır. Yazılı blok üzerinde Erymna kentinin simgesi bulunmaktadır. Aspendos kentindeki kalıntılar ile benzeyen ve çok değerli bir işçilikle yazılan bloğun görünen tarafında uzun bir yazıt ve çelenk içinde bir “triskeles” bulunmaktadır (İbradı Kalkınma Raporu, 2020: 12-13).

3.8.5. Arapastık Kestanesi

İbradı İlçesinin doğal zenginliklerinden birisi olan Arapastık Kestanesi'nin bölgede en yaşlı kestane ağacı olduğu tahmin edilmektedir. İbradı mezarlığı'nın kuzey yönünde yer alan bu ağacın 1000 yaşında olduğu düşünülmektedir. Çevre genişliği 24 m olan (Dünden Bugüne Antalya, 2012: 325) bu ağaca dair hazin bir hikaye gerçekleşmiştir. Siyahi köle Zeynep 20. Ağustos. 1861 akşamı köle olarak çalıştığı Naip Mustafa Efendi'nin konağını ateşe vermiş ve İbradı'da çıkan büyük yangını başlatmıştır. Bu nedenle padişahın emri neticesinde bu kestane ağacında asılarak idam ettirildiği bilinmektedir (Dayar, 2019: 9).

3.8.6. İbradı Mezarlığı

Gedik (2014: 30)'in ifade ettiği gibi İbradı İlçesi'nde üç adet mezarlık bulunmaktadır. Birinci mezarlık ilçenin çıkış yönünde olan “Büyük Mezarlık” diğeri, ilçenin çıkışında sol tarafta kalan “Küçük Mezarlık” ve son olarak da “Küçükpınar Mevkii”nde bulunan mezarlıktır. Tüm bu mezarlıklar İbradı İlçesinde 64.732 m² alanı kaplamaktadır. 500-600 yıllık kestane ağaçlarının yoğun bir şekilde bulunduğu bu mezarlıklar tam bir orman görüntüsü vermektedir. Ayrıca vişne, kıvılcık, elma, ceviz, badem ağaçları da bulunmaktadır.

Osmanlı döneminin önemli kadı ve alimlerinin yattığı bir mezarlık olan İbradı Mezarlığının tarihi ile ilgili bir belge yoktur fakat mezar taşlarındaki Osmanlıca yazılardan İbradı'nın kuruluş tarihi ile birlikte oluşturulduğu tahmin edilmektedir (Gedik, 2014: 30). Mezarlıkta İbradı tarihinde önemli bir yere sahip olan Kadı Abdurrahman Paşa ve oğullarının yatmakta oldukları bilinmektedir (Dünden Bugüne Antalya, 2012: 325).

3.8.7. Katrancı Tepesi

Ürünü Mahallesinden antik yol devam edildiğinde 1 saat mesafede bulunmaktadır. Yol Etenna Antik Kentine doğru ilerlemektedir. Yolun güney tarafında bir mağara bulunmakta ve bölgede zeytinyağı imal edildiğine dair ispat niteliğinde olan antik kalıntılar yer almaktadır. Mağara girişinde bulunan iki basamaktan oluşan terasta ardışık şekilde kalıntılar bulunmaktadır (İbradı Kalkınma Raporu, 2020: 12).

3.8.8. Kocaoluk Han Antik Yapı Kalıntısı

Diğer adının Tolga Han olduğu düşünülen Kocaoluk Han hakkında kesin bilgiler olmamakla beraber kitabesi bulunamamıştır ve oldukça atıl durumdadır. Eynif Ovası ve Kesikbeli yol güzergahı üzerinde bulunmaktadır. Yörenin tarihi zenginliklerindendir (Bakkal, 2019: 563).

3.8.9. Çukurviran Anıt Mezar

İbradı İlçe merkezine 12 km mesafede bulunan Çukurviran Mahallesi'nde hafif tepelik olan bir yükselti üzerinde Hellenistik döneme ait olduğu düşünülen antik bir anıt mezar girişi ve kalıntılar bulunmaktadır. Yapı özelliklerinden anıt mezarın 1-2 yüzyıllar arasında yapılmış olduğu düşünülmektedir (Dünden Bugüne Antalya, 2012: 326).

3.8.10. Kesikbeli Yolu

Selçuklu, Bizans ve Roma İmparatorluğu döneminde Anadolu ile ticari bağlantıyı sağlayan en önemli limanlarının Antalya, Alanya ve Side limanları olduğu bilinmektedir. Yurtdışından gelen mallar ve köleler bu limanlardan alınıp Kesikbeli yolu üzerinden Anadolu'ya ulaştırılmakta ve aynı şekilde Anadolu'dan gelen mallar ise yine bu yol kullanılarak Antalya, Alanya ve Side limanlarına ulaştırılması, posta teşkilatının bu güzergah üzerinde işlemesi ve yörüklerin bu yol üzerinden göçlerini gerçekleştirmeleri ile dönemin önemli bir yolu olduğu bilinmektedir (Güçlü, 2001: 237). Kesikbeli yolu üzerinde bulunan ve günümüze kadar ulaşan Tol Han, Kargı Han, Eynif Han ve Tepsili Han (Adak vd., 2015: 258) bu yolun önemli bir ticari ve göç yolu olduğunu kanıtlar niteliktedir.

3.8.11. Tol Han

Tol Han, Eynif Ovasının güney yönünde Kesikbel mevkiinde ve İbradı İlçesi'ne bağlı bulunan Başlar Mahallesi yakınında bulunmaktadır. Yapı çok harap durumda olduğu için kitabesi bulunamamıştır. Planı Alara Han'a benzerlik göstermektedir. Hanın kitabelerinde yazılı bulunan “Vakfedilmiş silsile halindeki han....” ve “altıyüz....iki elhamdülillah” ifadelerinden (Kunduracı, 2017: 189) ve plan özelliklerine bakılarak 13. yüzyılda Selçuklu Dönemi'nde inşa edildiği belirlenmiştir. Gedik (2014: 16)'e göre I. Alaeddin Keyhubat yönetiminde klasik plan uygulanarak 1220-1237 yılları arasında inşa edilmiştir. Gerçek adı bilinmemekle beraber yöresel olarak taş yapılara “Tol” kelimesi kullanıldığı için “Taş Han” anlamına gelen “Tol Han” isimi kullanılmaktadır (Bakkal, 2019: 559-560).

3.8.12. Kargı Han

Sultan II. Gıyaseddin Keyhüsrev (1237-46) döneminde yapılmış olan Kargı han Beyşehir-Konya yolu üzerinde Beydiğin Köyü içinde ve Kargı Çayı'nın yakın çevresinde bulunmaktadır. 46 m genişliğinde ve 50 m uzunluğunda olan taştan inşa edilmiş tarihi bir handır. Roma, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Kesikbel Mevkii'nde kervansaray olarak faaliyet gösterdiği düşünülmektedir. Ana kapısının karşı cephesinde hayvan yemlikleri bulunmakta fakat bu yemlikler günümüzde oldukça harap olmuş ve fazla bir kalıntı kalmamıştır (Wikipedi, 2020). Kargı hanın iç duvarları kayrak taşı ile inşa edilirken dış sıvasında Selçuklu hanlarından farklı olarak beyaz sıva kullanılmıştır. Hanın kible yönünde bulunan odalarının duvarlarında hayvan ve sembolik anlatımların yer aldığı grafitiler ve İslamiyet ile ilişkilendirilebilen semboller bulunmaktadır. Bu bakımdan Orta çağ döneminde Anadolu topraklarında var olmuş kültür ve inancı simgelemesi açısından önem taşımaktadır (Redford, 2007: 351-367). Hanın güney-doğu köşesinde bugün harap durumda olan bir hamam bulunmaktadır. Kargı hanının yapımından çok daha ileri zamanda inşa edildiği tahmin edilmektedir. Hanın inşa kitabesi bulunmamakta ve plan özelliklerine bakıldığında 13.yüzyılın başında yapıldığı düşünülmektedir. Yapılan yasadışı kazılar nedeniyle zemin toprağı çöküntüye uğramıştır (Anonim, 2020).

3.8.13. Eynif Ovası ve Yılkı Atları

İbradı İlçesine ait bir başka doğal zenginlik olan Eynif Ovası 90 bin dönüm büyüklüğünde bulunan bir ovadır. Ovada yaşamını sürdüren yılkı atlarının serbestçe dolaşması ekoturizm açısından Eynif Ovası'nın çekiciliğini arttırmaktadır. 2010 yılından bu yana her yıl yapılan “Rahvan At Yarışları” en ilgi çekici organizasyonlardan biri olarak devam etmektedir (Manav, 2018: 308).

3.8.14. Sururi Vezir Paşa Camii (Büyük  arşı Camii)

Yarar (2019: 706)'nın ifade ettiğine göre, İbradı İlçesi'ne bağlı Aŗaėı Mahalle'de bulunmakta olan Sururi Vezir Paŗa Camii (Büyük  arŗı Camii) 1981 yılı itibari ile ‘‘Taŗınmaz Kültür Varlığı’’ olarak ilan edilmiŗtir. Ana giriŗ kapısının üzerinde bir tamir kitabesi bulunmakta olan bu camiinin yapılıŗ tarihi ile ilgili bir kayıda rastlanılmamıŗtır. 1889 yılında çıkan İbradı yangınında bir camii'nin yandığından bahsedilmektedir. Gedik (2016: 32) camii'ye ait iki adet kitabe olduğunu belirtmekte ve ana giriŗ kapısı üzerinde bulunan kitabede 1894-1895 yılları arasında Sururi Vezir Paŗa tarafından zamanında yanan bu caminin tamir ettirildiğinin yazmakta olduğunu ifade etmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EKOLOJİK TURİZM POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE YEREL HALKIN EKOLOJİK TURİZME YÖNELİK ALGISI VE TUTUMLARI: İBRADI ÖRNEĞİ

Daha önceki bölümler olan birinci ve ikinci bölümlerde turizm kavramı ve ekonomik kalkınmadaki önemi, turizmin tarihsel gelişimi, sürdürülebilir turizm ve ekolojik turizm kavramları, tarihsel gelişimleri, etkileri ve amaçlarına yönelik ekolojik turizm çeşitleri, dünyada ve Türkiye’de ekoturizm uygulamaları ile birlikte yerel halkın önemi, turizm gelişiminde yerel halkın etkisi ile ilgili temel teoriler ve yerel halkın ekolojik turizm gelişimindeki etkisine yönelik çalışmalar doğrultusunda yapılan literatür taraması sonucunda elde edilen bilgilere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırma bölgesi olan İbradı İlçesi merkez ve mahallelerinin tarihi, coğrafi özellikleri, doğal, tarihi ve kültürel kaynak zenginlikleri ile ilgili literatür taraması yapılarak ilgili çalışmalardan elde edilen bilgiler sunulmuştur. Tez çalışmasının dördüncü bölümü olan bu bölümde ise araştırmanın amacı, hipotezleri, önemi, sınırlılıkları, varsayımlar, evren ve örnekleme, araştırma modeli, veri toplama araçları, veri toplama araçlarının geliştirilmesi, elde edilen verilerin analizleri, araştırma bulguları, araştırma sonunda ulaşılan sonuçlar ve önerilere yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Amacı

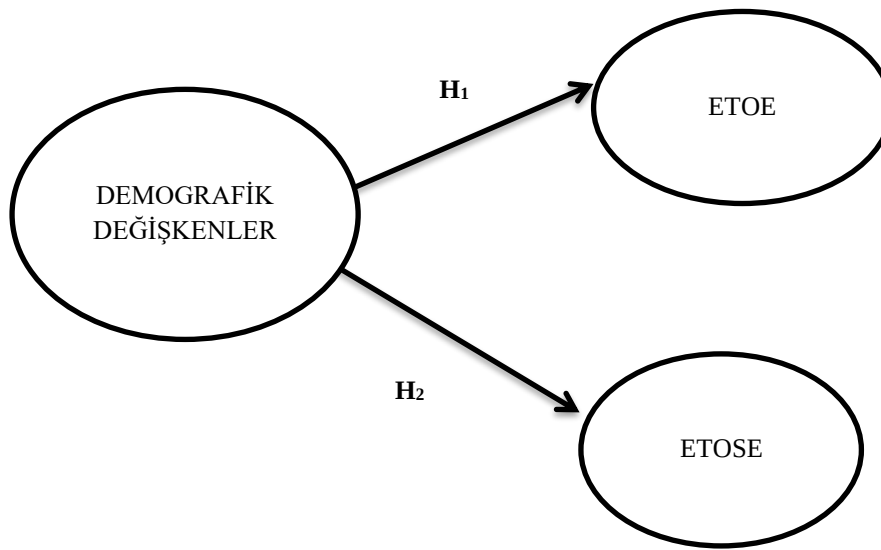
Çalışma alanı olan Antalya’nın İbradı İlçesi, sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi kaynakları ile ekoturizm için oldukça zengin bir potansiyele sahip olduğu düşünülmektedir. Yapılmış olan çalışmada bu potansiyelin açığa çıkarılması ve bölgede 12 ay boyunca yapılabilecek ekoturizm uygulama yöntem ve metodların araştırılması ve yerel halkın ekoturizme yönelik algısı ve tutumunun değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışma doğrultusunda gerek yöre halkına gerekse ülkemizde ve dünyada yapılan ekoturizm konusundaki çalışmalara fayda sağlanması amaçlanmaktadır.

4.2. Araştırma Modeli ve Hipotezleri

Bu çalışma İbradı İlçesi’nde yaşayan yerel halkın ekoturizme yönelik algı ve tutumlarını ortaya koymayı amaçlayan betimsel bir çalışmadır. Bu araştırma tarama modeli esas alınarak hazırlanmıştır. Araştırmaların ilk basamağı olan betimsel çalışma, araştırmaya dahil olan durumları, durumlar arasında ortaya çıkan ilişkileri belirleme, bölümlendirme ve kayıt altına almayı hedeflemektedir. “Tarama Modeli” sahip olunan tüm koşul ve durumların

çoğunluğu oluşturan evrenden seçilen bir örneklem grubu üzerinden elde edilen verilerin incelenmesi ile ortaya çıkan sonuçların yorumlayıp açıklamasını yaparak bütün evren hakkında genel bir görüşe sahip olmayı sağlayan tarama düzenlemeleri olarak bilinmektedir (Şen, 2005: 347).

Çalışma alanı ekoturizm bakımından zengin potansiyele sahiptir. Buradan hareket ile yerel halkın algı ve tutumuna yönelik araştırma kapsamında test edilecek model ve temel hipotezler Şekil 4.1’de gösterilmiştir.

Şekil 4.1 Tez Çalışması Araştırma Modeli

H₁-Ankete katılan ve İbradı İlçesi’nde yaşayan yerel halkın demografik özelliklerine göre ekolojik turizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir.

H_{1a}- Yerel halkın cinsiyetleri ile ekolojik turizmin olumlu algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

H_{1b}-Yerel halkın eğitim düzeyleri ile ekolojik turizmin olumlu algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

H_{1c}- Yerel halkın yaş durumları ile ekolojik turizmin olumlu algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

H_{1d}- Yerel halkın medeni durumları ile ekolojik turizmin olumlu algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

H_{1e}- Yerel halkın gelir durumu ile ekolojik turizmin olumlu algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

H_{1f}- Yerel halkın meslek durumu ile ekolojik turizmin olumlu algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

H_{1g}- Yerel halkın yaşam süresi ile ekolojik turizmin olumlu algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

H_{1H}- Yerel halkın turizmden elde ettiği gelir ile ekolojik turizmin olumlu algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

H₂- Ankete katılan ve İbradı İlçesi'nde yaşayan yerel halkın demografik özelliklerine göre ekolojik turizmin olumsuz etkilerini algılaması farklılık gösterir.

H_{2a}- Yerel halkın cinsiyet durumları ile ekolojik turizmin olumsuz algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

H_{2b}- Yerel halkın yaş durumları ile ekolojik turizmin olumlu algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

H_{2c}- Yerel halkın eğitim düzeyleri ile ekolojik turizmin olumsuz algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

H_{2d}- Yerel halkın medeni durumları ile ekolojik turizmin olumsuz algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

H_{2e}- Yerel halkın gelir durumu ile ekolojik turizmin olumsuz algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

H_{2f}- Yerel halkın meslek durumu ile ekolojik turizmin olumsuz algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

H_{2g}- Yerel halkın bölgede yaşam süresi ile ekolojik turizmin olumsuz algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

H_{2h}- Yerel halkın turizmden elde ettiği gelir ile ekolojik turizmin olumsuz algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

4.3. Araştırmanın Önemi

Sahip olduğu pek çok doğal, kültürel ve tarihi kaynak zenginliği ile ekoturizm için güçlü bir potansiyel oluşturan Antalya'nın İbradı İlçesi'nde bugüne kadar uygulanmış olan ekoturizm faaliyetlerinin genişletilerek uluslararası standartlarda çeşitlendirilmesi hedeflenmektedir. Bölge için hem ekonomik hem de sosyal anlamda canlılık sağlayan girişim ve faaliyetlerin doğal ve kültürel kaynakların tahrip edilmeden korunarak sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.

Bu çalışma bölge kalkınmasına katkı oluştururken hem yerel halkın ekonomik anlamda daha refah standartlara ulaşabilmesinin sağlanması hem de İbradı yöresinin ulusal ve uluslararası turizm arenasında tanınırlığının artırılmasına ve bunun sonucu olarak bölgeye olan turistik talebin arttırılmasına yönelik daha özgün uygulama ve metodlar araştırılacaktır.

4.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıkları ile ilgili bilgilere aşağıda yer verilmiştir;

- Araştırma alanı Antalya İli'nin İbradı İlçe merkezi ve bağlı bulunan Ormana, Ürünlü, Düzlen, Üzümdere, Başlar, Aşağımahalle, Yukarımahalle, Başlar, Aydınayla ve Çukurviran mahalleleri ve Maşat Köyü yerleşim birimlerinde bulunan yerel halk ile sınırlandırılmıştır.
- Araştırmada ölçme aracı olarak anket (survey) seçilmiştir. Survey metodunda elde edilen veriler ile şekiller oluşturarak, amaca yönelik kıyaslama yapabilmenin yanı sıra ilgili evreni temsil eden bir örneklem seçilir ve tüm evren hakkında genel bir sonuca ulaşılabilmektedir. Bu da bilimsel araştırmalar için survey (anket) metodunun değerini ortaya koymaktadır (Şen, 2005: 347).
- Araştırma için yapılan anket çalışması 2021 yılı Ocak ve Mart ayları arasında gerçekleştirilmiştir.
  - Örneklem sayısı 391 kişi ile sınırlıdır.
- Anket çalışması İbradı İlçe merkezi ve diğer yerleşim birimlerinde ikamet edenlerden oluşmuştur.
- Araştırmanın kavramsal çerçevesi ulaşılabilen literatür ile; araştırma verileri olarak yerel halkın anketlere verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.
- İbradı İlçesi ve bağlı bulunan mahallelerinde yaz mevsiminde nüfus sayısı artmaktadır. Araştırmanın anket uygulaması nüfusun yerel halk ile sınırlı kaldığı dönemde gerçekleştirilmiştir.

4.5. Varsayımlar

- Araştırmanın uygulama bölümünün gerçekleşmesi için İbradı İlçesi ve bağlı bulunan mahalleleri seçilmiştir. Bunun nedeni, bölgenin ekoturizm faaliyetleri ve potansiyeli açısından zengin doğal ve kültürel kaynaklara sahip olmasıdır. Yöre zengin bir ekoturizm potansiyeline sahiptir.
- Bölgede anket çalışmasına katılan yerel halktan meydana gelen örneklemin, evreni temsil ettiği varsayılmıştır. Deneklerin anket sorularını cevaplandırırken dürüst oldukları ve soruları samimiyetle cevapladıkları varsayılmıştır.
- Araştırma için kullanılan veri toplama araçlarının araştırma amacı doğrultusunda veri toplamak için yeterli düzeyde olduğu varsayılmıştır.

4.6. Evren ve Örneklem

Araştırma evreni İbradı İlçesi'nde yaşayan yerel halk'tan meydana gelmektedir. İbradı İlçesi'nin araştırma bölgesi olarak tercih edilmesinin sebebi doğal, tarihi ve kültürel kaynak zenginliği ile güçlü bir ekoturizm potansiyeline sahip olmasıdır. Yapılan bir araştırma konusu dahilinde olan tüm bireylerden meydana gelen topluluk “Evren” olarak ifade edilebilirken “Örneklem” ise bu evren içinden bazı prensipler dahilinde seçilmiş, evrende bulunan problem ile ilgili ve evreni simgeleyen, evrenden miktar bakımından daha az olan aynı zamanda üzerinde araştırmanın yürütüleceği grup olarak tanımlanabilmektedir (Yıldız, 2017: 423-424).

Genel bir kural olarak, yapılan araştırmalarda (n) veya (N)'i temsil ettiği, örneklem boyutunun, güvenilir bir sonuç alabilmek için yeterli sayıyı sağlaması gerekmektedir (Karadağ, 2010: 55). Örneklem birimi İbradı İlçesi merkez ve Düzlen, Ormana, Ürünü, Aşağımahalle, Yukarımahalle, Üzümdere, Başlar, Çukurviran mahalleleri ve Maşat Köyü dolaylarında yaşamını sürdüren yerel halktan oluşmaktadır. TUIK 2019 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre İbradı İlçesi'nin toplam nüfusu 3032 kişiden oluşmaktadır. Örneklem, araştırma evrenini temsil edecek güçte “Basit Seçkisiz Örneklem” (Simple Random Sampling) ile seçilen 391 kişiden oluşmaktadır. Yapılan araştırmada örneklem büyüklüğünü belirlemek için evren büyüklüğüne göre örneklem sayısını ifade eden tablo'dan yararlanılmıştır (Tablo 4.1).

Tablo 4.1 Evren ve Örneklem Büyüklük Değerleri Tablosu

N (Evren Büyüklük Değeri)	S (Örneklem Büyüklük Değeri)
10	10
100	80
1000	278
5000	357
10000	370
50000	381
100000	384

Kaynak: Kavak, 2015: 53

Tablo (4.1)'de yer alan örneklem sayısını gösteren çizelgeye göre araştırmanın örnekleminin en az 357 olması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle 2021 yılı içinde 403 adet anket katılımcılara uygulanmış, bunlardan 12 adeti çeşitli nedenlerle dikkate alınmamıştır. Sonuç olarak araştırmada 391 adet anket formu değerlendirilmiştir.

4.7. Veri Toplama Araçları

Araştırma aracı olarak kullanılan Ek 1’de verilen anket formu; açıklayıcı önyazı ve 3 grup sorudan oluşmaktadır. Birinci grup sorularda katılımcıların demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum, aylık hane geliri, meslek, bölgede ikamet süresi, gelirin ne kadarını turizmden elde ettikleri) sorulmuştur. İkinci grup sorularda yerel halkın ekoturizme yönelik olumlu algıları sorgulanmıştır. Üçüncü grup sorular ise bölge halkının ekoturizme yönelik olumsuz algılarını ölçmek üzere geliştirilmiştir. Bu sorular 20 maddeden oluşan “5’li Likert Ölçeği’ne” göre hazırlanmıştır. Bu beş seçenek “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” şeklinde sıralanmıştır.

Birinci grupta demografik özelliklere yer verilmiştir. İkinci ve üçüncü grup soruların maddeleri ise McGehee ve Andereck (2004: 135)’in çalışmalarında kullandıkları ölçekten yararlanılarak oluşturulmuştur. Ekolojik turizmin olumlu etkilerini ölçmek amacıyla geliştirilen 12 ifadelik ölçeğe, uygulanan güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach’s Alpha katsayısı 0.952 bulunarak ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğu görülmektedir. Ekolojik turizmin olumsuz etkilerini ölçmek amacı ile oluşturulan 10 ifadelik ikinci bölümde yer alan ölçeğe uygulanan güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach’s Alpha katsayısı 0.905 bulunarak ölçeğin aynı şekilde güvenilirliğinin yüksek olduğu görülmektedir. Cronbach alpha, güvenilirlik ölçeğinin içerdiği bir analiz olarak, ölçeği meydana getiren ifadelerin arasındaki ilişkinin tutarlılık derecesini belirlemek ve saklı olan değişkeni ne ölçüde sembolize ettiği konusunda açıklama yapmaktadır (Çakmur, 2012: 340).

4.8. Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi

Tez çalışması için kullanılan anket, yöre halkına birebir uygulanmıştır. Araştırma gözlem, inceleme ve anket çalışması dahil olmak üzere 2021 Ocak ayı ve 2021 Mart ayları arasında gerçekleştirilmiştir. Ana kütleye göre ortaya çıkarılan örneklem sayısı göz önüne alınarak çalışma alanında ikamet eden 391 kişiye anket uygulanmıştır (Tablo 4.7.1).

4.9. Verilerin Analizi

İbradı İlçe ve bağlı bulunan mahallelerinde yaşayan yerel halka uygulanan 391 anket formu bilgisayara kayıt edilerek bir veri seti oluşturulmuş ve SPSS 20.00 istatistikî veri programı ile analiz edilmiştir. Değerlendirilmeye alınan anket formlarından elde edilen verilerin frekans analizleri yapılmış, verilerin parametrik veya nonparametrik analize uygunluğuna bakılmıştır. Anket formunda kullanılan algı ve tutum ölçeklerine ayrı bakılarak normal dağılışa uygunluğu

tespit edilmiştir. Normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testi ile tespit edildikten sonra t testi, Anova (Tek yönlü varyans) analizi ve korelasyon analizi uygulanmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

5.1. İbradı'nın Ekolojik Turizm Potansiyeli ve Kaynak Değerleri

Araştırma sahası olan İbradı İlçesi ve etrafı, doğal, tarihi ve kültürel kaynak yönünden pekçok zenginliğinin bulunması nedeni ile güçlü bir ekolojik turizm potansiyeline sahiptir. İbradı bölgesinin geçmişten günümüze kadar hem coğrafi yapısını hemde yaşam şeklini ifade eden en önemli kültürel ve tarihi kaynak zenginliklerinden birisi olan “Düğmeli Evler ve Kadı Konakları” (Fotoğraf 5.1, 5.2) bölgede ekolojik turizm faaliyetlerinin gelişmesini ve bölgeye yönelik farkındalığın artmasını sağlamış olan en önemli kültürel ve tarihi değerlerdendir. Yerel Halk¹ ile yapılan görüşmelerde evlerin Osmanlı döneminde özellikle 1889 yılında geçirilen büyük yangından sonra rum ustalar tarafından inşa edildiği tavan süsleme ve cila işlemlerini de yaptıkları bilgisine ulaşılmıştır. Özellikle de 1889 yangınından sonra rum Kosti ustanın İbradı’da yaptığı hizmetlerden dolayı Osmanlı devletinin kendisine nişan verdiği bilinmektedir.

Fotoğraf 5.1 Ormana Mahallesinde “Düğmeli Ev” (24.10.2020).

¹ Araştırma bölgesinde yapılan çalışmalarda bölgenin özellikle tarihi ve mevcut durumları ile ilgili her konuda destek veren, bilgi ve görüşlerini paylaşan Sayın Serkan Gedik İbradı Belediyesi İlçe Kültür Hizmetleri Sorumlusu olarak görev yapmaktadır. Tarih dalında yüksek lisansını tamamlamış ve İbradı İlçesi'nin tarihi ve kültürel tanıtımına yönelik hizmetleri devam etmektedir.

Fotoğraf 5.2 Ormana Mahallesinde Düğmeli Evler'den bir görünüm (24. 10. 2020).

Yapılan görüşmeler sonucunda edinilen bilgilere göre, bölgenin coğrafi yapısının dağlık bir yapıya sahip olması ve sert karasal iklimin hakim olmasının “Düğmeli Evler”in inşasında etkili olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Düğmeli evler yörede “Helik” adı verilen küçük taşlar ve bölgede yetişmekte olan ve kendine has çok özel bir kokusu bulunan sedir ağacından oluşan ahşap molozların özel bir teknik olan “Kuru Sıva Tekniği” ile inşa edilmektedir (Fotoğraf 5.3, 5.4). Yöre halkı² ile yapılan görüşmelerde düğmeli evlerin yapım aşaması ve mimari özelliklerine dair detaylar aşağıda ifade edilen alıntıdaki gibidir;

“Sıralı düğmeli evleri görüyoruz zaten burada. Şimdi bu evlerde duvar kalınlığı 1.20 cm’ye kadar çıkan yığma taştan yapılmış evler. Şimdi bu tabii bu işi kolaylaştırmak adına yapılan sakar sıva dediğimiz bir normal sıva yapılmış ancak orijinallerinde hiçbir şekilde harç sıva yok bu evlerin. Tamamen yığma taş. Duvar kalınlığı, tabii taşıyıcı özelliğine göre 70 cm’den-1.20 cm arasında değişkenlik arz ediyor ve işte 30-40 cm de bir kendini tekrarlayan “hatıllı” sistem. Şimdi diyeceksiniz ki bu hatıllı sistem her yerde var Alanya’da da var. Bizimkileri tek kılan bir kere duvarın içerisinde harç sıva olmaması bir, ikincisi dikine çıkan tahtalar. Bunlara alttakilere “Piştuvan” üsttekilere “Kabul” diyoruz. Bunların uzunlukları mesela duvar 1.20 cm ise 1.30 cm-1.40 cm yani duvarın 5-10 cm bu tarafından dışa taşıyor, 5-10 cm iç tarafından dışa taşıyor. Duvarın bittiği yerde de bu piştuvanda bir “kertik” var bu “hatıl” o kertiğin içine geçme böylece sağa sola kaçmasına engel oluyor. E ne oluyor yığma taşları hatıllar tutuyor. Bunlar 7 cm ye 7 cm gibi düşünün. Yığma taşları hatıllar tutuyor, hatılları da piştuvan ve taburlar kitliyor

² Tolga Özgüven Ormana Mahallesinde Ormana Active İşletmeleri’nin kurucusu ve işleticisidir. Araştırma sırasında yöre ile ilgili sunduğu birçok bilgi ile çalışmayı desteklemiştir.

baktığınız zaman. Yani şu ikisine baktığınızda nasıl düğmenizi iliklersiniz bütün duvarın ilikleme noktası. Bunların uçlarını kesiyor olsak bütün duvar yıkılır. Bütün duvarı tutan bunlar.” (25.11.2020).

Fotoğraf 5.3 Ormana mahallesinde yıkılan bir düğmeli evin duvar örme tekniğinden bir örnek (25.10.2020).

Fotoğraf 5.4 Başlar mahallesinde yıkılan bir düğmeli evin duvar örme tekniğinden bir örnek (25.11.2020).

Genellikle evler iki kattan oluşmaktadır. Bölge halkının geçim kaynağı genel olarak tarıma dayalı olduğu için evlerin ana yaşam katının alt bölümü büyükbaş hayvanların gireceği ahırdan oluşmaktadır. Hayvanların yaptığı soluma ile oluşan sıcaklık ile doğal bir şekilde

evler alttan ısıtılmaktadır. Evlerin odaları sadece tek bir ailenin yaşayabileceği şekilde tasarlanmıştır. Ayrıca mutfak bölümü yoktur bunun yerine her bir odanın içerisinde ahşap davlumbazdan oluşan büyük bir ocak bulunmaktadır (Fotoğraf 5.5). Davlumbaz ocağının sağ ve sol yanlarında bulunan duvarlardaki raflar yemek takımları ve tencerelerin yerleştirildiği bölümdür (Fotoğraf 5.6). Yemekler burada pişirilmekte, mutfak gereçlerinin yıkanma işlemi de “Ayazlık” adı verilen balkonlarda oluşturulan yıkama bölümlerinde gerçekleştirilmektedir. Aynı şekilde ayrı bir banyo bölümü de ev içerisinde bulunmamakla birlikte odanın içerisinde giysi dolaplarına bitişik şekilde dışarıdan bir dolap görünümünde olan ve “Gusülhane” olarak adlandırılan banyolar mevcuttur (Fotoğraf 5.8). Elbise dolapları ve “yükçük” olarak adlandırılan yatak ve yorganların muhafaza edildiği dolaplar ve “gusülhane” tek sıra şeklinde yan yana bulunmakta ve bunların üst kısmında yine ahşap malzemeden inşaa edilen, adeta oda içerisinde bir balkon görünümünde olan, kiler amacıyla kullanılan ve yöresel olarak “Musandra” olarak adlandırılan bölüm de yine oda içerisinde yer almaktadır (Fotoğraf 5.7). Manav (2015: 245) yaptığı çalışmada “Musandra” ve “Gusulhane”nin kullanım amaçlarına değinmektedir.

Fotoğraf 5.5 Oda içinde bulunan ahşap davlumbazlı ocak Ormana (31.07.2020).

Fotoğraf 5.6 Düğmeli evlerin oda içinde raf bölümleri (25.10.2020).

Fotoğraf 5.7 Ormana’da tadilat görmüş eski bir konağın odasından bir “Musandra” görünümü (31.07.2020).

Fotoğraf 5.8 Ormana’da tadilat görmüş eski bir konağın odasından bir “Gusülhane” görünümü (31.07.2020).

Odaların ısıtılması her bir odada bulunan büyük ahşap davlumbazlı ocakların sürekli yanması ve ateşinin bir adet olarak hiç söndürülmemesi ile sağlanmaktadır. Yerel halk ile yapılan görüşmelerde geleneksel ve ataerkil bir toplum yapısına sahip olan bölgede oda içinde bulunan ocağın sürekli olarak yanması gerektiği bilgisine ulaşılmıştır. Bununla ifade edilmek istenilen o evde yaşantının devam ettiği anlamına gelmektedir. Geleneksel aile tipi olan geniş aile ev içerisinde her biri birbirinden bağımsız ayrı odalarda ve ayrı aileler şeklinde yaşamaktadır. Ailenin tüm yaşamı bu oda içerisinde devam etmektedir. Pencere kafes şeklinde ve ahşap malzemeden yapılmaktadır (Fotoğraf 5.10). Evlerin ana giriş kapıları yöresel olarak “Porta” şeklinde isimlendirilmiş ve 2 kanatlı, geniş hacimli inşaa edilmiştir (Fotoğraf 5.9). Bunun sebebi ise büyükbaş hayvanların kaldığı ahırın giriş katında olması ve hayvanların bu kapıdan rahat bir şekilde geçebilmesi içindir. Ahır kapısı normal kapı boylarından daha kısadır. Ana kapının sağ ya da sol yanında hayvanlardaki yükleri içeri boşaltması için büyük bir pencere bulunmaktadır. Yöresel olarak evlerin giriş kapılarında bulunan eşik taşına birer çift at nalı çakılmaktadır (Fotoğraf 5.11). Bunun sebebi eve bolluk ve bereketin girmesi inancından doğmaktadır. Evlerin bahçeleri genelde arazinin engebeli olmasından dolayı çok geniş olamamaktadır. Bahçeli olan evlerde ise bahçe duvarları kuru duvar tekniği ile yapılmış ve çitleri dışa doğru yapılmaktadır. Bunun sebebi her sabah

otlatılmak için serbest bırakılan keçilerin eve geri dönerken içinde lezzetli meyve, sebzelerin ve otların bulunduğu bahçelere girmesini engellemektir. Genel olarak düğmeli evlerde üst katlarda odanın devamı olarak dışarıya doğru bir cumba çıkıntısı bulunmakta ve yöresel olarak bu forma “Şahnişin” denilmektedir (Fotograf 5.12). Düğmeli Evlere dışarıdan bakıldığında evin içerisinde bulunan odalarda yer alan davlumbaz ocağın konumu dış duvara yapılan özel bir taş döşeme tekniği ile kolaylıkla anlaşılabilir (Fotograf 5.26). Bu inşa özelliği de evlerin otantikliğini ve kültürel değerini arttırmaktadır. Ekoturizmde en önemli kaynak değerlerden birisi olan kültürel ve tarihi zenginlikler İbradı İlçesi ve mahallelerinde bulunan “Düğmeli Evler ve Kadı Konakları” ile bu potansiyeli sağlamış ve ekoturistin ilgisi bu bölgeye doğru yönelmiştir. Fakat tüm bu ilgiye karşın yine de ekoturizm faaliyetlerinin yetersiz kaldığı görülmektedir.

Fotograf 5.9 Evlerin 2 kanatlı geniş giriş kapısı (Porta) ve sağ tarafta ahıra yük boşaltılan pencere Ormana/İbradı (24.10.2020).

Fotoğraf 5.10 Ormana'da Düğmeli Ev'in kafes penceresi (24.10.2020).

Fotoğraf 5.11 Ormana'da bir düğmeli evin kapı eşiğine çakılmış at nalı görünümü (25.10.2020).

Fotoğraf 5.12 Ormana’da bir düğmeli evde “Şahnişin” görünümü (25.10.2020).

İbradı bölgesine has mimari dokuyu yaşatan “Düğmeli Evler” büyüklüklerine göre üç farklı formda olmaktadır. Birinci form gündelik yaşantının sürdüğü ve genellikle iki kattan oluşan geleneksel “Düğmeli Evler”, ikinci form olarak daha büyük yapıda ve unvan sahibi olan nüfuzlu ailelerin yaşadığı ve genellikle üç katlı olarak inşa edilen “Kadı Konakları” ve son olarak da en küçük boyutta olan “Bağ Evleri”dir. Geleneksel mimari yapılar olan bu evler bugün bile tüm güzelliği ile var olmakta ve bölgenin turizmine en çok katkıyı sağlayan çekici kültürel ve tarihi unsurlarından biri olmaya devam etmektedir. Araştırma sahasında yapılan incelemelerde bölgede bulunan “Kadı Konakları”nın bir kısmının gerekli olan bakım ve tadilatının yapıp turizme kazandırılırken (Fotoğraf 5.18) bir kısmının ise atıl durumda bırakıldığı gözlemlenmiştir (Fotoğraf 5.17). Bunun sebebi ise İbradı bölgesinde” Düğmeli Evler”e ait en önemli sorunlardan biri olan mülkiyet sorununun olması ve yerel halkın izlenecek yasal prosedürler hakkında bilgi sahibi olmayışdır. “Somut Olmayan Kültürel Miras” kapsamında korumaya alınan “Düğmeli Evler”in en ihtişamlıları olarak bilinen tarihi kadı konakları bölgenin hem kültür turizmi hem de ekoturizmde en önemli ve en çok çekiciliğe sahip olan tarihi ve kültürel kaynaklarından olduğu bilinmektedir. Bunlardan Adil

Bey Konağı (Fotoğraf 5.13), Dr. Rıza Arıdilek Konağı (Fotoğraf 5.14), Zühtü Koçak Konağı (Fotoğraf 5.15), İbradı Belediyesi tarafından tadilatı yürütülen Polisin Konağı (Fotoğraf 5.16), Memişoğlu Konağı 1, Zübeyde Hanım Konağı (Fotoğraf 5.17), Yörük Ali Konağı (Fotoğraf 5.18), Kadı Hacı Ali Efendi Konağı-Kara Abdullahım Ali'nin Konağı olarak bilinmektedir.

Fotoğraf 5.13 Adil Bey Konağı (İbradı/Merkez) (21.11.2020).

Fotoğraf 5.14 Dr. Rıza Arıdilek Konağı (İbradı/Merkez) (21.11.2020).

Fotoğraf 5.15 Zühtü Koçak Konağı (İbradı/Merkez) (21.11.2020).

Fotoğraf 5.16 Polisin Konağı (İbradı/Merkez) (21.11.2020).

Fotoğraf 5.17 Atıl durumda bırakılmış Zübeyde Hanım Konağı (İbradı/Merkez) (21.11.2020).

Fotoğraf 5.18 Yörük Ali Konağı (İbradı/Merkez) (31.07.2020).

Araştırma bölgesinde yapılan incelemelerde yaklaşık olarak 250-300 yıldan beri ayakta kalabilmiş ve hala içinde yaşamın devam ettiği düğmeli evlerin var olduğu tespit edilmiştir (Fotoğraf 5.19, 5.20). Buna karşılık günümüze ulaşan bazı düğmeli evlerin ise bilgi eksikliği, tadilat için gerekli olan maddi imkanların yetersizliği ve miras ile ilgili anlaşmazlıklar nedeniyle atıl durumda kaldığı görülmüştür (Fotoğraf 5.21). Yaşamın devam ettiği bazı düğmeli evlerde ise nüfusun kalabalık olması veya yaşamsal ihtiyaçlar nedeni ile kendine has tarihi dokusuna ek olarak günümüz inşaat malzemeleri ile ek bölümler yapıldığı görülmüştür. Bu eklemeler düğmeli evlerin tarihi dokusuna zarar verirken bölgedeki kültürel

bütünlüğü zedelemekte ve görsel güzellik açısından da rahatsızlık vermektedir (Fotoğraf 5.22).

Fotoğraf 5.19 Ürünli mahallesinde içinde hala yaşam olan yaklaşık 250 yıllık bir düğmeli ev görünümü (25.10.2020).

Fotoğraf 5.20 Ürünli mahallesinde 18.yy sonlarında inşa edilen bir başka düğmeli ev görünümü (25.10.2020).

Fotoğraf 5.21 Ürnlü mahallesinde atıl durumda bırakılmış tarihi bir düğmeli ev (25.10.2020).

Fotoğraf 5.22 Başlar mahallesinde günümüz inşa malzemeleri ile ek yapı inşa edilerek tarihi dokusu zedelenmiş bir düğmeli ev görünümü (21.11.2020).

Fotoğraf 5.23 Bölgenin en önemli konaklarından biri olan 40 Odalı Konak’a günümüz inşa malzemeleri ile yapılan eklemelerden bir görünüm (İbradı/Merkez) (21.11.2020).

İbradı’daki en önemli tarihi zenginliklerden biri olan Sururi Vezir Paşa Camii (Fotoğraf 5.24) diğer adıyla “Büyük Çarşı Camii” 1889 yılında İbradı’da gerçekleşen büyük yangın ile birlikte yanmış ve daha sonrasında Sururi Paşa’nın camiiyi tekrar inşa ettirdiği ve camiinin giriş kapısının üzerinde bu bilgiyi içeren bir kitabenin bulunduğu bilinmektedir (Fotoğraf 5.25). Yarar (2019: 712) Süruri Vezir Paşa Camii ile ilgili yaptığı çalışmasında aynı şekilde giriş kapısı üzerinde bulunan ve yangın sonrasında yapılan tadilata ait bir anlatımın olduğu kitabe bulunduğunu ifade etmektedir. Araştırma sürecinde yöre halkı ile gerçekleştirilen görüşmelerde edinilen bilgiler ışığında, kazılar yapıldıkça camii yapısının üzerinede bulunan üst bölümdeki gözlerin Anadolu Selçuklu mimarisine, alt bölümlerde bulunan gözlerin ise Osmanlı mimarisine ait olduğunun ortaya çıktığı bilgisine ulaşılmıştır. Yöredeki bir rivayete göre ise; üst bölümde bulunan daire şeklindeki gözlerin genellikle kilise mimarisinde kullanıldığından dolayı camiinin tarihte kilise olarak inşa edilmiş olma ihtimalininde bulunduğu belirtilmiştir. Araştırmada camii’nin ilk inşa edildiği tarihten günümüze kadar geçen süre içerisinde 5 adet minare değiştirmiş olduğu ve ikinci minareyi de Hacı Nuri Efendi isimli bir kişinin yaptırdığı ve bu tadilata dair camii içerisinde bir kitabe bulunduğu bilgisine ulaşılmıştır. Orijinalinde ahşap olarak inşa edilen minare daha sonraları taş-demir ve taş olarak çevrilmiş olduğu belirtilmiştir. Kazı çalışmaları sırasında camii içinden bir çeşme çıkmış olması camiinin Osmanlı döneminde bir bahçe içerisinde inşa edildiği ihtimalini ortaya koymaktadır. Edinilen bilgiye göre, yapılan kazı çalışmaları sırasında camii yapısının orijinal halinde alt bölümünde pencereler bulunduğu ve camii

yapısının zaman içerisinde kot farkından dolayı yüksekte kaldığı için yükseltinin pencereleri kapattığı anlaşılmaktadır. İbradı'ya ait özelliklerden birinin de Roma ve Bizans dönemlerinde her 3-5 ev aralığında sarnıçların yer alması ve yapılan kazılarda birçok künk bulunması ile o dönemlerde çok gelişmiş büyük su sistemlerinin kurulduğunun ortaya çıktığı bilgisine ulaşılmıştır. “İbradı” isminin Luwi dilinde “bol sulu yer anlamına gelmesinin bununla ilişkili olduğu söylenmektedir. Sururi Vezir Paşa Camii'nin halen devam eden restorasyon işlemleri Akdeniz Üniversitesi tarafından yürütülmektedir. Sururi Vezir Paşa Camii sahip olduğu bu zengin tarihi dokusu ile ekolojik turizmde öncelikli bir kaynak değeri teşkil etmektedir. Yerli ve yabancı ekoturistler için önemli bir tarihi hazine olmasının yanı sıra bölgedeki ekoturizm faaliyetlerinin en dikkat çeken unsurlarından biri olma özelliğini taşımaktadır.

Fotoğraf 5.24 Sururi Vezir Paşa Camii'den bir görünüm (İbradı/Merkez) (25.10.2020).

Fotoğraf 5.25 Sururi Vezir Paşa Camii giriş kapısı ve kapı üzerinde bulunan kitabesinden bir görünüm (İbradı /Merkez) (25.10.2020).

Antik çağlardaki adıyla Erymna olarak bilinen Ormana Mahallesiinde bulunan Erymna Antik kenti bölgenin bir diğer tarihi zenginliklerini oluşturmaktadır. Antik kalıntılar mahallenin çeşitli bölgelerinde dağınık halde bulunmaktadır. Araştırma sürecinde bölge ile ilgili incelemeler yapıldığı sırada daha önceki yıllarda önemi farkedilmeyen bu kalıntılardan bazılarının birçok evin inşasında bile kullanıldığı görülmüştür (Fotoğraf 5.26). Ekoturizm de önemli bir potansiyele sahip olan İbradı İlçesi'nin Ormana Mahallesiindeki bu antik kentin varlığı ekoturizm ile bölge kalkınmasında destek sağlayabilecek olan en etkili faktörlerden birisi konumundadır.

Fotoğraf 5.26 Ormana Mahallesi'nde ocak arkası duvarının inşaatında antik taş kullanılan bir düğmeli ev görünümü (24.10.2020).

Erymna Antik Kenti'nin dışında İbradı İlçe merkezine 12 km uzaklıktaki Çukurviran Mahallesi'nde bulunan antik mezara ait olan kalıntıları da bir diğer tarihi zenginlik içermektedir (Fotoğraf 5.27, 5.28). Yapılan görüşmelerde mezarın Roma İmparatorluğu dönemine ait olduğu fakat kesin yapılış tarihinin henüz tespit edilemediği bilgisi edinilmiştir. Bölgede, ekoturizm faaliyetleri için tarihi kaynak zenginliği teşkil etmektedir.

Fotoğraf 5.27 Çukurviran anıt mezarın batı yönünden görünümü (21.11.2020).

Fotoğraf 5.28 Çukurviran anıt mezarın tam cepheden bir görünümü (21.11.2020).

İbradı mezarlıkları adeta bir orman görünümünde olup araştırma bölgesinin tarihi ve kültürel mirasına ait en zengin kaynaklardan birisi olma özelliğini taşımaktadır. Yöre halkı ile gerçekleştirilen görüşmelerde İbradı tarihinde pek çok alim ve devlet adamı yetişmiş olduğu ve bu nedenle İbradı'nın Osmanlı sarayına oldukça yakın olduğu bilgisi edinilmiştir. Nitekim Gedik (2008: 15) yaptığı çalışmasında Osmanlı devletinin önemli noktalarında görev alan değerli devlet adamlarının İbradı'dan yetiştiğini ve bundan dolayı İbradı'nın Osmanlı döneminde yönetimde önemli bir yeri olduğundan bahsetmektedir. Günümüzde bu değerli şahsiyetler ve ayrıca yeniçeri ayaklanmasında oğulları ile birlikte katledilen Kadı Abdurrahman Efendi ve oğullarının naaşları da burada bulunmaktadır (Fotoğraf 5.29). İbradı mezarlıkları sergilediği orman görüntüsü ve hazin olaylara maruz kalan tarihi şahsiyetleri ile ekoturizm çerçevesi içerisinde hem Botanik hem de Hüzün Turizmi için önemli bir kaynak sağlamaktadır.

Fotoğraf 5.29 Kadı Abdurrahman Efendi ve oğullarının mezarlarından bir görünüm (İbradı/Merkez) (31.07.2020).

Araştırma sahasında bulunan bir diğer tarihi zenginliğin ise Tol Han antik kalıntılarının olduğu görülmektedir. Eynif Ovası'nın güney tarafında bulunan bu kalıntıların Selçuklu döneminde inşa edildiği tahmin edilmekle beraber inşasına dair kesin bir tarihin söylenememektedir. Kalıntılara ulaşmak için uygun bir düzenleme ve yol bulunmamaktadır. Bölgede yapılabilecek ekoturizm faaliyetlerinde zengin bir tarihi kaynak oluşturacak nitelikte olmasına rağmen, Fotoğraf 5.30, 5.31'de görüldüğü üzere ovada terk edilmiş ve harap bir şekilde yer almaktadır. Kalıntılar geniş bir alana rastgele dağılmış durumda bulunmaktadırlar.

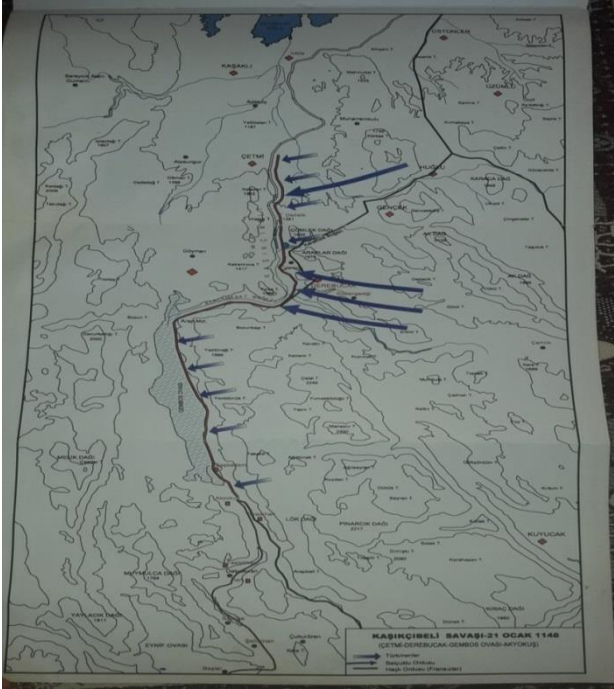

Fotoğraf 5.30 Tol Han'ın iç bölümünden bir görünüm (25.10.2020).

Fotoğraf 5.31 Tol Han'ın dıştan görünümü (25.10.2020).

Yöre halkı ile yapılan görüşmeler doğrultusunda bölgenin tarihi geçiş yolları üzerinde yer almış olduğu ve tarihte Alanya ve Side limanlarına indirilen ticari mal ve kölelerin bu yollar üzerinden Anadolu'ya geçişinin sağlanmış olduğu ve ayrıca 1149 yılında gerçekleştirilen Kaşıkçıbeli savaşının da bu yol güzergahı'nda yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır (Fotoğraf 5.32).

Fotoğraf 5.32 Kaşıkçıbeli Savaşı'nda İbradı bölgesinden geçen yol güzergahı

Kaynak. Topraklı, 2014: 130

Antik çağlardaki ismi Melas Irmağı olan Manavgat Irmağı ise bölgede ekoturizm için zengin bir doğal kaynak değeri olarak yer almaktadır (Fotoğraf 5.33). Üzümlü ve Ürünlü mahallelerinden geçen bu ırmak çevresinde bulunan bölgede özellikle yaz aylarında kamp ve karavan turizmi, hiking ve trekking turizmi, bisiklet turizmi, yaban hayatı ve kuş gözlemciliği, botanik turizmi ve foto safari turizmi için potansiyel oluşturmaktadır.

Fotoğraf 5.33 Melas Irmağı Üzümdere Mahallesi Mevkiinden temmuz ayına ait bir görünüm (31.07.2020).

İbradı İlçe merkezine 12 km mesafede bulunan Altınbeşik Mağarası Ürünlü mahallesinde bulunmakta ve bölgenin en değerli doğal kaynak zenginliklerinden biri olma özelliğini taşımaktadır. Türkiye'nin en derin yeraltı gölü olması ile Ürünlü Mahallesi başta olmak üzere Ormana ve İbradı için de yüksek bir ekoturizm potansiyeline sahiptir. Türkiye'nin en küçük Milli Parkı olmasına karşın 605 bitki türü ile floristik açıdan ve aynı zamanda faunistik olarak da zengin bir çeşitliliğe sahiptir. Yöre halkı ile yapılan görüşmelerde Ürünlü Mahallesi'nde Altınbeşik Mağarası'nı ziyaret amacı ile gelen ekoturistlerin özellikle son iki yılda belirgin şekilde arttığı bilgisine ulaşılmıştır. Mağara ve etrafında bulunan zengin doğa varlığının çeşitli kamp-karavan turizmi, mağaracılık, rekreasyon faaliyetleri, trekking ve hiking turizmi, doğa fotoğrafçılığı, yaban hayatı gözlemciliği ve günümüzde de yapıldığı şekli ile mağara içini botla gezmek şeklinde ekoturizm faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi için uygun konumda yer aldığı bilinmektedir.

Araştırma sahasında bulunan bir başka doğal zenginlik olan ve Fotoğraf 5.34 'de görülen Eynif Ovası ve Yılkı atları (Fotoğraf 5.35) ise ekoturizm için gerekli ilgiyi barındıran bir potansiyele sahiptir. Yerel halk ile yapılan görüşmelerde 95.000 km²'lik bir alanda bulunan Eynif ovasında günümüzde 800 kadar yılkı atının yaşamını sürdürmekte olduğu bilgisi edinilmiştir. Araştırma sırasında ovada yaşamını sürdüren yılkı atlarının kökeni ile ilgili

birtakım bilgilere ulaşılmıştır. Buna göre Osmanlı İmparatorluğu döneminde Ormana Mahallesi'nin zengin ve varlıklı ağaları padişah'tan Eynif ovasının tapusunu talep etmiş ve ağalara 7 adet tapu verilmiştir. Fakat verilen bu tapuların karşılığında ise Ormanlı gençler Osmanlı'nın sipahi ocağına asker olarak yazılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışından sonra her asker atı ile birlikte köye dönmüştür. Fakat bu atlar savaş atı olup sadece hızlı koşmak için eğitildiklerinden köylüler bu atların işlerine yaramayacağı kanaatine varıp tüm bu atları doğaya terk etmiş ve zaman içerisinde üreyip günümüze kadar geldikleri bilinmektedir.

Fotoğraf 5.34 Eynif Ovası ve Yılkı atlarından bir görünüm (25.10.2020).

Fotoğraf 5.35 Eynif Ovası ve Yılkı Atlarından bir başka görünüm (25.10.2020)

İbradı bölgesi yaz aylarında yarı kurak ve kış aylarında soğuk hava ile karakterize bir Akdeniz iklimi'ne sahiptir (Çinbilgel ve Gökçeoğlu, 2010: 86). Nem yok denecek kadar azdır (Dünden Bugüne Antalya, 2012: 318). Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü'nden alınan verilerden hazırlanan iklim tablosu Tablo 5.1'de verilmiştir. Tabloya göre İbradı'da ortalama düşük sıcaklık 0°C 'nin altında olmadığından bu yıllar arasında don görülmemiştir. Ancak en düşük sıcaklıklar Ocak-Mart ayları aralığında ve Kasım-Aralık aylarında 0°C 'nin altında olduğundan don görülme olasılığı olan aylardır. Ortalama sıcaklığın en yüksek olduğu ay 25.7°C ile Ağustos, en düşük olduğu ay ise 3.8°C ile Ocak ayıdır. Ortalama yağışın en yüksek olduğu ay 448.21 mm ile Ocak ayı, en düşük olduğu ay ise 9.12 mm ile Temmuz ayıdır. En yüksek sıcaklığın olduğu ay değeri 38.9°C ile 2007 yılında Temmuz ayı olarak görülmektedir. En düşük sıcaklık değeri olarak ise -9.9°C ile 2015 yılının Ocak ayı olarak belirlenmiştir.

Tablo 5.1 İbradı İlçesi İklim Verileri

İklim Elemanları	Rasat Süresi	AYLAR												Yıllık Ort.
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Ort.Sıc.($^{\circ}\text{C}$)	15	3.8	5.2	8.3	12.3	16.8	21.8	25.6	25.7	21.4	15.7	10.3	6.2	14.4
Ort.Yüksek Sıc.($^{\circ}\text{C}$)	15	8.1	9.9	13.4	17.6	22.4	27.6	31.7	32.0	27.7	21.3	15.4	10.8	19.8
Ort.Düşük Sıc.($^{\circ}\text{C}$)	15	0.7	1.8	4.3	7.8	12.0	16.4	20.1	20.4	16.3	11.4	6.5	2.8	10.0
En Yüksek Sıc.($^{\circ}\text{C}$) ve Yılı	15	19.5 2010	23.5 2016	22.5 2008	29.2 2008	32.2 2019	37.5 2007	38.9 2007	38.9 2010	35.6 2007	36.5 2010	24.820 18	22.0 2010	38.9 (En yüksek olduğu ay değeri) 2007
En Düşük Sıc.($^{\circ}\text{C}$) ve Yılı	15	-9.9 2015	-9.6 2008	-7.5 2012	0.4 2005	3.8 2019	8.8 2012	13.7 2019	15.9 2019	9.0 2009	0.0 2007	-2.9 2005	-7.3 2006	-9.9 (En düşük ay değeri) 2015
Ort.Yağış Miktarı (mm)	15	448.21	216.31	175.36	100.95	69.51	37.63	9.12	17.72	46.14	156.75	201.13	313.32	1869.59

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, Meteoroloji Genel Müdürlüğü 4. Bölge Müdürlüğü, 2020

Yapılan görüşmelerde İbradı'nın 1050 rakımda Beyşehir'den Manavgat Irmağı'na doğru kuzeybatıdan güneydoğuya doğru Toroslar arasındaki alçalan bir oluğun içinde yer aldığı bilgisine ulaşılmıştır. Ayrıca İbradı bölgesinin dünyada bulunan 2 geofit cennetinden birisi olması şeklinde çok değerli bir özelliği bulunmaktadır. İbradı'nın geofit cenneti olmasının sebebi yörenin benzersiz bir mikroklima yapısına sahip olmasıdır. Bu mikroklima yapısı kültür ve yabani bitkilerin özellikle de meyvelerin birarada çok rahat ve kaliteli yetişmesini sağlamaktadır. Bölgede buna örnek teşkil edebilecek şekilde herhangi bir sulama

işlemi olmadan doğada kendiliğinden her yıl ceviz, kestane ve fındık fidanı çıkmaktadır. Fakat yöre halkının küresel ısınma sebebi ile bu dönemlerden sonra verimin daha azalabileceği endişelerinin olduğu gözlemlenmiştir. İbradı bölgesinde yörenin mikroklima özelliğini oluşturan bir yeraltı su geçidi bulunmakta ve buna en iyi örnek olarak da yörenin en büyük yeraltı zenginliklerinden olan Altınbeşik Mağarası olduğu bilinmektedir. Yöre halkının tanımlamasıyla mağara tüm bu su geçitlerinin ve galerilerin yeryüzüne açılan kapısıdır. Yöre halkının ifade ettiğine göre, jeolog Prof.Dr. Ekrem Akurgal'ın çalışmaları sonucunda elde ettiği sonuçlar neticesinde dünyanın en büyük yeraltı nehrinin İbradı'nın altından geçtiği tespit edilmiştir. Bölgenin en önemli doğal zenginliği olan Manavgat Nehri'ni besleyen çok çeşitli yeraltı su kaynakları bulunmaktadır. Yerel halk ile yapılan görüşmelerde bölgeye dünyanın dört bir yanından araştırmacıların geldiğini ve buradaki benzersiz ekolojiye dünyada ender rastlandığını ifade ettiklerini söylemişlerdir. Nitekim Expo'nun simge çiçeğinin İbradı'da da yayılışı olan Şakayık" olmasının yörenin ne denli önemli bir geofit cenneti olduğunu açıklar niteliktedir. Yerel halk ile yapılan görüşmeler neticesinde edinilen bilgilere göre bölgede çok çeşitli kekik türleri bulunmakta, pek çok tıbbi ve aromatik bitkinin ise günümüzde bazı rahatsızlıklarda yöre halkı tarafından tedavi amaçlı kullanılmaktadır. Yöre halkının tanımı ile bölgenin adeta bir "Doğal Eczane" olduğu ifade edilmiştir. Nitekim Çinbilgel ve Kurt (2019b: 1-2) yaptıkları çalışmada kekik bitkisinin Akseki, İbradı ve Manavgat İlçelerindeki geniş yayılışından ve bu bitkinin yerel halk toplulukları içinde çeşitli hastalıklara karşı hem koruyucu hem de tedavi edici özelliğine bağlı olarak kullanımından bahsetmişlerdir. İbradı'da üzerinde durulması gereken bitkilerden özellikle geofitler başı çekmektedir. Geofitlerden bir tanesi olan Kardelen (*Galanthus elwesii*) ile ilgili her yıl bir festival düzenlenmektedir. Bunun haricinde İbradı çiğdemi, şakayık, ağlayan gelin, safran, sıklamen (Fotoğraf 5.36), sarı çiğdemler (Fotoğraf 5.37) gibi geofitler de ekoturizm açısından bir kaynak değeri olarak görülebilir. Geofit zenginliğini belirtmek amacı ile yöre halkı³ tarihten şöyle bir örnek vermiştir;

"İbradı'nın abad olmasını sağlayan ilk devlet adamı olan Alaaddin Keykubat'tır ve o günden beri İbradı sarayla ve yönetim ile içiçe olmuştur. Alaaddin Keykubat her yıl Konya'ya giderken ve dönüşünde buradaki şifalı bitki ve meyvelerden yararlanmak için 15-20 gün burada beklemiştir. Bu bildiğiniz tarihi bir gerçektir." (23.10.2020).

Son yıllarda bilim dünyasına İbradı'dan kazandırılan bitki türleri de ayrıca ekoturizm için önemli bir kaynak değeri oluşturmaktadır. İbradı anasonu (*Pimpinella ibradiensis*),

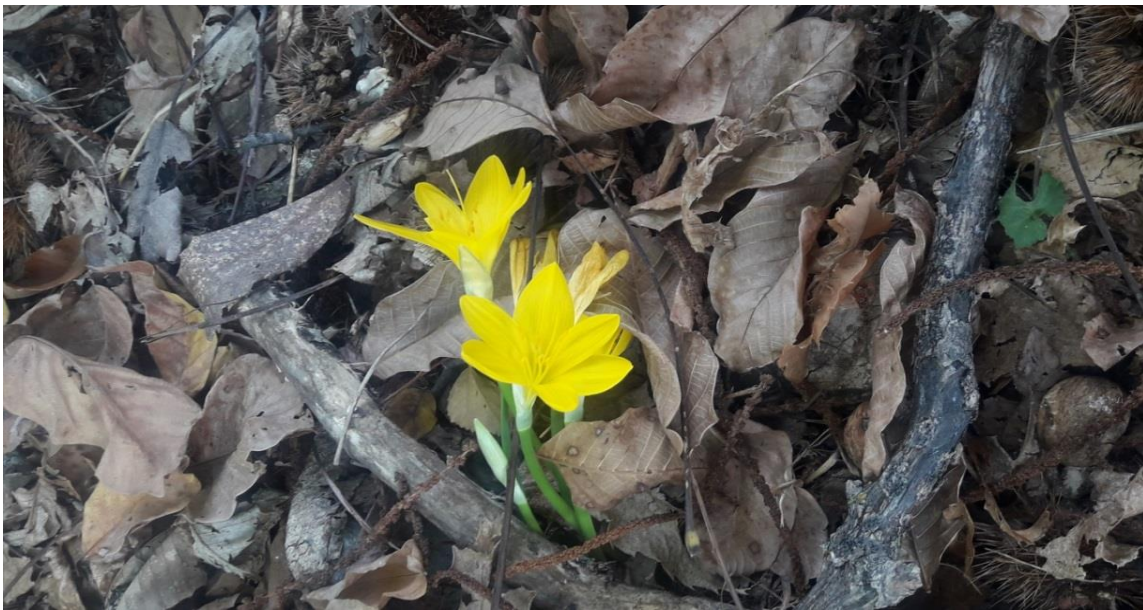
³ Sayın Hasan Halis Yörür İbradı İlçesi'nde yaşamını sürdürmektedir. Emekli bir öğretmendir ve bölgenin gönüllü rehberliğini yapmaktadır. Araştırma sahası çalışmaları sırasında yöreye ait çok değerli bilgileri aktarmış ve katkıda bulunmak için oldukça gayret göstermiştir.

Gökçe tülüşah (*Rponticoides gokceoglui*) bunlardan birkaçıdır. Özellikle Gökçe Tülüşah gösterişli çiçekleri ve boyu ile bir ilgi çekicilik sergilemektedir.

Çinbilgel (2012: 406) İbradı ve çevresinde yaptığı çalışmaların sonucunda bölgede 951 bitki tespit etmiş ve bunlardan 176 adetinin endemik olduğunu belirtmiştir. Çinbilgel ve Gökçeoğlu (2010: 87)'nın Altınbeşik Mağarası Milli Parkı'nın Florası'nı incelemek amacı ile yaptıkları çalışmada ise Altınbeşik Mağarası Milli Parkı'nda 605 bitki tespit etmişlerdir.

Fotoğraf 5.36 İbradı'da yayılış gösteren topalak sıklamen (*Cyclamen cilicicum*) (25.10.2020).

Fotoğraf 5.37 İbradı bölgesinden bir sarı çiğdem görünümü (25.10.2020).

Özellikle endemik bitkiler bakımından oldukça zengin olan yörede ekoturizm çeşitlerinden biri olan botanik turizmi için kaynak oluşturabilecek bir başka değer Arapastık Kestanesi (*Castanea sativa*) olduğu bilinmektedir (Fotoğraf 5.38). Yapılan çeşitli incelemelerde ağaca düşen yıldırımlar sebebi ile iç halka ve kabuklarda tahribatlar meydana geldiği ve ağacın yaşının tam olarak belirlenemediği ancak yaklaşık olarak en az 850 yıl en fazla 1350 yıl arasında olduğu bilgisine bölge halkı ile yapılan görüşmelerden ulaşılmıştır. Oldukça ihtişamlı görüntüsünün altında çok hazin bir olaya tanıklık etmiştir. 1889 yılında İbradı büyük bir yangın geçirmiş ve bu yangına sebep olan kişinin yöre halkından olan Mustafa efendinin Zeynep isimli siyahi kölesi'nin çıkardığı belirlenmiştir. Halk arasındaki rivayetlere göre siyahi köle Zeynep efendisinin tacizine maruz kalması sonucunda bu yangını çıkarmış ve bu olayın günah keçisi olarak kullanılmıştır. İbradı İlçesi Osmanlı devletinde pekçok yöneticinin İbradı'dan yetişmiş olması nedeni ile ilçenin sarayda önemli bir yere sahip olması ve padişahın buraya önem verdiği bilinmektedir. Padişah fermanı ile bu yangını çıkaran kişinin derhal bulunup derdest edilmesine karar verilmiş ve sözde yangını çıkaran kişi de köle Zeynep olduğu için bu kestane ağacında asılarak idam edilmiştir. Dayar (2019: 10-11) yaptığı çalışmada köle Zeynep'in sözde çıkardığı yangın nedeni ile İbradı mezarlığının kuzey yönünde bulunan bu heybetli kestane ağacına asılarak idam edildiğini ve bu olay neticesinde ağacın adının "Arapastık Kestanesi" olarak günümüze kadar geldiğini belirtmiştir.

Fotoğraf 5.38 Arapastık Kestane Ağacı (İbradı/Merkez) (31.07.2020).

Araştırma sahasında yapılan incelemelerde bölgenin zengin bir yaban hayatı sahası olduğu fakat kaçak avlanmalar ile bazı türlerin neslinin tükenmesi tehlikesi ile karşı karşıya kaldığı bilgisi edinilmiştir. Çevre ve Orman Bakanlığı'nın yaptığı Üzümdere Yaban Hayatı Geliştirme Sahası Hızlı Alan Değerlendirmesi Raporu (2008: 91)'na göre su samuru ve kuş türlerinden birisi olan yalıçapkını'nın nesli'nin tükenme tehlikesinin yüksek olduğu saptanmıştır. Yörede "Tirik" adı ile bilinen sincap ve ayrıca dağ keçisinin bölge için önemli bir değer taşıdığı ve İbradı ile özdeşleştiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bölgede sincap ile sıklıkla karşılaşılabilir. "Dağ Keçisi"'nin yörede ne denli önem taşıdığına verilebilecek örneklerden biri ise bazı evlerin giriş kapılarına yapılan dağ keçisine ait kabartma deseni gösterilebilir (Fotoğraf 5.39).

Fotoğraf 5.39 Dağ Keçisi motifli bir düğmeli ev ana giriş kapısı görünümü (21.11.2020).

Yörede bulunan bir başka tarihi, kültürel doğal güzelliğe sahip bölge ise İbradı İlçe merkezine 6 km uzaklıkta bulunan Maşat Köyü'dür. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 1997 yılı içinde İbradı ve Maşat Kültür ve Turizm Koruma Bölgesi olarak ilan edilen bölge yayla özelliği göstermektedir. Kamp-karavan turizmi, yayla turizmi, bisiklet turizmi vb. gibi

ekoturizm faaliyetleri için potansiyel taşımaktadır. Bölgede tarihi dokusunu ve kültürel özelliğini kaybetmemiş birçok düğmeli ev bulunmaktadır (Fotoğraf 5.40, Fotoğraf 5.41).

Fotoğraf 5.40 Maşat köyünde bulunan ve içinde hala yaşam olan tarihi bir düğmeli ev (21.11.2020).

Fotoğraf 5.41 Maşat'ta yöreye has kültürel dokusuyu ifade eden bir başka tarihi düğmeli ev (21.11.2020).

5.2. İbradı'nın Ekolojik Turizm Potansiyeli ve Kaynak Değerleri'ne Yönelik Swot Analizi

Araştırma kapsamında İbradı İlçe merkezi ve mahalleri ile Maşat Köyünde yaşamını sürdürmekte olan ve yerel yönetimde görev alan yetkililer, bilirkişiler ve yerel halk ile yapılan anket ve görüşmeler sonucunda elde edilen veriler ile tez çalışmasına ait SWOT analizi yapılmıştır. 1980 yıllarında San Francisco Üniversitesi'nden Proseför Weihrich ve üniversite yönetimi tarafından ortaya konulan SWOT analizi TOWS analizi ve Dawes matrisi olarak da tanınmaktadır. SWOT analizinin amacı bir birimin bulunduğu durum ve şartları tarafsız ve gerçek şekli ile analiz etmekten oluşmaktadır. SWOT kelimesini oluşturan bu dört harf Strenghten (Güç), Weakness (Zayıflık), Opportunities (Fırsat), Threatment (Tehdit) kavramlarının ilk harflerinden meydana gelmektedir. SWOT analizi bütünsel olarak iki bölüme ayrılmaktadır. Birinci bölümde (SW) iç koşullar analiz edilirken, ikinci bölümde (OT) ise dış koşullar analiz edilmektedir (Zhang, 2012: 1296).

Navarro-Martínez vd. (2020: 2)'ne göre SWOT analizi, bir bölgenin sahip olduğu tüm güç ve zayıflıkları ve aynı zamanda dış etkiler ile oluşabilecek fırsat ve tehditlere yönelik bütünsel bir inceleme yapmak, önlemleri almak ve gelecek yönetimini şekillendirmek için kullanılan faydalı bir araç olarak tanımlanmaktadır.

Tez çalışmasına konu olan araştırma sahasında elde edilen veriler doğrultusunda İbradı İlçesi ve bağlı bulunan mahallelerinin sahip oldukları mevcut durumu, faaliyetleri ve ekolojik turizm potansiyeli incelenmiştir. İç çevrede meydana gelebilecek güçlü ve zayıf yönler ile dış çevreden gelebilecek fırsat ve tehditleri oluşturan faktörler değerlendirmeye alınmıştır (Tablo 5.2). Yapılan bu analiz, bölgeye ait doğal, tarihi ve kültürel zenginliklerin kaynak oluşturarak, yörenin ekoturizm potansiyelinin değerlendirilmesinde ve gerekli önlemlerin alınıp, uygulamaların yapılması ve dolayısı ile bölgesel kalkınma için bir katkı sağlayacaktır.

Tablo 5.2 İbradı Bölgesinin Mevcut Durumu ve Ekoturizm Potansiyeli SWOT Analiz Tablosu

GÜÇLÜ YÖNLER (Strenghten)	ZAYIF YÖNLER(Weakness)
Bölgenin ekoturizm için kaynak oluşturabilecek doğal, tarihi ve kültürel zenginliklerinin olması, -Bölge halkının ekoturizm faaliyetleri konusunda istekli olması, -Halkın eğitilmiş olması, -Birçok üniversite, kurum ve sivil toplum kuruluşlarının bölgedeki turizm potansiyelinin farkında olmaları, -Bölgenin tanıtımı için çeşitli festivallerin düzenlenmesi ve çeşitli turizm fuarlarına katılım sağlanması, -Ekoturizme örnek olacak nitelikte birkaç düğmeli evin restorasyonun yapıp turizm faaliyetine başlatılması, -Düğmeli evlerin bölgede kendine has kültürel ve mimari özellik taşıması, -Bölgenin bir geofit cenneti olması, -Bölgeye has özel endemik bitkilerin bulunması, -Çok değerli bilim ve devlet adamlarının bu bölgede yetişmiş olması, -Dikkat çekici ve insan sağlığına faydalı bir iklim yapısına sahip olması, -Küresel olarak ekolojik turizme yönelik farkındalığın artması ve İbradı bölgesinde de ekoturizm potansiyelinin yüksek olması, -Yerel halkın bölgede 12 ay ekoturizm yapılmasına destek olması, -Yöreeye has her yıl yapılan festival ve şenliklerin yerel yönetimler tarafından desteklenmesi, -Ekoturizmin yanısıra sağlık turizmi, hüzün turizmi, gastronomi turizmi gibi turizm şekilleri için de potansiyel oluşturması,	-Ekoturizmin geliştirilmesi için geniş katımlı organizasyonların zayıf olması, -Yerli nüfusun diğer kentlere göç etmesi ile yaşanan nüfus azlığı, -Bölgede yaşanan mülkiyet sorunu, -Yöre halkının düğmeli evlerin restorasyon ve tadilatı konusunda hangi yolu izleyeceğine dair bilgi eksikliği yaşaması, -Yöredeki tarihi ve kültürel dokuyu oluşturan düğmeli evlerin yapımı veya tadilatı için ehliyetli ustaların kalmayışı, -Düğmeli evlerin tadilat ve restorasyon işlerinin çok yüksek rakamlara ulaştığı için ev sahipleri tarafından yaptırılamaması, -Yörede bulunan antik kent ve eserlerin bölgede dağınık ve harap bir şekilde yer alması, -Yörede ekoturizm faaliyetlerine katılan ekoturist için kaynak zenginliklerine ulaşımı sağlayacak olan yönlendirme levha ve tabelalarının yetersizliği, -Ekoturistin konaklamasını sağlayacak işletmelerinin yetersizliği, -Ekoturistin günlük ihtiyaçlarını karşılayacak yeme-içme işletmelerinin yetersizliği, -İbradı ilçesi ve bağlı bulunan mahalleleri için ekoturizm tanıtımının çok yetersiz olması, -Bölgeye ulaşımı sağlayan yol güzergahının bakımsız ve tehlikeli olması, ulaşım imkanlarının yetersiz kalması, -Kültürel dokuyu oluşturan Düğmeli evlerin ve konakların bir bölümüne günümüz inşaat malzemeleri kullanılarak ek bölümler yapılması ve bölge görüntüsünün bozulması,

FIRSATLAR(Opportunities) -Dünya turizm sektöründe önemli bir destinasyon olan Antalya'nın bir ilçesi olması, -Antalya, Alanya, Konya gibi büyükşehirlerle ve Akseki, Manavgat, Side gibi yerleşimlere yakın olması, -Bölgede geliştirilecek ekoturizm ürünü için ulusal ve uluslararası ölçekteki turizm sektöründe tanıtım ve pazarlamasının geliştirilmesi ve yöre imajının güçlendirilmesi, -İbradı bölgesindeki kültürel ve doğal dokuya yönelik konaklama işletmelerinin açılması, -Ekoturizm faaliyetleri sebebi ile kaynak zenginliklerinin korunmasının ve sürdürülebilirliğinin sağlanması, -Yörede 12 ay ekoturizm yapılacak şekilde planlama yapılabilmesi, - Hem küresel hem de ulusal ölçekte ekoturizme yönelik ilginin giderek artması, -Yöre halkının sahip olduğu değerlere karşı farkındalığının artması, -Bölgeden yıllar önce göç etmiş olan yaşlı nüfusun emeklilik sonrasında tekrar geri dönmesi,	TEHDİTLER(Threatments) -Tur ve seyahat işletmelerinin tanıtım ve gezilerinde bölgede çok etkin olmamaları, -Bölgedeki zengin faunaya yönelik yapılan kaçak avlanma, -Bölgede açılan ve açılması planlanan maden ocaklarının varlığı neticesinde doğal kaynak zenginliklerinin hasar görmesi, -Düğmeli ev ve konaklar için sağlanan maddi desteğin yetersizliği, -Yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler arasındaki iletişim eksikliği,

İbradı bölgesinde yapılacak ekoturizm potansiyeline yönelik yapılan SWOT analizi sonuçlarına göre güçlü yönler değerlendirildiğinde bölgede ekoturizmin geliştirilmesine yönelik gerek yerel halkın yaklaşımında gerekse doğal, tarihi ve kültürel zenginlikler bakımından yüksek bir potansiyelin olduğu belirlenmiştir. Bölgede yapılan ekoturizm faaliyetlerinde en sık karşılaşılan olumsuz durumlardan birisinin ekoturist için yeterli konaklama işletmesinin bulunmaması olarak görülmüştür. Ancak bazı düğmeli ev ve konağın restorasyonun yapıp örnek teşkil edecek şekilde ekoturist için hizmete açıldığı görülmektedir. Başka kentlere göç etmiş olan yerli nüfusun emeklilik döneminde tekrar bölgeye dönmekte olduğu tespit edilmiştir.

SWOT analizinde zayıf yönler değerlendirildiğinde ise bu evlerin restorasyon ve tadilatı için gerekli olan yöntemlerin yerel halk tarafından yeterince bilinmediği ve bu evlerin yapımına ait bilgiye sahip ustaların günümüzde kalmadığı görülmüştür. Bölgede ekoturizmin hayata geçirilmesi için reklam ve tanıtım faaliyetlerinin yetersiz kaldığı tespit edilmiştir.

Bölgede bulunan antik kentin ve eserlerin dağınık bir şekilde çevrede bulunduğu görülmüştür. Mülkiyet sorunu yaşanmaktadır. Bölge nüfusunun birçoğunun başka kentlere göç ettiği tespit edilmiştir. Ekoturistin turistik değerlere ulaşabilmesi ve konforlu bir ekoturizm yaşaması için gerekli olan yönlendirme levha ve tabelaları yok denecek kadar az ve yetersizdir. Geniş katılımlı turların olmadığı da ayrıca belirlenmiştir.

SWOT analizinin fırsatları incelendiğinde ise bölgenin bu konuda şanslı olduğu herşeyden önce dünyadaki en önemli ve en çok talep gören destinasyonlardan biri olan Antalya'ya bağlı bir ilçe olması ve Alanya, Konya gibi büyükşehirlerle ve Side, Manavgat, Akseki gibi yerleşimlere yakın konumda bulunmasının ekoturizmin gelişmesi için olanak sağlayan unsurlar olduğu görülmektedir. Bunun yanısıra yerel halkın ekoturizme kaynak oluşturacak şekilde sahip oldukları değerlere karşı farkındalığının artmasının yöre adına önemli bir fırsat olduğu belirlenmiştir.

Yöreye ait olarak tehdit unsurları Swot analizinde incelendiğinde, bölgede yapılan ekoturizm faaliyetlerinde en sık karşılaşılan olumsuz durumlardan birisinin ekoturist için yeterli konaklama işletmesinin bulunmaması olarak görülmüştür. Yerel yönetimler, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyon eksikliği olduğu belirlenmiştir. Bölgede açılan ve açılması planlanan maden ocaklarının varlığı ise doğal zenginlikler için büyük risk unsuru taşımakta ve ekoturizmin gelişimini etkileyen önemli bir faktörü oluşturmaktadır. Yöredeki faunanın özellikle de dağ keçilerine karşı yapılan kaçak avlanmanın önüne geçilememesi önemli bir tehdit unsuru teşkil etmektedir.

SWOT analizi sonuçları değerlendirildiğinde İbradı bölgesine ait güçlü ve zayıf yönlerin, fırsat ve tehdit faktörlerine daha baskın olduğu görülmektedir.

5.3. İbradı İlçesi'nin Yöre Halkının Ekolojik Turizme Yönelik Tutumu

5.3.1. Demografik Bulgular

Yapılan araştırmada İbradı İlçesi ve mahallelerinde yaşayan yerel halkın bölgedeki ekolojik turizm potansiyeline karşı algı ve tutumlarının değerlendirilmesi amacı ile uygulanan anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik değişkenler yer almaktadır. Yerel halkın demografik özelliklerinin tespit edilmesi amacıyla çoktan seçmeli sekiz soru sorulmuş ve kendileri için uygun olan şıkkı işaretlemeleri istenmiştir. Anket çalışmasına katılan yerel halkın demografik özelliklerine yönelik bulgular Tablo 5.3'te verilmiştir.

Tablo 5.3 Yerel Halkın Demografik Özellikleri

	Demografik Değişkenler	n	%
Cinsiyet	Erkek	264	67.5
	Kadın	127	32.5
Yaş	18-24	31	7.9
	25-34	71	18.2
	35-44	65	16.6
	45-54	77	19.7
	55-64	95	24.3
	65 yaş ve üstü	52	13.3
Medeni Durum	Evli çocuklu	261	67.3
	Evli çocuksuz	31	7.9
	Bekar	97	24.8
Eğitim Durumu	İlköğretim	149	38.1
	Ortaöğretim	163	41.7
	Önlisans/Lisans	76	19.4
	Lisansüstü	3	0.8
Aylık Gelir	2000-4000 TL	227	58.1
	4001-6000 TL	126	32.2
	6001-8000 TL	25	6.4
	8001-10000 TL	7	1.8
	10000 TL ve üstü	6	1.5
Meslek	Çalışan, işçi	115	29.4
	Kamu	42	10.7
	İşveren	34	8.7
	Emekli	115	29.4
	Çalışmıyor	51	13.0
	Diğer	34	8.7
Bölgede yaşam süresi	4 yıldan az	13	3.3
	4-6 yıl	13	3.3
	7-10 yıl	13	3.3
	11-15 yıl	16	4.1
	16-20 yıl	57	14.6
	21-30 yıl	76	19.4
	31 ve üzeri	203	51.9
Gelirin ne kadarı turizmden	Hiç	320	81.8
	Pek azı	42	10.7
	Bir kısmı	21	5.4
	Çoğunlukla	8	2.0

Tablo 5.3'e göre ankete katılan yerel halkın %32.5'ini kadınlar oluştururken %67.5'ini erkekler oluşturmaktadır. Söz konusu yerel halkın %7.9'unu 18-24 yaş aralığı oluştururken, %18.2'sini 25-34 yaş aralığında, %16.6'sını 35-44 yaş aralığında, %19.7'sini 45-54 yaş aralığında, % 24.3'ünü 55-64 yaş aralığında, % 13.3'ünü 65 yaş ve üstü aralığında bulunmaktadır. Yerel halkın %67.3'ünü evli çocuklu oluştururken, %7.9'unu evli çocuksuz, %24.8'ini bekarlar oluşturmaktadır. Araştırma anketini doldurarak çalışmaya dahil olan bireylerin %38.1'inin ilköğretim, %41.7'sinin ortaöğretim, %19.4'ünün önlisans/lisans,

%0.8'inin lisansüstü eğitim durumuna sahip olduğu görülmektedir. Ankete katılan yerel halkın %58.1'i düşük bütçeye sahipken (2.000-4.000 TL), %32.2'si orta seviyenin altında bir gelir düzeyine (4.001-6.000TL), %6.4'ünün orta seviyede bir gelir düzeyine (6.001-8.000TL), %1.8'inin orta seviyenin üstünde bir gelir düzeyine (8.001-10000TL), %1.5'inin üst seviyede bir gelir düzeyine (10000TL ve üstü) sahip olduğu görülmektedir. Ankete katılan yerel halkın %29.4'ünü çalışan/işçi oluştururken, %10.7'sini kamu, %8.7'sini işveren, %29.4'ünü emekli, %13.0'ını çalışmayan, %8.7'sini diğer meslek grupları oluşturmaktadır. Yerel halkın %3.3'ünün 4 yıldan az bölgede yaşam süresini oluştururken, %3.3'ünün 4-6 yıl, %3.3'ünün 7-10 yıl, %4.1'inin 11-15 yıl, %14.6'sının 16-20 yıl, %19.4'ünün 21-30 yıl, %51.9'unun 31 yıl ve üzeri oluşturduğu görülmektedir. Söz konusu araştırma anketini doldurarak çalışmaya katılan bireylerin %81.8'inin hiç turizmden gelir elde etmediklerini, %10.7'sinin pek az, %5.4'ünün bir kısım, %2.0'mın çoğunlukla turizmden gelir elde ettikleri tespit edilmiştir.

5.3.2. Yöre Halkının Ekolojik Turizm Algısına Yönelik Bulguları

Yöre halkının ekolojik turizm algısına yönelik bulguları içeren tablo (Tablo 5.4) aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.4 Katılımcıların Ekolojik Turizmin Olumlu Algılarına İlişkin Bulgular (n:391)

İFADELER	Hiç Katılmıyorum $\longleftrightarrow$ Tamamen Katılıyorum									
	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Bölge halkı için birçok değerli iş fırsatı sunmaktadır.	13	3.3	9	2.3	40	10.2	167	42.7	162	41.4
Bölgeye gelen ekoturistlerin sayısının artması yerel ekonomiyi geliştirir.	6	1.5	7	1.8	39	10.0	157	40.2	182	46.5
Bölgedeki tarihi bina ve yapıların restorasyonu için teşvikler sağlar.	9	2.3	8	2.0	50	12.8	134	34.3	190	48.6
Bölgede yeni yatırımlar ile vergi gelirlerinin artmasını sağlar.	10	2.6	21	5.4	102	26.1	119	30.4	139	35.5
Yöre halkının çeşitli kültürel etkinliklerini teşvik eder.	9	2.3	23	5.9	75	19.2	134	34.3	150	38.4
Yöre halkı ve ekoturistler arasında kültürel değişim ve eğitim sağlar.	9	2.3	36	9.2	78	19.9	125	32.0	143	36.6
Yöre halkının serbest zaman değerlendirme olanaklarını artırır.	7	1.8	46	11.8	81	20.7	129	33.0	128	32.7
Ekoturizmin gelişimi bölgenin görünümünü olumlu yönde etkiler.	6	1.5	8	2.0	38	9.7	154	39.4	185	47.3
Yöre halkı için daha iyi alışveriş fırsatları geliştirir.	7	1.8	12	3.1	63	16.1	150	38.4	159	40.7
Bölgenin ve yöre halkının kültür anlayışını ve imajını geliştirir.	7	1.8	34	8.7	73	18.7	138	35.3	139	35.5
Yerel halkın kültürel kimliğini korumaya yardımcı olur.	9	2.3	40	10.2	79	20.2	132	33.8	131	33.5
Bölgede kamu hizmetlerinin kalitesi gelişir.	10	2.6	24	6.1	57	14.6	159	40.7	141	36.1

Tablo 5.4'e göre anket çalışmasına katılan yerel halkın %3.3'ünün 1. olumlu algının (Bölge halkı için birçok değerli iş fırsatı sunmaktadır), 1. ifadesini (Kesinlikle Katılmıyorum) cevapladıkları görülmekteyken, %2.3'ünün 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %10.2'sinin 3. ifadeyi (Kararsızım), %42.7'sinin 4. ifadeyi (Katılıyorum), %41.4'ünün ise 5. ifadeyi (Kesinlikle Katılıyorum) seçtikleri tespit edilmiştir. Yerel halkın %1.5'inin 2. olumlu algının (Bölgeye gelen ekoturistlerin sayısının artması yerel ekonomiyi geliştirir) 1. ifadesini (Kesinlikle Katılmıyorum) seçerken, %1.8'inin 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %10.0'nın 3. ifadeyi (Kararsızım), %40.2'sinin 4. ifadeyi (Katılıyorum), %46.5'inin 5. ifadeyi (Kesinlikle Katılıyorum) cevapladığı belirlenmiştir. Sözkonusu araştırma anketini doldurarak çalışmaya katılan bireylerin %2.3'ünün 3. olumlu algının (Bölgedeki tarihi bina ve yapıların restorasyonu için teşvikler sağlar) 1. ifadesini (Kesinlikle Katılmıyorum), %2.0'nın 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %12.8'nin 3. ifadeyi (Kararsızım), %34.3'ünün 4. ifadeyi (Katılıyorum), %48.6'nın 5. ifadeyi (Kesinlikle Katılıyorum) seçtikleri söylenebilir. Ankete katılan yerel halkın %2.6'sının 4. olumlu algının (Bölgede yeni yatırımlar ile vergi gelirlerinin artmasını sağlar) 1. ifadesini (Kesinlikle Katılmıyorum) seçtikleri belirlenirken, %5.4'ünün 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %26.1'inin 3. ifadeyi (Kararsızım), %30.4'ünün 4. ifadeyi (Katılıyorum), %35.5'inin 5. ifadeyi (Kesinlikle Katılıyorum) cevapladıkları görülmüştür. Sözkonusu bireylerin %2.3'ünün 5. olumlu algının (Yöre halkının çeşitli kültürel etkinliklerini teşvik eder) 1. ifadesini (Kesinlikle Katılmıyorum) yanıtlarken, %5.9'unun 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %19.2'sinin 3. ifadeyi (Kararsızım), %34.3'ünün 4. ifadeyi (Katılıyorum), %38.4'ünün 5. ifadeyi (Kesinlikle Katılıyorum) işaretledikleri belirlenmiştir. Yerel halkın %2.3'ünün 6. olumlu algının (Yöre halkı ve ekoturistler arasında kültürel değişim ve eğitim sağlar) 1. ifadesini (Kesinlikle Katılmıyorum) seçtikleri ve bununla birlikte, %9.2'sinin 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %19.9'unun 3. ifadeyi (Kararsızım), %32.0'nın 4. ifadeyi (Katılıyorum), %36.6'sının 5. ifadeyi (Kesinlikle Katılıyorum) işaretledikleri görülmektedir. Sözkonusu araştırma anketini doldurarak çalışmaya katılan yerel halkın %1.8'inin 7. olumlu algının (Yöre halkının serbest zaman değerlendirme olanaklarını arttırır) 1. ifadesini seçtikleri belirlenirken (Kesinlikle Katılmıyorum), %11.8'inin 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %20.7'sinin 3. ifadeyi (Kararsızım), %33.0'nın 4. ifadeyi (Katılıyorum), %32.7'sinin 5. ifadeyi (Kesinlikle Katılıyorum) cevapladıkları tespit edilmiştir. Sözkonusu bireylerin %1.5'inin 8. olumlu algının (Ekoturizmin gelişimi bölgenin görünümünü olumlu yönde etkiler.) 1. ifadesini (Kesinlikle Katılmıyorum) yanıtladıkları görülürken, %2.0'nın 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %9.7'sinin 3. ifadeyi (Kararsızım), %39.4'ünün 4. ifadeyi (Katılıyorum), %47.3'ünün 5. ifadeyi (Kesinlikle Katılıyorum) tercih ettikleri saptanmıştır. Yerel halkın

%1.8'inin 9. olumlu algının (Yöre halkı için daha iyi alışveriş fırsatları geliştirir) 1. ifadesini (Kesinlikle Katılmıyorum) seçtikleri, %3.1'inin 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %16.1'sinin 3. ifadeyi (Kararsızım), %38.4'ünün 4. ifadeyi (Katılıyorum), %40.7'ünün 5. ifadeyi (Kesinlikle Katılıyorum) cevapladıkları görülmüştür. Ankete katılan bireylerin %1.8'inin 10. olumlu algının (Bölgenin ve yöre halkının kültür anlayışını ve imajını geliştirir) 1. ifadesini (Kesinlikle Katılmıyorum) yanıtlamayı tercih ederken, %8.7'sinin 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %18.7'sinin 3. ifadeyi (Kararsızım), %35.3'ünün 4. ifadeyi (Katılıyorum), 35.5'inin 5. ifadeyi (Kesinlikle Katılıyorum) seçtikleri söylenebilir. Sözkonusu yöre halkının %2.3'ünün 11. olumlu algının (Yerel halkın kültürel kimliğini korumaya yardımcı olur) 1.ifadesini (Kesinlikle Katılmıyorum) cevapladıkları, %10.2'sinin 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %20.2'sinin 3. ifadeyi (Kararsızım), %33.8'inin 4. ifadeyi (Katılıyorum), %33.5'inin 5. ifadeyi (Kesinlikle Katılıyorum) tercih ederek işaretledikleri tespit edilmiştir. Ankete katılan bireylerin %2.6'sının 12. olumlu algının (Bölgede kamu hizmetlerinin kalitesi gelişir) 1. ifadesini (Kesinlikle Katılmıyorum) tercih ederken, %6.1'inin 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %14.6'sının 3. ifadeyi (Kararsızım), %40.7'sinin 4. ifadeyi (Katılıyorum), %36.1'inin 5. ifadeyi (Kesinlikle Katılıyorum) seçtikleri görülmüştür.

5.3.3. Ölçeklere İlişkin Bulgular

Yöre halkının ekolojik turizm üzerine olumsuz algılarına ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda (Tablo 5.5) verilmiştir.

Tablo 5.5 Katılımcıların Ekolojik Turizmin Olumsuz Algılarına İlişkin Bulgular (n:391)

İFADELER	Hiç Katılmıyorum				↔		Tamamen Katılıyorum			
	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ekolojik turizmin gelişimi bölgenin trafik sorunlarını artırır.	107	27.4	83	21.2	91	23.3	66	16.9	44	11.3
Bölgede daha fazla çöp ve çevre kirliliğine neden olur	116	29.7	112	28.6	88	22.5	43	11.0	32	8.2
Bölgedeki yaşam pahalılığını artırır.	76	19.4	82	21.0	91	23.3	93	23.8	49	12.5
Ekoturizmin gelişimi bölgede suç oranını artırır.	144	36.8	123	31.5	80	20.5	16	6.6	18	4.6
Bölge'nin geleneksel kültüründe değişimlere neden olur.	108	27.6	82	21.0	95	24.3	78	19.9	28	7.2
Bölge'ye gelen ekoturistlerin sayısındaki artış yerel halk ve turistler arasında anlaşmazlıklara yol açacaktır.	150	38.4	114	29.2	95	24.3	20	5.1	12	3.1
Ekoturistler yöre halkının hizmetleri üzerinde bir yük oluşturur.	158	40.4	133	34.0	75	19.2	16	4.1	9	2.3
Son yıllarda yaşadığım bölge ekoturistler nedeniyle oldukça kalabalık olmuştur.	154	39.4	101	25.8	84	21.5	34	8.7	18	4.6
Ekoturistler yöre halkının yaşantısını olumsuz yönde etkiler.	167	42.7	117	29.9	81	20.7	13	3.3	13	3.3
Yöre halkının ekoturizm ile sömürüldüğünü düşünüyorum.	186	47.6	114	29.2	67	17.1	12	3.1	12	3.1

Tablo 5.5'e göre anket çalışmasına katılan yerel halkın %27.4'ünün 1. olumsuz algının (Ekolojik turizmin gelişimi bölgenin trafik sorunlarını artırır.) 1. ifadesini (Kesinlikle Katılmıyorum) cevapladıkları görülmekte iken, %21.2'sinin 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %23.3'sinin 3. ifadeyi (Kararsızım), %16.9'unun 4. ifadeyi (Katılıyorum), %11.3'ünün ise 5. ifadeyi (Kesinlikle Katılıyorum) seçtikleri tespit edilmiştir. Yerel halkın %29.7'sinin 2. olumsuz algının (Bölgede daha fazla çöp ve çevre kirliliğine neden olur) 1. ifadesini (Kesinlikle Katılmıyorum) seçer iken, %28.6'sının 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %22.5'inin 3. ifadeyi (Kararsızım), %11.0'mının 4. ifadeyi (Katılıyorum), % 8.2'sinin 5. ifadeyi (Kesinlikle Katılıyorum) cevapladığı belirlenmiştir. Söz konusu araştırma anketini doldurarak çalışmaya katılan bireylerin %19.4'ünün 3. olumsuz algının (Bölgedeki yaşam pahalılığını artırır) 1. ifadesini (Kesinlikle Katılmıyorum), %21.0'nın 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %23.3'ünün 3. ifadeyi (Kararsızım), %23.8'inin 4. ifadeyi (Katılıyorum), %12.5'nin 5. ifadeyi (Kesinlikle Katılıyorum) seçtikleri söylenebilir. Ankete katılan yerel halkın %36.8'inin 4. olumsuz algının (Ekoturizmin gelişimi bölgede suç oranını artırır) 1. ifadesini (Kesinlikle Katılmıyorum) seçtikleri belirlenirken, %31.5'inin 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %20.5'inin 3. ifadeyi (Kararsızım), %6.6'sının 4. ifadeyi (Katılıyorum), %4.6'sının 5. ifadeyi

(Kesinlikle Katılıyorum) cevapladıkları görülmüştür. Söz konusu bireylerin %27.6'sının 5. olumsuz algının (Bölge'nin geleneksel kültüründe değişimlere neden olur) 1. ifadesini (Kesinlikle Katılmıyorum) yanıtlarken, %21.0'inin 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %24.3'ünün 3. ifadeyi (Kararsızım), %19.9'unun 4. ifadeyi (Katılıyorum), %7.2'sinin 5. ifadeyi (Kesinlikle Katılıyorum) işaretledikleri belirlenmiştir. Yerel halkın %38.4'ünün 6. olumsuz algının (Bölge'ye gelen ekoturistlerin sayısındaki artış yerel halk ve turistler arasında anlaşmazlıklara yol açacaktır.) 1. ifadesini (Kesinlikle Katılmıyorum) seçtikleri ve bununla birlikte, %29.2'sinin 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %24,3'ünün 3. ifadeyi (Kararsızım), %5.1'inin 4. ifadeyi (Katılıyorum), %3.1'inin 5. ifadeyi (Kesinlikle Katılıyorum) işaretledikleri görülmektedir. Söz konusu araştırma anketini doldurarak çalışmaya katılan yerel halkın %40.4'ünün 7. olumsuz algının (Ekoturistler yöre halkının hizmetleri üzerinde bir yük oluşturur) 1. ifadesini seçtikleri belirlenirken (Kesinlikle Katılmıyorum), %34.0'inin 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %19.2'sinin 3. ifadeyi (Kararsızım), %4.1'inin 4. ifadeyi (Katılıyorum), %2.3'ünün 5. ifadeyi (Kesinlikle Katılıyorum) cevapladıkları tespit edilmiştir. Söz konusu bireylerin %39.4'ünün 8. olumsuz algının (Son yıllarda yaşadığım bölge ekoturistler nedeniyle oldukça kalabalık olmuştur.) 1. ifadesini (Kesinlikle Katılmıyorum) yanıtladıkları görülürken, %25.8'inin 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %21.5'inin 3. ifadeyi (Kararsızım), %8.7'sinin 4. ifadeyi (Katılıyorum), %4,6'sının 5. ifadeyi (Kesinlikle Katılıyorum) tercih ettikleri saptanmıştır. Yerel halkın %42.7'sinin 9. olumsuz algının (Ekoturistler yöre halkının yaşantısını olumsuz yönde etkiler.) 1. ifadesini (Kesinlikle Katılmıyorum) seçtikleri, %29.9'unun 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %20.7'sinin 3. ifadeyi (Kararsızım), %3.3'ünün 4. ifadeyi (Katılıyorum), %3,3'ünün 5. ifadeyi (Kesinlikle Katılıyorum) cevapladıkları görülmüştür. Ankete katılan bireylerin %47.6'sının 10. olumsuz algının (Yöre halkının ekoturizm ile sömürüldüğünü düşünüyorum.) 1. ifadesini (Kesinlikle Katılmıyorum) yanıtlamayı tercih ederken, %29.2'sinin 2. ifadeyi (Katılmıyorum), %17.1'inin 3. ifadeyi (Kararsızım), %3.1'inin 4. ifadeyi (Katılıyorum), %3.1'inin 5. ifadeyi (Kesinlikle Katılıyorum) seçtikleri söylenebilir.

5.3.4. Hipotezlerin Testi ve Yorumu

Hipotezlerin testine geçmeden önce ölçeklerin geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmıştır. Bu kapsamda açıklayıcı faktör analizi ve Cronbach Alpha kat sayıları incelenmiş ve sonuçları aşağıda tablolastırılmıştır.

Ekolojik turizmin olumlu etkilerini ölçmek amacıyla 12 ifadeli ölçek, Temel Bileşenler Analizi ve Kaiser Normalizasyonu Varimax dik döndürme yöntemi kullanılarak faktör analizine tabi tutulmuş ve sonuçları Tablo 5.6’da gösterilmiştir.

Tablo 5.6 Ekolojik Turizmin Olumlu Etkileri Ölçeği Faktör Analizi

Faktör Adı	İfade no	Faktör Yüğü	Özdeğer	Açıklanan varyans (%)	Cronbach Alpha
Ekolojik Turizm Olumlu Etkiler	ETOE9	0.877	7.912	65.937	,952
	ETOE10	0.876			
	ETOE7	0.855			
	ETOE5	0.850			
	ETOE6	0.834			
	ETOE2	0.820			
	ETOE12	0.813			
	ETO11	0.812			
	ETOE8	0.805			
	ETOE4	0.775			
	ETOE3	0.727			
	ETOE1	0.676			
Toplam Açıklanan Varyans				65.937	
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Ölçüsü					,955
Bartlett Küresellik Testi					
Ki Kare:3823.702 Serbestlik derecesi:66 p değeri:0.000					

Yapılan analizde tüm ifadelerin tek boyut altında toplandığı görülmekte ve ölçü değerleri bakımından geçerliğinin ve güvenilirliğinin yüksek olduğu görülmektedir (Faktör yükü > 0.50; Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Ölçüsü > 0.60; Cronbach Alpha > 0.70; p=0.000). Ayrıca ekolojik turizmin olumlu etkileri ölçeği toplam varyansın %66’sını açıklamaktadır. İfadelerin faktörler yük dağılımları incelendiğinde tüm faktör yüklerinin 0.50 ve yukarıda bir değer alması gerekçesi ile 12 ifade analize tabi tutulmuştur.

Ekolojik turizmin olumsuz etkilerini ölçmek amacıyla 10 ifadeli ölçek, Temel Bileşenler Analizi ve Kaiser Normalizasyonu Varimax dik döndürme yöntemi kullanılarak faktör analizine tabi tutulmuş ve sonuçları Tablo 5.7’de gösterilmiştir.

Tablo 5.7 Ekolojik Turizmin Olumsuz Etkileri Ölçeği Faktör Analizi

Faktör Adı	İfade no	Faktör Yüğü	Özdeğer	Açıklanan varyans (%)	Cronbach Alpha
Ekolojik Turizm Olumsuz Etkiler	ETOSE7	0.822	6.704	55.442	,905
	ETOSE6	0.812			
	ETOSE9	0.791			
	ETOSE4	0.764			
	ETOSE1	0.762			
	ETOSE10	0.738			
	ETOSE2	0.735			
	ETOSE8	0.715			
	ETOSE5	0.710			
	ETOSE3	0.564			
Toplam Açıklanan Varyans				55.442	
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Ölçüsü					,909
Bartlett Küresellik Testi					
Ki Kare:2223.198 Serbestlik derecesi:45 p değeri:0.000					

Yapılan analizde tüm ifadelerin tek boyut altında toplandığı görülmekte ve ölçü değerleri bakımından geçerliğinin ve güvenilirliğinin yüksek olduğu görülmektedir (Faktör yükü > 0.50; Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Ölçüsü > 0.60; Cronbach Alpha > 0.70; p=0,000). Ayrıca ekolojik turizmin olumsuz etkileri ölçeği toplam varyansın %56’sını açıklamaktadır. İfadelerin faktörler yük dağılımları incelendiğinde tüm faktör yüklerinin 0.55 ve yukarıda bir değer alması gerekçesi ile 10 ifade analize tabi tutulmuştur.

Ankete katılan yerel halkın cinsiyetlerine göre ekolojik turizmin olumlu algılamalarının farklılık gösterip göstermediğini incelenmek üzere iki bağımsız t testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 5.8’de verilmiştir.

Tablo 5.8 Katılımcıların Cinsiyetleri ile Ekolojik Turizmin Olumlu Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391)

	Grup İstatistiği			Test İstatistiği		
	n	Ortalama	Standart Sapma	T	Srb. Der.	p
Erkek	264	4.05	0.82	-0.208	285.159	0.836
Kadın	127	4.03	0.71			

Bu sonuca göre 0.836 önem düzeyi ile H_{1a} hipotezi reddedilmiştir. Bir diğer ifade ile katılımcıların cinsiyetleri ile ekolojik turizmin olumlu algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$).

Ankete katılan yerel halkın eğitim durumlarına göre ekolojik turizmin olumlu algılarının farklılık gösterip göstermediğini incelenmek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 5.9’da verilmiştir.

Tablo 5.9 Katılımcıların Eğitim Durumları ile Ekolojik Turizmin Olumlu Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391)

	Grup İstatistiği			Test İstatistiği		
	n	Ortalama	Standart Sapma	F	Srb. Der.	P değeri
İlköğretim	149	3.95	0.84	3.028	3	0.029*
Lise	163	4.05	0.76			
Önlisans/lisans	76	4.20	0.71			
Lisansüstü	3	4.94	0.09			

Bu sonuca göre 0.029 önem düzeyi ile H_{1b} hipotezi kabul edilmiştir. Bir diğer ifade ile yerel halkın eğitim düzeyleri ile ekolojik turizmin olumlu algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır ($p<0.05$).

Ankete katılan yerel halkın yaş durumlarına göre ekolojik turizmin olumlu algılarının farklılık gösterip göstermediğini incelenmek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 5.10’da verilmiştir.

Tablo 5.10 Katılımcıların Yaş Durumları ile Ekolojik Turizmin Olumlu Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391)

	Grup İstatistiği			Test İstatistiği		
	N	Ortalama	Standart Sapma	F	Srb. Der.	P değeri
18-24	31	4.10	0.55	1.227	5	0.296
25-34	71	3.92	0.88			
35-44	65	4.08	0.86			
45-54	77	4.21	0.59			
55-64	95	3.99	0.82			
65 yaş üstü	52	4.00	0.85			

Bu sonuca göre 0.296 önem düzeyi ile H_{1c} hipotezi red edilmiştir. Bir diğer ifade ile yerel halkın yaş durumları ile ekolojik turizmin olumlu algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$).

Ankete katılan yerel halkın medeni durumlarına göre ekolojik turizmin olumlu algılarının farklılık gösterip göstermediğini incelenmek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 5.11’de verilmiştir.

Tablo 5.11 Katılımcıların Medeni Durumları ile Ekolojik Turizmin Olumlu Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391)

	Grup İstatistiği			Test İstatistiği		
	N	Ortalama	Standart Sapma	F	Srb. Der.	P değeri
Evli çocuklu	263	4.05	0.82	0.448	2	0.639
Evli çocuksuz	31	4.14	0.64			
Bekar	97	3.99	0.72			

Bu sonuca göre 0.639 önem düzeyi ile H_{1d} hipotezi red edilmiştir. Bir diğer ifade ile yerel halkın medeni durumları ile ekolojik turizmin olumlu algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$).

Ankete katılan yerel halkın gelir durumuna göre ekolojik turizmin olumlu algılarının farklılık gösterip göstermediğini incelenmek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 5.12’de verilmiştir.

Tablo 5.12 Katılımcıların Gelir Durumları ile Ekolojik Turizmin Olumlu Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391)

	Grup İstatistiği			Test İstatistiği		
	N	Ortalama	Standart Sapma	F	Srb. Der.	P değeri
2000-4000	227	4.05	0.82	1.740	4	0.140
4001-6000	126	3.94	0.77			
6001-8000	25	4.26	0.47			
8001-10000	7	4.42	0.63			
10001 tl ve üstü	6	4.04	0.79			

Bu sonuca göre 0.140 önem düzeyi ile H_{1e} hipotezi red edilmiştir. Bir diğer ifade ile yerel halkın gelir durumu ile ekolojik turizmin olumlu algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$).

Ankete katılan yerel halkın meslek durumlarına göre ekolojik turizmin olumlu algılarının farklılık gösterip göstermediğini incelenmek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 5.13’de verilmiştir.

Tablo 5.13 Katılımcıların Meslek Durumları ile Ekolojik Turizmin Olumlu Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391)

	Grup İstatistiği			Test İstatistiği		
	N	Ortalama	Standart Sapma	F	Srb. Der.	P değeri
Çalışan, işçi	115	3.96	0.77	0.826	5	0.531
Kamu personeli	42	4.11	0.86			
İşveren	34	4.21	0.53			
Emekli	115	4.03	0.83			
Çalışmıyor	51	4.02	0.72			
Diğer	34	4.17	0.91			

Bu sonuca göre 0.531 önem düzeyi ile H_{1f} hipotezi red edilmiştir. Bir diğer ifade ile yerel halkın gelir durumu ile ekolojik turizmin olumlu algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$).

Ankete katılan yerel halkın bölgede yaşam süresine göre ekolojik turizmin olumlu algılarının farklılık gösterip göstermediğini incelenmek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 5.14’de verilmiştir.

Tablo 5.14 Katılımcıların Bölgede Yaşam Süresi ile Ekolojik Turizmin Olumlu Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n:391)

	Grup İstatistiği			Test İstatistiği		
	N	Ortalama	Standart Sapma	F	Srb. Der.	P değeri
4 yıldan az	13	4.36	0.66	0.901	6	0.494
4-6 yıl	13	4.10	0.32			
7-10 yıl	13	4.05	0.58			
11-15 yıl	16	4.10	0.49			
16-20 yıl	57	4.03	0.70			
21-30 yıl	76	3.89	0.80			
31 yıl ve üzeri	203	4.08	0.86			

Bu sonuca göre 0.494 önem düzeyi ile H_{1g} hipotezi red edilmiştir. Bir diğer ifade ile yerel halkın gelir durumu ile ekolojik turizmin olumlu algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$).

Ankete katılan yerel halkın turizmden elde ettikleri gelire göre ekolojik turizmin olumlu algılarının farklılık gösterip göstermediğini incelenmek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 5.15’de verilmiştir.

Tablo 5.15 Katılımcıların Turizmden Elde Ettikleri Gelir ile Ekolojik Turizmin Olumlu Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391)

	Grup İstatistiği			Test İstatistiği		
	N	Ortalama	Standart Sapma	F	Srb. Der.	P değeri
Hiç	320	4.03	0.82	3.435	3	0.017*
Pek azı	42	3.90	0.58			
Bir kısmı	21	4.54	0.50			
Çoğunlukla	8	4.17	0.53			

Bu sonuca göre 0.017 önem düzeyi ile H_{1h} hipotezi kabul edilmiştir. Bir diğer ifade ile yerel halkın turizmden elde ettiği gelir ile ekolojik turizmin olumlu algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır ($p < 0.05$).

Ankete katılan yerel halkın cinsiyetlerine göre ekolojik turizmin olumsuz algılamalarının farklılık gösterip göstermediğini incelenmek üzere iki bağımsız t testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 5.16’da verilmiştir.

Tablo 5.16 Katılımcıların Cinsiyetleri ile Ekolojik Turizmin Olumsuz Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391)

	Grup İstatistiği			Test İstatistiği		
	n	Ortalama	Standart Sapma	T	Srb. Der.	p
Erkek	264	2.28	0.88	-0.980	0.389	0.328
Kadın	127	2.19	0.77			

Bu sonuca göre 0.328 önem düzeyi ile H_{2a} hipotezi red edilmiştir. Bir diğer ifade ile katılımcıların cinsiyetleri ile ekolojik turizmin olumsuz algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur ($p > 0.05$).

Ankete katılan yerel halkın yaş durumlarına göre ekolojik turizmin olumsuz algılarının farklılık gösterip göstermediğini incelenmek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 5.17’de verilmiştir.

Tablo 5.17 Katılımcıların Yaş Durumları ile Ekolojik Turizmin Olumsuz Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n:391)

	Grup İstatistiği			Test İstatistiği		
	N	Ortalama	Standart Sapma	F	Srb. Der.	P değeri
18-24	31	2.36	0.82	1.623	5	0.153
25-34	71	2.33	0.90			
35-44	65	2.16	0.79			
45-54	77	2.09	0.78			
55-64	95	2,39	0,85			
65 yaş üstü	52	2,14	0,85			

Bu sonuca göre 0.153 önem düzeyi ile H_{2b} hipotezi red edilmiştir. Bir diğer ifade ile yerel halkın yaş durumları ile ekolojik turizmin olumlu algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$).

Ankete katılan yerel halkın eğitim durumlarına göre ekolojik turizmin olumsuz algılarının farklılık gösterip göstermediğini incelenmek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 5.18’de verilmiştir.

Tablo 5.18 Katılımcıların Eğitim Durumları ile Ekolojik Turizmin Olumsuz Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391)

	Grup İstatistiği			Test İstatistiği		
	n	Ortalama	Standart Sapma	F	Srb. Der.	P değeri
İlköğretim	149	2.29	0.89	7.580	3	0.008*
Lise	163	2.25	0.84			
Önlisans/lisans	76	2.14	0.75			
Lisansüstü	3	2.46	1.10			

Bu sonuca göre 0.008 önem düzeyi ile H_{2c} hipotezi kabul edilmiştir. Bir diğer ifade ile yerel halkın eğitim düzeyleri ile ekolojik turizmin olumsuz algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır($p<0.05$).

Ankete katılan yerel halkın medeni durumlarına göre ekolojik turizmin olumsuz algılarının farklılık gösterip göstermediğini incelenmek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 5.19’da verilmiştir.

Tablo 5.19 Katılımcıların Medeni Durumları ile Ekolojik Turizmin Olumsuz Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391)

	Grup İstatistiği			Test İstatistiği		
	N	Ortalama	Standart Sapma	F	Srb. Der.	P değeri
Evli çocuklu	263	2.19	0.86	2.862	2	0.050*
Evli çocuksuz	31	2.15	0.78			
Bekar	97	2.42	0.80			

Bu sonuca göre 0.050 önem düzeyi ile H_{2d} hipotezi kabul edilmiştir. Bir diğer ifade ile yerel halkın medeni durumları ile ekolojik turizmin olumsuz algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır($p<0.05$).

Ankete katılan yerel halkın gelir durumuna göre ekolojik turizmin olumsuz algılarının farklılık gösterip göstermediğini incelenmek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 5.20’de verilmiştir.

Tablo 5.20 Katılımcıların Gelir Durumları ile Ekolojik Turizmin Olumsuz Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391)

	Grup İstatistiği			Test İstatistiği		
	N	Ortalama	Standart Sapma	F	Srb. Der.	P değeri
2000-4000	227	2.22	0.89	1.274	4	0.279
4001-6000	126	2.34	0.81			
6001-8000	25	1.98	0.63			
8001-10000	7	2.15	1.10			
10001 tl ve üstü	6	2.55	0.49			

Bu sonuca göre 0.279 önem düzeyi ile H_{2e} hipotezi red edilmiştir. Bir diğer ifade ile yerel halkın gelir durumu ile ekolojik turizmin olumsuz algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$).

Ankete katılan yerel halkın meslek durumuna göre ekolojik turizmin olumsuz algılarının farklılık gösterip göstermediğini incelenmek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 5.21’de verilmiştir.

Tablo 5.21 Katılımcıların Meslek Durumları ile Ekolojik Turizmin Olumsuz Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n:391)

	Grup İstatistiği			Test İstatistiği		
	N	Ortalama	Standart Sapma	F	Srb. Der.	P değeri
Çalışan, işçi	115	2.37	0.83	1.973	5	0.082
Kamu personeli	42	2.25	0.93			
İşveren	34	2.10	0.58			
Emekli	115	2.31	0.93			
Çalışmıyor	51	2.14	0.80			
Diğer	34	1.92	0.71			

Bu sonuca göre 0.082 önem düzeyi ile H_{2f} hipotezi red edilmiştir. Bir diğer ifade ile yerel halkın meslek durumu ile ekolojik turizmin olumsuz algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$).

Ankete katılan yerel halkın bölgede yaşam süresine göre ekolojik turizmin olumsuz algılarının farklılık gösterip göstermediğini incelenmek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 5.22’de verilmiştir.

Tablo 5.22 Katılımcıların Bölgede Yaşam Süresi ile Ekolojik Turizmin Olumsuz Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391)

	Grup İstatistiği			Test İstatistiği		
	N	Ortalama	Standart Sapma	F	Srb. Der.	P değeri
4 yıldan az	13	2.10	0.60	0.608	6	0.724
4-6 yıl	13	2.14	0.68			
7-10 yıl	13	2.17	0.82			
11-15 yıl	16	2.12	0.73			
16-20 yıl	57	2.43	0.85			
21-30 yıl	76	2.24	0.82			
31 yıl ve üzeri	203	2.23	0.89			

Bu sonuca göre 0.724 önem düzeyi ile H_{2g} hipotezi red edilmiştir. Bir diğer ifade ile yerel halkın bölgede yaşam süresi ile ekolojik turizmin olumsuz algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$).

Ankete katılan yerel halkın turizmden elde ettikleri gelire göre ekolojik turizmin olumsuz algılarının farklılık gösterip göstermediğini incelenmek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 5.23’de verilmiştir.

Tablo 5.23 Katılımcıların Turizmden Elde Ettikleri Gelir ile Ekolojik Turizmin Olumsuz Algıları Arasındaki Farklılığın İncelenmesi (n: 391)

	Grup İstatistiği			Test İstatistiği		
	N	Ortalama	Standart Sapma	F	Srb. Der.	P değeri
Hiç	321	2.27	0.86	4.918	3	0.002*
Pek azı	42	2.23	0.63			
Bir kısmı	20	2.08	0.97			
Çoğunlukla	8	1.86	0.99			

Bu sonuca göre 0.002 önem düzeyi ile H_{2h} hipotezi kabul edilmiştir. Bir diğer ifade ile yerel halkın turizmden elde ettiği gelir ile ekolojik turizmin olumsuz algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır($p<0.05$).

SONUÇ

Bu çalışmada, İbradı İlçesi'nde ekolojik turizm potansiyelinin değerlendirilmesi ve yerel halkın ekolojik turizme yönelik algısı ve tutumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. İbradı İlçesi ve mahallelerinde yaşamını sürdürmekte olan ve anket çalışmasına katılan yöre halkının ekolojik turizme yönelik algılarına ilişkin yapılan analiz sonuçları incelendiğinde, “Bölge halkı için birçok değerli iş fırsatı sunmaktadır” şeklindeki olumlu ifadesine %42.7 ile 167 kişinin “Katılıyorum”, 162 kişinin ise, “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneğini işaretledikleri görülmüştür. Ayrıca “Bölgeye gelen ekoturistlerin sayısının artması yerel ekonomiyi geliştirir” şeklindeki olumlu ifadesine %40.2 ile 157 kişinin “Katılıyorum” seçeneğini, %46.5 ile 182 kişinin “Kesinlikle Katılıyorum” olumlu ifadesini seçmiş olduğu belirlenmiştir. Tercih edilen ifadelerden bahisle ekoturizmin yerel halka istihdam sağlaması ve faaliyette olduğu bölgenin ekonomik kalkınmasına destek olması ilkeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu sonuçların Kervankıran (2014: 162)'ın yaptığı çalışma sonuçları ile örtüştüğü ve turizmin gelişim gösterdiği destinasyonlarda yaşamını sürdürmekte olan yerel halkın turizm gelişiminin ekonomik kalkınmada etkili olduğu konusunda ortak bir tutum içinde olduğu görülmüştür. Aynı şekilde Çavuş ve Zere (2021: 180-186)'nin Giresun Destinasyonu'nda yaptıkları çalışmada yerel halkın ekoturizmin hayat standartlarını arttıracığı, Giresun İli'nin tanınırlığına destek olacağı ve ekonomik kalkınmada etkili olacağı yönünde olumlu bir algıya sahip olduklarını tespit etmişlerdir. İbradı'da tarafımızdan yapılan anket çalışması sonuçlarına göre yöre halkının bölgede ekoturizm gelişiminin istihdama yönelik katkı sağlayacağı konusunda olumlu bir tutuma sahip olduğu ortaya çıkmıştır fakat Gümüş ve Özüpekçe (2009: 414)'nin yaptıkları çalışmada ise yöre halkının turizm gelişiminin istihdam için yeterli olamayacağı şeklinde olumsuz bir tutumları olduğu ortaya çıkmıştır. Dey vd. (2020: 533-534)'nin Bangladeş Sundarbans Rezerv Ormanı'nda ekoturizm gelişimine yönelik yerel toplumun tutumunu değerlendirdikleri çalışmanın sonuçlarına göre, yerel halkın ekoturizmin bölge ekonomisine ve istihdama yönelik %100 katkı sağladığı, kendilerinin de ekoturizmin gelişimi için yapılan çalışmalara katılmakta istekli oldukları belirtilmiştir. Hong Long (2012: 36)'ın Vietnam'da yaptığı çalışmada yerel halkın, bölgelerinde gerçekleşen turizm gelişimine karşı tutumlarının yerel ekonomiyi, istihdam olanaklarını, bölgenin kalkınmasına yönelik iş fırsatlarını, kültürel aktiviteleri ve tarihi binaların restorasyonunu destekleyen önemli bir endüstri olması nedeni ile desteklediklerini belirtmişlerdir. Ekoturizm yaklaşımı, hem bölgenin başarısı hem de yerel halkın refahını teşvik etmek için büyük bir öneme sahiptir. Yerel topluluk için fayda sağlarken aynı zamanda bir miktar kontrol de sağlamaktadır.

Toplum temelli bir turizm şekli olan ekoturizm, ev sahibi toplumun yaşam standartlarını kısa ve uzun vadede iyileştirmeyi amaçlarken aynı zamanda sosyal, çevresel ve ekonomik hedefleri dikkate alarak ekoturizmin nasıl olacağını sorgulayan bir kalkınma perspektifinden yaklaşmayı hedeflemektedir (Scheyvens, 1999: 246). Ekoturizm faaliyetlerinin artması, ekoturizm ile ilişkili etkilerin oranı, ekoturizm türlerinin belirli bir destinasyon ve çevresi ile uyumlu olması gerekmektedir (Benson ve Clifton, 2006: 238). Ekolojik turizm faaliyette olduğu bölgede bulunan doğal, tarihi ve kültürel zenginliklerin kaynak oluşturması, bunların korunması, sürdürülebilirliğinin sağlanması ve tüm bu faaliyetlere yerel halkın aktif bir şekilde katılımı ile gerçekleşen bir turizm şeklidir.

İbradı'da anket çalışmasına katılan halkın ekolojik turizme yönelik olumlu algılarına ilişkin analiz sonuçlarına göre "Bölgedeki tarihi bina ve yapıların restorasyonu için teşvikler sağlar." şeklindeki olumlu ifadesine %34.3 ile 134 kişinin "Katılıyorum", %48.6 ile 190 kişi "Kesinlikle Katılıyorum" ifadesini işaretlemiştir. Bu sonuçlara göre İbradı'da bulunan halkın ekoturizm konusunda bilinçli olduğu ve ekoturizm gelişiminin sağlayacağı ekonomik faydanın kültürel ve tarihi kaynak zenginliklerinin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması konusunda etkili olacağı yönünde bir görüşe sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu bağlamda Mansuroğlu (2006: 36) ekoturizmin gelişmekte olduğu destinasyonda doğaya, yörenin kültürel ve tarihi miras zenginliklerine koruma ve teşvik sağlaması, ekolojinin değerine yönelik farkındalık yaratması şeklindeki ilkeleri ile uyum içerisinde olduğunu ifade etmiştir. Analiz sonuçlarına göre "Yöre halkının çeşitli kültürel etkinliklerini teşvik eder" olumlu ifadesine %34.3 ile 134 kişi "Katılıyorum", %38.4 ile 150 kişi "Kesinlikle Katılıyorum" seçeneğini işaretlerken, "Yöre halkı ve ekoturistler arasında kültürel değişim ve eğitim sağlar" olumlu ifadesine 125 kişi %32.0 oranında "Katılıyorum", 143 kişi de %36.6 oranında "Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde seçim yapmıştır. Bununla beraber "Yöre halkının serbest zaman değerlendirme olanaklarını artırır" ifadesini %33.0 ile 129 kişi "Katılıyorum", %32.7 ile 128 kişinin "Kesinlikle Katılıyorum" seçeneklerini işaretledikleri, "Ekoturizmin gelişimi bölgenin görünümünü olumlu yönde etkiler" ifadesini de %39.4 ile 154 kişinin "Katılıyorum", %47.3 ile 185 kişinin "Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde seçim yaptıkları tespit edilmiştir. Yöre halkının ekolojik turizmin olumlu algılarına ilişkin analiz sonuçlarına göre "Yöre halkı için daha iyi alışveriş fırsatları geliştirir" olumlu ifadesini %38.4 ile 150 kişinin "Katılıyorum", %40.7 ile 159 kişinin "Kesinlikle Katılıyorum" seçeneğini işaretledikleri, "Bölgenin ve yöre halkının kültür anlayışını ve imajını geliştirir" olumlu ifadesine %35.3 ile 138 kişinin "Katılıyorum", %35.5 ile 139 kişinin "Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde, "Yerel halkın kültürel kimliğini korumaya yardımcı olur" olumlu

ifadesine %33.8 ile 132 kişinin “Katılıyorum”, %33.5 ile 131 kişinin “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneğini, “Bölgede kamu hizmetlerinin kalitesi gelişir” ifadesini ise %40.7 ile 159 kişinin “Katılıyorum”, %36.1 ile 141 kişinin ise “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneğini işaretledikleri görülmüştür. Elde edilen bu verilerden İbradı İlçesi ve mahallelerinde yaşamını sürdürmekte olan yerel halkın ekolojik turizm gelişimine karşı olumlu bir tutum içinde oldukları tespit edilmiştir. Burada elde edilen sonuçlar Hunt vd. (2014: 354)’nin Kosta Rika’nın Osa Yarımadasında yaptıkları çalışmanın sonuçları ile uyumluluk göstermektedir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre Osa Yarımadası’nda bulunan yerel halkın ekoturizm gelişimine yönelik olumlu algıya sahip olduğu ve buna göre ekoturizmin yüksek önemde ekonomik kalkınma sağlayan bir faaliyet olduğu, istihdam sağladığı ve diğer ekonomik çabalardan daha fazla ilerleme fırsatı sağladığı şeklinde sonuçlar tespit edilmiştir. Bu sonuçların tam tersine Wardana vd. (2021: 604)’nin Bali’de yaptıkları çalışmada ekoturizm gelişiminin ekonomik alanları ve altyapı hizmetlerinin gelişimini desteklemediği, bölgede ekoturizm gelişimi için yerel halkın gönüllü olmasının tek başına yeterli olmadığı ve kaliteli bir ekoturizm yönetimi ihtiyacı olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Anket çalışmasına göre bölge halkının ekolojik turizm konusunda bilgi sahibi oldukları, ekoturizmin gelişimi için destek verdikleri ve bu gelişime katkı sunmaya gönüllü oldukları tespit edilmiştir. Çalışmamızın sonuçları ile paralellik gösteren bir diğer araştırma ise Doğru ve Aydın (2019: 348)’nin İğneada’da yaşamını sürdürmekte olan yerel halkın Longoz Ormanları Milli Parkı’na bakış açısını değerlendirdiği çalışmada da yerel halkın ekoturizm kavramı hakkında bilgi sahibi olduğu ve Longoz Ormanları Milli Parkı’nın ekoturizm için önemli bir kaynak olarak koruma dahilinde turistik faaliyete açılmasının bölge için ekonomik kalkınmada oldukça etkili faktör olacağı ifade edilmiştir.

Tez çalışmasında İbradı’da yerel halkın eğitim durumlarına göre ekolojik turizmin olumlu algılarının farklılık gösterip göstermediğini incelenmek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmış, elde edilen sonuca göre 0,029 önem düzeyi ile H_{1b} hipotezi kabul edilmiş ve yerel halkın eğitim düzeyleri ile ekolojik turizmin olumlu algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Buna göre bölgede eğitim düzeyi yükseldiğinde ekoturizm konusunda algı pozitif yönde olmakta ve desteklenmektedir. Blesic vd. (2014: 159-160)’nin yerel halkın turizm gelişimine yönelik algı ve tutumlarının değerlendirmesini yaptıkları çalışmalarında yerel halkın eğitim seviyesi yükseldikçe turizm gelişimine verdikleri desteğin olumlu şekilde sonuçlandığını ve turizmin öneminin daha fazla farkında olduklarını, eğitim seviyesi düştüğünde ise yerel halkın turizm gelişimine karşı verdiği desteğin olumsuz şekilde sonuçlandığını ve turizmin önem düzeyi

algısının düşük olduğunu ifade etmişlerdir. Buna karşılık Chengcai vd. (2021: 12/13)'nin Tibet'te yerel halkın ekoturizm algısına yönelik yaptıkları çalışmada yöre halkının %80'inin orta düzeyde bir eğitim seviyesine sahip olduğu, çoğu kişinin Çince ve İngilizceyi bile konuşamadıklarını, hükümetin bölgede eğitim konusuna odaklanmaları gerektiğini ortaya koymuşlardır. Ekoturizm gelişimi için bölge halkından %60 kadar bir bölümün destek verdiğini, %20'lik bir kısmın ise ekoturizmin yerel kültürü yok edeceğini, bölgelerinde hayat pahalılığını arttırarak zengin ve fakir arasındaki kutuplaşmayı arttıracak konusunda ortak bir görüşe sahip olduklarını ifade etmişlerdir.

Yerel halkın turizmden elde ettikleri gelire göre ekolojik turizmin olumlu algılarının farklılık gösterip göstermediğini incelemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmış ve bu sonuca göre 0,017 önem düzeyi ile H_{1h} hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre yerel halkın turizmden elde ettiği gelir ile ekolojik turizmin olumlu algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Diğer bir ifade ile yöre halkı ekoturizmden gelir elde etmesi ile paralel doğrultuda ekoturizmi desteklemektedir. Valenzuela vd. (2020: 2)'nin yaptıkları çalışmada katılımcı yaklaşımın temel taşı olan yerel topluluklar ekoturizmin yönetim stratejisinin başarısında hayati bir rol oynadığını ifade etmektedirler. Yerel halkın katılımlarının güçlendirilmesi son derece önemlidir. Ancak, yerel halkın katılımı, alacakları teşviklere ve elde edecekleri faydalara bağlı olarak devam etmektedir. Tarafımızdan yapılan bu çalışmada ekoturizm faaliyetlerinden gelir elde eden yerel halkın ekoturizmin bölgede yarattığı etkiyi olumlu algıladıkları ve ekoturizmi desteklemeye eğilimli oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bununla beraber Bükey (2020: 108) Bozcaada'da yaşamını sürdüren yerel halkın turizm gelişimine yönelik algı ve tutumlarını değerlendirdiği çalışmasında bölge halkının turizmin gelir getiren ve ekonomik kalkınmayı sağlayan bir sektör olduğu konusunda ortak algıya sahip oldukları ve bu nedenle turizm gelişimine yönelik olumlu bir tutum sergilediklerini tespit etmiştir.

Araştırma sahasında ankete katılan yerel halkın medeni durumlarına göre ekolojik turizmin olumsuz algılarının farklılık gösterip göstermediğini incelenmek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmış ve 0,050 önem düzeyi ile H_{2d} hipotezi kabul edilmiştir. Bir diğer anlatım ile bölgede evli ve çocuğu olan kişiler öncelikli olmak üzere ekolojik turizmin yerel halk üzerinde olumsuz bir etkiye sebep olmayacağını ifade etmekte ve bunun tam aksi olarak ekolojik turizm gelişimini desteklemektedir. Bunun sebebi de ekolojik turizmin bölgenin ekonomik kalkınmasında sağlayacağı faydaya bağlı olarak ailelerin çocuklarının gelecekte daha refah koşullarda yaşam sürmesini istemeleri şeklinde olmaktadır. Nitekim Işık ve Çalkın (2016: 39-40)'ın yerel halkın algı ve tutumlarına yönelik yaptıkları

çalışma sonucunda yöre halkının hayat şartlarının daha refah düzeye ulaşması beklentisinde olmalarından dolayı bölgede turizm gelişimine destek verdiklerini saptamışlardır. Vargas-Sanchez vd. (2009: 54)'nin İspanya'da yaptıkları çalışma ve Surat (2017: 18)'in Artvin'in Yusufeli İlçesinde yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre ekoturizm gelişiminin sağladığı bireysel ve ekonomik faydalar nedeni ile yerel halkın turizm gelişimine karşı algılarının olumlu yönde geliştiği ortaya konulmuştur.

Araştırma sahasında yapılan gezi, gözlem, görüşme, incelemeler ve anket çalışması sonucunda, İbradı bölgesinin doğal, kültürel ve tarihi birçok zenginliğe sahip olması ve ekoturizm faaliyetleri için kaynak değeri oluşturmaya karşın ekoturizm gelişiminin hız kazanamamasına yönelik birkaç sorunu da bünyesinde barındırmakta olduğu tespit edilmiştir. Düğmeli evlerin restore edilerek ekoturist için konaklama hizmeti sunabilmesi hususunda öncelikle mülkiyet sorununun aşılamadığı görülmüştür. Bunun dışında sit alanı olarak ilan edilen düğmeli evlerin restorasyonu'nun yapılamamasında etken olan diğer unsurların ise maliyet ve yerel halkın resmi prosedürler konusunda yeterli bilgi sahibi olmaması şeklinde sonuçlar elde edilmiştir. Bunun dışında İbradı bölgesi yayla özelliği taşımakla beraber birçok yaylaya da sahiptir. Bu nedenle bölgede “Yayla Turizmi”nin hem ekoturizminin ilkeleri yönünden hem de bir değer olarak geliştirilmesi önerilebilir. Bununla beraber özel bir bitki cenneti olması dolayısıyla, pekçok endemik ve soğanlı bitki türleri bakımından çeşitlilik göstermesi ile “Botanik Turizmi” açısından potansiyel kaynak değerlerine sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca bölgenin özel bir iklime sahip olması turizmin daha uzun süreli yapılabilmesine olanak sağlayabilir. Bölgede her yıl düzenlenen çeşitli festivallerin tanıtımlarının ulusal ve uluslararası boyutta gerçekleşmesi için iş birliği oluşturulmalı ve daha yoğun katılım olması sağlanmalıdır. Yöredeki doğanın sürdürülebilir kullanım sorunlarının aşılabilmesi için üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin iş birliği ile ortak projelerde buluşulması, uygulamaya geçilmesi ve bu yönde kaynak ayrılmasının önemli olduğu görüşüne ulaşılmıştır. İbradı İlçesi'nde, yerel yönetimler ve turizm gelişimine yönelik faaliyet gösteren kuruluşlar, bölge için yapılacak olan ekoturizm geliştirilmesi sürecindeki her türlü yatırımda öncelikle yerel halkın algı ve tutumlarını değerlendirerek planlamayı yapmaları gerekmektedir. Yerel halkın ekoturizm konusundaki pozitif yaklaşımının değerlendirilerek planlamanın yapılması doğanın sürdürülebilirliği konusunda da katkı sağlayabilir. Bu husus gözönüne alınmadığında turizm gelişimi yerel halk tarafından olumlu karşılanmayacak ve yerel halk ekoturizme yönelik aktif katılımı bulunmayacaktır. İbradı'da yerel halk ile yapılan görüşme, gözlem ve incelemelerde bölgeye ulaşımı sağlayan yol güzergahının son derece bakımsız ve tehlikeli olduğu, ulaşım imkanlarının yetersiz kaldığı

görülmüştür. Bununla birlikte ekoturizm faaliyetlerine katılan ekoturist için kaynak zenginliklerine ulaşımı sağlayacak olan yönlendirme levha ve tabelalarının yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bu konuda yerel yönetimlerin, turizm planlayıcıları ve işletmecilerinin ortak bir çalışmada bulunması ve bu eksikliklerin giderilmesi yönünde öneriler verilebilir.

İlgili literatür detaylı bir şekilde tarandığında ulusal ve uluslararası kaynaklarda hem ekolojik turizm hem de yerel halkın turizm gelişimine karşı gösterdiği algı ve tutumlara yönelik yapılmış olan çalışmalar dikkate alınmıştır. Literatür tarama çalışması daha derin bir şekilde yapıldığında ise özellikle İbradı Bölgesi'ne yönelik böyle bir çalışmanın yok denecek kadar az sayıda olduğu tespit edilmiştir. Bu tez çalışmasının ekoturizm potansiyelinin ve yerel halkın ekoturizm gelişimine yönelik algı ve tutumlarının değerlendirilmesi, ekoturizm gelişiminin planlanması ve yerel halkın bu planlamadaki yeri ve önemine yönelik gelecekte yürütülecek olan birçok çalışmaya katkı sağlayacak temel bir kaynak niteliğinde olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adak, M., Takmer, B., Arca, E.A. (2015). “İlkçağ’da Akseki Bölgesi.” K. Demirtaş, Ü. Durak ve C. Güzelyürek (Ed.), *Ben Akseki’yim*, İstanbul, 251-75.
- Antalya Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı Nazım Plan Şube Müdürlüğü (2019). *Akseki-İbradı-Gündoğmuş Planlama Bölgesi Nazım İmar Planı Raporu* Ocak, 2019. Antalya.
- Antalya Büyükşehir Belediyesi İbradı İlçe Hizmet Birimi (2020). *İbradı Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Kalkınma Planı Raporu*, Antalya Büyükşehir Belediyesi İbradı İlçe Hizmet Birimi. Antalya.
- Akova, İ. (1995). “Akarsu Turizmi”. *Türk Coğrafya Dergisi*, 30: 393-407.
- Akova, O. (2006). “Yerel Halkın Turizmin Etkilerini Algılamalarına ve Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma”. *Akademik İncelemeler Dergisi* 2 (1): 77-109.
- Akoğlu Kozak, M., Evren, S., Çakır, O. (2013) “Tarihsel Süreç İçinde Turizm Paradigması” *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 24(1): 7-22.
- Akpınar, E., Bulut, Y. (2010). “Ülkemizde Alternatif Turizm Bir Dalı Olan Ekoturizmi Çeşitlerinin Bölgelere Göre Dağılımı ve Uygulama Alanları”. III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi Kitabı, 20-22 Mayıs 2010, Artvin, 1575-1594.
- Akpur, A., Zengin, B. (2019). “İznik Gölü ile Çevresinin Kamp ve Karavan Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi”. *Turar Turizm ve Araştırma Dergisi*, 8(2): 4-20.
- Andreck, L.K., Valentin, M.K., Knopf, C. R., Voght, A.C. (2005).” Residents’ Perceptions Of Community Tourism Impacts”. *Annals of Tourism Research*, 32(4): 1056-1076.
- Ankaya, F.Ü., Yazıcı, K., Balık, G., Aslan, G. (2018). “Dünya’da ve Türkiye’de Ekoturizm, Sosyal-Kültürel ve Ekonomik Katkıları”. *Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi*, 1(2): 69-72.
- Ayazlar Arslan, R. (2017). “Residents’ Attitudes Towards Rural Tourism”. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1): 53-69.
- Ap, J. (1992). “Residents’ perceptions on tourism impacts”. *Annals of Tourism Research*, 19(4): 665–690.
- Ap, J., Crompton. J. L. (1993). “Residents' Strategies for Responding to Tourism Impacts”. *Journal of Travel Research*, 32(1): 47–50.
- Aydın, O. (2012). “Türkiye’de Alternatif Bir Turizm; Sağlık Turizmi”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (2): 91-96.

- Bakkal, A. (2019). "Antalya Selçuklu Kervansarayları Seljuk Caravanserais in Antalya". *Turkish Academic Research Review*, 4 (4): 521-570.
- Balaban, A.Y. (2017). "Ekoturizm Açısından Türkiye’de Yavaş Kent Hareketi: Seferihisar Belediyesi Üzerine Bir Değerlendirme". International Conference on "Scientific Cooperation for the Future Thessaloniki in Economics and Administrative Sciences, 6-8 Eylül, 420-426.
- Baltacı, F. (2019). "Turizmin Sürdürülebilir Gelişiminde Yerel Halkın Çevresel Tutumu, Davranışsal Rolü ve Verdiği Destek Arasındaki İlişki: Alanya Örneği". Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Bedirhan, Y. (2016). "Selçuklu Türkiye’sinde Ticaret Yolları, Limanlar ve Pazar Yerleri". *Electronic Turkish Studies*, 11(11): 13-28.
- Benson, A., Clifton, J. (2006). "Planning for Sustainable Ecotourism: The Case for Research Ecotourism in Developing Country Destinations". *Journal of Sustainable Tourism*, 14(3): 238-254.
- Bilge, G., (2016). "İbradı’da Tavan Süsleme Sanatı", *İbradı Belediyesi "Tarih, Kültür, Sanat ve Edebiyat" Dergisi*, 4: 1-52.
- Bilici, N., Işık, Z. (2018). "Bölgesel Kalkınmada Yayla Turizmi: Rize İli Örneği". *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1): 1-21.
- Blesic, I., Pivac, T., Besermenji, S., Ivkov-Džigurski, A., Košić, K. (2014). "Residents’ Attitudes and Perception towards Tourism Development: A Case Study of Rural Tourism in Dragacevo, Serbia". *Eastern European Countryside*, 20(1): 151-165.
- Bulut, H. (2001). "Kitle İletişim Araçları ve Suskunluk Sarmalı". *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 32(1-2): 1382-1385.
- Butarbutar, R., Soemarno, S. (2013). "Environmental Effects Of Ecotourism In Indonesia". *Journal of Indonesian Tourism And Development Studies*, 1(3): 97-107.
- Butler, R.W. (1980). "The Concept of A Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources". *Canadian Geographer*, 24(19): 5-12.
- Bükey, A. (2020). "Yerel Halkın Tutumlarının Turizm Yanlısı Davranışlarına Etkisi: Bozcaada Örneği". *Akademik MATBUAT*, 4(2): 101-114.
- Carmichael, B.A. (2000). "A Matrix Model For Resident Attitudes and Behaviours In A Rapidly Changing Tourist Area". *Tourism Management*, 21(6): 601-611.
- Carvache-Franco, M., Segarra-Ona, M., Carrascosa-Lopez, C. (2019). "Segmentation by Motivation in Ecotourism: Application to Protected Areas in Guayas, Ecuador". *Sustainability*, 11(1): 240.

- Chand, N. N. (2020). “*Ecotourism in New Zealand: A Catalyst For Sustainable Development*”. A dissertation submitted to Auckland University of Technology in partial fulfilment of the requirements for the degree of Master of International Tourism Management (MITM), Auckland University of Technology.
- Chengcai, T., Linsheng, Z., Shengkui, C. (2012). “Tibetan Attitudes Towards Community Participation and Ecotourism”. *Journal of Resources and Ecology*, 3(1): 8-15.
- Chiu, H. Y., Chan, C. S., Marafa, L. M. (2016). “Local Perception and Preferences in Nature Tourism in Hong Kong”. *Tourism Management Perspectives*, 20: 87-97.
- Cinnioğlu, H. (2015). “Sürdürülebilir Ekonomik Kalkınma Kapsamında Ekoturizmin Çevre Üzerindeki Etkilerinin Eleştirel Bir Bakış Açısıyla İncelenmesi”. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2015(1): 1-22.
- Çallı, S. D. (2015). “Uluslararası Seyahatlerin Tarihi Gelişimi ve Son Seyahat Trendleri Doğrultusunda Türkiye’nin Konumu”. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 4(1): 4-28.
- Çakıcı, A. C., Yavuz, G., Çiçek, M. (2014). “Dağcılık Turizmine Katılımda Dikkate Alınan Hususlar Üzerine Bir Araştırma”. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 7(3): 75-94.
- Çakmur, H. (2012). “Araştırmalarda Ölçme-Güvenilirlik-Geçerlilik”. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 11(3): 339-344.
- Çalışkan, U., Özer, Ö., Tütüncü, Ö., (2018) “Yerel Halkın Turizme Bakış Açısı ve Turizm Planlamasına Etkisi”. T. Birişçi, A. Kalaycı Önaç (Ed.), *Kuşadası Peyzaj Değerleri*. TMMOB Peyzaj Mimarları Odası, Aydın, 147-166.
- Çavuş, A., Zere, S. (2021) “Yerel Halkın Ekoturizm Algısı: Giresun İli Örneği”. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 43: 1473-192.
- Çetinkaya, G., Dedemen, O. (2013). “Golf Turizmine Yönelik Yerel Halkın Algılarının Belirlenmesi: Antalya/Belek Örneği”. *Tutar Turizm ve Araştırma Dergisi*, 2(1): 24-45.
- Çinbilgel, İ. (2005). *Altınbeşik Mağarası Milli Parkı’nın (İbradı-Akseki/Antalya) Flora ve Vegetasyonu*. Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Antalya.
- Çinbilgel, İ., Gökçeoğlu, M. (2010). “Flora of Altınbeşik Cavern National Park (İbradı-Akseki, Antalya/Turkey)”. *Biological Diversity and Conservation*, 3(3): 85-110.
- Çinbilgel, İ. (2012). “*Melik ve Kaldırım Dağı ile Çevresinin (Manavgat-İbradı/Antalya) Flora ve Vegetasyon Yönünden Araştırılması*”. Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

- Çinbilgel, İ., Eren, Ö., Duman, H., Gökçeoğlu, M. (2015). "Pimpinella İbradiensis (Apiaceae) An Unusual New Species from Turkey". *Phytotaxa*, 217(2): 164-172.
- Çinbilgel, İ., Kurt, Y. (2019a). "A Research on Species Diversity and Ethno Botanical Utilization of Lamiaceae Family in Southern Turkey". *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 23(1): 90-107.
- Çinbilgel, İ., Kurt, Y. (2019b). "Oregano and/or Marjoram: Traditional Oil Production and Ethnomedical Utilization of *Origanum* Species in Southern Turkey". *Journal of Herbal Medicine*. (16): 1-9.
- Çinbilgel, İ. (2019). "Ekolojik Turizm". H. B. Sert (Ed.), *4 Mevsim Turizm, 4 Mevsim Manavgat*. Detay Yayıncılık, Ankara, 87-120.
- Çinbilgel, İ. (2015). "İbradı'da Yeni Bir Bitki Türü Bulundu: Gökçe Tülüşah", *İbradı Belediyesi "Tarih, Kültür, Sanat ve Edebiyat" Dergisi*, 2: 1-48.
- Davulcu, M. (2015). "Ormana Yöresi Geleneksel Konut Mimarisi ve Yapıcılık Geleneği". *Kalemişi-Türk Sanatları Dergisi*, 3(5): 50.
- Dayar, E. (2019). "İbradı'da Arapastık Kestanesi ve Cariye Zeynep'in Hikâyesi". *Academia*, 1-12.
- DeLacy, T., Jiang, M., Lipman, G., Vorster, S. (2014). "*Green Growth And Travelism: Concept, Policy and Practice for Sustainable Tourism*". Routledge, New York.
- Dey, T., Kamruzzaman, Islam, A., Bachar, B.K., Pitol, N.S. (2020). "Attitudes of Local People Towards Community Based Eco-tourism in the Sundarbans". *Journal BINET*, 9(2): 528-535.
- Doğan, H.Z. (1989). "Forms of adjustment: Sociocultural Impacts of Tourism". *Annals of Tourism*, 1(2): 216-236.
- Doğaner, M.S. (2014). "*Turizm Coğrafyası*". İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Doğaner, M. S. (2019). "Flora Turizmi: Orman, Çiçek ve İnsan". *Beşeri ve İktisadi Coğrafya Araştırmaları*, 73-104.
- Doğru, E., Aydın, F. (2019). "Yerel Halkın Milli Parklara İlişkin Görüşleri: İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı Örneği". *International Journal of Geography Education (IGGE)*, 42: 328-355.
- Duffy, R. (2006). "The Politics of Ecotourism and the Developing World". *Journal of Ecotourism*, 5:1-2, 1-6.
- Emekli, G. (2015). "Dağlar, Dağcılık ve Turizm". *Coğrafyada Yeni Yaklaşımlar*, 1-20.
- Enhoş, M. (1974). "*Bütün Yönleri ile Akseki ve Aksekililer*". Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul.

- Erdmann, K. (2008). "Alanya Yakınlarındaki Kargı Han". (Uysal, M., Güçlü, M). *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18: 247-256.
- Erdoğan, N., Erdoğan, İ. (2005). "Ekoturizm Betimlemeleriyle İletilenlerin Doğası". *Gazi Üniversitesi İletişim Dergisi*, 20(1): 55-82.
- Erdoğan, N. (2014). "Ekoturizm Turizm, Çevre ve Sürdürülebilirlik," H. Reyhan, A. Mutlu, H. Doğan, A. Reyhan (Ed). "*Sosyal Çevre Bilimleri*", Ankara: Siyasal Kitabevi, 1-30.
- Erdoğan, N., (2016). "Ekoturizm ve Yaban Hayatı". *Türkiye Klinikleri J Anim Nutr&Nutr Dis-Special Topics*, 2(1): 76-84.
- Evren, S., Evren, Ş. E., Çakıcı, A.C., Çakır, O. (2019). "Sürdürülebilir Turizm Gerçekten Sürdürülebilir Mi? Sürdürülebilir Turizme Yönelik Eleştirel Değerlendirmeler". *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10: 211-220.
- Figueiredo, E., Kastenholz, E., Pinho, C. (2014). "Living In A Rural Tourism Destination Exploring The Views Of Local Communities". *Revista Portuguesa de Estudos Regionais*, 36: 3-12.
- Gedik, S. (2008). "*Geçmişten Geleceğe İbradı*". Antalya: İbradı Belediyesi Kültür Yayınları, Antalya.
- Gedik, S. (2014). "İbradı Mezartaşları". *Antalya Büyükşehir Belediyesi Yayınları*, Antalya.
- Gedik, S. (2015). "Kesikbeli Yolu". *İbradı Tarih, Kültür, Sanat, Edebiyat Dergisi*, 12: 1-27.
- Gedik, S., (2016). "Sururi Paşa (Orta-Çarşı) Camii Kitabeleri". *İbradı Tarih, Kültür, Sanat, Edebiyat Dergisi*, 4: 31-33.
- Gerungan, A., Chia, K. W. (2020). "Scuba Diving Operators' Perspective Of Scuba Diving Tourism Business In Nusa Penida, Indonesia". *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 31: 100328.
- Gezon, L. L., (2014). "Who wins and who loses? Unpacking the "local people" concept in ecotourism: a longitudinal study of community equity in Ankarana, Madagascar". *Journal of Sustainable Tourism*, 22(5): 821-838.
- Gkoumas, A. (2019). "Evaluating a Standard for Sustainable Tourism Through The Lenses of Local Industry". *Heliyon*. 5(11): 1-12.
- Gökdemir, A., Demirel, C., Yamaç, F.T., Özek, S.S. (2016). "Tarihi Akseki Evleri (Düğmeli Evler) Mimarisinin ve Yapısal Bozulma Etkenlerinin İncelenmesi". *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 18(1): 38-48.
- Gökkaya, E. (2016). "*Manavgat Nehrinin Jeomorfolojik Evrimi: Kembos ve Eynif Polyelerinin Jeomorfolojisi*". Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

- Gössling, S., Hall, C.M., Weaver, D. B. (2009). *"Sustainable Tourism Futures Perspectives on Systems, Restructuring and Innovations"*. Routledge Publication, New York.
- Güçlü, M. (2001/2002). "Antalya (Pamphylia Bölgesinde Yollar: Kesikbeli Yolu ve Son Yüzyıldaki Durumu" *Adalya Suna-İnan Kırar Anadolu Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yıllığı*, 5: 237-249.
- Gülyuva, D.S., Kızıllırmak, İ. (2017). "Ayvani Mağarası Turizm Potansiyeli Üzerine Bir Çalışma". *Uluslararası Batı Asya Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*. 28 Eylül-01 Ekim 2017, Van, 102-106.
- Gümüş, N., Özüpekçe, S. (2009). "Foça'da Turizmin Ekonomik, Sosyal, Kültürel ve Çevresel Etkilerine Yönelik Yerel Halkın Görüşleri". *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2): 399-417.
- Gürbüz, A. (2002). "Yerel Kalkınma Stratejisi İçinde Turizm ve Safranbolu". *Bilig*, 22: 29-48.
- Gürsoy, D., Jurowski, C., Uysal, M. (2002). "Resident Attitudes A Structural Modeling Approach ". *Annals of Tourism Research*, 29(1): 79-105.
- Gyimothy, S., Mykletun, J. R. (2004)."Play in adventure tourism: The Case of Arctic Trekking". *Annals Of Tourism Research*, 31(4): 855-878.
- Hadimli, H. (2008). *"Akseki İlçesinin Coğrafyası"*. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler, DoktoraTezi, Erzurum.
- Han, H., Lho, L. H., Al-Ansi, A., Yu, J. (2020). "Cycling Tourism: A Perspective Article.". *Tourism Review*", 75(1):162–164.
- Hanna, P., Wijesinghe, S., Paliatsos, I., Walker, C., Adams, M., Kimbu, A. (2019). "Active Engagement With Nature: Outdoor Adventure Tourism, Sustainability And Wellbeing". *Journal Of Sustainable Tourism*, 27(9): 1355-1373.
- Harrill, R. (2004). "Residents' Attitudes toward Tourism Development: a Literature Review with Implications for Tourism Planning". *Journal of Planning Literature*, 18(3): 251–266.
- Higgins-Desbiolles, F. (2018). "Sustainable tourism: Sustaining tourism or something more?". *Tourism Management Perspectives*, 25: 157-160.
- Hong Long, P. (2012). "Tourism Impacts and Support for Tourism Development in Ha Long Bay, Vietnam: An Examination of Residents' Perceptions". *Asian Social Science*, 8(8): 28-39.

- Htun, N. Z., Mizoue, N., Yoshida, S. (2010). "Determinants of Local People's Perceptions and Attitudes Toward a Protected Area and Its Management: A Case Study From Popa Mountain Park, Central Myanmar". *Society & Natural Resources*, 25(8): 743-758.
- Hunt, C.A., Durham, W.H., Driscoll, L., Honey, M. (2014). "Can Ecotourism Deliver Real Economic, Social and Environmental Benefits? A Study of the Osa Peninsula, Costa Rica". *Journal of Sustainable Tourism*, 23(3): 339-357.
- Hunt, C. A., Harbor, L. C. (2019). "Pro-environmental tourism: Lessons from Adventure, Wellness and Eco-tourism (AWE) in Costa Rica". *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 28: 1-8.
- Ionel, M. (2019). "Ecotourism and Its Importance on the Tourism Market". *Ovidius University Annals, Economic Sciences Series*, 19(2): 300-305.
- Ingelmo, I.A. (2013). "Design and Development of a Sustainable Tourism Indicator Based On Human Activities Analysis In Inle Lake, Myanmar". *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 103: 262-272.
- Işık, C., Çalkın, Ö. (2016). "Yerel Halkın Turizm Algısı: TRA2 Bölgesi Analizi". *IUJEAS*, 1(2): 19-48.
- Jamal, S. A., Aminudin, N., Kausar, D. R. (2019). "Family Adventure Tourism Motives and Decision-making: A Case of Whitewater Rafting". *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 25:10–15.
- Jamal, T., Borges, M., Stronza, A. (2006). "The Institutionalisation of Ecotourism: Certification, Cultural Equity and Praxis", *Journal of Ecotourism*, 5(3): 145-175.
- Karataş, M., Babür, S. (2013). "Gelişen Dünya'da Turizm Sektörünün Yeri". *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15 (25): 15-24.
- Karadağ, E. (2010). "Eğitim Bilimleri Doktora Tezlerinde Kullanılan Araştırma Modelleri: Nitelik Düzeyleri ve Analitik Hata Tipleri". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 1(1): 49-71.
- Karakaş, A., Şengün, H.İ. (2017). "Yerel Halkın Turizm Faaliyetlerine Yönelik Tutumları". *Bartın Üniversitesi İşletme ve İktisadi Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(15): 183-202.
- Kasalak, M., A., Isayeva, S. (2006). "Sürdürülebilir Turizm Yönetimi Kapsamında Yer Alan Örnek Ekoturizm Uygulamaları". *Çatalhöyük International Journal of Tourism and Social Research*, 1(1): 183-200.
- Kasalak, M.A. (2015). "Dünya'da Ekoturizm Pazarı ve Ekoturizm'in Ülke Gelirlerine Katkıları". *Journal of Recreation and Tourism Research*, 2 (2): 20-26.

- Kasalak, M.A., Yurcu, G., Akıncı, Z., Sarı, D.B. (2018). “Ekolojik Çiftliklerin Ekoturizm Girişimciliği Kapsamında Değerlendirilmesi: Antalya İli Alan Araştırması”. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 10(18): 221-240.
- Kavak, M. (2015). *Edremit Körfezi Kuzey Kıyılarında Yerel Halkın Ekoturizme Yönelik Bilinç Algısı ve Tutumları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Kavas, K.R. (2017). “Environmental Representation: Bridging The Drawings And Historiography of Mediterranean Vernacular Architecture”. *Journal of Human Sciences*, 14(4): 3472-3485.
- Kaya, F., Küçükali, S., Kızılırmak, İ. (2019). “Turist Rehberlerinin Yaşadıkları Deneyimlere Göre Doğu Karadeniz Bölgesi Yayla Turizminin Değerlendirilmesi”. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10: 307-316.
- Kaya, B., Şimşek, M., Akış, A. (2015). “Altınbeşik Mağarası Milli Parkı’nın (İbradı/Antalya) Fiziki Coğrafya Özellikleri ve Ekoturizm Potansiyeli”. *Turkish Studies*, 10(2): 521-544.
- Kaya, F., Yıldırım, G. (2020). “Ekoturizm Potansiyeli Açısından Doğu Karadeniz Bölgesi’nin Değerlendirilmesi”. *Tourism and Recreation*, 2(1): 125-133.
- Kement, Ü. (2019). “Foto Safari Etkinliğine Katılan Bireylerin Turizm Deneyimlerinin Davranışsal Niyete Etkisi”. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3): 789-805.
- Kement, Ü., Bükey, A. (2019) “Doğa ve Kültür Fotoğrafçılığı Kapsamında Rekreasyonel Motivasyonun Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi”. *Tourism and Recreation*, 1(1): 23-30.
- Kervankıran, İ. (2014). “Beypazarı/Ankara Örneğinde Turizmin Ekonomik, Toplumsal ve Çevresel Etkilerine Yerel Halkın Yaklaşımı”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31: 133-153.
- Keskin, E., Örgün, E. (2015). “Kelime İlişkilendirme Testi Aracılığıyla Sürdürülebilir Turizm Olgusunun Kavramsal Analizi: Ürgüp Örneği”, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(1): 3.
- Khanh, C. N. T., Phong, L. T. (2020). “Impact of Environmental Belief And Nature-Based Destination Image On Ecotourism Attitude”. *Journal of Hospitality and Tourism Insights*, 3(4): 489-505.
- Kozak, M. (2001). “Repeaters' behavior at two distinct destinations”. *Annals of Tourism Research*, 28(3): 784-807.

- Kozak, M., A., Evren, S., Çakır, O. (2013). “Tarihsel Süreç İçinde Turizm Paradigması”. *Turizm Araştırmaları Dergisi*, 24(1): 7 – 22.
- Kozak, N., Kozak, M.A., Kozak, M. (2014). “*Genel Turizm: İlkeler • Kavramlar*”. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Kuenzi, C., McNeely, J. (2008). “Nature-Based Tourism”. O. Renn, K. D. Walker (ed), *Global Risk Governance*, Springer. Netherlands, 155-178.
- Kuter, N., Ünal, E. (2009). “Sürdürülebilirlik Kapsamında Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri”. *Kastamonu Üni., Orman Fakültesi Dergisi*, 9 (2): 146-156.
- Kunduracı, O. (2017). “Konya-Alanya Güzergahındaki Selçuklu Kervansaraylarının Eşrefoğlu Beyliği’ne Sunduğu Katkıları”. *Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, 6: 181-208.
- Küçük, F., Güçlü, S.S., Güle İ. (2020). “Manavgat Irmağı (Antalya) Balık Faunasının Çeyrek Asırlık Değişimi”. *Acta Aquatica Turcica*, 16(4): 433-446.
- Külekçi, E.A., Bulut, Y., Sezen, I. (2020). “Oltu ve Olur İlçeleri Yayla Turizmi Potansiyelinin Coğrafi Bilgi Sistemiyle Belirlenmesi”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(1): 291-302.
- Lepp, A. (2007). “Residents’ Attitudes Towards Tourism In Bigodi Village, Uganda”. *Tourism Management*, 28(3): 876-885.
- Lindberg, K. (1996). “*The Economic Impacts of Ecotourism*”. Charles Sturt University. Australia
- Manav, K. (2018). *Geleneksel Bir Mesken Tipinin Turizmde Çekicilik Potansiyelinin Araştırılması: Düğmeli Evler Örneği (Akseki Dağlık Çevresi / Antalya)*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Manav, K., Çalışkan, V. (2017). “Geleneksel bir mesken tipinin turizmde çekicilik potansiyelinin araştırılması: Düğmeli evler örneği”. *İbradı Tarih, Kültür, Sanat, Edebiyat, Dergisi*, 5: 46-61.
- Mansuroğlu, S. (2006). “Turizm Gelişmelerine Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Akseki/Antalya Örneği”. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 19(1): 35-46.
- Maviş, F., Ahıpaşaoğlu, H.S., Kozak, N. (2002). “*Genel Turizm Bilgisi*”. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- McGehee, N.G., Andereck, K. L. (2004). “Factors Predicting Rural Residents’ Support of Tourism”. *Journal of Tourism Research*, 43:131-140.

- Mckercher, B. (2010). "Academia and the Evolution of Ecotourism.". *Tourism Recreation Research*, 35(1): 15–26.
- Moore, M.A. (2015). "An essay on Doxey's (1975) Irridex; Ap's (1992) Social Exchange Process; and Gursoy and Rurhterford's (2004) Determinants of Community Support Theories. Mphil document", *University of Cape Coast*, Ghana, 1-7.
- Muresan, I.C., Oroian, C.F. Harun, R., Arion, F.H., Porutiu, A., Chiciudean, G.O., Todea, A., Lile, R. (2016). "Local Residents' Attitude toward Sustainable Rural Tourism Development". *Sustainability*, 8(100).
- Navarro-Martinez, Z.M., Crespo, C.M. (2020). "Using SWOT Analysis To Support Biodiversity And Sustainable Tourism In Caguanes National Park, Cuba". *Ocean & Coastal Management*, 193(1): 1-6.
- Nepal, S. K. (2002). "Mountain Ecotourism And Sustainable Development". *Mountain Research And Development*, 22(2): 104-109.
- Nunkoo, R. (2016). "Toward A More Comprehensive Use of Social Exchange Theory to Study Residents' Attitudes to Tourism". *Procedia Economics and Finance*, 39: 588-596.
- Ocampo, L., Ebisa, J. A., Ombe, J., Geen Escoto, M. (2018). "Sustainable ecotourism indicators with fuzzy Delphi method – A Philippine perspective". *Ecological Indicators*, 93: 874-888.
- Ojong, F. E., Eja, E. I., Undelikwo, V. A., Agbor, E. A. (2013). "Indigenous Peoples' Perception of Ecotourism in Cross River State, Nigeria". *Social Sciences and Humanities*, 4(1): 275-281.
- Orams, M.B. (1995). "Towards A More Desirable Form of Ecotourism". *Tourism Management*, 16(1): 3-8.
- Özgenç, C., Mesci, M. (2020). "Botanik Turizmi Bağlamında Botanik Bahçesi Kurulumuna Yönelik Paydaş Görüşleri: Gümüşova Örneği". *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21 (2): 238-257.
- Özkan, S.H. (2011). "XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Alaiye Sancağının İdari Yapısı ve Nüfus Durumu". *Türklük Bilimi Çalışmaları*, (29): 275-291.
- Özkök, F., Gümüş, F., (2009). "Sürdürülebilir Turizmde Bilginin Önemi". *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7(1): 51-71.
- Paiva, P.D.O., Sousa, R.B., Carcaud, N. (2020). "Flowers and Gardens on The Context and Tourism Potential". *Ornamental Horticulture*, 26(1): 121-133.

- Passofaro, P., Rimano, A., Piciini, M. P., Metastasio, R., Gamberdella, V., Gullace, G., Lettieri, C. (2014). "The bicycle and the city: Desires and emotions versus attitudes, habits and norms". *Journal of Enviromental*, 38: 76-83.
- Pforr, C. (2001). "Concepts of Sustainable Development, Sustainable Tourism, and Ecotourism: Definitions, Principles, and Linkages ". *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 1(1): 68-71.
- Pujar, S.C., Mishra, N. (2020). "Ecotourism Industry in India: A Review of Current Practises and Prospects". *Anatolia An International of Tourism and Hospitality Research*, 1-14.
- Rebollo, J. F. V., Baidal, J. A. I. (2003). "Measuring Sustainability in a Mass Tourist Destination: Pressures, Perceptions and Policy Responses in Torre Vieja, Spain". *Journal of Sustainable Tourism*, 11(2-3): 181-203.
- Redford, S. (2007), "Kargı Hanı Kible Duvarı". *Adalya Suna İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yıllığı*, 351-367.
- Roe, D., Williams, N.L., Clayton, B.D., (1997). "Take Only Photographs, Leave Only Footprints: The Enviromental Effects of Wildlife Tourism". London.
- Ross, S., & Wall, G. (1999). "Ecotourism: Towards Congruence between Theory and Practice". *Tourism Management*, 20(1):123-132.
- Rózycki, P., Dryglas, D. (2014). "Trekking as a Phenomenon of Tourism in the Modern World". *Acta Geoturistica*, 5(1): 24-40.
- Ryglova, K. (2007). "Eco-certification as a Tool of Sustainable Tourism". *Agriculture Economics*, 53(3): 138-143.
- Saçılık, M.Y., Baysal, K. (2019). "Rahatsızlık Endeksi Çerçevesinde Bodrum Sosyal Taşıma Kapasitesinin Belirlenmesi". *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4): 1194-1210.
- Sarı, Ö., Kulualp G.H. (2019). "Destekleme Davranışı ve Sosyal Değişim Teorisi Kapsamında Kırsal Turizmin Etkilerinin Değerlendirilmesi". *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1): 643-666.
- Sarı, A., Arpacık, A., (2020). "Türkiye'nin Yaban Hayatı Odaklı Turizm Potansiyeli". *Uluslararası Tarım ve Yaban Hayatı Bilimleri Dergisi (UTYHBD)*, 6(2): 355 – 364.
- Sancar, Ö., Demir, S. (2018). "İbradı Yöresi Türk Halk Müziği Üzerine Bazı Tespitler". *Çevrimiçi Müzik Bilimleri Dergisi*, 3(3): 6-23.
- Scheyvens, R. (1999). "Ecotourism and the empowerment of local communities". *Tourism Management*, 20(2): 245-249.

- Sel, A., Zengin, N. (2020). “Turizm Gelirlerinin Mevsimsel Arınma Modelleri ile Tahmini: Türkiye Örneği”. *5.İKSAD Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Kitabı*. 13-15 Mart, Tokat, 8-19.
- Sert, D.M. (2016). “Ürünli Köyü Aile ve Evlilik Gelenekleri”. *İbradı Tarih, Kültür, Sanat, Edebiyat Dergisi*, 4: 34-39.
- Seven, E. (2020). “Türkiye’nin Biyoçeşitlilik Turizm Potansiyeli Üzerine Bir Değerlendirme”. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 3(2): 95-103.
- Sevindi, C. (2013). “Ekoturizm ve Kuş Gözlemciliği Açısından Kuyucuk Gölü Kuş Cenneti (Arpaçay-Kars)”. *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı 61: 63-76.
- Shedenov, U., Litvishko, O., Kazbekov, B., Suyunchaliyeva, M., Kazbekova, K. (2019). “Improvement of Ecological Tourism on the Principles of Sustainable Economic Development”. *E3S Web of Conferences*, 135(07): 1-9.
- Simon, C.P., Chancellor, Y.H.C., Cole, S.T. (2011). “Measuring Residents’ Attitudes toward Sustainable Tourism: A Reexamination of the Sustainable Tourism Attitude Scale”. *Journal of Travel Research*, 50(1): 57–63.
- Solmaz, A. S., (2019). “Turizmin Doğuşu: Sosyolojik Bir Olgu Olarak Turizm Nasıl Ortaya Çıktı?”. *International Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5(19): 867-882.
- Somuncu, M. (2004). “Dağcılık ve Dağ Turimindeki İkilem: Ekonomik Yarar ve Ekolojik Bedel”. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2(1): 1-21.
- Suna, B. (2018). “Api Turizm’in Türkiye’deki Yeri ve Önemi”. *Uludağ Arıcılık Dergisi*, 18(1): 42-51.
- Surat, H. (2017). “Artvin Yusufeli’nde Yerel Halkın Ekoturizme Yönelik Algı ve Tutumları”. *Journal of Forestry*, 13(2): 9-19.
- Swarbrooke, J. (2002). *Sustainable Tourism Management*. CABI Publishing Series, New York USA.
- Şahin, İ. F. (2009). “Erzincan ili’nin Turizm Potansiyeli ve İldeki Ekoturizm Uygulamaları”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22): 69-88.
- Şen, Ü. S. (2005). “Sanat Eğitiminde Bilimsel Araştırma Yöntemlerinin Kullanılması”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1): 341-360.
- Taylan, M.S. (2015). “Akseki’nin Mağaraları”. Elit Yayınevi, Antalya.
- T.C Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Antalya Çevre ve Orman Müdürlüğü (2008). *Üzümdere Yaban Hayatı Geliştirme Sahası Hızlı Alan Değerlendirmesi Raporu*, Antalya.

- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2012). *“Dünden Bugüne Antalya”* T.C. Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya.
- Tekin,  ., F. (2019). “Development and sustainability of river tourism in Turkey: The case of Antalya”. *Hitit University Journal of Social Sciences Institute*, 12(1): 19-32
- Tekin,  . (2017). “Ekoturizm Açısından Konya İli Doğa Yürüyüşü Rotaları  zerine Bir Araştırma”, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(3): 1624-7215.
- Theobald, F.W. (2004). *“Global Tourism”*. Butterworth-Heinemann Elsevier, United States of America.
- Thetsane, R., M. (2019). “Local Community Participation in Tourism Development: The Case of Katse Villages in Lesotho”. *Athens Journal of Tourism*, 6(2): 123-139.
- Towner, J. (1985). “The Grand Tour”. *Annals of Tourism Research*, 12(3): 297–333.
- Topraklı, R. (2014). *“İkinci Haçlı Seferi, Yalvaç Meydan Muharebesi ve Kaşıkçıbeli Zaferi”*. Sistem Ofset Yayıncılık, Ankara.
- Tosun, C., şahin, S.Z. (2006). “Gelişen ve Değişen Eğilim: Ekoturizm”. *II. Balıkesir Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 2006, Balıkesir, s. 89-102.
- Tseng, M.-L., Lin, C., Remen Lin, C.-W., Wu, K.-J., Sriphon, T. (2019). “Ecotourism development in Thailand: Community Participation Leads To The Value Of Attractions Using Linguistic Preferences.”. *Journal of Cleaner Production*, 231: 1319-1329.
- Tutar, F., Alpaslan, C., Tutar, E., Erkan, C. (2013). “Turizm Sektörünün İstihdam  zerine Etkileri”. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 2(4): 14-27.
- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Antalya İl Koordinasyon Kurulu. (2020). *Antalya İli İbradı İlçesi Başbadem Mevkiinden Başlayıp Söğütbeli’ne kadar Devam Eden Bölgede Mermer Ocakları ve Diğer Faaliyetlerin evresel Etkilerinin Tespit Edilmesi ve Koruma Amaçlı Raporu*. TMMOB. Antalya.
- Valenzuela, R.B., Yeo-Chang, Y., Park, M.S., Chun, N.J. (2020). “Local People’s Participation in Mangrove Restoration Projects and Impacts on Social Capital and Livelihood: A Case Study in the Philippines”. *“forests”*, 11(5): 1-24.
- Vargas-Sanchez, A., Plaza-Mejia, M.A., & Porras-Bueno, N. (2009). “Residents’ attitudes towards tourism development in the Spanish Province of Huelva”. *Narodnostopanski Arhiv, International Edition*, 31-63.

- Wang, J., Liu-Lastres, B., Ritche, B.W. (2019). "Risk Reduction And Adventure Tourism Safety: An Extension Of The Risk Perception Attitude Framework (RPAF)". *Tourism Management*, 74: 247-257.
- Wardana, I.M., Sukaatmadjaa, I.P.G., Ekawita, N.W., Yasaa, K.N.N., Astawab, P.I., Setinib, M. (2021). "Policy Models for Improving Ecotourism Performance to Buil Quality Tourism Experience and Sustainable Tourism". *Management Science Letters*, 11(2): 595-608.
- Weaver, D.B. (1999). "Magnitude of ecotourism in Costa Rica and Kenya". *Annals of Tourism Research*, 26(4): 792-816.
- Wondirad, A., Tolkach, D., King, B. (2020). "Stakeholder collaboration as a major factor for sustainable ecotourism development in developing countries". *Tourism Management*, 78: 104024
- Yarar, S., (2019). "İbradı Süruri Vezir Paşa Camiinin Yeniden İnşası, Geçirdiği Değişimler ve Günümüzdeki Durumu". *CEDRUS The Journal of MCRI*, 7:705-721.
- Yarmacı, N., Keleş, M.Ç., Ergil, B. (2017). "Su Altı Dalış Turizminin Mevcut Durumu, Sorunları ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler: Kaş Örneği". *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi* 1(1): 66-87.
- Yeşildal, N. (2008). "*Antalya, Ürünli Köyü Sivil Mimari Örneği Yapılarının Yapım Sistemlerinin İncelenmesi*". Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldız, S. (2017). "Sosyal Bilimlerde Örneklem Sorunu: Nicel ve Nitel Paradigmalardan Örneklem Kuramına Bütüncül Bir Bakış". *Kesit Akademi Dergisi*, 3(1): 421-442.
- Yılmaz, Ö. D., Filiz, A. (2017). "Turizm Gelişim Yaklaşımları Kapsamında Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Tutumları: Mazı Köyü-Türkbükü Karşılaştırmalı Analizi". *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(22): 1799-824.
- Yu, C.-P., Chancellor, H.C., Cole, S.T. (2011). "Measuring Residents' Attitudes Toward Sustainable Tourism: A Reexamination of The Sustainable Tourism Attitude Scale". *Journal of Travel Research*, 50(1): 57-63.
- Zhang, M.X. (2012). "Research on the Development Strategies of Rural Tourism in Suzhou Based on SWOT Analysis". *Energy Procedia*, 16: 1295-1299.

İnternet Kaynakları

12-Euronews, Afrika'da Ekoturizmin Öncüsü Gambiya,

<https://tr.euronews.com/2013/10/08/afrika-da-ekoturizmin-uncusu-gambiya> (erişim tarihi: 28.11.2020).

Adventure Travel Trade Association, 2019 Industry Snapshot, <https://www.adventuretravel.biz/research/2019-industry-snapshot#:~:text=83%25%20of%20adventure%20tour%20companies,America%20in%202018%20was%20%24439> (erişim tarihi: 29.01.2021).

Antalya İli, Akseki, İbradı, Gündoğmuş İlçeleri Planlama Bölgesi 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planı Açıklama Raporu Ocak 2019, Planlama Alanı Genel Bilgiler, http://genclikmeclisi.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/imar_plan_tadilat%2F%C4%B0GA%20PLAN%20A%C3%87IKLAMA%20RAPORU_12122018.pdf (erişim tarihi: 05.03.2021).

Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA) Ekoturizm Sektör Raporu, Dünyada Ekoturizm ve Başarı Hikayeleri, Kenya, <https://baka.gov.tr/uploads/1349952547EKOTURiZM-SEKTOR-RAPORU-11EYLUL.pdf> (erişim tarihi: 30.11.2020).

Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA) Ekoturizm Sektör Raporu, Dünyada Ekoturizm ve Başarı Hikayeleri, Türkiye'de Ekoturizm Uygulamaları, <https://baka.gov.tr/uploads/1349952547EKOTURiZM-SEKTOR-RAPORU-11EYLUL.pdf> (21.12.2020).

Bird Life, Asia, <https://www.birdlife.org/europe-and-central-asia/partners/turkey-doga-> (erişim tarihi: 26.01.2021).

Büyük Selçuklu Mirası, Kargı Hanı Türkiye Antalya 13. Yüzyıl, Anonim 2020, <http://www.selcuklumisasi.com/architecture-detail/kargi-hani> (erişim tarihi: 30.12.2020).

Çevreonline, Ekoturizm Nedir?, <https://cevreonline.com/ekoturizm/> (erişim tarihi: 24.11.2020).

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), Latin Amerika Bülteni, Nisan, 2019, <https://www.deik.org.tr/uploads/latin-amerika-bulteni-nisan-2019-7b4.pdf> (erişim tarihi: 02.12.2020).

Doğa Derneği, Akseki ve İbradı Ormanları, <https://www.dogadernegi.org/akseki-ve-ibradi-ormanlari/> (erişim tarihi: 24.12.2020).

Doğa Derneği, Akseki ve İbradı Ormanları, <https://www.dogadernegi.org/akseki-ve-ibradi-ormanlari/> (erişim tarihi: 24.12.2020).

- Doğa Derneği, Önemli Kuş Alanları, <https://www.dogadernegi.org/onemlikusalanlari/> (erişim tarihi: 26.01.2021).
- Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF), Türkiye'nin Endemik Bitki Türleri, <https://www.wwf.org.tr/ormanlar/?1206> (erişim tarihi: 24.01.2021).
- Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF), Yaban Hayatı, https://www.wwf.org.tr/calismalarimiz/yaban_hayati/ (erişim tarihi: 24.01.2021).
- Dünya Doğayı Koruma Vakfı, Türkiye'nin Endemik Bitki Türleri, <https://www.wwf.org.tr/?1206#:~:text=T%C3%BCrkiye'nin%20iklimsel%20%C3%B6zellikleri%2C%20topo%C4%9Frafik,bu%20say%C4%B1%203500%20t%C3%BCr%C3%BC%20ge%C3%A7mektedir> (erişim tarihi: 24.12.2020).
- Dünya Doğayı Koruma Vakfı, Yaban Hayatı https://www.wwf.org.tr/calismalarimiz/yaban_hayati/ (erişim tarihi: 26.01.2021).
- Dünya Doğayı Koruma Vakfı, Yaban Hayatı, https://www.wwf.org.tr/calismalarimiz/yaban_hayati/ (erişim tarihi: 24.01.2020).
- Dünya Gazetesi, 527 Doğa Turizm Alanı Belirlendi, <https://www.dunya.com/gundem/527-doga-turizm-alani-belirlendi-haberi-268142> (erişim tarihi: 29.01.2021).
- Dünya Turizm Örgütü, Uluslararası Turizmde Öne Çıkanlar, 2019 Baskısı, Uluslararası Turizm Küresel Ekonomiyi Geride Bırakıyor, <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152> (erişim tarihi: 25.11.2020).
- Ekoturizm ve Sürdürülebilir Turizm Derneği, Ekoturizm Nedir? <http://www.ekoturizmdernegi.org/> (erişim tarihi: 24.01.2021).
- Gezi Seyahat 365, Bitki Dünyasına Yolculuk, <https://www.geziseyahat365.com/bitki-dunyasina-yolculuk-botanik-turizmi/#:~:text=Botanik%20turizmi%2C%20g%C3%BCn%C3%BCbirlik%20geziler%2C%20do%C4%9Fa,hayat%C4%B1na%20katma%20aktivitelerinin%20t%C3%BCm%C3%BCn%C3%BC%20kapsamaktad%C4%B1r.> (erişim tarihi: 30.11.2020).
- Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA, 2020), Ekoturizm-Dünya'da Ekoturizm, Tanzanya https://geka.gov.tr/uploads/current_publications_v/5ef9c4a676e57-geka-sayi-23cr.pdf (erişim tarihi: 03.02.2021).
- Güney Ege Kalkınma Ajansı, https://geka.gov.tr/uploads/current_publications_v/5ef9c4a676e57-geka-sayi-23cr.pdf (erişim tarihi: 28.11.2020).

- Haber 7.com, Türkiye’deki Bisiklet Rotaları İçerisinde En İyi 10 Yer, Anonim, 2020, <https://www.haber7.com/rotalar/haber/2943766-turkiyedeki-bisiklet-rotalari-icerisinde-en-iyi-10-yer/?detay=2/> (erişim tarihi: 01.12.2020).
- İbradı Mermer Ocakları Raporu (2020), İbradı Çevresinin Jeolojik Özellikleri, http://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/ibradi_mermer_ocaklari_raporu_tmmob_antalya_ikk.pdf (erişim tarihi: 20.04.2021).
- İbradı Mermer Ocakları Raporu (2020), İbradı Çevresinin Jeolojik Özellikleri, http://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/ibradi_mermer_ocaklari_raporu_tmmob_antalya_ikk.pdf (erişim tarihi: 24.12.2020).
- İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (INSAMER), Ekvator, https://insamer.com/tr/ekvador_852.htm (erişim tarihi: 02.12.2020).
- İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (INSAMER), Kosta Rika, https://insamer.com/tr/kosta-rika_2216.html, (erişim tarihi: 02.12.2020).
- İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER), Kenya, https://insamer.com/tr/kenya_746.htm/ (erişim tarihi: 02.12.2020).
- İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER), Kenya, https://insamer.com/tr/kenya_746.htm/ (erişim tarihi: 02.12.2020).
- İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER), Tanzanya, https://insamer.com/tr/tanzanya_773.htm, (erişim tarihi: 02.12.2020).
- İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER), Yeni Zelanda, https://insamer.com/tr/yeni-zelanda_1056.htm (erişim tarihi: 02.12.2020).
- İspanya Ekolojik Geçiş Bakanlığı, Konsolide Mevzuat, <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2014-6432> (erişim tarihi: 30. 11 2020).
- İspanya Hükümeti Ekolojik Geçiş Bakanlığı, İspanya’da Biyolojik Çeşitliliğin Korunması, <https://www.miteco.gob.es/es/biodiversidad/temas/conservacion-de-la-biodiversidad/conservacion-de-la-biodiversidad-en-espana/default.aspx> (erişim tarihi: 30.11.2020).
- İspanya Resmi Turizm Portalı, Doğa ve Sürdürülebilirlik, <https://www.spain.info/es/descubrir-espana/datos-espana-naturaleza/> (erişim tarihi: 30.11 2020).
- Macahel Biyosfer Rezerv Alanı Koruma Koruma ve Geliştirme Derneği, Macahel Havzası ile İlgili Genel Bilgiler, <https://macahel.org/biyolojik-cesitlilik-nedir-camilinin-biyolojik-cesitlilik-varligi/> (erişim tarihi: 28.12.2020).

- Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni, Türkiye’de Mağara Araştırmalarının Gelişimi ve Bu Gelişimde Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü’nün (MTA) Yeri,
https://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/hizmetler/kutuphane/ekonomi-bultenleri/2012_14/MTA_Dogal_Kaynaklar_KorayTORK.pdf (erişim tarihi: 24.01.2021).
- Mağara Araştırma Derneği, <https://www.mad.org.tr/magaracilik-hakkinda> (erişim tarihi: 24.01.2021).
- Ormana Aktif, Gezi Rehberlik, Ormana Köyü, <https://ormana.weebly.com/ormana-koumlyuuml.html> (erişim tarihi: 25.05.2021)
- Our Common Future, Report of the World Comission on Environment and Development: Our Common Future, <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> (erişim tarihi: 30.01.2021).
- T.C Antalya Valiliği, İbradı, <http://antalya.gov.tr/ibradi> (erişim tarihi:20.07.2020).
- T.C Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, Turizm Tesislerinin Niteliklerine İlişkin Yönetmelik
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1134&MevzuatTur=21&MevzuatTerip=5/> (erişim tarihi: 24.01.2020).
- T.C Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi Sportif Dalış Turizmi Fizibilite Çalışması,
http://dcm.dka.gov.tr/App_Upload/17_Foca%20Ozel%20Cevre%20Koruma%20Bolg esi%20Sportif%20Dalis%20Turizmi%20Fizibilite%20Calismasi.pdf (erişim tarihi: 02.02.2021).
- T.C Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, <https://csb.gov.tr/ozel-cevre-koruma-ve-dogal-sit-alani-sayisi-arttirildi-bakanlik-faaliyetleri-29679#:~:text=%C3%87evre%20ve%20%C5%9Eehircilik%20Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1nca%20yap%C4%B1lan,583%20bin%20785%20hektara%20y%C3%B Ckseldi> (erişim tarihi: 29.01.2021).
- T.C Dışişleri Bakanlığı, Sürdürülebilir Kalkınma, <https://www.mfa.gov.tr/surdurulebilir-kalkinma.tr.mfa> (erişim tarihi: 01.02.2021).
- T.C İbradı Kaymakamlığı, Altınbeşik Mağarası, <http://www.ibradi.gov.tr/kultur-turizm-altinbesik> (erişim tarihi: 27.02.2021).
- T.C Kalkınma Bakanlığı, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve 2030 Sonrası Kalkınma Gündemi,

https://www.unesco.org.tr/Content_Files/Content/buyukbulusmalar/3bb/sb5.pdf

(erişim tarihi: 01.02.2021).

T.C Kültür Bakanlığı, Mağara Turizmi, <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-10335/magara-turizmi.html/> (erişim tarihi: 29.11.2020).

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, Akarsu Turizmi, <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9873/akarsu-turizmi.html> (erişim tarihi: 01.12.2020).

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, Bazı Dalış Bölgeleri, <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-11518/bazi-dalis-bolgeleri.html/> (erişim tarihi:01.12.2020).

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, Dünden Bugüne Antalya, https://antalya.ktb.gov.tr/Eklenti/8688,610-dundenbuguneantalya-1cilt-ibradipdf.pdf?0&_tag1=00C258A0368E6CFAB9BD6BE73ADC60212C1749DE#:~:text=Co%C4%9Fraf%C4%B0klim%20Yap%C4%B1s%C4%B1&text=Kesik%3B%20kuzeyinde%20Zimbit%2C%20Obet%2C,derece%20gece%20ise%2010%20derecedir (erişim tarihi: 20.10.2020).

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı,

<https://yigm.ktb.gov.tr/Eklenti/69320,turizmistatistikleri2019-4pdf.pdf?0> (erişim tarihi: 29.11.2020).

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kış Sporları Turizm Merkezlerine İlişkin Genel Bilgiler, <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-10177/kis-sporlari-turizm-merkezlerine-iliskin-genel-bilgiler.html/> (erişim tarihi: 01.12.2020).

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm Gelirleri ve Giderleri, <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-201116/turizm-gelirleri-ve-giderleri.html> (erişim tarihi: 29.11.2020).

T.C Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Türkiye'nin Biyoçeşitliliği, <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP> (erişim tarihi: 24.01.2020).

T.C Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Milli Parklar, <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/27/Milli-Parklar> (erişim tarihi: 21.12.2020).

T.C Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Sulak Alanlar, <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/31/Sulak-Alanlar> (erişim tarihi: 21.12.2020).

T.C Turizm ve Kültür Bakanlığı, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, Turizm İstatistikleri 2, Turizm Geliri ve Gideri, <https://yigm.ktb.gov.tr/Eklenti/64688,turizm-istatistikleri--ocak-haziran-2019-2pdf.pdf?0> (erişim tarihi: 30.10.2020).

- The International Ecotourism Society, What is Ecotourism?, <https://ecotourism.org/ties-overview/> (erişim tarihi: 02.02.2021).
- The International of Ecotourism Society, Principles of Ecotourism, <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/> (erişim tarihi: 25.11.2020).
- Turizm İncelemesi Haberleri, Kosta Rika'da Ekoturizm Yılda 1.4 Milyar ABD Doları Üretiyor, <https://www.tourism-review.com/ecotourism-in-costa-rica-developing-news11257#:~:text=Ecotourism%20in%20Costa%20Rica%20generates%20more%20than%20809%20billion%20CRC,3%25%20of%20the%20country's%20GDP> (erişim tarihi: 30.11.2020).
- Türkiye Rafting Federasyonu, İşbirliği protokolü, https://raftingfederasyonu.gov.tr/PublicFederasyon/Edit/images/FEDERASYON/106/KYK_TURKIYE_RAFTING_FED._PROTOKOL.pdf (erişim tarihi: 20.12.2020).
- Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB), Turizmde Yükselen Değer: Ekoturizm, http://tursab.org.tr/dosya/1023/02nieko_1023_1889046.pdf (erişim tarihi: 28.11.2020).
- Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB), Türsab Doğa ve Macera Turizmi Raporu, https://www.tursab.org.tr/dosya/12896/tursab-dogamaceraturizmi_12896_5091237.pdf (erişim tarihi: 01.12.2020).
- Türkiye Seyahat Acentaları Birliği, Turizm Gelirleri, <https://www.tursab.org.tr/istatistikler-icerik/turizm-geliri> (erişim tarihi: 30.10.2020).
- Türkiye Seyahat Acentaları Birliği, Turizm Rapor ve İstatistikleri-Turizm Gelirleri, http://tursab.org.tr/dosya/1023/02nieko_1023_1889046.pdf (erişim tarihi: 28.11.2020).
- United Nations Environment Programme (UNEP), Ecotourism: Principles, Practices, Policies for Sustainability, https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/9045/-Ecotourism_%20%20Principles,%20Practices%20and%20Policies%20for%20Sustainability-2002518.pdf?sequence=2&%3BisAllowed= (erişim tarihi: 25.11.2021).
- United Nations Environment Programme (UNEP), Ecotourism: Principles, Practices, Policies for Sustainability, https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/9045/-Ecotourism_%20%20Principles,%20Practices%20and%20Policies%20for%20Sustainability-2002518.pdf?sequence=2&%3BisAllowed= (erişim tarihi: 01.02.2021).
- Wikipedi, İbradı, <https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0brad%C4%B1#Co%C4%9Frafya> (erişim tarihi: 21.10.2010).
- Wikipedi, Kargı Han, https://tr.wikipedia.org/wiki/Karg%C4%B1_Han, (erişim tarihi: 30.12.2020).

Wikipedi, Ormana, İbradı, Tarihçe,

https://tr.wikipedia.org/wiki/Ormana,_%C4%B0brad%C4%B1 (erişim tarihi: 02.01.2021).

Wikipedi, Tanzania, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Tanzanya> (erişim tarihi: 22.04.2021).

Wikipedi, Türkiye'deki Milli Parklar Listesi,

[https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27deki_mill%C3%AE_parklar_listesi#:~:text=Sonuncusu%2026%20Eyl%C3%BCl%202020'de,83%20km2\)%20alan%20ka%20plamaktadır%C4%B1r](https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27deki_mill%C3%AE_parklar_listesi#:~:text=Sonuncusu%2026%20Eyl%C3%BCl%202020'de,83%20km2)%20alan%20ka%20plamaktadır%C4%B1r). (erişim tarihi: 21.12.2020).

Wikipedia, Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı,

https://tr.wikipedia.org/wiki/Birle%C5%9Fmi%C5%9F_Milletler_%C3%87evre_Konferans%C4%B1 (erişim tarihi: 01.02.2021).

Wikipedia, DÜDENSUYU MAĞARASI,

https://tr.wikipedia.org/wiki/D%C3%BCdensuyu_Ma%C4%9Faras%C4%B1 (erişim tarihi: 29.11.2020).

World Tourism Group, Meet Heroes of Costa Rica for Sustainability Tourism,

<https://tur.worldtourismgroup.com/meet-heroes-costa-rica-leading-way-49981> (erişim tarihi: 30.11.2020).

World Tourism Organisation (UNWTO), Why Wildlife, <https://www.unwto.org/asia/unwto-chimelong-why-wildlife> (erişim tarihi: 01.12.2020).

Yusuf Yerli, Kayseri Çarşı Pazar, <http://www.kayseribusam.com/wp-content/uploads/2018/02/Kayseri-%C3%87ar%C5%9F%C4%B1-Pazar-Yusuf-Yerli.pdf>. (erişim tarihi: 18.11.2020).

EK 1- ANKET FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu anket formu yöre halkının ekolojik turizme yönelik algılarının bölge turizmine katkısı üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Toplanan veriler, tamamen gizli tutulacak olup, sadece bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Nazik katılımınız ve ankete değerli katkınız için teşekkür ederim.

Özlem DAĞDELEN

Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Danışman

Assist. Prof. Dr. İlker ÇİNBİLGEL

Akdeniz Üniversitesi, Manavgat Turizm Fakültesi

CİNSİYET : ☐ Kadın ☐ Erkek

YAS : ☐ 18-24 ☐ 25-34 ☐ 35-44 ☐ 45-54 ☐ 55-64 ☐ 65 yaş üstü

EĞİTİM DURUMU : ☐ İlköğretim ☐ Lise ☐ Ön lisans / Lisans ☐ Lisansüstü

MEDENİ DURUMU : ☐ Evli-çocuklu ☐ Evli-çocuksuz ☐ Bekar

AYLIK HANE HALKI GELİR DURUMU : ☐ 2000-4000 TL ☐ 4001-6000 TL ☐ 6001-8000 TL
☐ 8001-10.000 TL ☐ 10.001 TL ve üstü

MESLEK GRUBU : ☐ Çalışan, İşçi ☐ Kamu ☐ İşveren ☐ Emekli ☐ Çalışmıyor
☐ Diğer (Lütfen açıklayınız)

NE KADAR ZAMANDIR BU BÖLGEDE YAŞIYORSUNUZ : ☐ 4 yıldan az ☐ 4-6 yıl ☐ 7-10 yıl
☐ 11-15 yıl ☐ 16-20 yıl ☐ 21-30 yıl ☐ 31 yıl ve üzeri

GELİRİNİZİN NE KADARINI TURİZMDEN ELDE EDİYORSUNUZ : ☐ Hepsi ☐ Çoğunlukla
☐ Bir Kısmı ☐ Pek azı ☐ Hiç

Aşağıdaki ifadelere katılım düzeyinizi

1= Kesinlikle Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3= Kararsızım, 4= Katılıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum derecesine kadar devam eden ölçeği kullanarak belirtiniz. Lütfen uygun rakamı daire içerisine alarak işaretleyiniz.

	1	2	3	4	5
Ekoturizm bölge halkı için birçok değerli iş fırsatı sunmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
Bölgeye gelen ekoturistlerin sayısının artması yerel ekonomiyi geliştirir.	☐	☐	☐	☐	☐
Ekoturizm bölgedeki tarihi bina ve yapıların restorasyonu için teşvikler sağlar.	☐	☐	☐	☐	☐
Ekoturizm bölgede yeni yatırımlar ile vergi gelirlerinin artmasını sağlar.	☐	☐	☐	☐	☐
Ekoturizm yöre halkının çeşitli kültürel etkinliklerini teşvik eder.	☐	☐	☐	☐	☐
Ekoturizm yöre halkı ve ekoturistler arasında kültürel değişim ve eğitim sağlar.	☐	☐	☐	☐	☐
Ekoturizm yöre halkının serbest zaman değerlendirme olanaklarını artırır.	☐	☐	☐	☐	☐
Ekoturizmin gelişimi bölgenin görünümünü olumlu yönde etkiler.	☐	☐	☐	☐	☐
Ekoturizm yöre halkı için daha iyi alışveriş fırsatları geliştirir.	☐	☐	☐	☐	☐
Ekoturizm bölgenin ve yöre halkının kültür anlayışını ve imajını geliştirir.	☐	☐	☐	☐	☐
Ekoturizm yerel halkın kültürel kimliğini korumaya yardımcı olur.	☐	☐	☐	☐	☐
Ekoturizm bölgede kamu hizmetlerinin kalitesini geliştirir.	☐	☐	☐	☐	☐
Ekoturizmin gelişimi bölgenin trafik sorunlarını artırır.	☐	☐	☐	☐	☐
Ekoturizm bölgede daha fazla çöp ve çevre kirliliğine neden olur.	☐	☐	☐	☐	☐
Ekoturizm bölgedeki yaşam pahalılığını artırır.	☐	☐	☐	☐	☐
Ekoturizmin gelişimi bölgede suç oranını artırır.	☐	☐	☐	☐	☐
Ekoturizm bölge'nin geleneksel kültüründe değişimlere neden olur.	☐	☐	☐	☐	☐
Bölge'ye gelen ekoturistlerin sayısındaki artış yerel halk ve turistler arasında anlaşmazlıklara yol açacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
Ekoturistler yöre halkının hizmetleri üzerinde bir yük oluşturur.	☐	☐	☐	☐	☐
Son yıllarda yaşadığım bölge ekoturistler nedeniyle oldukça kalabalık olmuştur.	☐	☐	☐	☐	☐
Ekoturistler yöre halkının yaşantısını olumsuz yönde etkiler.	☐	☐	☐	☐	☐
Yöre halkının ekoturizm ile sömürüldüğünü düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Özlem DAĞDELEN
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	İzmir Eşrefpaşa Lisesi
Lisans Diploması	Anadolu Üniversitesi Konaklama İşletmeciliği, Eskişehir, 2018
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	
A. Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:	
A1- Uslu A., İnandır A., Dağdelen Ö., “The Relationship Between Destination Image, Curiosity and Destination Loyalty and the Moderator Role of Demographic Variables: A Research in Antalya Destination”, Pasos, Revista de Turismo Y Patrimonia Cultural, vol.18 no.4. pp.615-630, 2020. - Yayla Ö., Dağdelen Ö., Çinbilgel İ. (2021). “Local People’s Perception of Ecotourism: Salda Lake Sample”, ABET, 11: 1-12.	
B. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler:	
B1. Dağdelen Ö., Çinbilgel İ., “Evaluation of Ecological Tourism Potential and Local People’s Perception and Attitudes for Ecological Tourism: İbradı Sample”, Taras Shevchenko 6 th International Congress On Social Sciences, KIEV, UKRAYNA, 4-5 Nisan 2021, pp..- Yayla Ö., Dağdelen Ö., Çinbilgel İ., “Local People’s Perception of Ecotourism: Salda Lake Sample”, Ankara Hacı Bayram Veli University International Travel and Tourism Dynamics Congress (ITTD), ANKARA, TÜRKİYE, 8-10 Ekim 2020, pp..- Dağdelen Ö., Çinbilgel İ., “Evaluations on Ecological Tourism Potantial of Salda Lake (Burdur/Turkey)”, 9 th. International Symposium on Ecology and Enviromental Problems, ISEEP, ANTALYA, TÜRKİYE, 1-3 Kasım 2019, pp.37-37.	
C. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar veya kitaplardaki bölümler:	
Dağdelen, Ö., Çinbilgel, İ. (2021). Ekoturizm Uygulamaları. Muhammet Cenk BİRİNCİ, Özgür YAYLA (Ed.), Rekreasyon ve Turizm Araştırmaları içinde (ss.132-152). Konya, Çizgi Kitabevi Yayınları.	